

NICOLAE FILIMON

CIOCOII VECHI ȘI NOI

NICOLAE FILIMON

CIOCOII VECHI ȘI NOI

sau

Ce se naște din pisică șoareci mănâncă

Romanț original

1863

Dedicație

Domnilor ciocoi!

Este mult timp de când umblu cu această nuvelă ziua și noaptea, întocmai ca Diogen, căutând o clasă de oameni ca să le-o dedic. Am voit să fac această onoare boierilor; dar, după o gândire serioasă, mi-am schimbat hotărârea, căci, deși într-această clasă s-au strecurat mulți venetici corupți și, cu toate lovirile și tentațiunile străinilor la care servă de țintă de un secol și jumătate, tot se găsesc printre dânșii bărbați cu simțăminte nobile și cu inimă de adevărați români, care au făcut, fac și sunt convins că vor face mult bine patriei lor.

De la boieri am alergat la neguțători. Am revizuit toate stabilimentele de comerciu, de la magaziile cele mari și luxoase până la maghernițele cele umilite ale precupeților. Am văzut zarafi fără capital, fanfaroni și malonești, care sărăcesc lumea prin dobânzile lor cele nemăsurate; lipscani și bogasieri care își împodobesc magazinele cu marfă putredă și cu oglinzi mincinoase și, dându-și ton de mari capitaliști, ruinează societatea prin falimente frauduloase, ce se efectuesc foarte lesne în țara noastră; băcani care vând rapiță în loc de untdelemn, orez îndoit cu pietricele ca să tragă mai greu la cântar și cafea amestecată cu orz și fasole. Am văzut cârciumari amestecând vinul cu apă și vânzând cu ocale cu două funduri, măcelari și precupeți vânzând cu cântare strâmbe și m-am mâhnit, căci răul este foarte mare, dar n-am găsit în acești amăgitori decât niște hoți sau ciocoiași ordinari, ieșiți din școala voastră fără diplomă de specialitate!… Am alergat prin sate și cătune, am vorbit cu țărani bătrâni și tineri; ce e drept, sunt plini și ei, sărmanii, de mârșăvii până între urechi, dar n-am găsit nici între dânșii pe oamenii ce căutam. Am intrat în locașul lui Dumnezeu, am observat cu conștiință clerul înalt și pe cel proletar. Dar vai! ce dezamăgire!… Acolo unde credeam că voi găsi toiagul și traista, sacrul simbol al umilinței și pietății creștine, am găsit ignoranța întronată, invidia, mândria, lăcomia și alte păcate morale, pe care ne oprim a le descrie, căci legea de presă, fără îndoială, ne-ar condamna la zece ani de ocnă.

Obosit de atâtea cercetări zadarnice, hotărâsem să-mi ard manuscriptul; dar tocmai când mă pregăteam să dau flăcărilor rodul ostenelilor mele de șase luni, m-am gândit și la voi, preaiubiții mei ciocoi ai condeiului, de toate clasele și partidele, și am zis ca strămoșul nostru Pilat: „Ecce homo” sau „Iată oamenii mei”!

Vouă, dar, străluciți luceferi ai viciilor, care ați mâncat starea stăpânilor voștri și v-ați ridicat pe ruinele acelora ce nu v-au lăsat să muriți în mizerie; vouă, care sunteți putrejunea și mucegaiul ce sapă din temelii și răstoarnă împărățiile și domniile; vouă, care ați furat cu zvanțul din funcțiunile cele mici și cu miile de galbeni din cele mari, iar acum, când v-ați cumpărat moșii și palate, stropiți cu noroi pe făcătorii voștri de bine; vouă și numai vouă dedic această slabă și neînsemnată scriere. Citiți-o cu băgare de seamă, domnii mei, și oricâte hoții îmi vor fi scăpat din vedere, însemnați-le pe un catastif și mi le trimiteți ca să le adaug la a doua edițiune.

Prolog

Nimic nu este mai periculos pentru un stat ce voiește a se reorganiza, decât a da frânele guvernului în mâinile parveniților, meniți din concepțiune a fi slugi și educați într-un mod cum să poată scoate lapte din piatră cu orice preț!…

Platon a zis, cu două mii de ani înainte de a lua noi pana în mână ca să descriem pe ciocoi, că un om, ca să poată deveni cetățean onest, mai întâi de toate caută să fie născut bine, crescut în frica lui Dumnezeu, și din copilărie până la maturitate să trăiască înconjurat de oameni virtuoși și drepți.

Ciocoiul este totdeauna și în orice țară un om venal, ipocrit, laș, orgolios, lacom, brutal până la barbarie și dotat de o ambițiune nemărginită, care eclată ca o bombă pe dată ce și-a ajuns ținta aspirațiunilor sale.

Pepiniera în care cresc acești inamici ai onoarei și ai tuturor virtuților cetățenești este mai totdeauna casa bogatului și mai cu seamă a bogatului parvenit. Aci vine ciocoiul, umilit, și cere a servi pe boierul pentru o bucată de pâine, o cameră de dormit și un veștmânt ca să se apere de asprimea frigului.

În anii dintâi, aceste vulpi cu două picioare, care întrec în ipocrizie și vicleșug pe cele cu patru picioare din fabulele lui Esop și La Fontaine, petrec împreună cu servitorii cei îmbătrâniți în păcate de tot felul, îi studiază cu cea mai mare atențiune, încât la etate de douăzeci de ani, ei știu foarte bine cum se fură cloșca de pe ouă fără să cârâie; cu alte cuvinte, știu cât să fure de la aprovizionarea din toate zilele, cât de la aprovizionările cele mari, cât de la arendarea moșiilor și alte mai multe tranzacțiuni ale casei boierești în care se află servind.

Știm cu toții că între slugile de la casele bogaților, ca în toate meseriile sociale, există o ierarhie oarecare. Ciocoiul, dar, își începe uneori cariera de la postul de rândaș, iar alteori de la lacheu ce se pune în coada trăsurii boierului; devine cu încetul sofragiu, apoi vătaf de curte, iar mai pe urmă se face și el boier; și cu toate că unii-alții îi zic în deriziune boier făcut, copiii lui însă devin boieri și fii de boieri.

În timpul pe când ciocoiul umblă după trăsura boierului, el află toate slăbiciunile stăpânului său și-i ajută cât poate ca să și le împlinească în paguba lui și în folosul său. Se întâmplă, însă, de multe ori ca stăpânul ciocoiului să aibă și virtuți, dar aceste lucruri pătrate nu pot să intre în capul

și în inima cea triunghiulară și îngustă a ciocoiului plecat pe drumul de a deveni om mare cu orice preț.

Ca sofragiu se obișnuiește atât de mult cu mâncările delicate, încât nu mai poate să trăiască fără friptură de fazan, brânză de Parma, salam de Verona, icre moi, conserve de Franța și vinuri din cele mai celebre dealuri ale Europei. Astfel dar, când ciocoiul ajunge la gradul de vătaf, este corupt moralicește și fizicește până la măduva oaselor.

Înălțat la acest din urmă și mai suprem grad al slugăriei, ciocoiul devine prevăzător ca un prezident de cabinet… din Europa. Ideea ce-l preocupă ziua și noaptea este de a afla metodul prin care să-și facă stare. Diferite planuri i se prezintă în imaginațiune, unul mai întunecos decât cellalt; le studiază pe toate și, găsindu-le realizabile, le pune în lucrare fără mustrare de conștiință.

S-a zis de mai mulți filozofi și cărturari că conștiința este cel mai aspru jude al criminalului. O fi, nu tăgăduiesc, dar vătaful de curte cunoaște secretul de a face din acest aspru judecător un consilier întocmai după cum îi trebuiește lui.

El zice în sine: Tot omul este creat de Dumnezeu cu dreptul de a se hrăni pe pământ; de ce dar unii oameni au mai mult decât le trebuie, când alții nu au nici chiar mijloacele necesare spre a se susține? De ce unii sunt puternici și alții nebăgați în seamă? De ce unii stăpânesc pământuri întinse, iar alții nu au nici chiar pământul necesar spre a se înmormânta? Aceasta este o stare de lucruri anormală zice înțeleptul vătaf de curte și cată să o combat din toate puterile, adaugă el.

Astfel dar, omul nostru, mergând din raționament în raționament și din deducție în deducție, devine comunist, fără știrea lui, și începe a pune în lucrare această doctrină atât de frumoasă și egalitară în aparență, cât este de hidoasă în fond.

Nu trece mult și ingeniosul vătaf de curte se pune cu ardoare a nivela starea societății… Își cumpără moșioare, vitișoare și alte diminutive de acestea care fac viața lesne și plină de plăceri.

După ce a ruinat de ajuns pe nenorocitul boier, care nu l-a lăsat să piară de foame pe drumuri și după ce și-a luat rangul de pitar, la care nu este vătaf de curte care să nu aspire, omul nostru caută un pretext și părăsește casa stăpânului său tocmai atunci când acesta simte cea mai mare nevoie de dânsul.

Este cunoscut că omul îmbogățit prin furtișag nu se satură niciodată de avere, oricât de bogat ar deveni, ci, din contra, caută noi mijloace de a-și mări bogățiile. Căsătoria, dar, devine pentru dânsul o nouă mină de exploatat. Se propune ca ginere pe la toate fetele bogate; trimite samsari de căsătorie în toată țara și nu se însoară decât numai atunci când găsește o zestre după placul lui, fără să se tulbure cât de puțin dacă femeia cu care-și leagă soarta este jună, frumoasă și crescută bine, sau slută și depravată.

Omul ce se însoară numai pentru ca să-și mărească starea niciodată nu ia soție bună. Ciocoiul o știe și aceasta, dar îi pasă foarte puțin, căci el nu are altă țintă decât realizarea planurilor sale celor ambițioase. N-apucă să treacă luna de miere și casa ciocoiului devine o cafenea în care se adună toată lepra societății. Soția lui devine o Messalină; copiii se nasc Dumnezeu mai știe cum, cresc împreună cu slugile și, tocmai când ajung la gradul cel mai înalt al corupțiunii, îi trimite în Franța ca să învețe carte.

Nenorociții copii, lipsiți de educațiunea morală și neîntăriți prin virtuți și exemple de onoare învățate din casa părinților, cum ajung la porțile Parisului, cad în mâinile femeilor și junilor celor stricați, care îi depravează și mai rău; iar când se întorc în patrie, în loc să aducă cu dânșii luminile Europei civilizate, nu aduc decât viciul și depravarea sau, dacă vreunul dintr-înșii reușește a învăța câte ceva, această cultură intelectuală, nefiind susținută de o educațiune morală, produce mai mult rău decât bine nenorocitei țări ce hrănește în sânu-i asemenea vipere.

Ciocoiul sau puiul de ciocoi, ajuns om de stat, se deosebește de omul onest prin mai multe fapte, iar mai cu seamă prin purtarea sa. El nu se pronunță definitiv pentru nici o doctrină politică, nu se face adept credincios al nici unui partid, nu doară că are spiritul drept și nepărtinitor, ci ca să poată exploata deodată toate doctrinele și partidele în folosul său.

Amorul de patrie, libertatea, egalitatea și devotamentul sunt vorbele sacramentale ale ciocoiului, pe care le rostește prin adunări publice și private; dar aceste virtuți cetățenești, de care face atâta pompă, nu sunt decât treptele scării pe care voiește a se sui la putere; și uneori, când ele nu-i servă de ajuns, el aleargă la străini și primește de la dânșii posturi în țara sa.

Ajuns la gradul de mărire pentru care a comis toate mișeliile, a suferit toate umilințele și a declamat, fără de a le simți, toate virtuțile din lume, ciocoiul își ridică masca ipocriziei de la ochi și se arată lumii în mizerabila și urâcioasa nuditate a sufletului său celui mic.

Inima lui, asprită de suferințele, umilirile și înjosirile prin care a trecut, devine incapabilă de orice simțământ frumos și uman. Libertatea presei îl supără, căci descoperă inechitățile vieții sale și nu-l lasă să despoaie de averi pe stat și pe particulari; funcțiunile statului le împarte la ciocoi cu cea mai mare prodigalitate și, ca să se poată folosi mai bine de orânduirile în servicie, își recrutează un ciocoi tot de calibrul său și speculează printr-însul pâinea nenorociților funcționari.

Iată tipul ciocoiului din toate țările și mai cu seamă din țara noastră, unde lumina adevăratei civilizațiuni n-a risipit încă norii cei groși ai ignoranței și ai depravațiunii. Iată tipul ce ne propunem a urmări în deosebitele faze prin care el a trecut în secolul nostru, de la ciocoiul cu anteriu și cu călămări la brâu al timpilor fanariotici, până la ciocoiul cu frac și cu mănuși albe din zilele noastre.

Capitolul I

Dinu Păturică

Într-o dimineață din luna lui octombrie, anul 1814, un june de 22 de ani, scurt la statură, cu fața oacheșă, ochi negri plini de viclenie, un nas drept și cu vârful cam ridicat în sus, ce indică ambițiunea și mândria grosolană, îmbrăcat cu un anteriu de șamalagea rupt în spate; cu caravani[1] de pânză de casă vopsiți cafeniu; încins cu o bucată de pânză cu marginile cusute în gherghef; cu picioarele goale băgate în niște iminei de saftian, care fuseseră odată roșii, dar își pierduseră culoarea din cauza vechimii; la încingătoare cu niște călimări colosale de alamă; în cap cu cauc de șal, a cărui culoare nu se poate distinge din cauza peticelor de diferite materii cu care era cârpit, și purtând ca veșmânt de căpetenie o fermenă de pambriu ca paiul grâului, căptușită cu bogasiu roșu; un astfel de june sta în scara caselor marelui postelnic Andronache Tuzluc, rezemat de stâlpii intrării și absorbit în niște meditațiuni care, reflectându-se în trăsurile feței sale, lăsau să se vadă până la evidență că gândirea ce-l preocupa nu era decât planuri ambițioase ce închipuirea lui cea vie îi punea înainte și obstacolele ce întâmpina în realizarea lor.

În momentul acela, ușa scării se deschise și se arătă înaintea junelui un arnăut îmbrăcat numai în fir, cu pistoale și iatagan la brâu și cu tătarcă roșie blănită cu vulpe nafe. Mândrul albanez, fără să privească cât de puțin pe bietul june ce-i făcea temenele[2] până la pământ, strigă cu voce de stentor: “Ioane, trage butca boierului la scară”.

Vizitiul, după ce plesni de câteva ori din bici și mai făcu câteva marafeturi prin care voia să arate abilitatea ce avea în meseria sa, trase butca la scară.

Nu trecu mult și se auziră pașii cei leneși și gravi ai marelui postelnic, ce cobora scara cu o cadență simetrică. Junele, a cărui atențiune era ațintită la cea mai mică mișcare ce se petrecea, auzi și el acest zgomot și cu un aer în care se vedea foarte curat neliniștea, ridică de la pământ două cutii cu păstrăvi și câteva găini; apoi vârî măchinălicește mâna în sân și scoase un plic sigilat; iar după ce își strânse fermeneaua la piept și-și luă caucul din cap, lăsând să se vadă o căpățână rasă peste tot și numai în creștet cu vreo câteva fire de păr, luă o poziție umilitoare și așteptă sosirea boierului. În fine postelnicul apăru în scară îmbrăcat cu anteriu de cutnie ca gușa

porumbului, încins peste mijloc cu un șal de Țarigrad, cu ișlicul în cap și învelit până la ochi cu o giubea de postav albastru, blănită cu blană de râs. El zări pe june și-i zise cu gravitatea de boier de protipendadă[3]:

— Cine ești, mă băiete, și ce voiești de la mine?

Junele căzu în genunchi și, sărutând pulpana anteriului, răspunse cu o voce lâncedă ce inspira compătimire:

— Să trăiți întru mulți și fericiți ani! Sunt Dinu Păturică, nemernicul fiu al preaumilitei voastre slugi treti-logofăt Ghinea Păturică, fostul odinioară vătaf de curte al înălțimii voastre.

— Ei bine, spune-mi ce vrei de la mine?

— Am o scrisoare de la tata către preacinstitul și de bun neam obraz al măriei voastre.

— Ad-o-ncoace, să vedem acea scrisoare.

Junele se apropie de postelnicul ținând capul plecat până la pământ și-i dete scrisoarea; apoi căzu iarăși în genunchi și, stând în această pozițiune, așteptă răspunsul.

Boierul deschise scrisoarea și citi cele următoare:

“Preamilostivului și de bun neam al meu stăpân, cu cea de slugă supunere mă închin.

După sânta datorie ce am, ca un supus credincios vin a cerceta despre fericita și mie foarte scumpă sănătate a panevgheniei tale, ca aflând-o pe deplin să mă bucur din rărunchii inimii mele, căci eu, din mila Domnului, mă aflu în toată întregimea sănătății și mă îndeletnicesc cu umilita mea slujbuliță de sameș ce te-ai milostivit a-mi da. Am primit preacinstita scrisoare a blagorodnicei tale și cele ce-mi poruncești le-am pus în lucrare. Cele patruzeci lude[4] scutelnici: pescari, răcari, vânători și dărvari, i-am împrăștiat în tot județul și cred că, cu ajutorul lui Dumnezeu și iușchiuzarlâcul smeritului tău rob, curtea blagorodnicei tale în scurtă vreme se va umplea de toate cele trebuincioase.

Alta am să te rog, arhon postelnice: fiul meu, înfățișătorul acestei umilite scrisori, a ajuns în ilichie și cu toate că m-am silit a-l învăța toate iușchiuzarlâcurile și marafeturile cu care trebuie să fie împodobit un adevărat calemgiu, dar nefiind de ajuns toate acestea, îl trimit la domnia ta ca să se mai roadă, ca să poată ieși și el mâine-poimâine la obraze.

Primește, milostive stăpâne, două bote cu păstrăvi și zece găini crescute și îngrășate de mine.

A panevgheniei tale smerita și umilita slugă, treti-logofăt Ghinea Păturică ot Bucov, sud Saac.”

După ce postelnicul Andronache citi scrisoarea, chemă pe vătaful său de curte și-i zise:

— Ia aceste cutii cu păstrăvi și să le trimiți colo, știi tu! — iar pe ștrengarul acesta de băiat să-l oprești în curtea mea și să mi-l faci deocamdată ciubucciu.

La aceste vorbe ale boierului, inima lui Dinu Păturică săltă de bucurie — și avea mare dreptate, căci prin admiterea lui în serviciul postelnicului devenise proprietar pe prima literă a alfabetului fortunei.

În timpul acesta vizitiul atinse caii cu biciul și ieși cu butca din curte, iar vătaful luă cutiile cu păstrăvi împreună cu găinile și, urmat de noul său confrate în ciocoism, sui mai întâi scara cea mare a casei, trecu prin sală și, ajungând la o galerie cam întunecoasă, se opri în loc și zise lui Dinu Păturică:

— Iată odaia ce ți-am gătit pentru locuință; intră într-însa și peste un ceas voi veni să te învăț meseria de ciubucciu cu care te-a cinstit stăpânul.

Noul ciocoi așteptă până se depărtă vătaful, iar după aceea se coborî în curte și, luând o pereche de desagi în care era o colecțiune de trențe ce compuneau averea ce aducea el din casa părintească, sui scara cu repeziciunea vântului și intrând iarăși în camera sa își așeză toate lucrurile pe la locul lor.

Camera despre care vorbim era în periferie de un stânjen pătrat; într-unul din cele patru unghiuri era o vatră întocmai ca cele obișnuite la cafenelele turcești, pe care sta un ibric colosal, înconjurat din toate părțile cu cărbuni stinși pe jumătate. În celălalt unghi era așezat un dulap prin ale cărui sticle se vedeau o mulțime de ciubuce de antep și de iasomie, cu imamele de chihlimbar limoniu; iar mai sus, pe o despărțire făcută într-adins, se vedeau o mulțime de feligene pentru cafea, cu zarfurile lor de argint, și câteva chisele de dulceață. La extremitatea de jos a acestui dulap se zărea un lighean de argint, pe al cărui acoperământ era pusă o bucată de săpun mosc în formă sferică. Lângă acest dulap era un mizerabil pat de scânduri, acoperit cu o pătură de lână albastră, iar pe pereți erau țintuite câteva cadre de hârtie, zugrăvite cu vopseli proaste: una dintr-însele reprezenta lupta navală de la Ceșme-Liman și arderea flotei turcești de către prințul Orlof, iar pe cealaltă era desenată asasinarea principelui Hanger(l)i de către trimisul Porții Otomane.

Dinu Păturică dete o privire repede și disprețuitoare camerei sale, apoi deschise fereastra și începu să se uite în curte. Privi cu băgare de seamă mulțimea de găini, gâște, rațe, claponi, cocori și călifari ce furnicau prin curtea boierească, apoi se întoarse către bucătărie și, la vederea mulțimii de tingiri de diferite capacități, în care se pregăteau cele mai gustoase bucate din Fanar, fața lui se coloră de o bucurie nedrescriptibilă; iar după o reflecțiune de câteva minute, zise în sine: Iată-mă în sfârșit ajuns în pământul făgăduinței; am pus mâna pe pâine și pe cuțit: curaj și răbdare, prefăcătorie și iușchiuzarlâc și ca mâine voi avea și eu case mari și bogății ca ale acestui fanariot.

Note

1. ↑ Caravani - pantaloni
2. ↑ Temenele - complimente turcești
3. ↑ Boier de protipendadă - de prima clasă
4. ↑ Lude - individe

Capitolul II

Postelnicul Andronache Tuzluc

Să lăsăm pe ambițiosul nostru ciocoi în pace a-și face planurile sale pentru exploatarea averii stăpânului său și, în loc d-a-l întrerupe din visările sale ambițioase, să facem cunoscut lectorilor noștri pe postelnicul Andronache Tuzluc.

Acest fanariot venise din Constantinopole în suita domnitorului Georgie Caragea și făcuse meseria de ciohodar în curtea acelui principe.

Ca fanariot născut în ulițele cele strâmte ale Fanarului, unde se urzesc și se pun în lucrare cele mai întunecoase intrigi ce au ruinat Imperiul greco-roman, el moștenise din naștere un mare talent de intrigă și de lingușire; știa din încercare că raiul ceresc și pământesc nu se poate deschide decât prin femei; de aceea își îndreptase toate bateriile intrigilor sale în contra femeilor doamnei și mai cu seamă ale domniței Ralu, fiica preaiubită a domnului Caragea.

El făcu cunoștință cu acea volubilă și capricioasă principesă prin mijlocul unei dame a ei de onoare, cu care se înamorase numai pentru împlinirea acestui scop. Un an întreg fanariotul nostru făcu domniței tot acele servicii ce făcea odinioară Mercur celui mai mare dintre zeii Olimpului elenic, cu deosebire numai că domnița, neputând să dea fanariotului nemurirea, făcu ca să cadă în mâinile lui pitacul domnesc prin care îl numea vel-cămăraș.

A fi mare cămăraș al unui principe care are un fiu frumos ca Paris și desfrânat ca Don Juan și a fi ridicat la această demnitate prin intrigile unei principese, frumoasă ca Elena lui Menelau și mai desfrânată decât Frine și decât Cleopatra, este negreșit a poseda cheile minelor de aur ale Californiei.

Fanariotul nostru exploată cât se putu mai bine postul de cămăraș, iar când văzu că în cămară nu mai rămăsese nimic de furat, cumpără mai întâi calemul vinăriciului, al oieritului și mai în urmă huzmetul spătăriei; și astfel, unindu-se cu hoții și tâlharii de drumuri, despuie țara în toate modurile mai mult de trei ani, până ce își cumpără vreo zece moșii, câteva familii de țigani, case, vii și altele; iar după aceea izbuti, tot prin intrigă și baseță, a deveni mare postelnic.

O singură dorință mai avea să-și împlinească, ca să ajungă la culmea fericirii sale.

El hrănea de mult timp un amor foarte tare pentru juna Maria, unica fiică a banului C…, român de națiune; dar rangul tatălui frumoasei copile, sufletul ei nobil și curat, faptele ei pline de cuviință și de blândețe înfrângeau toate semețele dorințe ale depravatului venetic. De multe ori el se încercă a se duce la banul ca să ceară mâna fiicei sale: dar totdeauna un simțământ fatal îl oprea din această întreprindere. În acele momente de îndoială și descurajare el devenea posomorât și teribil. Adevărul, pe care Dumnezeu l-a pus și în inima celui mai mizerabil om, se prezenta în acele momente dinaintea lui și, arătându-i oglinda în care se răsfrângeau crimele prin care ajunsese la mărirea în care se afla, pare că-i zicea: “Privește, mizerabile, crimele tale, și nu cuteza să pălești cu suflarea ta cea înveninată acel crin semănat de mâna Domnului în această vale a lacrimilor.”

Dar dacă adevărul este pus în inima omului ca să-i arate calea ce duce la fericire, fatalitatea a voit ca pasiunile materiei să învingă mai totdeauna acest sfânt simțământ ce se manifestă în noi de câte ori voim să comitem vreo nelegiuire.

Astfel se întâmplă și cu fanariotul nostru; mustrarea de conștiință dispăru de la dânsul întocmai ca fulgerul sau ca spaima de-un minut ce simt copiii când sunt certați cu frăgezime de către părinții lor. El se hotărî într-o zi a merge la banul și, după mai multe complimente și lingușiri, reclamă de la dânsul onoarea de a deveni ginere al său.

Bătrânul rămase uimit de cutezanța cea mare a fanariotului; cunoscând însă influența ce exercita asupra principelui Caragea și relele ce ar fi putut să-i pricinuiască un refuz de-a dreptul, se prefăcu că primește cu bucurie propunerea și îl lăsă a se încânta de acest vis.

Grecul înțelese însă din trăsăturile feței bătrânului ura ce avea asupra lui; dar nu disperă, ci se duse la principele Caragea, plin de speranță că va dobândi prin forță ceea ce bătrânul îi refuzase prin manieră diplomatică.

Trei zile în urma acestei întrevorbiri, banul C… se plimba prin grădina casei sale, absorbit în cugetări melancolice ce-i inspira trista stare în care adusese țara jafurile acestei domnii dărăpănătoare, iar mai cu seamă preocupat de un vis groaznic ce-l făcea să se aștepte la o mare nenorocire.

Într-acest timp se prezentă înainte-i un slujitor de ai casei sale și anunță că un ciohodar domnesc cere a vorbi cu dânsul.

“Să intre!” zise venerabilul bătrân, îndesându-și caucul peste perii capului său, cei albi ca zăpada, și cercând a se distra privind și mirosind florile unui neramz înflorit[1].

Ciohodarul intră în grădină și, făcând câteva complimente orientale, dete banului un plic sigilat; apoi, trăgându-se puțin, luă o pozițiune respectuoasă.

Banul deschise plicul și găsi într-însul scrisoarea aceasta:

“Arhon bane, mâine dimineață să vii la curte, căci am să-ți vorbesc ceva tainic.”

Ion Gheorghie Caragea

După ce bătrânul boier băgă scrisoarea iarăși în plic și plicul în buzunarul de la pieptul anteriului, zise ciohodarului: Spune măriei sale că voi face astfel precum îmi poruncește.

Trimisul domnesc se închină până la pământ și, ieșind, se duse că să-și împlinească mesajul; iar bătrânul apucă îngrijat pe o cărare ornată de amândouă părțile cu roze și cu iasomii și se opri dinaintea unui pavilion lucrat în stil oriental. Până a nu pune piciorul pe treptele scării, stătu puțin în loc și se gândi. Nu știm care vor fi fost gândirile ce-l preocupau; știm numai că trăsăturile feței sale uneori deveneau crunte, alteori pline de îndurare și câteodată un zâmbet dulce apărea pe buzele sale pălite; dar dispărea ca fulgerul, lăsând loc unei melancolii adânci.

În fine, după puțină ezitațiune, sui scara pavilionului și intră înlăuntru. Acolo găsi patru femei, dintre care două torceau, una dărăcea in și cealaltă împletea la un ciorap.

În mijlocul acestor femei ședea o copilă ca de patrusprezece ani și cosea la ciur[2] un simizet. Niciodată natura nu combinase mai multe nuanțe de frumusețe într-o ființă umană, decât în această jună copilă: ochi negri, umbriți de niște gene și sprâncene ca pana corbului; pieliță albă și colorată de purpură; buze ce se-ntreceau cu rozele; dinți albi și frumoși; toate în fine armonizau de minune cu un trup de o formă minunată, cu niște mâini delicate de nimfă; era în adevăr un tezaur de frumusețe ce nu se putea vedea decât în statuile grecilor antici.

Pe dată ce intră venerabilul bătrân în pavilion, toate femeile se sculară în sus și puseră mâinile la piept. Bătrânul le făcu un semn să iasă; apoi, rămânând numai cu juna copilă, îi zise:

— Iubita mea copilă, cum te afli?

— Foarte bine, tătuțule.

— Dară ce, nu vii să săruți mâna scumpului tău tată?

— Ba da, tătuțule, da! Și deodată cu vorba se apropie de bătrân și depuse pe mâna lui un sărutat inocent și plin de dulceață.

Bătrânul o strânse la piept și o sărută pe frunte cu acel amor pe care numai părinții îl simt.

După ce tata și fiica își schimbară între dânșii câteva priviri de o iubire nedescriptibilă, șezură pe o sofa de postav roșu cu ciucuri albi de Veneția, iar după câteva momente de tăcere și contemplațiune, bătrânul zise copilei:

— Mario, tu te faci din zi în zi mai frumoasă și te deschizi întocmai ca un trandafir la razele soarelui. Eu caut de acum înainte să mă gândesc la fericirea ta, să-ți caut un tânăr de treabă ca să te mărit.

Frumoasa Maria, auzind aceste cuvinte, se roși și își îndreptă ochii către pământ.

— Ai, ce zici, draga mea copilă? adăugă bătrânul cu nerăbdare. Ce, nu-mi răspunzi? Te temi oare de bătrânul tău tată?

Maria nu răspunse nimic la aceste din urmă cuvinte. Confuziunea și marea întristare ce acoperise fața ei făcură pe bătrân să creadă mai multe lucruri deodată și, ca să poată pătrunde în secretul care făcea pe juna copilă să sufere atât de mult, hotărî să vie de-a dreptul la chestiune.

— Știi, dragă Mario, — urmă el că măria sa doamna și toate cucoanele nu mai vorbesc decât de frumusețea ta? Știi că vodă a și ales pe viitorul tău soț?

Aceste cuvinte făcură pe Maria să tremure; dară după ce-și reluă putere, ea privi pe bătrân cu ochi rugători și îi zise:

— Pot să te întreb, tată, cine este acel soț de porunceală?

— De ce nu, fata mea? El este unul dintre cei mai iubiți boieri ai domnului Caragea; este tânăr, frumos și bogat.

— Numele lui?

— Voiești să-i știi numele?

— Da, tată.

— Ei bine, copila mea, viitorul tău soț este postelnicul Andronache Tuzluc.

— Ah! taci, tată; nu mai îmi spune acest nume sau, de nu, mă vei vedea moartă dinaintea ta. Spune-mi, te rog, ce ți-am greșit de voiești să mă faci nenorocită pentru totdeauna? Oare fiii boierilor pământeni s-au stins din țară? Nu mai găsești pe nimeni decât pe acel fanariot nesuferit?

Ura Mariei asupra grecului parvenit mulțumi foarte mult pe bătrân, care, voind să se încredințeze mai bine despre aceasta, se prefăcu că nu observase simțământul de reprobare și de ură al nobilei copile.

— Așadar, tu urăști pe postelnicul, adause el; și de unde-ți vine această ură, fata mea?
— Ura cea neîmpăcată ce am asupra acestui ticălos îmi vine mai mult din prevedere.
— Poate că te înșeli, fata mea.
— Nu tată, nicidecum. Un om care acum doi-trei ani nu era decât un ticălos ciohodar, ce tremura de frig dinaintea scării caselor noastre, iar acum înoată în atlasuri, catifele și samuri nu poate fi decât un nemernic. Aceasta mi-o zice cugetul și o cunosc chiar din vorbirile domniei tale cu serdarul D… Nu ești domnia ta acela care ziceai serdarului că acest fanariot n-a dobândit nimic de la stăpânul său, decât prin slujbele mârșave și umilitoare ce a săvârșit domniței Ralu și beizadelei? Dar bine, tată, cum voiești acum să unești pe unica ta copilă cu acel ciocoi mârșav care a venit aci, la noi, cu toate desfrânările și hoțiile din Fanarul lui? Care fură și despoaie pe lume ziua în amiaza mare și ale cărui mâini păstrează încă mirosul nesuferit al curelelor butcei lui Caragea. Mai bine mă voi îngropa de vie într-o mănăstire și-mi voi plânge în singurătate nenorocirile mele, decât să primesc a fi soția celui mai necinstit dintre ciocoii lui Caragea.
Bătrânul boier, auzind aceste cuvinte pronunțate de Maria cu atâta ură și dispreț, tresăltă de bucurie; apoi, privind pe juna copilă cu un aer plin de dulceață, îi zise:
— Vino în brațele mele, copilă vrednică de sângele moșilor și strămoșilor noștri. De astăzi înainte nu ai a te teme de nimic; neîmpăcata ură ce ai asupra acelui grec mârșav îmi dă inimă de ajuns ca să mă împotrivesc poruncilor și înfricoșărilor lui Caragea. Mângâie-te, fata mea, și nădăjduiește în dragostea ce are părintele tău pentru tine.
A doua zi, pe la nouă ore ale dimineții, trăsura sta la scară așteptând pe bătrânul boier ca să intre într-însa; nu trecu mult timp și venerabilul bătrân apăru în pridvorul caselor sale, îmbrăcat cu anteriu de atlas vișiniu, încins cu șal de Țarigrad, cu biniș de postav albastru-închis, încălțat cu meși și papuci de saftian galben; la brâu cu un hanger de aur, iar în cap cu un gugiuman (căciulă) de samur cu fundul roșu. După dânsul venea fie-sa cu oamenii și femeile casei, dintre care un june ca de douăzeci de ani, îmbrăcat cu anteriu de maniță, cu giubea de pambriu, lungă până la pământ, și legat la cap cu un taclit cadrilat, ieși înainte și coborând scara cu mare grabă deschise ușa caretei, iar după ce intră boierul într-însa, se sui în coadă, zicând vizitiului: “La curtea domnească!”

Două lovituri de bici, lăsate cu marafet pe spatele armăsarilor, fură de ajuns ca să pună trăsura în mișcare și să o pornească pe calea curții principelui Caragea.

Ne oprim puțin din această narațiune ca să dăm cititorilor noștri o idee repede despre locul unde se afla palatul domnesc pe acei timpi și despre forma arhitectonică și alte amănunte originale ale acestui locaș, în care domneau moliciunea amestecată cu umilirea și cu depravațiunea.

Pe spațiul de pământ ce se cuprinde astăzi între casele lui Resch giuvaiergiul și vechea sală a lui Momolu, era clădită pe timpul lui Caragea noua reședință domnescă, ce înlocuise pe cea veche din Dealul Spirei, arsă la 1813.

Pozițiunea topografică a acestui palat era astfel: pe locul unde se aflǎ astăzi casele lui Bossel era clădit palatul domnesc, compus dintr-un șir de case cu două rânduri, ce începeau din ulița Mogoșoaiei și se termina dinaintea caselor generalului Herăscu, pe ulița numită a Școalei.

Arhitectura acestui palat era vagă și nedeterminată; era o zidire sau o grămădire de material în care se vedeau mai multe ordine de arhitectură, imitate în ceea ce au ele mai grosolan și mai neregulat. Fațada ce privea către Podul Mogoșoaiei avea un balcon în formă de chioșc turcesc, mobilat cu divanuri și lavițe tapețate cu catifea roșie, în care venea adesea principele de-și lua cafeaua și ciubucul, privind pe trecători.

Pe partea dinspre Momolo era un șir de odăi în formă de chilii călugărești, în care ședeau idicliii, neferii și iciolanii domnești. Fundul curții, sau partea despre Herăscu, era consacrat grajdurilor unde se țineau armăsarii de Missir și Arabia, cu care se servea domnitorul la solemnități și în plimbările sale, iar în fața Podului Mogoșoaiei, pe o lungime aproape de una sută stânjeni, era un zid simplu, care închidea în întregul său marele pătrat ce compunea reședința, și o poartă mare numită Pașa Capusi, ce servea de intrare principală.

Curtea domnească, pe timpul acela, se deosebea cu totul de curțile domnitorilor din zilele noastre. Atunci ea înfățișa un centru unde se aduna tot ce aveau Bucureștii mai inteligent, dar mai leneș și mai depravat. Palatul era plin de boieri și de calemgii de tot felul, dintre care fanarioții se deosebeau prin cochetăria umbletului lor, prin desele complimente și temenele ce făceau în dreapta și în stânga, iar mai cu seamă prin eleganța veșmintelor tăiate după ultima modă venită din Fanar. Interiorul curții prezenta vederii o panoramă foarte curioasă și variată: în mijloc stau

înșirate caretele și butcile boierilor; mai încolo, vizitiii lui vodă plimbau armăsarii îmbrăcați cu cioltare cusute cu sârmă de aur; dinaintea unui rând de odăi numai cu un rând, tufecciii, arnăuții și satârașii își curățau armele, șuierând printre dinți câte o arie albaneză. Înlăuntru și afară de poartă, o adunătură de popor din clasele de jos căsca gura la învârtelile și strâmbăturile pehlivanilor și ale măscăricilor domnești. Simigiii, cu tablalele lor sferice puse pe cap și cu tripodele de lemn la subțioară, împreună cu bragagiii și salepgiii arnăuți, făceau contrast cu alunarii și cu vânzătorii de șerbet din Fanar, care purtau pe cap fesuri mici cu funde stufoase de ibrișim și cămăși de borangic subțiri, care lăsau să se vadă pe piepturile și pe brațele lor goale figuri simbolice încrustate, precum obișnuiau ienicerii. În fundul curții se vedeau diferite grupe de masalagii și pungași; unii jucau nuci; alții iasâc și tura; alții iarăși jucau la o para cinci și stos pe despuiate. Acești tâlhari, în mare parte fanarioți scăpați din închisorile Stambulului, jefuiau cu deplină libertate, în curtea domnească, pe oamenii cei fără experiență și creduli.

Pe când se petreceau aceste variate scene în curtea lui vodă Caragea, butca marelui ban intră cu pași gravi și măiestoși. Poporul saluta din toate părțile pe venerabilul bătrân, iar el răspundea printr-un surâs dulce, punându-și mâna dreaptă la barbă și la frunte.

Ajungând la scara palatului, feciorul deschise ușa butcii și ajută bătrânului să se coboare; apoi îl urmări pe scară până la perdeaua sălii de primire; acolo boierul se opri puțin, iar feciorul îi trase cizmele cele galbene de saftian și, scoțând de la brâu o pereche de papuci, îi puse în picioare, îi netezi puțin și binișul pe spate și apoi se trase la o parte cu respect.

Era în acea zi primire mare la curte. Logofătul de obiceiuri îngrijise despre toate; sala tronului era împodobită cu o sofa pentru prințul și lavițe pentru boieri. Cafegiii, ciubucciii și alți slujbași ai palatului, îmbrăcați în veșminte orientale de o eleganță plăcută vederii, așteptau cu nerăbdare ordinul marelui cămăraș, ca să dea probe de dexteritate ce aveau în meseriile lor.

Jos în curte erau așezate două bande de muzică instrumentală; unde se compunea de tumbelechiuri[3], tobe mari și meterhanele[4]; iar celelaltă, de douăsprezece tobe, sunate de fustași români, ale cărora veșminte de postav verde cu ciaprazuri albe și căciuli de oaie cu fundurile roșii făceau un contrast foarte curios cu binișele de postav roșu și cialmalele cele rotunde și pline de semeție ale artiștilor musulmani.

Cum intră banul în sală, un slujitor strigă cu glas puternic: “Marele ban C…”

Bătrânul boier înaintă câțiva pași; apoi se opri în loc și salută pe toți boierii, iar după aceea merse cu pași statornici și maiestoși până la treptele tronului, privi pe domnitor cu un ochi în care cel mai mare fizionomist n-ar fi putut să descopere nici lingușire, nici servilism, ci numai ură și dispreț, acoperite cu vălul indiferenței; apoi, după ce făcu un compliment oriental, sărută mâna asupritorului, cu o neplăcere destul de învederată.

Caragea era destul de fin ca să nu-i scape din vedere aversiunea ce avea banul către dânsul; cu toate acestea îi întinse mâna cu un zâmbet care ar fi amăgit pe orice om nededat cu finețea fanariotică; dar bătrânul stâlp al țării văzuse și pățise în viața lui foarte multe. El sărută mâna fanariotului și, făcând câțiva pași înapoi, se duse de-și ocupă locul cuvenit demnității sale.

În fine, ceremonialul sărutării de mână se săvârși; toți boierii părăsiră sala, afară numai de banul C… și postelnicul Andronache, care rămăseseră în urma tuturor.

Pe când se urma însă ieșirea boierilor din sală, Caragea se retrăsese în altă cameră, dar, în momentul când cei doi boieri se găteau și ei să se ducă pe la casele lor, una din ușile laterale se deschise și, apărând principele, zise: “Arhon bane, treci în odaia grămăticiei, că am să-ți vorbesc”.

Banul se supuse ordinului, iar postelnicul Andronache, după ce făcu lui Caragea un compliment adânc și plin de lingușire, părăsi sala cu inima cuprinsă de bucurie.

Note

1. ↑ Românul, când se află cuprins de gânduri întristătoare, obișnuiește a-și îndesa căciula pe cap. Acesta este un gest românesc ce se păstrează până astăzi între locuitorii țărani.
2. ↑ Ciurul era instrumentul de festonat al doamnelor române din timpul lui Caragea.
3. ↑ Tumbelechiul este un fel de timpan și se întrebuința foarte mult în vechime la muzicile otomane. Sunt mai multe maniere de a suna cu acest instrument, dar cea mai obișnuită la noi, în timpii domnilor greci, era aceasta: fiecare artist avea două tumbelechiuri, unul acordat în sol, iar celălalt în do, cheie de bas, pe care le lovea cu ciocanul după oarecare reguli și forma un acompaniament melodiilor puse în executare. (n. N. F.)
4. ↑ Meterhaneaua este un fel de hautbois (oboi n.n.) imperfect, cu sunetul foartea ascuțit și țipător. Acest instrument, asemănat foarte cu anticul shialumo al celților, era foarte întrebuințat în muzicile otomane pentru executarea melodiilor. (n. N. F.)

Capitolul III

Românul și fanariotul

Era mai mult de o oră de când banul aștepta în camera grămăticiei venirea domnitorului. În timpul acela nenorocitul bătrân, rămânând singur, începu a se gândi la toate nenorocirile ce apăsau țara; uneori i se ridica sângele în față și devenea teribil, iar alteori se concentra în inimă și devenea palid ca un mort. În aceste momente dureroase el zicea în sine, oftând din adâncul inimii: “Doamne! de ce ne-ai părăsit? Pentru ce ne-ai dat în mâinile acestor oameni nelegiuiți, care ne omoară și sufletele și trupurile prin intrigile, tirania și scandalele lor? Până când vei suferi ca acești mârșavi să batjocorească biata țara noastră, pe care ai împodobit-o cu toate darurile dumnezeieștii tale iubiri? Scoală-te, Doamne! Apucă în mâini trăsnetele mâniei tale și stârpește în sfârșit aceste fiare nesățioase!”

Pe când bătrânul se afla cufundat în aceste reflecțiuni triste și dureroase, ușa secretăriei se deschise și intră înlăuntru principele Caragea.

După ce fanariotul și românul schimbară între dânșii câteva complimente de conveniență, se puseră amândoi pe un divan, se priviră câteva momente unul pe altul, apoi principele Caragea zise:

— Îmi pari cam neliniștit, arhon bane. Ce ai?

— N-am nimic, măria ta. — Aș fi dorit să fie precum zici; dar ochii tăi tulburați și fața-ți pălită mă fac să cred că în sufletul tău se petrece ceva neobișnuit.

— Te amăgești, măria ta. Toată această tulburare îmi vine dintr-o durere de cap de care sufăr.

— Îmi place să te cred, și ca să te ajut a ieși dintr-această tristă stare, am să-ți spun un ce nou, care te va înveseli.

— Și eu, ca o slugă plecată a înălțimii tale, voi asculta cu cea mai mare băgare de seamă.

— Postelnicul Andronache mi-a descoperit amorul ce de mult timp nutrește pentru fiica ta și m-a rugat să ți-o cer de soție pentru dânsul; mi-a spus iarăși că ți-a cerut-o de-a dreptul și n-ai voit să-l asculți. Este oare adevărat?

— Unul din obiceiele mele, bune sau rele, este a spune adevărul; nu voi, măria ta, să amăgesc pe nimeni și cu atât mai puțin pe stăpânul meu.

Postelnicul Andronache mi-a vorbit despre fie-mea și nu m-am împotrivit; decât l-am făcut să înțeleagă că nu-i voi da-o de soție fără învoirea ei.

— Și ea nu-l voiește, nu este așa?

— Tocmai așa precum zici, măria ta.

— Ei bine, arhon bane, zise Caragea cu un zâmbet plin de răutate și de disprețacum vin eu de ți-o cer și cată să mi-o dai.

— Îți dau viața, îți dau tot ce am după sufletul meu, iar pe dânsa nu.

— Nu?

— Nu, măria ta.

— Acum înțeleg mai bine tulburarea ta de adineauri; ești și tu din taraful boierilor răzvrătiți[1]. Nu te juca însă; nu cuteza a te pune cu mine; tremură de răzbunarea mea. Ai uitat oare că padișahul mi-a dat sabie și topuz, ca să vă sfărâm oasele când vă veți răzvrăti?

— Știu prea bine, măria ta; dar eu nu sunt răzvrătitor, ci un sărman părinte care-și apără pe unica sa fiică.

— Și care este nenorocirea de care voiești a o apăra?

— Este aceea de a o vedea în brațele unui ciocoi mârșav, care și-a început meseria de la lingător de talere și, mergând din mârșăvie în mârșăvie, a ajuns astăzi biciul oamenilor cinstiți și al țării întregi. Da, măria ta, poruncește mai bine să-mi taie capul sau surghiunește-mă ca pe atâția alți boieri pământeni ai țării, iar nu cere de la mine să dau de bunăvoie pe fie-mea în mâna acelui neomenos, care pradă pe văduvă și pe sărac fără cea mai mică mustrare de cuget.

Caragea, cu toată furia de care era stăpânit, nu răspunse nimic la toate înfruntările ce arunca bătrânul cu atâta aprindere și curaj asupra favoritului său; el era om politic și nu voia să mai alarmeze din nou poporul în contra sa prin surghiunirea cutezătorului boier. Motivul ce-l îndemna și mai mult la prudență erau știrile cele rele ce primea pe toată ziua de la Constantinopole. Astfel dar, și-ascunse mânia cu finețea aceea proprie fanarioților și, luând deodată un aer mai vesel, zise:

— Dacă toate câte-mi spuseși despre postelnicul vor fi adevărate, cată să-ți mărturisesc că ai dreptate să-l urăști atât de mult.

— Tot ce am spus măriei tale este adevărat.

— Ai dovezi?

— Aici nu încape dovezi. Ia-i huzmetul din mână și vei vedea cum va veni țara întregă cu jelbi împotriva lui.

— Voi asculta bunele sfaturi ce-mi dai; îl voi depărta de la curte și voi trimite oameni să cerceteze și să despăgubească pe săracii jefuiți de dânsul. Iar tu, ca un boier credincios ce ești, de astăzi înainte n-ai a te teme de nimic.

Bătrânul părăsi curtea domnească și se îndepărtă către casa sa. Dar pe când butca sa trecea pe ulița Șelarilor, el întâlni pe postelnicul Andronache Tuzluc, care, salutându-l până la pământ, luă drumul către palatul princiar, ca să afle rezultatul stratagemei sale.

Note

1. ↑ Caragea, bănuind că boierii complotează în contra sa, exilă pe vornicul Constantin Bălăceanu și pe logofătul Grigore Ghica, iar mai în urmă chiar pe banul Constantin Filipescu, care după aceea și muri (Fotino, Istoria, p. 566-567). (n. N. F.).

Capitolul IV

Chera Duduca

Trecuse două luni de la întrevorbirea dintre principele Caragea și banul C…, fără ca secretul ei să poată fi cunoscut curtezanelor și boierilor. Toți se întrebau despre acest secret, căci pe timpul acela, ca și totdeauna, secretele de cabinet interesau pe toți și erau comentate de curtezani în toate modurile; chiar postelnicul Andronache, favoritul lui Caragea, când era întrebat în cauza aceasta, răspundea evaziv și mai mult prin gesturi.

Se observase, însă, o mare schimbare în felul de viață al postelnicului; casa lui, care înainte de acest eveniment era frecventată numai de oamenii ce veneau să implore vreo favoare de la dânsul, devenise în urmă o casă publică, în care intrau cei mai desfrânați juni, fanarioți și români. Mesele și seratele ce dădea fanariotul apropiau în splendoare și în bogăție pe ale lui Caragea, stăpânul său.

Cine s-a dedat cât de puțin cu plăcerile vieții destrămate cunoaște prea bine că femeia joacă rolul cel mai principal într-însa; ea singură, prin fatalul ei dar fermecătoresc, poate să arunce un văl de poezie asupra acelor plăceri mincinoase, care duc pe nesimțite pe biata junime la sărăcie, la veștejire, la despoiere și, de multe ori, chiar la o moarte prematură.

Postelnicul Andronache se aruncă în brațele desfrânării cu o furie nedescriptibilă; un fel de pornire furioasă și nesocotită îl făcea să caute pretutindeni nu inimi de iubit, ci victime ale plăcerilor sale, atrase în lanțuri prin ipocrizie și prin minciuni.

Dar natura a pus amorul în inima fiecărui om. Această pasiune cerească sau infernală, care uneori ne înalță, iar alteori ne degradează, nu poate să se manifeste cu tărie decât numai pentru un obiect oarecare. Muzica, poezia, pictura, arhitectura și în fine tot ce este frumos în natură place mai mult sau mai puțin fiecărui om; el, însă, nu poate să se declare cu statornicie decât pentru una din aceste arte și numai pentru dânsa va avea o afecțiune durabilă. Tot asemenea se urmează și cu pasiunile amoroase. Ochiul nostru este lacom, dorințele se manifestă în noi abia ce zărim o jună femeie plăcută; dar acest neastâmpăr nu este amorul, ci o furie, un delir momentaneu; căci pe dată ce dorința care ne-a aprins imaginațiunea se află împlinită, ne liniștim și mai adesea căutăm mijloace ca să ne desfacem de obiectul ce o aprinsese. Amorul cel adevărat, care face să palpiteze inima și

înalță spiritul, nu-l putem da decât unei ființe pe care și-o alege inima noastră.

Fanariotul, deși depravat până la extremitate, poseda însă o scânteie de amor în inima sa și aceasta îl făcea nefericit chiar în mijlocul celor mai mari veselii.

Într-o seară el se întorcea de la Cotroceni, unde fusese trimis de stăpânul său ca să dea niște scrisori viziriale unui delibașă, trimis într-adins de sultanul ca să omoare pe Rami pașa, ce se întorcea atunci din Rusia[1].

Orele nopții erau înaintate; pe cer se afla o mulțime de nori mici, care, împinși de vânt, aci acopereau luna și făceau să cadă pe fața pământului un întuneric adânc, aci iarăși se despărțeau și formau o mulțime de grupe care, luminate de palida lumină a lunii, prezentau privirii o panoramă fantastică și răpitoare.

În momentele acestea postelnicul Andronache trecea pe ulița Izvorului, călare pe un armăsar arăbesc și însoțit de patru tufeccii; dar pe când cugetarea și privirea lui erau absorbite de frumoasa panoramă a cerului, o voce încântătoare străbătu auzul său: el se opri din cale și ascultă cu mare atențiune frumosul cântec fanariotic ce începe cu cuvintele acestea:

Ριψον φώς μου νεϋμα ίλαρόν[2]

a cărui melodie, plină de pasiune, fiind cântată cu multă artă, produse în inima lui un efect extraordinar.

Încântat de exclamațiile amoroase de care este plină această cantilenă, se apropie de ferestrele casei din care ieșeau suavele accente și văzu, cu destulă surpriză, o femeie jună ca de douăzeci de ani, foarte frumoasă, șezând răsturnată pe un divan de mătase și cu părul ei cel negru undulând în neorânduială. Cămașa de borangic, singurul veșmânt ce acoperea trupul ei, era atât de transparentă, încât lăsa să se vadă un piept mai alb decât marmura, o talie de nimfă. Ea ținea în mână o tambură cu care se acompania. Ochii ei cei negri și plini de văpăi amoroase, absorbiți acum în arzătoarele visări ce deșteptau în inima ei dulcile accente ale melodiei, păreau că cereau o dulce mângâiere la chinurile ce ea suferea.

Cântul începu să devie din ce în ce mai slab; tambura îi căzu din mâini și frumoasa jună adormi într-o poză atât de răpitoare, încât ar fi putut să piardă mințile celui mai stoic dintre filozofi.

Grecul se deșteptă din letargie și, după ce luă seama bine la pozițiunea localității, se îndreptă către curtea domnească, dete socoteală de misiunea sa

și, întorcându-se acasă la dânsul, petrecu toată noaptea gândindu-se la frumoasa femeie ce-l încântase.

A doua zi se sculă foarte de dimineață și se coborî în grădină, ca să-și răcorească pieptul de flacăra ce-l ardea; dar pe când se plimba cu pași repezi și cufundat în gânduri, el zări pe unul din oamenii curții sale și îl chemă la sine. Sluga, după câteva salutări adânci, se puse dinaintea stăpânului său cu mâinile la piept și înfipt în pământ întocmai ca o statuie.

Postelnicul îl privi cu atențiune; apoi, după ce se mai gândi puțin, îi zise:

— Ioane, am să te întreb ceva.

— Poruncește, preamilostive cucoane, și sunt gata a răspunde.

— Cunoști tu mahalaua Izvorului?

— O cunosc.

— Bine?

— Foarte bine!

— Dar pe ipochimenile ce locuiesc într-însa?

— Pe toți, milostive cucoane, până la cârciumari și băcani.

— Dacă este așa, spune-mi care este cea mai frumoasă cucoană din acea mahala.

— Sunt mai multe, milostivul meu stăpân.

— Asta se înțelege, dar eu voi să-mi spui care este cea mai frumoasă din toate.

— Este cucoana Duduca, fiica lui Mihale ciohodaru.

— Și unde locuiește această frumoasă cucoană?

— Ea locuiește împreună cu tată-său în niște case boierești, peste drum de biserica Izvorului.

— Casa are două ferestre cu cafaz în fața uliței, nu este așa?

— Întocmai precum ziceți.

— Ia spune-mi acum ceva semne despre boiul și frumusețea ei.

— Este frumoasă ca o zână; naltă și subțirică; fața o are mai albă decât zăpada; obrajii îi sunt rumeni ca două mere domnești; are ochii mari și negri ca murele; sprâncene negre și îmbinate; buzele ei sunt ca mărgeanul, iar dinții albi ca fildeșul; și peste toate aceste daruri firești, cântă din gură și din tambură întocmai ca o hanâmă de sarai.

— Bravo, Ioane, aferim! Ai răspuns tocmai după dorința mea. Acum, dacă voiești să te arăți slugă credincioasă, să faci cum vei ști ca să mi-o dai în mână și eu îți voi răsplăti osteneala cu cincizeci de mahmudele.

— Să trăiești, milostive cucoane, întru mulți ani! Și deodată cu vorba, sărută mâna stăpânului și se depărtă.

Puțin după aceasta, postelnicul deveni posesor al acestei rare frumuseți și începu să petreacă o viață plină de dulceață în brațele amantei sale.

Să lăsăm deocamdată pe fanariotul nostru adormit pe pieptul odaliscei sale; să nu-i răpim această fericire iluzorie, căci el peste puțin o să se deștepte într-o lume reală, plină de amăgiri și mizerii; iar până atunci, noi să dăm cititorilor noștri o idee despre cocheta și ambițioasa greacă.

Această Veneră orientală, ieșită din rămășițele spulberate ale populațiunii grece din Fanar, precum odinioară strămoașa sa zeiască ieșise din spumele vânturate ale mării, avea o frumusețe perfectă, o inteligență vie și un spirit fin și iscusit. Viața cea plină de răsfățări părintești ce petrecuse din primii ani ai copilăriei sale și lipsa de educație făcuse să se dezvelească într-însa o mulțime de dorințe nepotrivite cu pozițiunea ei socială. Iubea luxul cu deosebire; îi plăcea foarte mult viața zgomotoasă; în fine, toată fericirea ei sta în împlinirea fără întârziere a celor mai mici și mai extravagante capricii.

Ajungând în floarea juneții, ea devenise un magnet care trăgea spre sine toate privirile și toate dorințele tinerilor din București. Nu era seară lăsată de Dumnezeu în care să nu se cânte sub ferestrele ei cele mai plăcute serenade. Poeții timpului secase nesfârșitele comori ale închipuirii lor, fără ca odele, elegiile și acrostihidele lor să găsească în inima vanitoasei femei altceva decât o stâncă de granit de care se sfărâmau poeticele lor silințe, fără să producă cel mai mic efect.

Un singur june izbuti să înmoaie inima ei de piatră, dar nu cu stihuri, nici cu cântări, ci numai pentru că era fiul domnitorului de pe atunci. Acest nou Paris[3], care a făcut pe mai multe Elene din București să-și lase pe Menelaii lor cu buzele umflate, îndată ce văzu din întâmplare pe juna greacă, îi aruncă o domnească privire de bazilisc, care o făcu să cadă amețită la picioarele sale. Amorul acesta nu avu decât durata unui vis frumos, dar efemer, căci beizadeaua, după ce-și îndestulă capriciul său de un moment, părăsi pe juna fanariotă, lăsându-i chinurile unui prim amor ce o amăgise și dorul nestins al viselor de aur ce o dezmierdase în trecut.

Iată starea morală în care se afla Duduca, în seara aceea când o văzu pentru prima oară postelnicul și se înnebuni de dânsa.

Amorul cel înfocat al postelnicului, pozițiunea strălucită ce avea el la curte și cheltuielile cele mari ce făcea pentru împlinirea dorințelor acestei

vanitoase femei fură de ajuns ca să o facă să uite pe beizadea.

Ea trăia acum o viață foarte dulce și plăcută. Diamantele și rubinele, stofele de mătase țesute cu aur, șalurile de Persia, slugile, trăsurile, armăsarii și orice poate dori o femeie, ea le avea toate pe dată ce-și arăta dorința.

În primele luni ale acestei legături, sufletul Duducăi nu fu tulburat de nici o pasiune contrarie amantului său; dar aceasta nu ținu mult timp. Inima femeii, chiar de se poate ameți uneori de ambițioase aspirațiuni la mărire, la bogăție și la alte vanități atât de plăcute sexului femeiesc, dar însă ea se deșteaptă apoi cu pasiuni mai tari, mai neînfrânate. Astfel se-ntâmplă și cu frumoasa noastră eroină.

Natura a făcut din inima femeii o carte scrisă cu litere cabalistice, pe care înamorații, în vanitatea și egoismul lor, cred că o citesc și o înțeleg; în realitate însă sunt foarte puțin aceia care pot zice cu drept cuvânt că au descifrat acele ieroglife, de la care atârnă mai adesea fericirea și nenorocirea oamenilor; și acești favoriți ai soartei nu sunt totdeauna cei nobili și avuți, nici cei frumoși sau cu spirit, ci uneori cu totul din contra; căci amorul este o ființă curioasă. S-a zis că e orb; se poate. Dar și dacă vede, trebuie să mărturisim că foarte mult îi plac lucrurile bizare.

Postelnicul Andronache credea că descifrase logogriful din inima grecei, dar se amăgea, sărmanul, căci meritul acesta era pentru moment rezervat unui june obscur, ce abia pusese piciorul pe prima treaptă a ierarhiei boierești.

Locuința în care fanariotul pusese pa amanta sa era situată în strada Caliții, care pe timpul acela devenise foburgul favorit al nobleții și al amploiaților de toate gradele.

Juna greacă simțea o plăcere din cele mai mari a privi după fereastră pe toți trecătorii, de la veliții boieri cu bărbile albe și cu căciuli de samur, până la calemgiii și iamacii cei cu ișlice în patru colțuri și rași pe cap chinezește.

Un june din aceștia, care sub costumul său ridicol ascundea o figură cât se poate de plăcută, văzu pe greaca noastră și se înamoră de dânsa.

Tânărul calemgiu începu să trecă noaptea pe la ferestrele femeii ce-l încântase și să-i facă serenade acompaniate de oftări amoroase, care erau în stare să topească de compătimire inima chiar a statuilor de marmură.

Juna greacă nu lăsă pe calemgiu să ofteze mult timp, ci se învoi cu plăcere a-i da gratis fericirea ce o vindea foarte scump postelnicului.

Trebuie să adăugăm, însă, că calemgiul era foarte înfocat și nesocotit în amorul său. Aceste două calități, funeste amorurilor clandestine, făcură pe înamorați să cânte, să joace și să se expună în tot chipul, fără a se gândi că pot fi observați. Cu toate acestea ei se înșelau; zgomotul serenadelor și sărbătorilor deșteptă atențiunea vecinilor și vestea merse până la postelnicul. Inima acestuia se aprinse de gelozie și, văzând că acea pasiune culpabilă, în loc de a se înfrâna, creștea mereu, el veni într-o seară furios și, intrând în camera amantei sale, șezu pe divan fără măcar să o salute.

Greaca pricepu foarte bine de unde venea agitațiunea și neobișnuita purtare a amantului ei; dar voind a se încredința și mai bine, se prefăcu că n-a observat nimic și, luând un aer nevinovat și plin de grație, îl strânse în brațe și îl sărută pe frunte.

Acest fals sărutat irită și mai mult pe amantul amăgit; el o respinse din brațele sale cu furie; ea se prefăcu că plânge; dar văzând că nici prin mijlocul acesta nu poate face pe amantul ei a se explica, căzu în genunchi dinaintea lui și cu ochii înmuiați în lacrimi mincinoase îi zise:

— Ce ai, cucoane Andronache, de ce ești atât de supărat pe mine? Spune ce ți-am greșit?

— Mă întrebi, nemulțumitoareo, ce mi-ai greșit? Și ce greșeală mai mare puteai face decât cea de a mă necinsti pe mine, postelnicul Andronache Tuzluc, favoritul lui vodă, pentru un calic de calemgiu? Pe mine, care te-am scos din trențe și te-am făcut cucoană mare?…

— Eu te-am necinstit!… Ți-am călcat cinstea?

— Da!… M-ai necinstit; toată lumea știe acea mârșavă faptă.

— Să n-am parte de viața mea, să nu mă ajute Maica Domnului, dacă-ți voi fi călcat cinstea! Și deodată cu aceste fraze se repezi cu o disperare prefăcută și luând imaginea Maicii Domnului o sărută cu multă devoțiune, ca să atesteze inocența ei.

— Să părăsești casa mea, muiere prefăcută; să te duci la calicul de calemgiu, auzit-ai tu?… Mâine dimineață să nu te găsesc aici, căci te voi omorî!

N-apucă să sfârșească bine aceste cuvinte amenințătoare și vicleana amantă dete un chiot și căzu jos leșinată.

Postelnicul, luând de adevărat acest leșin, pierdu furia de mai înainte și printr-un salt repede o luă în brațe și o puse pe divan; apoi chemă slugile și îi dete ajutorul necesar.

Iscusita femeie rămase în această stare de letargie prefăcută până când văzu pe postelnicul plângând ca un copil și cerându-i iertare că a bănuit un moment virtutea ei; apoi se prefăcu că se deșteaptă din leșin și, prin această ingenioasă manevră, nepoata Evei izbuti a mânca din pomul vieții fără de a pierde raiul ca străbuna sa.

Note

1. ↑ Rami pașa luase mare parte la revoluțiunea ienicerilor în contra lui Mustafa Bairactar și fugise în Rusia ca să-și scape viața. Sultanul Mahmud, cunoscând meritele acestui pașă și relele ce putea să-i pricinuiască existența lui în Petersburg, îi scrise de mai multe ori să se întoarcă în Constantinopole și, înduplecându-l, îl omorî împrejurul Bucureștilor, tocmai când se pregătea să intre în acest oraș. (n. N. F.)
2. ↑ Aruncă, lumina mea, o privire blândă. (gr.)
3. ↑ Dintre conchistele amoroase ale acestui frumos beizadea, dăm aci una care a făcut mare zgomot în societate. Acest june se înamorase de o cucoană de cele mari și, orbit de această pasiune, se ducea mai în toate zilele, și încă de câte două ori pe zi, de o vizita. Soțul acelei cucoane, nemaiputând suferi dezonoarea, luă deciziunea extremă de a omorî pe infamul amăgitor al consoartei sale. Astfel dară, după ce luă toate precauțiunile necesare, se ascunse într-una din odăile ceselor sale și îl surprinse. Beizadeaua, uitând tot prestigiul puterii sale, sări pe fereastră și numai astfel se putu apăra de lovitura a două gloanțe îndreptate asupră-i. Principele Caragea află despre această întâmplare, dar nu luă nici o măsură în contra cutezătorului, care, după ce goni pe femeia ce-l dezonorase, plecă la moșie și, pus în fruntea unei legiuni de arnăuți armați, aștepta cu nepăsare răzbunarea domnului Caragea. Există și o baladă în care se explică foarte bine acest eveniment, dară expresiunile obscene ce se cuprind într-însa ne opresc de a o publica. (n. N. F.)

Capitolul V

Educațiunea ciocoiului

Lectorii noștri cunosc foarte bine agitațiunea în care am lăsat pe Păturică în primul capitol al acestei scrieri; știu asemenea ambițioasele lui visuri și marea sete de bani și mărire ce îl munceau. Este datoria noastră acum să le spunem mijloacele întrebuințate de dânsul pentru realizarea acestor aspirațiuni.

Când acest șarpe veninat călca pragul casei fanariotului, el intra în al douăzeci și doilea an al vieții sale. Educațiunea lui intelectuală se compunea din citire și scriere în limba românească și oarecare începuturi slabe de limbă greacă modernă; știa să facă jălbi cu pilde din Scriptură, pitace, volnicii, catastișe, de lude și alte forme cancelarice obișnuite în timpul acela; mai știa, și încă foarte bine, să tortureze pe nenorociții țărani, punându-le ouă fierbinți la subțiori și dându-le fum de ardei la nas, ca să le ia cea mai din urmă para din pungă.

Dar aceste talente nu-i mai serveau nimic în noua sa carieră; el căta să se instruieze în ipocrizie și intrigă și aceste două mari mijloace de parvenire nu se dezvoltează, nici se pot perfecționa decât prin învățătură. Puiul de ciocoi simți de sineși acest adevăr și hotărî să-l pună în lucrare.

A doua zi după sosirea lui, postelnicul îl chemă la dânsul ca să-i examineze spiritul și inteligența, spre a vedea de poate face ceva dintr-însul; iar când veni înainte-i, îi zise cu un ton îngâmfat, dar dulce:

— Cum te numești, băiete?

— Constantin, cucoane; dar tată-meu îmi zicea Dinu.

— Știi ceva carte?

— Știu să citesc și să scriu.

— Românește, nu este așa?

— Da, blagorodnice stăpâne.

— Altceva mai știi?

— Știu să fac împliniri de bani; am fost cu vinăriciul, cu oieritul și cu fumăritul[1].

— Așa de tânăr?

— Da, stăpâne; tata mă lua cu dânsul prin județ de-i ajutam la taxidărie.

— Da ceva elinică te-a învățat tată-tău?

— De! ce să zic, stăpâne?… Mă cam pricep puțintel. Am învățat Pedagoghia și Eclogarion din scoarță până în scoarță; dar tocmai când era să încep la Gramatichi, m-a trimis tata la înălțimea voastră!

Fanariotului îi plăcu naivitatea ciocoiului, iar mai cu seamă pompoasele titluri ce-i da cu atâta prodigalitate; și avea dreptate, căci nu este om căruia să nu-i placă un titlu pe care nu-l are și nu-l merită, dar la care aspiră foarte mult. El zâmbi cu bunătate și zise ciocoiului:

Să știi, băiete, că de astăzi înainte am să te iau sub îngrijirea mea. Am să te dau la școala domnească să înveți carte grecească multă, ca să te procopsești, să te faci om. Slujba ce ai să-mi faci este aceasta: dimineața să vii să mă freci la picioare, să mă ajuți să mă îmbrac, să-mi dai de spălat, să-mi aduci dulceață, cafea și ciubuc; iar după aceea să te duci la școală să înveți. Ai auzit?… Ai, du-te acum de-ți caută de treabă!

Din ziua aceea Păturică se puse pe învățătură cu o silință extraordinară și, în mai puțin de doi ani, învăță limba grecească ca un sofologiotatos; dar el nu se mulțumea numai cu atâta. Ce-i folosea lui cunoștința unei limbi moarte și a literaturii ei atât de antipatică caracterului și intențiunilor sale? “Omer, Pindar, Sofocle, Euripide, Anacreon, Safo etc. sunt buni pentru femei și oameni afemeiați, zicea ciocoiul în sine cu dispreț. Mie-mi trebuiesc cărți care să-mi subțieze mintea, să mă învețe mijlocul de a mă ridica la mărire. Plutarh îmi vine la socoteală, “Comentariile” lui Cezar, “Istoria omenirii”, viețile marilor bărbați din veacurile trecute și acelea în care trăim iată cărți pe care, citindu-le, cineva poate să zică cu cuget împăcat că nu și-a pierdut timpul în zadar”.

Cu asemenea reflecțiuni intră el în casa unde își avea fanariotul biblioteca[2] și alese tot ce găsi într-însa mai bun. Între alte cărți găsi un tractat de fiziologie și operele lui Machiavel, pe care le citi și le studie cu mare băgare de seamă; în fine, făcu tot ce putu spre a deveni perfect în arta ipocriziei și a perfidiei.

Se zice că voința tare și statornică învinge toate obstacolele. Nu ne putem pronunța asupra acestei maxime; zicem numai că Păturică ar fi fost în stare să dea contemporanilor săi o dovadă strălucită că ea se realizează câteodată. Picătura găurește piatra, zice un alt proverb. Se poate și nu se poate; acela însă care realizează acest proverb este un om mare în felul său.

Păturică era într-adevăr un om extraordinar. El își luase hotărârea de a deveni om mare și nici un obstacol nu putea să-l abată de la această idee fixă. Ca slugă, era dator să lucreze mai multe ore pe zi și a se supune la

toate slugile cele mai vechi decât dânsul; ca ambițios, căta să învețe carte multă, precum îi zisese fanariotul, și să se silească a înlătura toate obstacolele ce întâmpina în calea ambițiunii sale. Cum putu dar să învingă atâtea greutăți și să iasă triumfător?

Iată modul ce întrebuință: când se crăpa de ziuă, Păturică se afla lângă ușa postelnicului, stând în picioare spre a împlini cu exactitate ordinele stăpânului său. Pe dată ce fanariotul se deștepta, el intra în casă, îl freca pe picioare, îl ajuta să se îmbrace, îi da de spălat, îi aducea dulceață, cafea și ciubuc. Toate aceste mici servicii le executa cu cea mai mare iuțeală, grație și cu un fel de afecțiune ce făcea pe fanariot să-l creadă de cel mai credincios și devotat dintre servitorii săi.

După ce pleca boierul la curte, se ducea la vătaful și-i făcea o mulțime de lingușiri; apoi, după ce-și spăla feligenele de cafea și curăța bine ciubucurile, se închidea în camera sa și se da cu totul la citire și la meditațiuni, petrecându-și astfel timpul până la ora prânzului, când, după obiceiul său, se așeza pe treptele scării de la intrarea casei cu câte o carte în mână și sta acolo până ce venea stăpânul său; iar după aceea, când ședea la masă, el își lua locul printre servitori și se silea să întrecă pe toți în zel și activitate.

Osebit de aceasta, el se purta cu mare amabilitate către toți servitorii casei, fără excepțiune; îi ajuta la lucrările lor și le împlinea dorințele, punându-se mijlocitor între dânșii și vătaful de curte.

Această purtare făcu pe Păturică să fie iubit și adorat de toate slugile, afară numai de vătaful curții, care, înțelegând foarte bine gândurile lui, se prefăcea că nu bagă în seamă nimic și îl spiona în tăcere.

În timpul acesta se întâmplă cearta postelnicului cu amanta sa, pe care credem că n-au uitat-o lectorii noștrii. Fanariotul se afla cuprins de o mare iritație; nu știa, nenorocitul, de urma să creadă cele ce se vorbeau despre amanta sa sau jurămintele și istericalele prin care ea își proba inocența. Bietul om o iubea foarte mult și, pentru mai marea lui nenorocire, era gelos ca un turc. Astfel dar, după multă chibzuire și reflecțiune, se decise a o pune sub privegherea unui Argus. Măsura nu era rea, dar prezenta mari dificultăți în privința alegerii unui individ care să împlinească acest important serviciu. Prima idee ce i se înfățișa fu de a o pune sub privegherea unei femei bătrâne; dar după ce mai medită câtva timp, el zise în sineși încruntându-și sprâncenele: Muierile cele bătrâne se corump foarte lesne.

Se gândi să aducă un eunuc din Constantinopole, dar lepădă și această idee, căci știa din încercare cât prețuiește și credința eunucilor.

Obosit, în fine, de a căuta și a nu găsi vindecarea grijii ce-l muncea, se lăsă pe sofa oftând din băierile inimii; dar după ce se mai gândi un minut, se sculă cu repeziciune și bătu din palme.

La acest semn de chemare, întrebuințat foarte mult pe acei timpi, ușa se deschise și intră Păturică cu ochii plecați în jos și cu fața mai umilită decât a unui călugăr.

Fanariotul îl privi cu mulțumirea ce simte tot omul când găsește aceea ce a căutat; apoi zise:

— Apropie-te, Dinicule, că am să-ți vorbesc!

— Poruncește, stăpâne! zise prefăcutul ciocoi, înaintând către stăpânul său cu mâinile puse pe piept și cu ochii plecați către pământ.

— Ia spune-mi, Dinicule, cum trăiești tu în curtea mea? Te mulțumești de bucatele cu care te hrănesc și de hainele cu care te îmbrac?

— Foarte bine, stăpâne; nu sunt vrednic să mulțumesc lui Dumnezeu pentru marea bunătate ce ai arătat și arăți cu mine!

— Ia spune-mi acum, mă iubești tu pe mine?

— Te iubesc, stăpâne, mai mult decât pe tată-meu.

Fanariotul surâse cu îngâmfare; apoi, după ce-și răsuci de câteva ori negrele sale mustăți, zise;

— Ascultă, Dinicule. Am să-ți încredințez una din cele mai mari taine ale sufletului meu; bagă însă de seamă, să mă slujești cu dreptate, căci într-alt chip nu numai că vei pierde nădejdea de pricopseala ta, la care mă gândesc de atâta vreme, dar te voi și pedepsi fără milă.

— Îți jur, stăpâne, să te slujesc cu credință la orice-mi vei porunci.

— Ei bine, Dinule, ascultă. Cunoști tu pe Duduca?

— Nu o cunosc, stăpâne.

— Cum se poate să nu cunoști tu pe țiitoarea mea?

— În adevăr, stăpâne, nu o cunosc.

— Asta nu face nimic. Duduca este o fată foarte frumoasă, pe care o iubesc până la nebunie și, fiindcă o fată ca dânsa poate să placă și altora, m-am gândit că n-ar fi rău a o pune sub privegherea unui om credincios. Ai, ce zici tu, bine m-am gândit?

— Foarte bine, stăpâne. Paza bună trece primejdia cea rea, zice parimia.

— Deși Duduca mea este foarte înțeleaptă și n-am simțit până acum nimic despre dânsa…

— Așa este, blagorodnice stăpâne, ai dreptate.

— Dar pentru mai mare siguranță te-am ales pe tine, ca să o păzești.

— Când este vorba să te slujesc pe domnia ta, stăpâne, sunt gata a trece chiar prin foc; spune-mi numai ce am să fac și vei vedea.

— Aferim, Dinicule, aferim, să trăiești, copilul meu; cine slujește cu zilos pe stăpânul său, pe acela nu-l părăsește Dumnezeu. Duduca mi-a zis că-i trebuie un fecior; cată dar să te muți cu locuința la dânsa și să treci în fața ei ca o slugă credincioasă; să o asculți la orice-ți va porunci; să te prefaci că nu bagi de seamă nimic, că nu vezi și nu auzi nimic și să vii în toate zilele la mine să-mi spui tot ce se va petrece în casa ei, fără să treci cu vederea cel mai mic lucru.

— Voi urma întocmai poruncilor blagorodniciei tale și mă voi sili cât voi putea ca să mă fac vrednic de încrederea ce ai în mine.

— Să trăiești, copilul meu! și, deodată cu vorba, bagă mâna în buzunarul anteriului și scoțând cincizeci de ruble zise: Ține, Dinicule, și să fii cuminte, mă înțelegi tu?

Păturică, ca ciocoi fin ce era, înghenunche dinaintea fanariotului, îi sărută mâna cu cea mai mare umilință și făcu să cadă din ochii săi de șarpe două lacrimi de acelea ce în aparență arată o inimă plină de recunoștință, dar în realitate nu sunt decât plânsul crocodilului prin care amăgește victima sa.

După această scenă de tartufism jucată cu atâta măiestrie, ciocoiul părăsi camera stăpânului său și intră într-a sa.

Liber acum de povara simulării, începu a se plimba prin cameră cu pași rari și precipitați. Trăsăturile feței sale luară un aspect straniu, ce lăsa să se zărească uneori expresia unei nespuse bucurii de a-și vedea împlinite dorințele sale de atâta timp; câteodată un nor de neîncredere în viitor schimba într-o clipă fața fizionomiei sale; apoi iar cădea într-un fel de apatie, din care trecea cu iuțeală la o feroasă și amenințătoare veselie.

Această criză morală ținu câteva momente, iar după aceea fizionomia ciocoiului se lumină și, cu liniștea ce-i redase încrederea în sine și în dibăcia sa, el exclamă cu bucurie: Iată-mă, în sfârșit, ajuns la ținta dorințelor mele! Am în mâini pe țiitoarea grecului, patima lui cea mai de căpetenie; în sfârșit am cheia acelui strălucit viitor pe care-l visez de atâta timp. Ce fericire, ce neprețuită fericire!… Aceasta este o cheie cu care cineva deschide chiar porțile raiului… Și de ce nu?… Eva a scos pe Adam din rai, ca să dea prilej altei femei a i-l deschide mai în urmă. O femeie a

făcut pe greci, după cum zic cărțile, să se bată zece ani de-a rândul. Favoritele din harem țin în mână soarta împărăției turcești; chiar aici, la noi, vedem pe domniță întorcând curtea și țara întreagă după plăcerea ei și, dacă ea a făcut pe stăpânul meu din ciohodar, postelnic mare și cămăraș, de ce oare Duduca să nu facă din mine un om puternic, fericit?… Pildele nu ne lipsesc. Câți au fost ca mine, ba încă și mai rău decât mine, căci, slavă Domnului, nu sunt țigan, și cu toate acestea, prin muieri și alte marafeturi ciocoiești, chiar și țiganii au ajuns azi la noi în protipendadă, încât n-ai încotro să te întorci de postelnici, logofeți și vistieri. Prinde inimă, dragul meu Păturică! Mâine vei pune ișlicul în cap și, de va vrea Dumnezeu cu tine, nu va trece mult și vei avea moșii, țigani și averi nenumărate și vie atunci cineva să-ți ceară socoteală despre mijloacele prin care ai dobândit toate acestea! Vie, de va putea!

Pe când Păturică își crea în imaginația sa aceste realizabile visuri, ușa camerei sale se deschise și intră un țigan înlăuntru.

— Ce cauți aici, cioară? zise ciocoiul supărat.

— Mă iartă, logofete Dinule, dar am venit să-ți dau o carte de la băbaca dumitale.

— Ad-o-ncoace, cioară, și piei din ochii mei.

Țiganul se retrase și Dinu Păturică, deschizând scrisoarea, citi cele următoare:

“Cu părintească dragoste mă închin dumitale, preaiubitul meu fiu!

Iată doi ani în cap de când te-am dat pe pricopseală la postelnicul și nu văd nici un spor de la tine; aceasta mă pune în mare aporie. Se vede că tu, în loc să te silești a ieși la obraze, umbli haimana pe poduri cu derbedeii. Bagă-ți mințile în cap, măi băiete, vezi că eu sunt bătrân și sărac, să n-ai de la mine nici o nădejde. Cum îți vei așterne, așa vei dormi, auzitu-m-ai? Srisoarea ce-ți empericlisesc este către d-lui, postelnicul; să i-o dai negreșit, căci într-însa îi vorbesc pentru tine și îl rog să te puie în vreun mansup.

Al tău preadoritor părinte, treti-logofăt Ghinea Păturică ot Bucov sud Saac

1816, mai 17”

După ce Păturică citi această scrisoare, scoase călimările de la brâu, se așeză pe un scăunel și, punând piciorul drept peste cel stâng, scrise răspunsul acesta:

“Cu fiiască plecăciune. Părinteasca dumitale scrisoare de la 17 zile ale lunii lui mai am primit-o cu nespusă veselie și m-am bucurat din rărunchi că

te afli sănătos, căci eu, din mila cerescului Părinte, mă aflu întru toată întregimea sănătății. Bucură-te, taică, și iarăși bucură-te, căci, deși am slujit doi ani la postelnicul pe îmbrăcăminte și mâncare și mi-am plecat capul la toți calicii fără osebire, dar acum, slavă Domnului, am pus mâna pe pâine și pe cuțit. Am oprit roata norocului: n-am să mă mai tem de nimic!

Postelnicul m-a ales sfetnic de taină al său și pe negândite mi-a încredințat o taină prin care în puțin timp pot să ajung om mare. Atât deocamdată: îți voi mai scrie!

Preaplecat și dorit al domniei tale fiu,

Dinu Păturică”

După ce plicui și pecetlui această scrisoare, chemă de afară pe țigan, i-o dete în mână și-i zise: Du această carte la postelnicie și spune să o trimită la Bucov, fără cea mai mică zăbavă, ai auzit?

Țiganul dispăru cu iuțeala vântului, iar ciocoiul se lăsă pe pat și adormi, gândindu-se la exploatarea minei sale.

Note

1. ↑ Vinăriciul, oieritul și fumăritul erau dăjdii indirecte ce plăteau particularii către stat; sub nume de vinărici domnesc, era dator fiecare stăpân de vie să dea din zece vedre una, afară de privilegiații și scutiții cu hrisoave domnești. Oeritul era o dăjdie pentru care se plătea de fiecare vită mare și mică câte cincisprezece parale; fumăritul asemenea era o dăjdie ce plăteau stăpânii de pivnițe și cârciumi. Aceste dăjdii se vindeau la particulari și ei le adunau prin oamenii lor numiți taxidari. (n. N. F.)
2. ↑ Pe acei timpi, ca și în zilele noastre, bibliotecile erau la modă; toți junii muchelefi și spudaxiți aveau câte o bibliotecă formată din cele mai bune cărți ale timpului, pe care nu le citeau niciodată. Bibliomania era atât de întinsă, încât mulți din cei aprinși de această patimă, nevoind să sacrifice bani și timp, chemau câte un pictor meșter și le zugrăvea prin saloane și prin camerele de studiu câte o bibliotecă de minune, în care se găseau tot ce ne-a lăsat mai sublim gândirea omenească, de la creațiune și până în timpul lui Caragea. Judecând între oamenii care au biblioteci și nu le citesc și între cei care le au numai zugrăvite, eu cred mai cu minte pe cei din urmă (n.N.F.)

Capitolul VI
Ipocriții în luptă

A doua zi după întrevorbirea confidențială dintre postelnicul Andronache și Dinu Păturică, acest din urmă străbătea strada Caliții cufundat în meditațiuni serioase. Preocupațiunea lui era atât de mare, încât de multe ori se lovea piept în piept cu trecătorii de pe drum; dar pe când se afla în dreptul caselor lui armaș M. fu atras de sunetul cel nazal și ascuțit al unei voci ce striga: Dinule! he, he, Dinule! ia fă-te încoace, ștrengarule; unde ai plecat așa de dimineață?

Păturică, deșteptat din asopismul în care se afla, se uită în toate părțile și, văzând la poarta acelor case un omuleț cu statura scurtă și groasă, cu fața rotundă întocmai ca o lună plină desenată pe pereți, cu ochi mici ca de tătar, cu nasul turtit și cu gura largă, armată cu niște dinți mici și stricați, recunoscu într-însul pe Niculăiță, vătaful de curte al armașului, care, mai norocit decât dânsul, începuse de mult timp a zeciui averile stăpânului său și acum nu aștepta decât rangul de vtori-vistier, drept plata ostenelilor sale, și supranumele de buclucci boier, pentru multele șiretlicuri și încurcături ce făcea.

Păturică trecu drumul și salută pe îngâmfatul vătaf cu o închinăciune până la pământ.

— Ce mai veste-poveste, Dinule? întrebă vătaful, mândru de pozițiunea sa.

— Nimic nou, nene Niculăiță!

— Unde te duceai așa iute și cu capul între urechi?

— La cucoana Duduca.

— A! a! înțeleg, la țiitoarea stăpânu-tău. Și ce ai să faci acolo așa de dimineață?

— Îi duc un răvaș.

— Din partea cui?

— Dintr-a stăpânului meu.

— Dar ce, s-a împăcat cu dânsa?

— Trebuie mai întâi să știu de au fost certați.

— Va să zică nu știi nimic?… Prostule!…

— Nimic de tot, adaose Păturică cu o privire malițioasă.

— Află dar de la mine că ei au fost certați foarte rău.

— Și de ce, nene Niculăiță?

— Auzi acolo, de ce! Fiindcă diavolița de greacă vrea să ție doi pepeni într-o mână, adică este amorezată după un calemgiu de la vistierie.

— Ași! nu cred!

— Crede ce-ți spun eu. Postelnicul Andronache a aflat acest amor tainic și s-a certat cu dânsa furcă.

— Poate, dar ia spune-mi: cine este acest calemgiu?

— Este fiul lui căpitan Gheorghe Basma de la Dorobănție.

— Ce fel de om este acela?

— Este un băiat de douăzeci și doi până la douăzeci și cinci de ani, frumos, gingaș și subțirel, pare că-i tras printr-un inel.

— O fi iubind-o, mă nene Niculae? Ai, ce zici?

— Mi se pare că da, fiindcă nu înțeleg cum ar putea să facă atâtea comedii dacă n-ar iubi-o?

— Și ce comedii face? întrebă Păturică cu nerăbdare.

— Trece cu lăutari pe la miezul nopții, se oprește dinaintea ferestrelor ei, oftează, cântă și celelalte.

— Numai atât?

— Ba și ceva mai mult: sare prin grădina Mitropoliei, dintr-însa trece într-a grecei, de-acolo intră în curte și se ascunde într-o claie de fân până pleacă postelnicul; iar după aceea se duce de-i ține locul lângă frumoasa greacă, cu alte cuvinte fericitul calemgiu se bucură fără nici o cheltuială de femeia pentru care stăpânul varsă atâta aur și argint.

— Ești bine încredințat despre aceasta?

— Mai bine nu se poate: omul care mi-a spus această taină este atât de credincios, încât aș putea să jur în biserică pentru dânsul. Dar, ia spune-mi, de ce-mi faci atâtea întrebări asupra acestei pricini? Oare voiești s-o prinzi și să te arăți cu slujbă înaintea stăpânului tău? Să nu faci această nerozie, măi băiete, căci o să te căiești foarte mult.

— Și de ce să nu-i dau pe față această neagră vânzare? adăugă Dinu, cu oarecare aprindere prefăcută.

— Voiești să afli pricina pentru care te opresc?

— Da, căci eu iubesc pe stăpânul meu și nu voiesc să-l văd înșelat de o femeie desfrânată și fățarnică.

— Ești prost, băiete! Tu nu știi ce va să zică patima dragostei.Ascultă: tu o să te duci la stăpânu-tău și o să-i spui că greaca îl înșală, nu este așa? El deocamdată o să te creadă, o să-ți zică: Aferim, Dinule!, ba încă poate să-ți

dea și un bunicel bacșiș; dar după acea o să se ducă la greacă, o să se certe cu dânsa, o s-o sperie c-o gonește din casă și celelalte. Ea, ca să-l încredințeze că e nevinovată, o să înceapă să plângă, o să-și smulgă părul din cap, o să jure pe tot ce are mai sfânt; în cele din urmă o să se prefacă că leșină și atunci stăpânul tău, ca un fermecat ce este, o să se împace cu dânsa.

— Atât mai rău pentru dânsul!

— Zi mai bine că pentru tine o să fie mai rău, nerodule!

— De ce?

— Fiindcă pe dată ce se vor împăca, greaca o să întrebuințeze toate mijloacele ca să afle pe pârâtorul ei.

— Dar stăpânu-meu n-o să-i spuie.

— Ți-ai găsit! Ba o să-i spuie, și încă chiar fără voia lui, căci astfel merg treburile dragostei. He! he! băiete. Tu ești un copil de ieri-de-alaltăieri, nu știi nimic. Ascultă-mă pe mine, că sunt lup bătrân, am dat cu capul de pragul de sus și am văzut pe cel de jos. Când bărbatul și femeia se iubesc și țin în dreptate, viața lor curge dulce întocmai ca apele unui râu liniștit; dar când muierea începe să calce strâmb și o simte bărbatul, inima lui arde, știi, ca peștele pe cărbuni. Ziua și noapte se gândește tot la necredința muierii; aci se ceartă cu dânsa și o lasă, aci iarăși se împacă, și am băgat de seamă că, la asemenea împăciuiri, omul face mai multe jertfe pentru o femeie netrebnică decât pentru una cinstită. Astfel dar, greaca o să ceară de la stăpânu-tău, ca dar pentru împăcăciune, depărtarea ta din slujba lui și poate chiar o falangă bunicică dată dinaintea porții caselor ei, ca să te înveți minte a nu mai băga zâzănii între dânsa și postelnicul.

— Ai drepate; dar, ia spune-mi, ce trebuie să fac?

— Să închizi ochii și să-ți cauți de treabă, ca un băiat cinstit ce ești, și vei vedea cât de mult o să te iubească amândoi; iară trebușoarele tale o să-ți meargă de minune.

Dinu Păturică salută pe mentorul său și plecă înainte, mulțumit de povețele lui, căci găsise într-însele o completă aprobare a politicii sale. Ajungând la casele Duducăi, el intră pe portița cea mică, sui scara și se puse jos, în pridvor, pe un pat de scânduri acoperit cu un chilim de Țarigrad.

Era pe la orele nouă de dimineață; greaca se sculase și se dusese la oglindă, ca să-și puie în regulă grațiile maltratate de voluptoasele plăceri ale nopții trecute și să mai adauge câteva frumuseți artificiale, ca să dea mai mult interes celor firești.

Toaleta femeilor cochete din zilele noastre, deși a devenit o îndeletnicire foarte grea și împovărătoare pentru bietele slujitoare din cauza nenumăratelor forme și feluri de pieptănări, de spălături, de limpeziri cu ape aromatice și chimice pentru lustruirea, dregerea și împrospătarea pieliței obrazului și alte nenumărate nimicuri femeiești, cu toate acestea ea rămânea o jucărie de nimic în comparație cu toaleta elegantelor din timpii domnilor fanarioți.

Chera Duduca, deși se afla în anii cei mai frumoși ai vârstei femeiești, dar destrămata viață ce o petrecea o făcuse să alerge foarte de timpuriu la ajutorul grațiilor împrumutate. Astfel dar toaleta ei din toate zilele se compunea dintr-un șir de torture la care ea se supunea cu cea mai mare resignațiune, numai ca să-și conserve acea frumusețe care făcea pe postelnicul să depuie la picioarele ei toate jafurile câte le storcea din biata țară și pe frumosul calemgiu a o numi cheruvimul său și a o iubi cu o ardoare egală amorului ce ea avea către dânsul.

În toate nopțile, după ce expedia pe amândoi adoratorii ei, se ungea pe obraz cu alifie vânătă; dimineața se ștergea cu albuș de ou, se aburea cu cărămizi încălzite în foc și stropite cu apă de salcâm, apoi se spăla cu apă de pelin. Acestea le făcea ca să întindă pielea obrazului și să dispară zbârciturile; apoi se ștergea cu un burete muiat în apă de castraveți, ca să scoată petele, și se spoia cu dres, ca să dea pieliței o culoare mai albă.

După toate aceste operațiuni, care n-aveau alt scop decât a albi, a întinde și a întineri pielița obrazului, veneau rumeneala cea mincinoasă cu care își colora obrajii și buzele, gogoșile de ristic arse cu care își înnegrea sprâncenele și plasturele cele negre cu care își făcea murse sau benghiuri false.

După ce greaca își săvârși acea toaletă complicată și se mai întoarse de câteva ori pe dinaintea oglinzii, zâmbind și gesticulând, ca să se asigure dacă e de ajuns grațioasă, dete ordin să introducă în camera sa pe mesagerul postelnicului.

O țigancă frumușică se arătă în ușa sălii și făcu semn lui Păturică să intre înlăuntru. El intră și dete scrisoarea, apoi, trăgându-se înapoi către ușă, se strânse la piept și luă o pozițiune atât de umilită și plină de smerenie, încât ar fi putut să amăgească pe orișicine. Dar chera Duduca, care era personificarea fineții și a vicleșugului femeiesc, pricepu fățărnicia chiar sub acel văl de prostatică modestie.

Ea citi scrisoarea până la un loc, fără să lase a se zări pe figura-i vreun semn de surpriză bună sau rea; dar când ajunse la partea aceea prin care postelnicul îi recomanda pe acel nou Argus înveșmântat cu anteriu și giubea, ea își aruncă fără voie ochii asupra ciocoiului și, întocmai ca vulpea ce vede și simte cursa întinsă, zâmbi cu amărăciune și își contunuă lectura până la sfârșit. După aceea sărută scrisoarea și, băgând-o în sân, se puse a examina cu mai multă atenție figura lui Dinu Păturică care, deși în acele momente de prefăcătorie exprima un fel de nevinovăție amestecată cu stupiditate, dar tot lăsa a se străvedea îndestule vicii, dintre care cele mai principale erau răutatea și lașitatea.

Am zis că greaca era vicleană ca o vulpe; ca să dovedim însă cât de adâncă și pătrunzătoare era finețea spiritului ei, cată să arătăm că cu toată arta ce puse Păturică în lucrare spre a face să dispară din trăsăturile feței sale întunecoasele intențiuni și aspirări ce-i rodeau inima, nu numai că nu putu să o amăgească, dar o făcu chiar să înțeleagă și mai bine cu cine are a face.

Trecură câteva momente, în care acești doi actori se priveau unul pe altul, fără să pronunțe o vorbă măcar. Această tăcere scrutătoare semăna foarte mult cu liniștea aparentă a două fiare ce stau de se observă cu o prefăcută nepăsare mai nainte de a sări cu asalt una asupra alteia.

În fine, greaca hotărî să dea asaltul; ea începu de la una din cele mai mari slăbiciuni ale ciocoilor, adică de la mândrie.

— Ei bine, logofete Dinule, îi zise ea cu un zâmbet disprețuitor, Cilibi Andronache îmi scrie că de astăzi înainte ai să fii unul dintre slugile casei mele.

— Mă bucur din toată inima, milostiva mea stăpână.

— O fi precum zici, dar, uite, te văd îmbrăcat bine, cu giubea, cu anteriu, cu fermenă, cu papuci galbeni și cu fes de Țarigrad; pare că ești scos din cutie și asta nu-mi prea place. Să lepezi aceste haine boierești și să te îmbraci cu haine de fecior prost.

— Voi face după plăcerea domniei tale, milostivă cucoană!

— Da, negreșit, căci o să te trimit cu coșnița în târg și nu voi ca pazarghideanul meu să poarte ceacșiri și ilic!

— Voi face orice-mi vei porunci, milostivo!

— Asta o cred, căci la din împotrivă voi întrebuința gârbaciul, pe care-l vei fi văzut poate atârnat d-asupra ușii sacnasiului[1].

— Mă voi supune în tăcere la orice va găsi cu cale milostivirea ta.

Greaca, văzând marea ipocrizie și falsa resignațiune cu care ciocoiul primea aceste lovituri groaznice, se spăimântă, dar nu disperă.

— Așa precum îți zic, răspunse ea, o să te pun să tai ceapă la bucătărie, să speli vasele, să tai lemne, să aduci apă cu sacaua de la Filaret și alte mărunțișuri de felul acesta.

— Prea bine, stăpâna mea; le voi face toate acestea, ba încă și mai multe, numai ca să te văd mulțumită.

— Vei ședea toată ziua în pridvor cu capul gol, ca să împlinești poruncile mele, căci la din împotrivă îți voi pune coarne, te voi unge cu miere și te voi lega de stâlpul porții, ca să te mănânce muștele și să râdă lumea de tine… Ai înțeles?

— Am înțeles, milostiva mea, și sunt gata a suferi și mai mari pedepse decât acestea, fără a mă plânge, căci stăpânu-meu te iubește și eu trebuie să sufăr orice mi s-ar întâmpla de pe urma domniei sale.

“Peste putință!” zise greaca în sine, disperată de sângele rece al ciocoiului; și avea dreptate, căci toate săgețile vicleșugului ei se tâmpiseră în inima de piatră a ciocoiului. Prima idee ce-i veni în minte fu de a rupe legăturile de amor cu calemgiul, singurul mijloc de a se pune în siguranță despre spionajul lui Păturică; pe dată însă ce se gândi la dulcile momente ce petrecuse și încă petrecea cu acel june frumos, sângele i se concentră în inimă și fața-i se îngălbeni ca ceara. Să ție pe amant, ciocoiul ar fi trădat-o negreșit și ar fi pierdut pe postelnicul Andronache, care o îngrijea ca pe o domniță.

Aceste două idei deveniseră în acel moment Scila și Caribda pentru greaca noastră. Dar arsenalul vicleniilor femeiești este foarte mare; ajunge numai să știe cineva să caute într-însul și desigur va găsi câte ceva pentru orice împrejurare. Greaca căută și găsi în adevăr mijlocul de a scăpa din toate cu fața curată. La această fericire negândită fruntea ei se lumină, trăsăturile obrazului său luară un aer dulce și zâmbitor. Atunci, privind pe Dinu cu dulceață, îi zise:

— Ia spune-mi, Dinule dragă, cum ți s-a părut purtarea mea către tine? Nu este așa că sunt o nebună? Auzi colo! Să sperie cineva atât de mult pe un flăcăiaș așa de frumos și muchelef! Să n-ai grijă de nimica; o să trăiești în casa mea ca la pieptul maicii tale; tot ce ți-am zis n-a fost decât glume. Ai, de! fii mai cu inimă.

Dinu năbuși în mica sa inimă bucuria acestui mare triumf și, apropiindu-se de greacă cu o sfială prefăcută, făcu mătanie și-i sărută mâna; apoi își luă

ziua bună și se duse.

Note

1. ↑ Sacnasiu se numea o cameră mică, situată în fundul sălii și împodobită cu pat și perne, unde așteptau cei ce veneau cu trebuințe, până ce îi primeau boierii în casă. (n. N. F)

Capitolul VII

Până nu faci foc, fum nu iese

Două săptămâni în urma acelor descrise în capitolul precedent, într-o noapte răcoroasă de primăvară, postelnicul Andronache ieșea de la amoreza sa cu ciubucul aprins și cu sluga după dânsul, care ținea într-o mână o chisea de șal plină cu tutun, iar în cealaltă o pereche de papuci galbeni. Trăsăturile feței postelnicului, deși puțin cam descompuse, arătau acum o mulțumire pașnică și lipsită de grijile ce muncise pe bietul fanariot cu vreo câtva timp mai înainte.

Într-o ulicioară întunecoasă ce ducea în mahalaua Dudescului, sta de mai multe ore o butcă elegantă cu doi armăsari. Când boierul se apropie de acea uliță, sluga alergă către locul unde sta ascunsă trăsura și strigă: “Trage, Ioniță!”

Fanariotul se sui în trăsură și ciocoiul în coadă, strigând cu voce tare: “Acasă!”

Rog pe bunii noștri lectori să lase pe postelnicul a dormi în pace pe sofaua sa, căci are mare necesitate de somn, ca nu cumva să-și piardă, deștept, iluziile fericirii sale, iar noi să ne întoarcem iarăși pe strada Caliței, ca să observăm ce se petrece în casa amantei sale.

Era o noapte frumoasă, o noapte tocmai bună pentru amoruri romantice. Frumos este, în adevăr, amorul de inimă, căci el ne procură momente de o fericire sublimă. Câte simțiri încântătoare nu încearcă un amant, când pentru întâia dată surprinde surâsul dorit al femeii ce el iubește! Cât de-nfocate sunt palpitațiile inimii sale, când el depune primul sărutat pe buzele ei arzătoare; apoi câte încântări nu mai culege el, din treacăt, în dulcea viață a amorului, când, într-o adunare sau la un bal, îi vine din timp în timp câte un semn de dulce suvenire făcut cu o grațioasă sfială sau o privire plină de dezmierdare aruncată pe furiș și care îi zice în limba cea misterioasă a inimii: “Te iubesc!… te iubesc… din tot sufletul!”

Dar amorul este o medalie cu două fețe. Să întoarcem acum medalia pe partea cea opusă.

Ce ziceți domnia voastră despre acele amoruri zgomotoase care încep prin serenade de lăutari și uneori de bande militare însoțite cu tobe și cu tipsii, întocmai ca la grădina lui Giafer, și care se termină prin păruieli în clasele de jos și prin ceva mai rău în cele de sus? Ce crime au săvârșit

pașnicii locuitori ai vecinătății, ca să fie deșteptați din somn în strigările birjarilor și oftările cele monotone și ascuțite ale amorezilor vulgari, mai indiscreți decât pisicile; căci aceste dobitoace sentimentale miorlăiesc și ele o lună pe fiecare an și apoi ne lasă în pace, în vreme ce pisoii cei cu două picioare nu numai că miorlăie neîncetat, dar neavând destulă încredere în seducțiile vocii lor, mai iau și pe alții de le ajută. Dar răul prin rău se pierde, zice un vechi proverb.

Asemenea oameni nesocotiți, care pun întristarea și disperarea în inimile bieților consorți și părinți, își iau mai adesea plata nelegiuirii lor prin trădarea ce le fac femeile corupte de dânșii; căci femeia care a avut curajul să calce jurămintele făcute înaintea altarului și juna fată care a dezonorat perii cei albi ai părinților ei pentru vorbele dulci ale unui amant aprins de o patimă ilicită ce preț vor pune oare pe niște angajamente trecătoare, dictate mai totdeauna de capriciu și prea rar de inimă?

O, juni! dacă ați ști voi unde vă duc aceste amoruri nesocotite, poate c-ați fi mai scumpi în risipirea iluziunilor juneții voastre! Voi nu știți cu ce monedă vă plătește femeia care a primit să-i sacrificați anii voștri cei mai frumoși, timpul, averea și chiar onoarea voastră. Voi nu știți că acea ființă pe care voi o credeți îngerul vostru, scăparea și dezmierdarea inimii voastre, aceea este în stare a vă trăda pentru un diamant, pentru un șal și, de mai multe ori, pentru câte o vorbă de spirit care sfâșie și batjocorește sfințenia amorului vostru. Și ce culegeți voi oare din toate sacrificiile ce faceți pentru aceste statui de marmură? În locul amorului, trădarea, în locul fericirii, disperarea care slăbește și dărâmă focul și energia facultăților voastre și, ce e mai rău, pierderea iluziunii care aduce cu sine scepticismul, monstru de sânge, părinte al turbării și al sinucidului.

Fericire perfectă nu există pe acest pământ; aceasta s-a zis de mult timp și de oameni foarte învățați; avem însă ceva care seamănă cu dânsa: avem iluziunea, credința și speranța. Aceste daruri divine compun aci, pentru noi, ceea ce numim fericire.

Un june care a iubit o femeie cu credință și devotament și a fost răsplătit prin indiferență, ipocrizie și trădare, acela pierde încrederea în femei; pentru dânsul nu mai există fericire conjugală; prin urmare el nu se mai însoară sau, chiar de se supune la această datorie socială, inocentul amor al soției sale, grațioasele ei surâderi, fragedele ei îngrijiri pentru dânsul trec de prefăcătorii, femeia simte toate acestea, cearcă a-l încredința despre sinceritatea amorului ei, dară nu reușește. În fine lucrul se termină astfel:

dacă femeia este virtuoasă, suferă în tăcere, suspină și moare; iar dacă are caracter slab, cade în haosul pierzării, târând după sine, în rușine, și pe nevinovații săi copii.

Dar să venim la subiect.

Era una din acele nopți da vară în care natura întreagă își deschidea comorile uimitoarelor sale frumuseți, spre a ne da o idee perfectă de sublimitatea ei; bolta cerului era de un albastru încântător; stelele presărate pe spațiul ei nemărginit de astă dată erau pline de o lumină magică; luna, a cărei palidă și dulce față umple de dor și de ardoare inimile simțitoare, sta aninată printre turlele Mitropoliei și, nemaiputând din acel loc sfânt să-și urmeze înfocatul ei amor cu junele păstor Endymion, amantul ei din vremile păgâne, ea părea a privi cu o nesățioasă bucurie la atâția înamorați ce se dezmierdau cu-nfocare sub razele ei amoroase. Suflările cele calde ale vântului de primăvară erau atât de line, încât abia frunzele plopului se clătinau alene.

Această maiestoasă și dulce tăcere era întreruptă câteodată de suspinele unei privighetori care cânta durerile sale ascunsă într-o dumbravă de lilieci din grădina mănăstirei Antim.

Păturică, îndemnat mai mult de bănuitorul instinct al răului decât de simțământul frumosului, sta țintit la fereastra camerei sale, luând foarte puțin aminte la acea minunată panoramă. Nu trecu mult timp și urechea lui fu izbită de sunetul unor instrumente de muzică. Aceste sunete, fiind un acord de acelea ce fac lăutarii înainte de a începe cântarea, deși încetară numaidecât, însă atraseră atențiunea ciocoiului. El se gândi câteva momente, apoi bătându-și fruntea cu palma, ca omul ce prinde o idee de mult timp așteptată, zise: “A! a! acum înțeleg! Acești lăutari trebuie să fie puși de ibovnicul stăpânei mele!… Nicolăiță de la boierul armaș nu m-a înșelat. Pe muncă, Dinicule! Pe muncă, băiete, ca să mai scurtăm calea ce duce la fericire!” Zicând acestea, el luă ipingeaua pe dânsul și, coborându-se în grădină, se ascunse după trunchiul unui arbore.

Lăutarii începură din nou acordurile lor; de astă dată însă, ei cântară cum se cântă, adică puseră capul pe umărul stâng și, prin ajutorul arcușelor și al penelor de gâscă, scoaseră din viori și cobze niște accente foarte patetice pentru timpii de atunci, dar care astăzi n-ar avea cea mai mică putere asupra simțurilor noastre, nici chiar pe aceea de a ne face să dormim.

După ce lăutarii sunară câteva arii melancolice, ei încetară, ca să dea loc unei voci de tenor ce intonă cu o doză mare de simțământ și de pasiune, aria

pe care se cântau versurile acestea:

Pe pod pe la Spiridon
Toate păsările dorm,
Numai păsărica mea
Toată noaptea ciripea,
De amor se jăluia.
Oh, amor, amoraș,
Vedea-te-aș călugăraș,
Pân la patruzeci de zile
Să te văd la mănăstire
Cu ochii pe la icoane,
Cu gândul pe la cucoane,
Cu mâinile pe Psaltire,
Cu ochii pe la copile etc.

Aria aceasta fu terminată prin oftări din cele mai adânci; dar ferestrele grecii, ce se deschideau la primul accent al serenadelor înfocatului calemgiu, rămaseră de astă dată închise ca un mormânt. Lucrul era de disperat, dar amorezii au mai multe coarde la arc; ei nu disperă așa lesne.

Calemgiul aruncă o privire duioasă asupra ferestrelor, apoi începu a cânta:

Piatră, de-ai fi, te-ai desface
Și la mine te-ai întoarce!
Of, of, of, chera-mu[1], of!
etc.

Această din urmă încercare reuși pe deplin, căci greaca, după o luptă teribilă între interes și amor, neputând să mai reziste furioaselor bătăi ale inimii sale, deschise ferestrele și făcu cu batista un semn; apoi se coborî în grădină, intră într-o boltă de viță în care abia pătrundeau razele lunii și, așezându-se pe un divan moale, așteptă acolo pe amantul ei.

Nu trecu mult timp și apăru o umbră în fundul grădinii. Această umbră luă o direcțiune către bolta de viță și de ce se apropia mai mult, ea luase forme mai distincte. Când fu la o distanță oarecare de ascunzătoarea lui Păturică, acesta deosebi într-însa un june ca de douăzeci și cinci de ani, cu

anteriu de șamalagea morico, cu fermenă de croazea pembe, încins cu un șal pătlăginiu și legat la cap turcește cu un taclit în vărgulițe.

El înainta cu pași rari și nesiguri către locul în care se afla dorita inimii sale, fără a se gândi că această întâlnire era să fie cea mai de pe urmă rază a fericirii lui.

Păturică, care spionase tot ce se petrecea, aștepta acum momentul favorabil ca să se arunce asupra victimei sale. El lăsă pe june să se apropie câtva de bolta de viță, iar când rămase între dânsul și prada sa o distanță de câțiva pași, zise încet: “Doamne ajută!” și, sărind ca o panteră, apucă de piept pe bietul june și începu să strige: “Tâlharii, tâlharii!… Săriți, creștini!… Puneți mâna pe hoț, pe tâlhar!”

Sărmanul june, văzându-se strâns cu vigoare de un braț puternic, mai întâi cercă să se libereze de dânsul, dar neputând, începu a se ruga să-l lase în pace că e om cinstit.

— Nu, tâlharule, nu te las din ghearele mele. La spătărie, hoțule, să te învăț eu minte a mai veni să furi orz din hambarul nostru!

— N-am furat nimic, logofete; privește-mă și vezi, am eu caifet[2] de hoț?

— He, he! șiretule, nu mă-nșeli tu pe mine; știu eu că te-ai înhăitat cu țiganii lui Velcea și jefuiți mahalaua. Eu mănânc pâinea cucoanei Duduca și nu sufăr s-o jefuiască niște masalagii ca tine! O să te leg bine cot la cot și mâine o să te dau pe mâna zabetului[3].

Această stratagemă atât de ingenioasă puse pe greacă într-o pozițiune foarte delicată; o făcu în fine să se convingă că Păturică era un demon împelițat și avea dreptate biata femeie, căci starea lucrurilor era atât de dificilă, încât nu mai putea să facă nimic în favoarea amantului său. Să tacă, nu putea, căci vicleanul ciocoi ar fi dus la spătărie pe junele calemgiu și printr-aceasta s-ar fi dovedit amorul ei cel tainic; să-l libereze, nu putea decât printr-o mărturisire care ar fi făcut pe ciocoi stăpân pe secretele sale. Din aceste două rele Duduca alese pe cel mai mic. Ea ieși din boltă și arătându-se dinaintea lui Păturică zise:

— Ce s-a întâmplat? Ce este acest zgomot?

— Să trăiești, milostivă stăpână, răspunse ciocoiul, am pus mâna pe-acest tâlhar care jefuiește mahalaua întreagă, care ne fură orzul și găinile.

— Bravo, Dinule, să trăiești; dar ia să văd și eu pe-acest tâlhar? Junele înamorat se apropie de dânsa; iar Păturică, simțind că ei voiesc a vorbi despre ale lor, se depărtă puțin, prefăcându-se că caută o funie ca să lege pe

presupusul tâlhar. Greaca observă și această viclenie, dar, folosindu-se de dânsa, se apropie de amantul ei și-i zise:

— De acum înainte totul s-a rupt între noi!…

— De ce, sufletul meu? răspunse calemgiul cu glas tremurător.

— Postelnicul a aflat amorul nostru și mi-a trimis pe cel mai afurisit ciocoi din lume să mă păzească. Tu ești în mâna lui și eu nu pot să te scap decât mărturisind dragostea noastră.

— Să-l cumpărăm cu bani.

— Ești nebun, Iordache! (Ăsta era numele calemgiului.) Crezi tu oare că acest zgripțor se va mulțumi cu aceea ce-i vom da noi? Lui îi trebuie comori; mândria lui merge până la protipendadă!…

— Așadar, va să zică?…

— Nimic nu rămâne decât să ne despărțim pentru totdeauna.

— Și crezi că voi putea trăi fără tine?

— Te vei supune la această nevoie pentru asigurarea fericirii mele. Rămâi sănătos și mângâie-te cu alta de pierderea mea.

Zicând aceste cuvinte, ea chemă pe Dinu și-i zise:

— Dă drumul acestui flăcău, că-i păcat să-l băgăm în spătărie; iar dacă-l vei mai prinde prin grădină, atunci să faci cu dânsul ce vei voi.

— Prea bine, milostivo. Apoi, întorcându-se către calemgiu, zise: Aide, băiete, cată-ți de drum și să nu te mai prind prin grădină că, pe legea mea, te jupoi de viu.

Sărmanul june privi pe greacă cu ochii plin de lacrimi și, luând drumul către fundul grădinii, se făcu nevăzut: iar greaca și Păturică intrară în camerele lor, fără să schimbe nici o vorbă.

Note

1. ↑ Draga mea. (gr.)
2. ↑ *Caifet* – asemănare. (n. N. F.)
3. ↑ *Zabet* – stăpânire. (n. N. F.)

Capitolul VIII

Mijlocul de-a face foc fără să iasă fum

A doua zi, greaca se sculă foarte dimineață și își făcu toaleta cu îngrijire mult mai mare decât în celelalte zile; după aceea ea chemă pe țigancă și-i porunci să aducă două cafele, două dulcețe, un ciubuc și o narghelea. Chemă apoi pe Păturică și, după ce rămase cu dânsul, îi făcu semn să șadă lângă dânsa pe sofa.

Păturică, deși dorea de mult timp să ajungă aci, deși în calitatea sa de om cu multă minte înțelegea pricina care o silea să devie atât de blândă cu dânsul, nu primi totuși să șadă.

— Ci șezi, Dinicule dragă, îi repetă greaca cu grație.

— Vai de mine, cuconiță, cum aș putea să șed lângă milostiva mea stăpână?

— Tu mi-ai dat să înțeleg că dorești foarte mult de casa mea. Mi-am împlinit datoria și nimic mai mult. Așa este, dar o slujbă ca aceasta cată să fie răsplătită și eu voi să te răsplătesc; vino dar să luăm dulceață și cafea împreună.

— Nu cutez, milostivo.

Greaca, văzând rezistența ciocoiului, se ridică după sofa și, după ce dete o aruncătură de ochi la fereastră, îl luă de mână, îl puse lângă dânsa și, ca să-i insufle mai mult curajul, îi dete cu propria ei mână dulceața și cafeaua.

În timpul cât ținu băutul cafelei, greaca examină cu mult interes trăsăturile feței lui Păturică și rămase foarte mulțumită, căci, fie zis între noi, băiatul nu era de loc urât. După ce dar se gândi puțin, fața ei luă un aer dulce și amoros.

Ce se va fi petrecut în inima ei în acele momente, nu știm; judecând însă după cele dinafară, am putea zice numai că inima ei nu era stăpânită în acel minut de amor, ci mai cu seamă de temerea de fi respinsă, dacă cumva din nenorocire pasiunea ei n-ar fi intrat în planurile ambițioase ale ciocoiului.

În fine se sculă de pe sofa plină de tulburare și, ieșind din cameră, zise mai întâi câteva cuvinte servitoarei sale credincioase; apoi se întoarse ținând în mâini o sticlă cu anason de Chio din care bea numai postelnicul și un taler plin cu alune prăjite.

“Să vedem zice ea în sine va putea el să-și păstreze acest cumpăt sfieț și rece, când această băutură va arunca tulburarea în mințile și în simțurile

lui?” Și punându-se iarăși pe sofa, într-o pozițiune voluptoasă, turnă licoarea de foc cu mâna ei cea albă și o prezentă cu grație lui Păturică.

— Ține zise ea bea acest spirt în sănătatea mea!

Dinu luă paharul și zise:

— În sănătatea cucoanei Duduca, cea mai frumoasă din toate femeile Bucureștiului.

— Astea sunt lingușiri, ștrengarule! răspunse greaca luând o pozițiune și mai invitătoare.

— Nu, nicidecum; ba încă dacă voiești să spun adevărul, ești mai frumoasă decât Afrodita din mitologie.

— Greaca turnă încă un pahar și, sorbind puțin dintr-însul, îl dete lui Păturică cu mâna tremurândă.

Ciocoiul, bând și acest pahar, simți un foc strecurându-se prin tot trupul său și o tulburare voluptoasă îi cuprinse mințile; el privi pe Duduca cu o sete de amor nedescriptibilă. Atunci greaca, văzându-se sigură de triumf, dete glasului său o intonație și mai dulce și, privind pe Dinu cu ochi galeși, îl întrebă:

— Ia spune-mi, Dinicule dragă, ai iubit tu vreo femeie pân acum?

— Pe nici una, frumoasa mea stăpână.

— Nu mă-nșeli oare?

— Nu, zău, nicidecum.

— Știi tu că eu de mult te iubesc și nu cutezam să-ți spun, căci mă temeam să nu fii vreun berbant; dar fapta ta de astă-noapte, dragostea și credința despre care mi-ai dat dovadă m-au făcut să-mi iau hotărârea… Vino dar, dragă, în brațele mele! Nu te sfii, Dinule; eu te iubesc, căci ești tânăr și frumos, ești plin de foc și de mândrețe.

Apoi, lăsând să iasă din adâncul pieptului ei un suspin înfocat, se aruncă în brațele ciocoiului și-l strânse cu ardoare pe sânul ei. Gurile lor se lipiră; ochii lor, jumătate închiși de delirul pasiunii, clipeau din când în când cu scântei de amor și voluptate… Erau beți de fercire!…

Două ore în urma acestei scene de desfrânată și urâcioasă trădare, Dinu Păturică putea să se laude că a învățat pe dinafară alfabetul norocului. Greaca asemenea dobândise un complice cu care să poată mânca în siguranță starea postelniclui. Numai postelnicul, sărmanul! el culegea în acele momente roadele oarbei sale încrederi.

Capitolul IX
Confidențele

Trădarea începută cu atâta finețe de Duduca și de Păturică din zi în zi lua aspectul unui amor sentimental. Ciocoiul, cufundat în plăceri, părea că renunțase la orice plan de ambițune; dar asta era o nouă cursă ce el întindea fanarioatei.

Ținta lui era să mănânce starea postelnicului. Greaca avea tot această tendință vicleană. Păturică o simțise din purtarea către dânsul, dar, ca om cu minte ce era, el vrea să o aducă în stare a-și declara însăși acea dorință; cu alte cuvinte, el voia să prindă șarpele cu mâna altuia — metod foarte ingenios, ce s-a practicat în toți timpii, și se va practica până ce acest glob se va preface în cenușă sau se va prăvăli în haos.

Într-o seară ei beau cafeaua în camera de culcare. Mai întâi vorbiră de amor, acuzându-se unul pe altul de indiferență; dar această conversație se sfârși foarte curând prin jurăminte de cele ce întrebuințează adesea amanții, ca să se poată amăgi mai lesne unii pe alții.

— Așa, nemulțumitorule, zicea greaca, tu nu mă iubești cu acea căldură ce așteptam de la un om pentru care am făcut atâtea jertfe. Știi tu că fără tine nu mai pot să mai trăiesc? Când lipsești câte un ceas de lângă mine, mi se pare acel timp un an, un veac. Oh! cât eram de liniștită până a nu mă înclina cu tine! Trăiam cu postelnicul fără să fiu tulburată de nimic.

— Liniștește-te, Duducuțo, fos-mu[1], eu te iubesc mai mult decât orice în lume; să n-am parte de Dumnezeul la care mă închin, să fiu anatema dacă mint.

— Lasă, lasă, nu te mai jura, că am simțit eu toate. Știu eu pricina care te răcește de la mine.

— Spune-mi-o, așa să trăiești, că-mi vine să nebunesc.

— Tu mă temi de postelnicul — și ai drepate; dar de! ce oi să fac? Nu pot să-l las, căci el mă îngrijește despre toate. Dacă ai avea tu stare să mă ții, chiar acum, în acest ceas l-aș lăsa.

— Ai cuvânt. Dar, te tem și cum cutezi să ceri de la un om care te iubește să stea cu sângele liniștit când vine altul și te sărută chiar pe locul acela unde și-a pus el buzele puțin mai nainte, când cellalt te strânge în brațe și doarme cu capul pe pieptul tău? Tu nu știi ce se petrece în inima

mea când te văd în brațele postelnicului. Toate furiile iadului se grămădesc împrejurul meu și îmi zic: “Înjunghie-te sau înjunghie-l!”

În timpul acesta se auzi pe drum un glas frumos cântând versurile acestea:

Frunză verde ș-o lalea!
N-am cuțit că m-aș junghea.
Văzând ibovnica mea
Pe brațele altuia…

Amândoi amanții ascultară cu atențiune patetica melodie în care erau învelite acele versuri, iar ciocoiul exclamă cu un zâmbet neînțeles:

— Sărmanul Chioftea!

— Cine e acel Chioftea? întrebă greaca.

— Un vătaf de curte de la un boier.

— Și de ce-o fi cântând el aceste stihuri întristătoate?

— Este amorezat, sărmanul!

— După cine?

— După amoreza stăpânului său.

— A, a! înțeleg, după frumoasa Despina.

— Da, după dânsa, care l-a făcut vătaf de curte și calemgiu la postelnic.

Greaca, pricepând simțul acestor vorbe, zise:

— Ai dreptate. Ea a făcut tot pentru dânsul și eu nimic pentru tine.

— Nu este vorba de mine, răspunse Păturică cu nepăsare.

— Ei bine, Dinule dragă, îmi cunosc greșeala și încep chiar de astăzi a mi-o îndrepta. Voi scrie postelnicului să te facă vătaf de curte în locul lui Gheorghe pe care voiește să-l facă zapciu de străini; dar am altceva să-ți spun: însă cer să fii tainic. Postelnicul e galantom, își cheltuiește starea cu craidonii pe la via Brâncoveanului și pe la Cotroceni.

— Ei, ș-apoi, ce iese de-aci? Lasă-l să și-i cheltuiască cum îi va plăcea!

— Așa este, ai dreptate; dar el poate să se amorezeze de alta, sau poate să afle că ne iubim amândoi și să ne oropsească și atunci vom rămânea calici pe drumuri. De ce să nu ne bucurăm noi de averea lui, căci suferim mojiciile și fantaziile lui?… Eu ca țiitoare și tu ca vătaf de curte putem în scurt timp să-l scoatem la silimet[2]. Ai, ce zici?

— Ce să zic, dragă Duduco! Zic că Dumnezeu sau dracul ne-a făcut pe unul pentru altul. Apoi, strângând-o în brațe și sărutând-o, zise: De mâine, iubita mea, să ne punem la lucru.

— Tu-l vei încărca la socoteli.

— Tu-i vei cere șaluri și mătăsării.

— Tu-i vei specula moșiile.

— Tu-i vei cere diamanticale.

— Și unind jafurile la un loc, ne vom cumpăra moșii și țigani.

— Ș-apoi ne vom cununa; nu este așa, Duducuțo dragă?

— Bravo, Dinule, ai ghicit!

— Bravo, Duduco!

— Pe mâine!

— Ia stai puțintel; am uitat un lucru! exclamă greaca, punându-și degetul la buze spre a-și aduce aminte. Nouă ne mai trebuie un om, ca să ne stoarcă banii grecului fără de-a ne da noi pe față.

— Ai dreptate, Duduco.

— Cunoști tu vreunul?

— Cunosc, dară…

— Cine e? Cum îl cheamă?

— Chir Costea Chiorul.

— O fi Costea bogasierul, de la Sf. Gheorghe cel Nou.

— Tocmai acela.

— De minune!

Note

1. ↑ *Fos-mu* (gr.) — lumina mea.
2. ↑ *Silimet* – desăvârșită sărăcie. (n.N.F.)

Capitolul X

Chir Costea Chiorul

Ne oprim puțin din povestirea noastră, ca să introducem pe scenă, încă un personaj foarte interesant, care are să joace un rol însemnat în această istorie.

Cei ce cunosc cum era forma orașului București înaintea focului de la 1847 n-au decât să se gândească puțin și-și vor aduce aminte că, mergând drept pe ulița Colții spre Sf. Gheorghe cel Nou, era, pe timpul acela, o piață triunghiulară din care își luau începutul trei ulițe: una ducea spre Bărăție, alta către hanul lui Filaret[1] și cea din urmă se îndrepta către pescăria veche din mahalaua Scaunelor. Cea dintâi era locuită de bogasieri, a doua de cojocari subțiri și groși, iar a treia, acoperită cu scânduri ca bazarele din Stambul, era locuită numai de abagii și găitănari.

Pe la 1814 aceste ulițe, ca mai toate celelalte, erau așternute cu scânduri de stejar și aveau pe dedesubt canaluri de lemn pentru scurgerea apelor. A umbla însă pe asemenea poduri era o adevărată tortură, căci uneori ele erau pline de noroi infectat din cauza necurățirii canalelor, alteori se rupea câte o scândură tocmai când nenorocitul pedestru punea piciorul pe dânsa și, fără veste, el se simțea cufundat în noroi până la mijloc sau chiar se pomenea cu o mână scrântită sau un picior frânt. Să mai adăugăm pe lângă acestea și lipsa de felinare și abia ne vom putea face o idee despre trista stare în care se aflau ulițele Bucureștilor pe timpul acela.

În una din cele trei ulițe locuia un neguțător căruia, din cauza deosebitelor obiecte de vânzare ce ținea în magazinul său, nu-i putem da nici o calificație definitivă; tot ce putem zice despre dânsul este că făcea parte din toate breslele neguțătorești, fără ca să plătească patentă la vreuna dintr-însele, căci dacă stărostia voia să-i dea patentă de bogasier, el nu o primea, zicând că este ceaprazar; iar din această corporație el scăpa aruncându-se în alta, fără ca nimeni să-l poată dovedi de mincinos.

Acest neguțător, evreu de origine, dar trăit și naturalizat printre fanarioți, se deosebea dintre colegii săi printr-o rară dibăcie, întemeiată, din nenorocire, pe un caracter cât se poate de mârșav.

A trimite la ocnă pe un nevinovat sau a fura cu paraua de la marfă, pentru dânsul era totuna; conștiința lui era obișnuită cu tot felul de răutăți,

încât cea mai mare nelegiuire nu putea să deștepte în inima sa nici milă, nici frică de Dumnezeu.

Ca să ajungă a dobândi stare mare, el întrebuințase toate mijloacele putincioase și nu nesocotise câtuși de puțin folosul ce putea trage întru aceasta de la femei. Nu era un desfrânat în țară pe a cărui cochetă să nu cunoască chir Costea. El împrumuta pe toți junii cu bani, luându-le dobânzi nespuse; făcea înlesniri amoroase chiar în casa lui; spiona pe toată lumea și o trăda la spătărie. Toate acestea le făcea sub masca omeniei și a dreptății și suntem încredințați că, dacă biata țară românească ar fi fost și pe atunci un obiect de speculă, chiar pentru oamenii de jos, chir Costea, negreșit, s-ar fi servit și el de cuvintele patrie și libertate, ca să-și sature lăcomia de bani.

Când îi ieșea înainte vreo femeie cochetă (de care nu era lipsă nici pe atunci), el, dintr-o simplă căutătură, înțelegea cu cine are a face și ce profit poate să tragă de la dânsa.

Dacă întreținuta vreunui boier cu trecere la curte și bogat se oprea cu butca dinaintea prăvăliei sale, el ieșea afară cu capul descoperit și o amețea cu lingușiri de tot felul: “Bine ai venit, preacinstită cuconiță! Ce mare cinste pentru mine! Cu ce pot să vă slujesc?” Am primit acum de curând: mătăsării de Veneția, tulpanuri, panglice, rățele și horbote din Lipsca, fesuri albe de Țarigrad, șaluri de Iran[2]. Am mai primit diamanticale de tot felul: rubine, smaragde și mărgăritare de la cei mai vestiți giuvaiergii din Stambul.” Apoi, întorcându-se către băieții din prăvălie, le zicea: “Ei, ce ședeți ca niște trântori? Scoateți tot ce avem mai frumos și puneți dinaintea milostivei cucoane, ca să-și aleagă orice i-o plăcea!”

În câteva momente se prefira pe dinaintea cochetei toate boarfele și falsele diamante ale ingeniosului bogasier, fără ca el să lase pe vreuna a trece mai jos de un cap d-operă. În fine, cocheta își alegea un inel de diamant, de mărgăritar sau o perniță de odagaciu și zicea surâzând:

— Cât costisește aceasta, chir Costeo?

— Să fac socoteala, milostivo.

Apoi luând în mâini obiectele în chestiune, se prefăcea că se gândește la prețul lor și-n urmă răspundea cu aer meditativ și serios:

— Pe mine mă țin șapte sute de lei, dar pentru preacinstitul obraz al panevgheniei tale le dau tot cu acest preț, voiesc să mă fac om al casei domniei sale. Ce știi! Poate că te voi ruga și eu de ceva și voi fi ascultat!

Cocheta număra banii și, luându-și obiectele cumpărate, ieșea din prăvălie petrecută de curtenitorul bogasier.

Dar fineța lui și-o întrebuința mai cu seamă asupra feciorilor de boieri cu stare și asupra acelora despre care afla că peste puțin timp au să ia vreun huzmet gras. Către toți aceștia el se arăta generos: îi împrumuta cu bani, le împlinea cu repeziciune orice serviciu, devenea chiar Mercurul lor fără plată. La toate înșelătoriile, însă, de felul acesta, el se ajuta foarte mult cu două copile ale sale, pe care le învățase atât de bine arta prefăcătoriei, încât ele atrăgeau pe tineri în casa lor întocmai ca niște adevărate sirene.

Era foarte curios a vedea cineva pe aceste copile servindu-se deodată cu modestia și cu cochetăria, două arme așa de opuse una alteia. Când pentru prima oară se prezenta vreun tânăr în casa bogasierului, fetele șezând pe câte un scaun, cu ochii plecați în jos, simulau o modestie demnă de sfânta Cecilia[3]; dar după ce se informau despre starea și pozițiunea lui și după ce se mai familiarizau cu dânsul, atunci își schimbau rolul: dacă tânărul era sărac sau se introducea în casa bogasierului cu scop de a solicita vreo facere de bine, fetele mai adăugau pe lângă modestie un fel de mândrie grosolană, care făcea-ndată pe solicitator să înțeleagă că n-ar fi rău să se care de acolo și să le lase în pace; când însă tânărul era bogat și darnic, atunci smeritele fiice ale Evei își părăseau curând sfiala cea prefăcută și, devenind cochete în toată puterea cuvântului, primeau cu cea mai destrămată răsfățare glumele, darurile și sărutările junilor libertini.

Pe când fetele întindeau toate aceste curse ca să amețească pe biata victimă, intra în casă și chir Costea cu câte o dulamă veche de postav putred, cusută cu fir mincinos, sau vreun alt veșmânt rămas de ani în prăvălia sa și cu un zâmbet plin de viclenie îi zicea: “Ia privește, cucoane, această dulamă. Ce mai postav! Ce mai sârmă de aur! Ce mai cusături! Parcă-i un tifarichi[4]. Ia îmbrac-o, așa să trăiești! căci trebuie să-ți șadă foarte bine cu dânsa.”

Junele, văzându-se pus între ciocan și nicovală, nu putea face altfel decât a îmbrăca haina. După ce se termina operațiunea, grecul privea pe tânăr din toate părțile cu o privire prefăcută, și strigând: “Bre! Ce minune… Luxăndrițo! Marghiolițo! Ia priviți, tată, pe cuconașu! Nu este așa că seamănă cu o beizadea? Cât de bine te prinde, cuconule! Parcă-i croită pe trupul domniei tale. Ai să facem un târg din două vorbe. Eu te iubesc prea mult; nu știu ce ai, că m-ai fermecat! Pe mine mă ține douăsprezece mahmudele, dar pentru hatârul domniei tale o dau ce zece[5]. Ai, să fie de bine!”

Nenorocitul tânăr, deși se vedea tot într-un timp și furat și batjocorit, căta să primească haina, ca să nu-și strice opiniunea de galantom ce aveau fetele despre dânsul. Scotea dar punga din buzunar și număra cele zece mahmudele cu o nepăsare prefăcută, sau scădea prețul hainei din vreo sumă cu care împrumutase pe grec mai nainte, tot prin astfel de mijloace.

Nu exista casă de boier în care să nu intre chir Costea, sub diferite pretexte; la gastronomi se introducea prin baclavale și dulcețe de Țarigrad, pe care le prezenta pe la zile mari; la tinerele cucoane își deschidea intrarea prin glastre cu flori și alte nimicuri femeiești, pe care le da cu prețul jumătate, ca să poată câștiga mai în urmă înzecit, prin intrigi și servicii de amor. În fine, păgânul de fanariot făcea tot ce-i sta prin putință ca să realizeze proverbul țării sale:

"Αρπαξε να τρώς και κλέψε ν'άχη"[6]

Iată portretul moral al omului ce alese Dinu și Duduca spre a le ajuta ca să mănânce starea postelnicului Andronache.

Note

1. ↑ Două clădiri au purtat acest nume: una este aceea despre care vorbim, iar cea de-a doua este localitatea pe care s-a clădit teatrul. (n. N. F.)
2. ↑ De Persia. (n. N. F.)
3. ↑ Sfânta Cecilia, patroana muzicii, era patriciană romană. Ea suna în perfecțiune organul și era tipul modestiei. (n. N. F.)
4. ↑ Cap d-operă de o industrie oarecare și uneori primițiu de poame. (n. N. F.)
5. ↑ Monedele ce circulau în timpul lui Caragea sunt acestea: mahmudea, cu lei 38; dodecarul, lei 12; funducul, lei 22; nesfiaua, lei 4; cercliul, lei 3; galbenul, lei 30; zgripțorul, lei 12 parale 20; sfanțul, lei 2; diricliul, lei 12 par. 20; spețul, lei 12; crontalerul, lei 14; barbuta, lei 2,20. (n. N. F.)
6. ↑ Șterpelește ca să mănânci, și fură ca să ai!

Capitolul XI

Adevărul e proastă marfă

Postelnicul Andronache, crezându-se asigurat de credința amantei sale prin punerea ei sub paza lui Păturică, își petrecea acum viața în cele mai dulci plăceri ce pot să dea omului pozițiunea, aurul și amorul.

Gelozia, unicul rău ce-l frământase câtva timp, dispăruse cu totul prin bunele știri ce primea despre Duduca și mai cu seamă prin marea afecțiune și înflăcăratul amor de care ea-i da dovezi pe fiecare zi. Unica grijă ce-l preocupa era aceea de a crea norocul credinciosului său servitor, pe care-l orândui mai întâi sameș la hătmănie; dar necrezând de ajuns această răsplătire, el rugă pe Caragea de îl onoră cu rangul de sluger, pe care mai în urmă îl prefăcu în cel de pitar[1].

Am zis într-unul din capitolele precedente că din toate slugile casei postelnicului numai vătaful de curte străbătuse în adâncul inimii lui Păturică și numai el prevăzuse întunecoasele lui planuri și îl urmărea de aproape, fără să lase a-i scăpa din vedere nici una din faptele sale.

Din ziua, însă, când postelnicul avu nerozia de a orândui pe Păturică priveghetor asupra faptelor amantei sale, vătaful își îndoi privegherile sale și află toate câte Păturică voia să le ție ascunse; el descoperi nedemna trădare a ciocoiului și hotărî să denunțe pe trădător, ca să scape pe stăpânul său de nenorocirea în care voia să-l tragă.

Într-o zi, pe când postelnicul se afla singur în odaia sa, trântit pe sofa și îngânând pe nas un cântec de amor, vătaful se prezentă dinainte-i și, după ce-i făcu temenea[2] până la pământ, îi zise:

— Cucoane Andronache, să trăiești întru mulți și fericiți ani! Cinci ani sunt acum de când te slujesc cu credință și supunere. Aș dori dar să aflu din gura domniei tale dacă te-ai mulțumit de mine ori ba.

— Ei bine, sunt mulțumit; ce vrei?

— Voiesc, cucoane, să aflu: ce părere ai despre mine?

— Unde vrei să ajungi prin aceste întrebări?

— Voiesc să știu dacă ești mulțumit de mine; aș voi iarăși să știu de mă ai de om cinstit sau mă crezi de hoț ori șiret.

— Ei bine, ești om cinstit, sunt mulțumit de tine și la ziua mea o să te fac șătrar.

— Să-ți ajute Dumnezeu, cucoane! Ți-am mâncat pâinea și sarea atâta vreme și voi să-ți mărturisesc o taină care-mi apasă cugetul.

Grecul, auzind aceste din urmă cuvinte, luă un aer mai serios și ațintind ochii asupra vătafului zise:

— Spune-mi ce taină este aceea despre care-mi vorbești?

— Îți aduci aminte, cucoane, că acum patru ani ai primit în curtea domniei tale un copil trențăros și smerit?

— Despre Dinu voiești să vorbești?

— Tocmai despre dânsul, cucoane. Pe-acest copil sărac domnia ta l-ai îmbrăcat, l-a hrănit, i-ai dat locuință, l-ai învățat elinica, întocmai ca pe un grămătic domnesc; apoi l-ai miluit cu huzmet și boierie[3]. Ei bine, cucoane, ia spune-mi, așa să trăiești, ce părere ai despre dânsul?

— Foarte bună; este băiat cinstit și mă iubește ca pe un tată.

— Uite, cucoane, la pontul acesta nu mă unesc cu părerea domniei tale. Eu, deși sunt un prost pe lângă domnia ta, dar din ziua când a venit în curtea domniei tale mi s-a părut un fățarnic și un șiret de frunte; l-am urmărit pas cu pas, crezând că poate sunt amăgit; dar purtarea lui, în loc să risipească bănuielile mele, le întărea și mai mult. Doi ani de fățărnicie fură de ajuns ca să te facă să-l iei drept omul cel mai cinstit din lume și să-l orânduiești păzitor al cucoanei Duduca, despre care bănuiai că te înșeală.

— De unde știi că mă înșeală?

— Lasă-mă, cucoane, să isprăvesc și vei judeca mai bine dacă mint sau spun adevărul.

— Urmează, dar gândește-te că, de-mi vei spune minciuni, îți voi da cincizeci de topuze la tălpi[4].

— O mie, milostive, de voi minți.

— Aide, spune!

— Pe dată ce Dinu s-a mutat la cucoana Duduca, a început s-o păzească după porunca domniei tale; însă nu cu socoteală de a-ți spune adevărul și a te scăpa de necinste, ci ca să-l aibă de frică și să facă cu dânsa ce va voi.

— Și ce s-a întâmplat după aceasta?

— A prins-o în grădină cu calemgiul despre care o bănuiai și, în loc să-l aducă legat dinaintea domniei tale, a făcut altceva.

— Ce-a făcut?… Spune și gândește-te la cele cincizeci de topuze.

— S-a unit cu greaca, care s-a dat la dragoste cu dânsul, ca să-ți mănânce mai lesne averea și astăzi, pe când domnia ta te silești să-l scoți la obraze, el te necinstește și-ți mănâncă și averea.

— Și cu ce dovezi poți tu să sprijinești aceste pâri?

— Nici o dovadă afară de cinstea mea, căci ei, șireții, au luat măsuri ca să nu lase nici o urmă despre nelegiuirea lor.

Postelnicul, luând tot ce auzise drept minciuni și pâri născute din gelozie, încruntă figura și cu un gest de mânie și o gravitate cu totul otomană zise bietului vătaf:

— Afară, mișelule, să nu-ți mai calce piciorul prin curtea mea, că-ți voi înmuia spatele cu bătaia!

Pe când vătaful ieșea pe ușă, disperat că și-a compromis viitorul, fără cel puțin să scape pe stăpânu-său de nenorocire și de dezonoare, o butcă cu cai albi intră în curtea postelnicului și dintr-însa ieși o femeie învăluită, care se sui pe scări cu cea mai mare iuțeală.

— Această femeie era Duduca. Ea simțise de mult că vătaful o spionează și, printr-o coincidență norocită pentru dânsa, ea avuse chiar atunci ideea de a veni la postelnicul, ca să preîntâmpine furtuna ce bănuia că poate să se ridice asupra capului ei.

Cum intră în casă, își scoase maloteaua sa blănită cu samur și, ridicând vălul de pe obraz, lăsă să se vadă acele frumuseți încântătoare care răpise atâtea inimi. Era însă în trăsăturile feței ei ceva care dovedea o agitațiune interioară foarte mare. Postelnicul simți aceasta și, prevăzând chiar din neașteptata ei venire că o să se întâmple ceva, o privi cu amor și-i zise:

— Vino lângă mine, îngerul meu, lumina ochilor mei. Greaca răspunse printr-un suspin, dar nu se mișcă din loc.

— Ce ai, Duducuțo?… Tu oftezi.

— N-am nimic.

— Aceasta nu se poate, sufletul meu; spune de ce ești tristă? Îți lipsește ceva? Te-a supărat cineva? Spune!

Greaca începu să plângă și, înecată de suspine, îi zise:

— Am venit să-ți spun că de azi înainte nu mai sunt amoreaza domniei tale; mă duc la călugărie!

— Și de ce, inima mea? adaose postelnicul cu mirare.

— Știi domnia ta prea bine!

— Să n-am parte de ochii mei, dacă știu ceva.

— Când ai venit întâia oară la mine și mi-ai spus că mă iubești, mi-ai zis că o să mă iei de soție și o să mă faci să gust toate plăcerile lumii; iar acum, după ce m-ai făcut să jertfesc toate gusturile vieții mele pentru domnia ta, îți bați joc de mine ca de o țigancă.

— Eu îmi bat joc de tine? Ești nebună, Duduco!

— Tot ce am zis este adevărat. Și care luare în râs poate fi mai mare decât aceea de a nu te încrede în mine? Ce bănuieli ți-am dat eu, de când trăim împreună, ca să-ți poți îndrepta asprimea ce de doi ani întrebuințezi asupră-mi?

— Ce asprime? Ce nedreptăți sunt acelea despre care-mi vorbești?

— Ajungem la fățărnicie, arhon postelnice. Dar ce cruzime poate fi mai mare decât aceea de a bănui cinstea unei femei ce ți s-a dat cu cea mai mare dragoste și a mă pune sub paza unui nelegiuit care mă omoară cu nesuferitele lui privegheri? Eu nu mai sunt volnică să-mi descopăr nici una din cele mai nevinovate plăceri femeiești; de ies puțin prin grădină ca să gonesc urâtul singurătății, ciocoiul domniei tale mă urmărește pe furiș; de cânt câte ceva ca să mă desfătez, el ațintează la mine niște ochi plin de venin, prin care pare c-ar voi să-mi zică: “Tu iubești pe altul și pentru dânsul cânți, iar nu pentru stăpânu-meu”. Nelegiuitul mă urmărește în tot locul, până chiar și în sfânta biserică, unde mă duc să-mi vărs focul suferințelor și să cer întărirea de care am trebuință ca să pot răbda toate chinurile lui.

— Acestea sunt năluciri. Păturică este un băiat cumsecade și, chiar de va fi cutezat să te privegheze, îți jur pe Dumnezeu că nu cunosc nimic din câte îmi spui și, ca să-ți dau o dovadă și mai mare despre aceasta, îți făgăduiesc că-l voi dojeni cu asprime.

— Nu mă mulțumesc cu atât. Cer ca să-l scoți chiar astăzi din casa mea, sau părăsesc acea casă care s-a făcut o temniță pentru mine. Acesta este singurul mijloc de a mai viețui împreună. Primești sau nu?

— Postelnicul, fiind robit de această sirenă amăgitoate, nu putu să reziste la teribilul asalt, ci îi zise surâzând:

— Aidi, de! Fie după voia domniei tale, Duducuțo; vino în brațele mele să te sărut.

Greaca căzu pe pieptul lui și brațele ei fine se împleticiră de corpul cel robust al fanariotului, întocmai precum se împletește iedera pe un stejar vârtos; buzele lor se împreunară și rămaseră câteva momente într-un exaz febril. Pentru postelnicul Andronache, ce era orbit cu totul de amorul Duducăi, aceste momente erau o fericire nespusă, căci se încredința din nou despre fidelitatea amantei sale. Pentru iscusita greacă însă, aceste sărutări înfocate erau numai o cursă prin care-și înlesnea mijloacele de a amăgi mai tare și mai bine pe acela ce ea voia să exploateze.

Două ore în urma acestei scene de ipocrizie și nerușinare, Dinu Păturică, complicele Duducăi, ieșea din casa ei cu zâmbetul fericirii pe buze, căci devenise vătaf de curte al postelnicului. Ceea ce mai avea acum de făcut era răpirea definitivă a stării făcătorului său de bine.

Note

1. ↑ Ceremonia dării rangurilor pe timpii lui Caragea era aceasta: individul hotărât a lua rang, de era funcționar, se recomanda domnitorului de către ministrul sub care servea; iar când se întâmpla să fie protejatul vreunuia din boieri, îl recomanda postelnicul cel mare. Ceremonia începea astfel: Domnul ședea pe sofa în sala de primire, iar când se apropia pețitorul de rang, se scula în sus și îl îmbrăca cu o haină de mătase albă, cu vărgi de fir, în formă de biniș sau tunică; apoi, adresându-se către persoana căftănită, îi zicea cuvintele acestea: “Pentru osârdia și credința cu care ai slujit țării”. Aceste cuvinte nu se ziceau tot într-un fel, ci după informațiunile ce avea domnitorul despre persoana căruia voia să-i dea rang. Grigore vodă Ghica, când a îmbrăcat cu caftan pe răposatul Barbu Catargiu, s-a servit cu aceste cuvinte: “Te cinstesc cu acest caftan, ca să deștept în tine dragostea către faptele cele bune”. Cu ocazia îmbrăcării de caftan a răposatului Tache Rallet, îi zise: “Te cinstesc cu acest caftan pentru multa vreme de când stai fără chiverniseală și pentru evghenia neamului tău”. După aceea postelnicul cel mare comunica celor de față numele rangului, apoi după dânsul ieșea seleamceaușul sau baș-bulucbașa și vestea mulțimii numele individului și rangul ce primise. După săvârșirea ceremoniei, cel ce primea rang pleca din curtea domnească pe jos, dacă rangul era mic, iar de era de la stolnic în sus, îl punea călare pe cal domnesc, împodobit cu cioldare de fir și calcane de argint, și îl petrecea până la locuința sa cu alaiul domnesc. Ajungând la casa sa, venea meterhaneaua și-i cânta, apoi veneau trăsuri domnești, având într-însele idiclii și cafegii, cu tacâmuri de dulceață, cafea și ciubuce, toate domnești, și îl cinstea ca din partea domnului; iar cel cu rangul căta să plătească lei 400 pentru meterhanea și câte un bun bacșiș la idiclii, cafegii și ciubuccii. (n. N. F.).
2. ↑ Compliment turcesc. (n. N. F.)
3. ↑ Slujbă și rang. (n. N. F.)
4. ↑ În timpul acela se bătea la falangă cu nuiele de răchită sau cu topuzul. Acesta din urmă însă înfricoșa mai mult pe pacient, căci osebit de durerea ce-l făcea să simtă, de multe ori vătăma oasele tălpii piciorului. (n. N. F.)

Capitolul XII

Una la mână!

Dinu Păturică, cum se instală în postul de vătaf pe care-l dorise atât de mult, chemă pe toate slugile curții și le ținu un cuvânt prin care le făcu cunoscut că, în timpul fostului mai nainte vătaf, se făcuse mare risipă în curtea stăpânului său și că el nu va suferi să se urmeze și în timpul său asemenea fapte. “Voi pedepsi — zicea el — fără milă pe toți aceia ce vor cuteza să înșele pe boierul măcar cu o para”. Apoi după aceea numără păsările din curte, coti buțile cu vin, luă cheile pivniței din mâna chelarului și pe-ale cămării din mâna jupânesei, scoase pe sofragiu și pe stolnic sub cuvânt de mâncătorie și puse în locul lor pe alții, aleși de dânsul după sprânceană.

Aceste aspre măsuri ajunseră la urechea postelnicului și el se bucură foarte mult, căci găsise, după părerea lui, un om cinstit ca să-l scape de ruina către care mergea cu pași repezi; nu știa însă că acel om în care se încredea atât de mult era cel mai fin dintre toți hoții și că măsurile lui economice nu erau decât o cursă întinsă prin care voia să-l adoarmă, ca să-i poată mânca averea mai lesne.

După ce Păturică făcu tot ce putu ca să-și dea aer de om cinstit și cu durere de inimă de averea stăpânului său, el se înfățișă dinaintea lui și-i dete socoteală de toate măsurile ce luase.

Grecul ascultă cu bucurie toate proiectele de economie ce-i înfățișă ciocoiul, apoi exclamă cu o mulțumire învederată:

— Bravo, Dinule, aferim, copilul meu! Cum îngrijești tu de averea mea, așa să îngrijească Dumnezeu de tine.

Aceste binecuvântări, de al căror înțeles echivoc un om cu frica lui Dumnezeu s-ar fi înspăimântat, nu făcură nici o impresiune în inima ciocoiului; el plecă capul în jos spre semn de mulțumire și zise:

— Stăpâne, tot ce am făcut pentru domnia ta nu este decât un mic semn de mulțumire pentru multele faceri de bine ce ai săvârșit asupra nevrednicului tău rob. Alta mai am să spun panevgheniei tale.

— Spune, Dinule, să vedem!

— Domnia ta ai moșii, vii, livezi de pomi, heleșteie și zalhanale.

— Așa, precum zici; am din toate acestea.

— Ei bine, stăpâne, trebuie să facem cercetare pe la toate aceste acareturi, căci poate să fie călcate de vecini; poate că arendașii taie pădurile, strică livezile de pomi, lasă morile și hanurile în neîngrijire și, bine vezi domnia ta, acestea aduc dărăpănarea stării măriei tale. Trebuie dar să trimiți un om credincios să cerceteze și să-ți aducă știință lămurită despre toate acestea.

— Ai dreptate, Dinule, și, iată, îți poruncesc ca chiar de mâine să pui în lucrare această cercetare.

Conversațiunea aceasta se întrerupse prin venirea postelnicului Vlahuți, ca să invite pe fanariot la masa ce dădea trimisului împărătesc în pricina haraciului…

A doua zi, pe la șapte ore de dimineață, un tânăr îmbrăcat cu haine arnăuțești foarte galante și însoțit de douăzeci și cinci idiclii, sub comanda marelui satârgi-bașa al cămărășiei, străbăteau întinsa pădure a Vlăsiei.

Era pe la mijlocul lui mai; aerul dulce al dimineții, îmbălsămat de mirosul florilor sălbatice și de acel parfum răcoros al frunzelor de curând crescute, răspândea peste tot o suflare invitătoare; păsărelele, săltând prin crengi, cântau acele mii de melodii sublime care inspiră în inima omului și melancolie și plăcere.

Pe când călătorii își urmau drumul în tăcere, deodată se auzi ieșind dintre desișul pădurii o voce care cânta cu multă expresiune o melodie întristătoate și eroică.

Când cortegiul ajunse destul de aproape spre a deosebi cuvintele cântărețului, el se opri de sineși, ca să poată asculta această baladă caracteristică pentru timpii de atunci:

Frunză verde de secară!
Nu mai e dreptate-n țară,
De dai jalbă la domnie,
Te trezești la spătărie
Și de-acolo la Divan,
De-ți pierzi vremea câte-un an.
Frunză verde de molotru!
Dacă astăzi sunt în codru
Cu pistol la cingătoare,
Și cu flinta la spinare,
De ce nu mă-ntrebi, creștine,

Să-ți spun focul ce arde-n mine?
Am avut mumă și tată,
Casă mare-ndestulată,
Zece vite în coșar
Și parale-n buzunar;
Dar grecul afurisit
Tot ce-am avut mi-a răpit:
Părinți, nevastă, copii
Nu mai sunt printre cei vii.
Nu mi-a mai rămas pe lume
Decât eu și ce-i pe mine.
Frunză verde iasomie,
Aideți, frați, la haiducie,
Să scăpăm de lighioi,
De cochinți[1] *și de ciocoi.*

Simțul acestor versuri și mai cu seamă focul cu care erau cântate făcu o urâtă impresiune în inima călătorilor; dar mai ales junele ce părea a fi stăpânul se gândi puțin, apoi ațintind ochii asupra lui satârgi-bașa, îi zise:

— Ce zici tu, Radule, despre acest cântec?… N-ar fi bine să pregătim armele?

— Armele!… Și de ce?

— Auzi acolo; de ce? Parcă ai uitat că suntem în Vlăsia, în cuibul tuturor tâlharilor?

— Așa e, cucoane Dinule; dar tot e mai bine să ne căutăm de drum și să lăsăm pe bieții creștini în pace, să-și verse focul ce le arde inima, că mult sunt amărâți, sărmanii!

— Dar dacă vor fi hoți și vor năvăli asupra noastră?

— N-avea grijă, cucoane Dinule; îi cunosc eu.

— Ai zis că-i cunoști?

— Da, am zis.

— Și de unde-i cunoști?

— Când eram nefer la spătărie, am văzut pe căpitanul lor venind la spătarul.

— La spătarul?… Și ce căta la spătarul un căpitan de hoți? adăugă Păturică cu aer de mirare prefăcută.

— Venise să-și prenoiască huzmetul de hoție.

— Dar asta nu e de crezut, Radule!

— Voiești să te încredințezi că-i adevărat? Da, voiesc.

Satârgi-bașa scoase un fluieraș de pământ de la cingătoare și, punându-l în gură, făcu să iasă dintr-însul câteva sunete ascuțite. Nu trecu mult și suita călătorilor fu înconjurată de vreo câțiva flăcăi scurți de stat, vânoși și înarmați până la dinți.

— Bine-ați venit sănătoși, flăcăi! zise satârgi-bașa, răsucindu-și mustața cea lungă și zâmbind.

— Bine v-am găsit, boieri domnia voastră! răspunseră tâlharii.

— Unde este Gheorghe?

— Care Gheorghe?

— Căpitanul vostru!

— A! a! căpitanul… s-a dus cu câțiva feciori să calce pe Mărgineanu.

— Pe părintele arhimandritul?

— Da, boierule, că-i gras la ceafă.

— Dar bine, măi, nu-i păcat?

— Păcat?… Dar el se gândește oare la păcat când ține șapte-opt țiitori în casă și când nenorocește pe tot anul câte douăzeci-treizeci de fete?

— Ce spui, măi băiete; le face el toate acestea?

— Și mai mari decât acestea, boieri domnia voastră; bate pe bieții români din satele mănăstirii, le ia și cenușa din vatră, îi spânzură de picioare și le dă fum ca la vulpi, apoi, arătându-le gârbaciul cu douăsprezece sfârcuri de plumb, le zice: “Scoate bani, afurisit țăran, că-ți crăp pielea cu gârbaciul acesta”. Sărmanul țăran răspunde: “N-am, părințele, iartă-mă, și Dumnezeu să-ți ierte păcatele”. “Nu știu eu fleacuri d-astea; acești bani sunt ai Sfântului Munte; plătește, ori te omor ca pe un dobitoc”, răspunde grecul.

— Bre! Da nelegiuit mai este!

— Nevoie mare, cucoane. Mai deunăzi s-a sculat satul Telega și s-a dus la dânsul cu oușoare, cu puișori de găină, cu untișor, de! ca creștinul, ca să-l roage să le facă o bisericuță în sat, să aibă și ei, bieții, unde să-și îngroape morții și să-și boteze copiii. Ei bine, boieri domnia vostră, știți ce le-a făcut?… După ce le-a luat plocoanele, i-a dat afară din casă cu înjurături. Bieții săteni au băgat jalbă la domnie; dar el a aflat și cu marafeturile și drăciile lui i-a pus pe toți la închisoare, de li se prăpădesc bucatele pe câmp.

— Ia, să lăsăm acestea la o parte — zise satârgi-bașa — și spune-mi cum vă merg treburile? V-ați dres cu spătăria?

— Mai alaltăieri am dat spătarului douăzeci de pungi de bani[2]. Satârgi-bașa se apropie de Dinu Păturică și-i zise încetinel:

— Te mai îndoiești, cucoane?

— Ai dreptate, răspunse Păturică cu un aer prefăcut; dar ascultă, măi Radule, deși văd că ești bine cunoscut cu acești oameni, eu însă, drept să-ți spun, nu prea mă simt la siguranță aici. Spune-le ce le-i spune, ca să ne lase să mergem mai curând înainte.

— N-ai nici o teamă, cucoane; ți-am spus că am fost nefer la spătărie și n-or fi ei nebuni să se lege de oameni, când îi văd cu mine. Ei! din câte i-am scăpat eu! Ia întrebă-i numai, să-ți spuie: ar mai fi astăzi vreunul din ei nepus în țeapă, dacă n-ar ști să se poarte cu oamenii stăpânirii? Mai bine decât să fugim d-aci ca niște nemernici și să ne facem de rușinea lumii, ia să descălecăm și să ne facem frumos conacul de amiazi, aci, pe verdeață, la umbră; să punem pe flăcăii aceștia să ne pregătească o masă cumsecade, căci negreșit drumul trebuie să te fi secat și pe dumneata la inimă.

— Bine, adăugă Păturică, asigurat acum prin cuvintele voinicului satârgi-bașa; dar ce să mâncăm, căci, dacă e vorba de mâncare, aș mânca și eu bucuros.

— Hei! dacă e așa, lasă-te pe mine; o să te fac să mănânci un miel fript hoțește.

— Ba zău!… Și ce fel frig hoții mieii?

— Ce-ți pasă domniei tale! Ia să vezi! Îți făgăduiesc o friptură care să întreacă toate chiabapurile [3] de la masa lui vodă.

Zicând aceste vorbe, se întoarse către idiclii și, alegând pe doi mai chipeși și mai voinici, le zise:

— Mă, luați pitacul acesta, duceți-vă cu dânsul în cel dintâi sat ce veți întâlni și cereți să vă dea cinci miei grași, unt proaspăt, ouă și vreo patru-cinci vedre de vin și dacă v-o cere bani, spuneți-le că toate acestea sunt pentru gătirea conacului isprăvnicesc. Dacă nu v-o crede, arătați-le pitacul; iar dacă și după aceea se vor împotrivi, muiați-le spinarea cu muchiile iataganelor[4].

— Foarte bine, stăpâne.

Idicliii plecară și satârgi-bașa, întorcându-se către hoți, le zise:

— Băieți! Cuconu Dinu Păturică, omul marelui postelnic Andronache Tuzluc, voiește să ospăteze la voi. Cu ce puteți să ne slujiți?

— Deocamdată n-avem nimic, dar așteptăm să ne sosească acum de la Ploiești, de toate.

— Ei, dacă e așa, până atunci odihnți-vă și voi pe la colnicele voastre.

Hoții intrară în pădure, iar Dinu și comandantul idicliilor așternură un covor de Țarigrad sub un păr sălbatic și, aprinzându-și ciubucele, se trântiră la umbră ca să se odihnească.

Nu trecu mult timp și idicliii sosiră încărcați cu provizii de ajuns pentru un regiment de soldați.

Hoții ieșiră din pădure, junghiară într-o clipă toți mieii, le scoase pântecele și, cosându-i iar la loc cu pielea pe dânșii, intrară în pădure și, răscolind cu niște pari un jăratic compus de curpeni de viță sălbatică, în care inchiziția ar fi putut să ardă o sută de eretici, îngopară într-însul pe toți mieii.

Dinu, neînțelegând nimic din acest mod de a face fripturi, privea cu uimire pe acești bucătari improvizați, care, prin figurile lor posomorâte și prin mișcările ce făceau, semănau întocmai cu demonii iadului care torturează sufletele condamnaților.

În timpul acesta, o altă grupă de tâlhari întindea pe iarba verde o masă de pânză, alții făceau mămăliguță, câțiva coceau ouă și curățau cepe și usturoi verde, pe care le așezau pe la locurile unde aveau să șadă oaspeții.

Pe când toată ceata tâlharilor se ocupa cu pregătirea acestui ospăț original, se auzi un pocnet ca al unei bombe ce iese dintr-un tun. Păturică făcu o mișcare repede și convulsivă, iar șeful tâlharilor, acel om cu care conversase mai nainte, văzându-l speriat, îi zise zâmbind:

— Ce, cucoane, te-ai speriat?

— Ba nu, dar… ia spune-mi, de unde vine acest sunet?

— Acest sunet va să zică, cucoane, c-a venit timpul să vă puneți la masă.

— Nu înțeleg nimica.

— Privește! îi zise, arătându-i doi tâlhari ce scosese un miel din mormântul de flăcări și îl udau cu un fel de salță compusă din vin amestecat cu usturoi pisat și cu sare. Pocnetul care te-a speriat venea de la acest miel.

— Și de ce-a pocnit mielul, frățioare?

— Fiindcă s-a fript de ajuns.

— Dar ce mai fac acei voinici cu dânsul?

— Îl stropesc cu vin și-l înfășoară în pânză, ca să nu iasă mirosul cel frumos.

Conversațiunea lor fu întreruptă de alte pocnete ce urmară unul după altul. Tâlharul aruncă un ochi cercetător împrejurul său, apoi strigă:

— Gata, băieți?

— Gata, căpitane!

— Poftiți la masă, boieri! zise căpitanul lui Păturică și lui satârgi-bașa.

Ei făcură un semn de primire și înaintară către masă. Căpitanul chemă pe ajutorul său și-i șopti câteva cuvinte, iar după aceea se puse la masă și, după ce rupse mielul cu mâinile în mici bucăți și puse plosca la masă, el zise:

— Ospătați, boieri domnia voastră, și iertați-ne dacă n-am putut să vă slujim mai bine.

Oaspeții tâlharului puseră mâna pe câte o bucată de miel și începură a mânca cu poftă nedescriptibilă, adăugând din timp în timp câte o căpățână de ceapă sau de usturoi verde și bând vin de Cernătești.

— Ei, boieri, cum vi se pare friptura noastră? întrebă tâlharul.

— De minune, căpitane; dar ia spune-mi, cum se numește felul acesta de friptură?

— Miel năbușit, boieri domnia voastră, miel fript hoțește.

— Să trăiască întru mulți ani născocitorul mielului năbușit! răspunseră deodată Păturică și satârgi-bașa cu gurile pline de delicioasa friptură.

După felul acesta de bucate se puse pe masă unt proaspăt cu mămăligă și ouă coapte. Oaspeții noștri mâncară și dintr-acestea cu mare poftă, apoi se sculară de la masă și, după ce mulțumiră căpitanului, încălecară și-și urmară drumul înainte.

Moșia Răsucita, punctul principal al călătoriei lui Păturică, era trei poștii departe de București, și el nu făcuse nici drumul jumătate; temându-se dar ca să nu-l apuce noaptea în pădure, grăbi mult călătoria și ajunse în sat pe la sfințitul soarelui.

Pe dată ce se așeză în casele boierești, trimise pe ispăvnicei să cheme satul, ca să cerceteze despre asupririle ce cearcă din partea arendașului.

A doua zi, pe la revărsatul zorilor, curtea caselor boierești era plină de săteni de toată vârsta; unii țineau în mâini pui de găină, alții câte o strachină cu ouă sau câte o oală cu unt. Toți aceștia venise să reclame în contra arendașului și nu așteptau decât sculare lui Păturică.

Nu trecu mult timp și ciocoiul se arătă mulțimii îmbrăcat în haine arnăuțești muiate în fir și cu un aer măreț. El se așeză pe un scaun, ceru cafea și ciubuc, iar după ce-și făcu tabietul aruncă o privire severă și observatoare asupra țăranilor, apoi zise cu un accent plin de îngâmfare:

— Creștini buni, măria sa postelnicul Andronache Tuzluc, stăpânul nostru al tuturor, m-a trimis aci ca să ascult plângerile voastre și să vă dau

dreptate, de veți avea; spuneți dar toate păsurile voastre fără cea mai mică temere. Iată că vă ascult!

Țăranii deteră mai întâi plocoanele în mâna idicliilor; apoi, după ce se scărpinară în cap și frământară căciulile în mâini câtva timp, începură a se jelui care de care mai mult și toți deodată, în chipul următor:

— Să trăiești, cuconașule! Bine că te-a adus Dumnezeu la noi, să vezi și să crezi urgia în care am căzut. Ne-a sărăcit, cucoane, hoțul de grec, ne-a lăsat în sapă de lemn.

— Mie mi-a luat boii și vaca, sărac de maica mea! pentru un iuzluc de șaptezeci de parale.

— Pe mine m-a împrumutat cu două banițe de mălai și sunt trei ani de când tot i le plătesc, păcătosul de mine, și când gândeam că am scăpat de dânsul, m-am pomenit că-mi dejugă boii de la plug și mi-i vinde, de m-a lăsat sărac lipit.

— Mie mi-a necinstit fata cu sila, bătând-o până și-a ieșit din minți.

— Pe mine m-a înjugat la carul cu lemne, ca pe-o vită, cuconașule. Pe mine m-a spânzurat cu capul în jos și mi-a dat fum de ardei și nu m-a lăsat până nu i-am dat răvaș că-i sunt dator treizeci de lei.

— Mare năpastă a căzut pe capul nostru, cuconașule! strigară mai mulți deodată o să ne ducem în lume, căci Dumnezeu a luat dreptatea de pe pământ; arendașul ne jefuiește, zapciul ne jupoaie de piei, gazda de județ și ispravnicii ne ung cu miere și ne leagă de copaci, de ne mănâncă muștele și țânțarii!…

— Dar bine, buni creștini! de ce n-ați venit să-mi spuneți mie toate acestea? răspunse Dinu cu aer de compătimire.

— N-am îndrăznit, cuconașule. O dată-n viața noastră am băgat jalbă la măria sa și în loc să ne facă dreptate, ne-am pomenit cu o ceată de arnăuți, care ne-au rupt oasele. Nu știm ce o să facem; o să trecem în Țara Turcească; încailea să ne omoare păgânii, decât creștinii, care se închină tot la o cruce cu noi.

În această mulțime de jeluitori erau vreo patru țărani care se băteau cu pumnii în piept, își smulgeau părul din cap și sărutau fruntea imineilor lui Păturică. Acești jeluitori exagerați aveau niște fizionomii de adevărați hoțomani. Dinu observă și tăcu; iar după ce concedie gloata de săteni cu făgăduieli mincinoase, făcu un semn isprăvnicelului.

— Isprăvnicelul se apropie de dânsul, ținând căciula în mâini. Să-mi aduci mai pe urmă pe-acei patru jeluitori care se văietau mai tare, auzitu-m-

ai?

— Am auzit, cucoane.

— Du-te acum de cheamă pe arendaș.

— Să trăiești, cucoane, este dus la târg.

— Și când vine îndărăt?

— Pe la chindii[5], cucoane.

— Bine.

Câteva ore în urma scenelor de mai sus, Păturică ședea pe sofa cu picioarele încrucișate ca un osmanlâu și fuma dintr-un ciubuc dulcea și parfumata plantă arabică numită gebel[6], având dinaintea sa pe cei patru țărani jeluitori.

După ce lăsă să iasă din pieptul său un nor gros de fum, ce se înălță către tavanul camerei formând o mulțime de grupe bizare, el privi cu atențiune pe țărani și le zise:

— Ei bine, băieți, acum suntem singuri. Dumnezeu stă în față; ia spuneți-mi, de când a venit acest arendaș pe moșie cum merg pădurile, hanul, morile, cârciumile? Sunt în stare bună sau nu?

— S-a făcut mare firoseală[7], cucoane; pădurea cea mare, cu copacii ca butea de groși, a vândut-o și a ars-o la facere de rachiu, iar acum a rămas numai o opritură în care nu găsești decât pari și nuiele. Hanul s-a darâmat de tot și plouă într-însul; cârciumile asemenea. Din heleșteu scoate pe fiecare săptămână câte un car de pește și-l trimite la târg, la Ploiești.

— Sunt adevărate toate acestea?

— Uite, cucoane, cum te văd și cum mă vezi.

Ciocoiul chemă un idicliu și porunci să-i gătească calul; apoi încălecând, luă cu sine pe țărani împreună cu isprăvnicelul și doi slujitori și plecă să facă cercetare. Se duse mai întâi la han și-l găsi în proastă stare; vizită cârciumile și morile și le găsi tot asemenea; apoi intră în pădure și, găsind-o în adevăr cu totul stricată, se întoarse acasă și făcu foaie de ispașă, iscălită de preoți și de fruntașii satului.

Pe când se petreceau acestea în casa boierească, arendașul se întorsese de la târg și se informase despre aspra cercetare făcută în lipsă-i, el era cuprins de frică, căci toate abuzurile despre care vorbirăm erau în adevăr săvârșite de dânsul.

Așteptă dar până ce rămase Păturică singur, apoi intră în odaie și, printr-un compliment demn de un pașă cu trei tuiuri, felicită pe ciocoi de bună venire.

Ciocoiul îl primi cu un aer foarte sever și, fără să-l poftească să șadă sau să-i răspundă la compliment, îi zise:

— Bune sunt astea, chir Cristodore? (Acesta era numele arendașului.) Astfel îți păzești domnia ta legăturile zapisului de arenduire?

— Da ce am greșit, cucoane Dinule, de te-ai supărat pe mine?

— Mă mai întrebi încă ce ai greșit? Privește!

Arendașul citi foile de ispașă și se spăimântă de mărimea sumelor ce văzu într-însele.

Ciocoiul, observând îngrozirea ce pricinuise arendașului, îi zise mai liniștit:

— Eu n-am ce să-ți fac; trebuie în douăzeci și patru de ceasuri să-mi răspunzi suma cuprinsă în ispașă, căci am poruncă să-ți pun bumbașir, două ortale de slujitori. Rămâne la domnia ta să-ți alegi din două una: ori să plătești de bunăvoie, sau prin silă.

— Dar bine, cucoane Dinule, mă lași sărac pe drumuri.

— Nu voi să știu nimic despre aceasta. Plătești banii cu binele sau fac pitac la isprăvnicie și-ți pun în spinare o sută de slujitori?… Înțelegi românește?

Grecul plecă capul în jos și, după ce se gândi câtva timp, zise:

— Să facem cum e bine, cucoane, că e păcat de Dumnezeu să mă dai pe mâna zabetului.

Dinu, care voia să ajungă la această concluziune, privi pe grec cu un fel de mirare, apoi îi mai zise:

— Fie cum zici! Ispașa se ridică la o sută de pungi de bani. Cât dai dintr-această sumă?

— Douăzeci de pungi, cucoane.

— Este puțin, foarte puțin. Nu primesc.

— Fie treizeci, să nu mai fie vorbă.

— Mai jos de cincizeci, nu primesc nici o lăscaie. Te mulțumești, ori fac pitacul?

— Haide, fie! răspunse grecul scoțând din sân o pungă verde, lungă de doi coți și deznodând-o cu acea întristare ce simt amanții când se despart de iubitele lor. Numără cele cincizeci pungi de bani în mahmudele, dodecari, funduci și rubiele; apoi, după ce salută pe ciocoi, ieși din casă oftând și jurându-se pe toți sfinții că va scoate acei bani îndoiți din pielea bieților săteni.

A doua zi Păturică plecă din moșia Răsucita la celelalte moșii ale stăpânului său și, după ce făcu pe la toate câte o cercetare de felul celei descrise mai sus, se întoarse în București cu două sute pungi de bani, pe care le puse deocamdată pe fundul sipetului, zicându-și în sine cu o nespusă bucurie: “Doamne-ajută!… Una la mână!”

Note

1. ↑ Cochinți și cațaoni sunt numele ce le dau țăranii grecilor arendași. (n. N. F.)
2. ↑ Zece mii lei, căci o pungă se socotea lei cinci sute. (n. N. F.)
3. ↑ *Chebapuri* – fripturi turcești (n.N.F.)
4. ↑ Această poruncă dată de satârgi-bașa către idiclii ar trece drept o fabulă în ziua de astăzi; nimeni n-ar putea crede că se făceau asemenea tâlhării de către oamenii domnești, plătiți ca să ție liniștea și să protege pe cei săraci; cu toate acestea, ea a existat și, pentru mai mare nenorocire, s-a exercitat chiar de oamenii privați, care se îmbrăcau în costum de oameni domnești și jefuiau pe bieții țărani arătându-le pitace mincinoase (vezi Condica arhivei, nr. 112, foaia 280). (n. N. F.)
5. ↑ Prin *chindii* țăranii înțeleg apunerea soarelui (n. N. F.)
6. ↑ Gebel — tutun de Arabia, obișnuit foarte mult pe timpul acela pentru mirosul lui plăcut. (n. N. F.)
7. ↑ *Firoseală* – risipă, pagubă. (n. N. F.)

Capitolul XIII

Ce dai să te fac ispravnic?

Vestea despre influența ce din zi în zi dobândea postelnicul Andronache la curtea lui Caragea se răspândise atât de mult, încât mai toți cei ce voiau să dobândească vreo funcțiune publică nemeritată sau vreun alt favor de la domnie se îndreptau către casa atoputernicului fanariot și prin dare de bani își împlineau dorința.

Cată să spunem că în timpul acela, ca în toți timpii, jafurile și mâncătoriile nu se făceau așa de-a dreptul. De la domn până la zapciu, toți pe atunci furau cu mijloace delicate și cu o iscusință atât de mare, încât hoțul își asigura inviolabilitatea și nu se expunea la umilire.

Ca să ajungă aci, toți slujbașii mari și mici își aveau prepelicarii lor, care căutau vânatul și-l aduceau înaintea vânătorului ca să-l jumulească.

Postelnicul Andronache, care făcea totul pentru interes, nu crezu de cuviință a lăsa o asemenea frumoasă ocaziune fără a se folosi de dânsa; el, dar, iniție pe Păturică în acest nou fel de hoție și, din acea zi, nimeni nu mai dobândi favorurile curții decât prin mijlocirea postelnicului sau, mai bine, printr-a lui Păturică, care câștiga de la fiecare treabă împlinită de două ori mai mult decât stăpânu-său.

Într-o zi se prezentă dinaintea lui un funcționar scos de mult timp din slujbă. După ce acest din urmă îi făcu o mulțime de complimente, ciocoiul îi zise să șadă și porunci să-i aducă dulceață și cafea Acest ceremonial se făcea tuturor persoanelor ce veneau să ceară intervenirea sa în vreo treabă. (n. N. F.) .

Cât ținu acest tratament oriental, Dinu se ocupa cu mustățile sale cele negre, pe care le răsucea și le netezea cu multă grație; iar după ce veni cafegiul și luă feligeanul din mâna funcționarului, Dinu zise cu o delicatețe prefăcută:

— Ce întâmplare fericită te aduce la mine, arhon medelnicer?

— Nevoia, cucoane Dinule, și nimic mai mult.

— Nevoia? Domnia ta să ai nevoie de un om mic ca mine? Mi se pare curios!…

— Nicidecum, cucoane Dinule. Omul nu știe de azi pe mâine și de multe ori vine vremea de ai trebuință chiar și de un țigan. Astfel vine vorba, dar te rog să nu fie cu supărare.

— Ferească Dumnezeu, bei-mu… zise Dinu, silindu-se a ascunde reaua impresiune ce-i făcuse mușcătoarea sentință a funcționarului.

— Vrei dar să afli nevoia care m-a adus în casa domniei tale?

— Da, și a te sluji cu ce-mi va sta prin putință.

— Ascultă-mă dar.

— Gata la poruncă, bei-mu.

— Părinții mei au fost boieri mari din Craiova, ba încă moșul meu a fost caimacam în acel oraș mult timp; tatăl meu, fiind om cu frica lui Dumnezeu, și cu milă de țară, văzând nelegiurile și despoierile ce făceau domnii greci, s-a tras la moșie și trăia acolo o viață liniștită; dar, ori că mișeii de greci l-au bănuit de răzvrătitor, sau că așa a fost scris, știu numai că ne-am pomenit într-o zi cu două sute de pazvantlâi Rebelii ostași ai lui Pazvantoglu din Vidin. (n. N. F.) că-l înconjoară de toate părțile, iar câțiva se suie la tatăl meu ca să-l omoare. Bietul bătrân, Dumnezeu să-l ierte! simțind gândul năvălitorilor, a înarmat toate slugile și s-a gătit de împotrivire. Pazvantlâii, văzând această pregătire, s-au înfuriat și mai mult și au năvălit asupra tatălui meu. Lupta a ținut până la prânz; mulți din păgâni au căzut, dar în cele din urmă, prin numărul lor cel mare, au omorât pe toți oamenii noștri împreună cu tatăl meu.

— Și ce s-a mai întâmplat după aceasta? adăugă Păturică căscând de urât.

— Să vedeți, cucoane Dinule. După moartea tatălui meu am fugit la Brașov, împreună cu muma și surorile mele, ca să scăpăm de sabia oamenilor lui Pazvantoglu, și ne-am întors înapoi tocmai după ce s-a liniștit țara.

— Bine c-ați putut să vă scăpați viața, adaose Păturică dormitând.

— Ne-am scăpat-o, ce e drept, dar ne-am ales numai cu atât; căci la întoarcerea noastră am găsit casele arse, țiganii fugiți peste Dunăre și viile părăginite. O singură moșioară ne mai rămăsese și am dat-o soră-mi de zestre, ca să nu îmbătrânească la ușa casei părintești.

— Bravo, bei-mu; mă bucur că ești plin de itichi *Itichi* – morală sau virtute. (n. N. F.) .

— O fi precum zici, dar dând moșioara am rămas sărac lipit.

— Și cu ce te chivernisești acum?

— Cu slujba.

— La ce calem slujești?

— Am slujit la hătmănie și m-a scos, fiindcă am dat pe pârlitură A da pe pârlitură a descoperi sau a demasca pe hoți. (n. N. F.) o mulțime de hoți ce se încuibaseră în acea dregătorie.

— Dar bine, bei-mu, de ce nu-ți căutai de treabă? Ce, domnia ta o să îndreptezi lumea?

— Așa este, ai dreptate și eu zic ca domnia ta; dar când văd pe fanarioți despoind pe văduve și pe săraci, îmi vine furii de nebunie, strig ca un ieșit din minți și fac tot ce pot, ca să dau pe față tâlhăriile lor.

— Rău, foarte rău. Domnia ta nu înțelegi nici vremea, nici oamenii cu care trăiești.

— Ce voiești să zici printr-aceasta? Tălmăcește-mi!

— Voiesc să zic că într-o țară ca a nostră tot ce putem face mai bine este să plecăm capul înaintea mai-marilor noștri, ca să dobândim chiverniseală și să strângem stare cu orice preț.

— Cu orice preț?

— Da, bei-mu.

— Cu alte cuvinte: să furăm, să jefuim?

— Și de ce nu?

— Da bine, ce faci mustrării de cuget?

— Această slăbiciune să o lăsăm pe seama femeilor cu istericale, iar noi, bărbații, să facem ce face toată lumea. He, he! arhon medelnicer, cunoști bine cum stau lucrurile în ziua de astăzi: ai bani, ești tare și mare; ești sărac, nu te bagă nimeni în seamă. Dar să lăsăm la o parte aceste nimicuri. Ia spume-mi: cu ce pot să te slujesc?

— Venisem să te rog ca să pui o vorbă pentru mine la postelnicul Andronache, ca să mă facă ispravnic la vreun județ. Să-i spui că neamul meu a slujit țării de la descălecătoare, că am și eu ceva cunoștințe de slujbă, că mă voi sili a nu nemulțumi lumea pe unde voi fi, ci dimpotrivă a aduce laudă și binecuvântări domniei sale și măriei sale lui vodă… Aide-de, fă-mi această facere de bine și nu te voi uita până la moarte.

Dinu ascultă aceste vorbe din urmă cu mare răceală și, încredințat că postelnicul nu cunoaște limbajul diplomației ciocoiești, îi zise:

— Arhon medelnicere, toate câte mi-ai spus sunt drepte și frumoase, dar nu se caută în ziua de astăzi. Ia spune-mi mai bine, ce dai să te fac ispravnic?

— Ce-ai zis? Mai zi încă o dată, că n-am auzit.

— Am zis că isprăvniciile se dau cu rușfet, ai înțeles ori ba? Dacă este așa, ține-ți isprăvnicia pentru altul, căci eu nu mă voi înjosi niciodată să cumpăr slujbă cu bani de la o leșinătură de ciocoi ca tine!

Și postulantul, indignat, ieși din casă fără să salute măcar pe Păturică.

Acesta, în loc să se supere de o asemenea insultă, zâmbi și zise în sine: “Iată un nebun precum n-am mai văzut încă”.

Un moment după aceea intră o a doua persoană, care, după ce făcu ciocoiului un compliment demn de un seraschier, îi zise de-a dreptul:

— Cucoane Dinule, am auzit că s-a mazilit ispravnicul de Teleorman și vin să cer ajutorul domniei tale ca să iau acest mansup.

— Așa este, bei-mu, dar de! să mai vedem. Vremurile sunt grele, isprăvniciile nu se dau la fiecine, răspunse Păturică cu voce îngânată.

Noul venit, înțelegând pricina care făcea pe ciocoi să răspundă prin cuvinte evazive, reluă vorba:

— Da, da, nene Dinule, te rog să-mi faci această trebușoară, căci sunt om și eu; mână pe mână spală și amândouă obrazul. Înțelegi domnia ta.

— Vezi, așa-mi vine la socoteală!

— Dar de vreme ce ne-am înțeles, să vorbim ca niște prieteni adevărați. Ia spune-mi, ce o să-mi ceri pentru acest mansup?

— Cât despre mine, bei-mu, nu ți-aș cere nimic: dar ce facem postelnicului? El nu este în stare să facă cel mai mic lucru fără interes, și încă interes, nu glumă!

La aceste din urmă fraze trăsăturile feței candidatului de isprăvnicie luară un aspect posac. Se scărpină puțin în cap cu un aer meditativ, apoi zise:

— Să tăiem prețul.

— Bine! Să-mi dai 2.500 de rubiele.

— Nu e prea mult?

— Nicidecum, bei-mu; județul Teleorman este unul din cele mai bogate: are zece plăși, peste cincisprezece mii de locuitori, tot unu și unu, și schelă la Dunăre. Domnia ta poți să scoți acești bani în două săptămâni, numai din plocoane. Ce spui domnia ta! Acest județ este un capan *Capan* – magazie de aprovizionare. (n. N. F.) împărătesc nesecat.

— Așa este, dar, uite, nu sunt învățat să fur, îmi e milă să despoi pe săraci!

— Astea sunt slăbiciuni care pier ca visele îndată ce te vei sui pe scaunul isprăvniciei.

— Așadar nu se poate mai jos?

— Nici o para, bei-mu. Vremurile sunt grele, s-aude de domnie nouă și noi trebuie să ne folosim acum, când ne umblă moara.

— Fie dar precum zici. Poruncește să-mi aducă hârtie și călimări.

Ciocoiul bătu de trei ori în palme și toate se aduseră într-o clipă; postulantul scrise biletul următor:

“Arhon baron,

Vei da în ordinea mea două mii cinci sute rubiele aducătorului acestui răvaș și le vei trece în socoteala mea.

Ciolănescu”

După ce uscă scrierea prin puțin nisip pus peste dânsa, el strânse biletul în două și-l dete în mâna lui Dinu; acesta îl citi, făcu o temenea sau un compliment otoman și sculându-se în picioare se îndreptă către o masă. Deschise un mic sipet de lemn de chiparos și scoase dintr-însul pitacul de orânduire, învestit cu subscrierea și sigiliul domnesc; apoi, după ce trecu într-însul numele noului ispravnic, i-l dete în mână, zicându-i:

— Slujbă pentru slujbă! Primește, boierule, pitacul de orânduire; du-te de sărută mâna măriei sale lui vodă și te așază sănătos pe scaunul isprăvniciei de Teleorman.

Capitolul XIV

Țin’te bine, arhon postelnice!

Credem că lectorii noștri n-au uitat secreta întrevedere dintre principele Gheorghe Caragea și banul C…, pe care am povestit-o pe la începutul acestei scrieri. Principele fanariot, deși iritat foarte mult prin refuzul banului de a da pe fie-sa de soție favoritului său, nu putu cu toate acestea să nu admire simțământul de onoare și marele curaj cu care bătrânul boier apăra onoarea fiicei sale și pe a națiunii române.

El încă sta nehotărât și se gândea ce sfârșit să dea acestei pricini, când logofătul său de taină (secretarul), intrând în camera lui și salutându-l până jos, după obicei, îi dete în mână o scrisoare și se retrase.

Caragea aruncă o căutătură pătrunzătoare asupra adresei de pe scrisoare și, prevăzând din instinct că o să cuprindă vreo veste întristătoare, o deschise cu mare grabă și citi cele următoare:

> “Padișahul și reagealurile au luat știre că jefuiești țara și surghiunești pe cei mai de frunte boieri; silește-te cât vei putea a te drege cu împărăția, căci într-alt chip va fi rău de măria ta. Atât, nu zic mai mult.
> A măriei tale supusă slugă

Ahmet Kelalaili tefterdar[1]”

“Atât, nu zic mai mult!… Și ce va fi voind oare să înțeleagă Ahmet printr-aceste vorbe laconice și neînțelese? Oare vizirul și capugi-bașa vor fi găsit pe vreunul care dă mai mult pentru domnia acestei țări? Dar bine, eu le trimit pe tot anul peșcheșuri (daruri) de câte cincizeci mii pungi de bani; capanul împărătesc geme de berbecii, untul, mierea și grâul Valahiei; dorințele sultanei-valide și ale lui câzlar-agasi fost-au oare vreodată neîmplinite? Țara întreagă geme sub biciul și caznele oamenilor domnești, care despoaie norodul până la piele, numai ca să sature lăcomia saraiului… Și cu toate acestea ei tot nu sunt mulțumiți. O! de trei ori afurusiți agareni ! O! neam nelegiuit!… Cum faceți voi din oamenii cei mai cinstiți unelte nerușinate ale tiraniei voastre și când nu mai aveți trebuință de dânșii îi aruncați în gunoi ca pe niște vase netrebnice. Voiți să mă mazâliți, ca să puneți în locul meu pe vreunul dintre Șuți sau Calimahi? Voiți poate să mă otrăviți sau să mă sugrumați?… Dar voi nu mă cunoașteți bine! Eu nu sunt

ambițios ca Mavrogheni, nici fermecat ca Hangerliu. Capul lui Caragea nu va fi pus în țeapă dinaintea Înaltei Porți!…“

Iată starea morală în care pusese pe Caragea citirea fatalei scrisori a lui Ahmet Kelalaili. El se plimba prin sala cea spațioasă a secretăriei frământat de gânduri negre; câteodată se oprea în loc și, încruntând stufoasele lui sprâncene, strângea pumnii cu convulsiune și făcea gesturi amenințătoare.

În aceste momente intră și postelnicul Andronache Tuzluc ca să afle cele petrecute între Caragea și banul C… Pe timpul acesta, Caragea se întorcea către ușă. Postelnicul înaintă către dânsul făcând neîncetat complimente până la pământ, dar când voi să sărute mâna principelui, el se trase înapoi cu groază, întocmai ca vânătorul când i se arată înainte, fără veste, o fiară sălbatică și, devenind palid de mânie, zise:

— Ce vrei cu mine? Spune în grabă.

— Venisem, măria ta, să… să…

— Spune în grab, auzi tu?

— Venisem, măria ta, să aflu ce ai făcut în pricina despre care te-am rugat cu umilință în zilele trecute.

— Deslușește-te mai bine, că nu-mi aduc aminte.

— Te rugasem, prea milostive doamne, să ceri de la banul C… pe fie-sa Maria pentru mine

— A! bine zici! am chemat pe bătrânul boier și i-am povalisit[2].

— Și ce ți-a răspuns, măria ta? întrebă postelnicul cu o bucurie văzută.

— Mi-a răspuns că mai bine își omoară copila cu mâinile sale, decât să o dea după unul ca tine.

— Dar bine, măria ta, ce cusur am eu?

— Mi-a spus că ești hoț, răpitor, mârșav, lingușitor și în toate necinstit.

— Și măria ta ai crezut toate aceste catigorii[3]?

— O parte din mișeliile tale le cunosc prin mine însumi; cât pentru ceea ce mai rămâne, nu am nici o îndoială, căci te cunosc ce poamă ești.

— Nu crede, milostive doamne. Aceste pâri vin de la vrăjmașii mei, care mă pizmuiesc pentru hatârul și trecerea ce am la măria ta.

— Apoi, terminând aceste vorbe, se încercă să sărute pulpana anteriului domnitorului; dar Caragea se retrase cu indignațiune și luând un aer amenințător îi zise:

— Îndărăt, mișelule! Nu te atinge de mine, că-ți zdrobesc capul.

— Iartă-mă, măria ta, că nu sunt vinovat.

— Nu, nemernicule. Voi da poruncă lui vel-vistier să cerceteze prin oameni domnești toate mâncătoriile tale și, de vor fi adevărate, o să te țintuiesc în poarta curții domnești, ca să dau pildă și la alți mâncători ca tine.

— Să nu faci acest păcat, măria ta! adaose fanariotul căzând în genunchi și atingând parchetul cu fruntea.

— Un singur mijloc de scăpare îți mai rămâne, zise Caragea mai liniștit.

— Care este acel mijloc, măria ta?

— Să te duci la banul și să-ți ceri iertăciune.

— Și pentru ce să-mi cer iertăciune, măria ta?

— Pentru că ai avut nerușinarea de a cere pe fie-sa în căsătorie.

— Dar bine, suferi măria ta ca un romeu din ecpaiaua[4] măriei tale să se înjosească înaintea unui cap gros de vlah?

— Îmi am eu socotelile mele. Ieși afară și nu uita că, dacă până mâine nu-mi vei înfățișa scrisoarea banului de iertare, mă voi ține de cuvânt: te voi țintui în poartă.

Postelnicul ieși repede și se duse acasă la dânsul foarte tulburat de reaua primire ce avusese la curte; aceea ce nu putea el să înțeleagă era schimbarea cea mare ce văzuse în Caragea. “Cum — zicea el în sine — acest mândru și trufaș Caragea, care urăște atât de mult pe români și-și bate joc de dânșii de câte ori voiește, cum se poate ca el să mă supuie la această nemaiauzită înjosire? Eu, postelnicul Andronache Tuzluc, să-mi cer iertăciune de la un vlah? Dar ce o să zică capioldașii (amicii) mei, când vor afla? Ei o să-și bată joc de mine, n-o să mă bage în seamă!… Așa este în adevăr; dar iarăși, de nu voi împlini voința lui Caragea, voi fi depărtat din huzmet și atunci o să fie și mai rău, căci nefiind la putere, lumea o să râdă de mine cu mai multă îndrăzneală.”

Această din urmă idee decise pe fanariot și, ca să iasă mai curând din încurcătura în care îl băgase ambițiunea de a deveni ginere al banului C…, porunci să-i puie armăsarii la butcă și se duse de-a dreptul la banul.

Când trăsura postelnicului intră în curtea banului, era pe la șase ore după-amiază. Slugile bătrânului boier ședeau pe treptele scării și își petreceau timpul vorbind și râzând; iar banul, îmbrăcat în anteriu de sevai subțire, cu o libadea de pichet alb pe deasupra și cu cauc cu cearșaf alb, ședea în pridvorul (balconul) casei, pe un colț al unui pat lung, și citea pe Tetravanghel. Văzând butca fanariotului intrând în curte, el lăsă cartea din mâini și se puse în stare de a primi după cuviință pe fanariotul lui Caragea.

După ce fanariotul făcu banului câteva complimente lingușitoare, șezu pe marginea patului și, căutând un mijloc mai natural de a începe conversația, el zise:

— Arhon bane, te vei mira poate când vei afla scopul venirii mele la domnia ta.

— Spune-mi, boierule, să vedem.

— Știi că în zilele trecute ți-am cerut pe cuconița Marghioala de soție.

— Și eu ți-am zis că nu ți-o dau fără voia ei.

— Ei bine, arhon bane, ai întrebat-o? Ce zice? Mă primește de soț sau nu?

— Să-ți spun curat, nici că vrea să audă de numele domniei tale.

— Atât mai bine, căci măria sa mi-a poruncit să iau pe o nepoată a lui Calimah vodă din Iași.

— Să-ți ajute Dumnezeu, boierule!

— Așa este, arhon bane; dar este ceva care se împotrivește la această fericită căsătorie și numai domnia ta poți să ridici această piedică.

— Spune-mi, și voi vedea.

— Măria sa vodă știe că am cerut pe cucoana Marghiolița de soție și, fiindcă bănuiește că poate să mijlocească vreo încurcătură de dragoste între mine și domnia ei, voiește să aibă din partea domniei tale o scrisoare prin care să arăți că am venit în adevăr la domnia ta și ne-am agriehisit[5] în treaba aceasta.

— Banul, fiind om cu minte foarte ascuțită, pătrunse numai într-o clipă șiretlicul fanariotului; dar voind să se încredințeze și mai bine, îi răspunse:

— Arhon postelnice, cu mare părere de rău și cu zdrobire de inimă îți fac cunoscut cu nu pot să-ți dau hârtia ce-mi ceri.

— De ce, boierule?

— Pentru că mă tem de vreo îmtâmplare neplăcută, și de! eu sunt om bătrân.

— Dar această scrisoare îmi trebuiește; fără dânsa îmi pierd norocirea.

— Mă mir, arhon postelnice, cum domnia ta, care ești mâna cea dreaptă a măriei sale, să te plângi de nenorociri?

— Fanariotul, văzând că vicleșugurile sale n-au trecere înaintea bătrânului, căzu în genunchi și mărturisi tot ce se întâmplase între dânsul și Caragea.

Bătrânul, neputând suferi lașitatea și poltronăria grecului, îi zise să se ridice în sus; dar simțind totdeodată mulțumire a înfrunta nerușinarea acelui

venetic și a-l pedepsi chiar cu armele lui, el luă condei și hârtie și scrise lui Caragea aceste cuvinte:

> "Măria ta,
> Postelnicul Andronache Tuzluc a venit la mine și mi-a făcut rugăciune în genunchi, ca să-l iert pentru necinstea ce mi-a făcut cerând pe fiemea de soție; l-am iertat, măria ta, și Dumnezeu să-i dea bine.
> A măriei tale preaplecată slugă,
> banul C…"

După ce banul strânse scrisoarea și o pecetlui, o dete fanariotului zicându-i: "Ține, boierule; dă această scrisoare măriei sale lui vodă, și fii sănătos".

A doua zi, după cântarea meterhanelelor, postelnicul sui scara caselor domnești, plin de speranță că a scăpat de primejdia ce-l amenința. Dete scrisoarea stăpânului său și prin regealâcul lui beizadea Costache și a domniței Ralu, dobândi de aci înainte mult mai mare influență la Caragea.

Note

1. ↑ Acesta era un amic credincios al lui Caragea și-i scria tot ce auzea vorbindu-se în Divan despre dânsul (n. N. F.)
2. ↑ *I-am povalisit* — propus. (n. N. F.)
3. ↑ *Catigorii* – defăimări. (n. N. F.)
4. ↑ Un grec din suita măriei tale. (n. N. F.)
5. ↑ *Agriehisit* – învoit. (n. N. F.)

Capitolul XV

Scene de viață socială

Zilele cele frumoase ale toamnei din anul 1817 își luaseră zborul, împreună cu plăcerile ce procură ele locuitorilor României. Iarna se arătase cam de timpuriu și vântul de la miazănoapte începuse din vreme a sufla cu tărie acea răceală care amorțește natura, despoaie arborii și acoperă țarinile și orașele cu vălul întristării și al monotoniei.

Orașul București, atât de zgomotos și de capricios în zilele noastre, nu era tot astfel în timpul lui Caragea.

Locuitorii săi din clasa de mijloc, deprinși de mult timp cu viața orientală cea plină de lene și poezie, vara se adunau la grădinile Breslea, Barbălată, Cișmegiu și Giafer. Acolo, fiecare isnaf sau cap de familie își întindea masa și, împreună cu casnicii și amicii, beau și mâncau; apoi începeau a învârti hora strămoșească și dansurile cele vesele, care se deosebesc foarte puțin de tarantela neapolitană și care plac atât de mult întregului popor latin.

Era, însă, cu deosebire curios a privi comica gravitate cu care oamenii din popor executau hora, dansul lor de predilecțiune. Provocarea la dans venea mai totdeauna din partea tinerilor; bătrânii ședeau răsturnați pe iarbă verde, sub umbra cea deasă a copacilor și fumau; dar cu încetul o atracțiune neînvinsă se transmitea în inima oamenilor de orice vârstă: jocul tinerimii, ca un electrism, mișca pe bătrânii patroni; ei se sculau de pe iarbă, scoteau binișele cele lungi, își sumețeau pulpanele de la anterie și se aruncau cu exaltație în arena dansului. Era comic a-i vedea cu ce gesturi și cu ce mișcări se sileau a dovedi junilor cum că nici bătrânii nu sunt tocmai de lepădat.

Ișlicul cu patru colțuri al marelui terzi-bașa[1] părea că reclamă prioritatea nobleței asupra căciulii de cazacliu a cojocarului subțire, care, la rândul ei, părea că disprețuiește căciula cu roată a bogasierului și calpacul de blană al armeanului ibrișimgiu.

Când trecea furia dansului, toată compania se punea iarăși pe bere și pe mâncare și, spre a da veseliei un ton de galanterie mai mare, ei completau orgia prin feluri de glume, turnând vin în ișlicele bărbaților și în condurii femeilor și dându-și unii altora să bea, râzând și gesticulând ca niște nebuni.

În tot timpul acesta, lăutarii nu încetau a trage din viori și a cânta din gură sau cântece de amor pline de dulceață, destinate a produce în inima ascultătorilor dor și înfocare, sau melodii de dans, vesele și săltărețe.

Pe când însă tinerii și bătrânii de amândouă sexele se desfătau precum arătarăm, copiii, adunați în mici grupe, îndopându-se cu ciurechi[2], simiți cu brânză, alune prăjite și floricele de porumb și adăpându-se mereu din donițele cu șerbet roșiu și cu bragă, luau și ei parte la veselia obștească. Băieții azvârleau cu mingea și cu arșicele, iar fetițele cele mici se jucau de-a ascunselea sau de-a baba oarba, alergând ca niște căprioare prin iarba cea verde și moale, spre a prinde fluturi sau a culege flori.

Către seară, toate aceste grupuri înveselite, bărbați și femei, după ce își netezeau giubelele și trimiteau pe slugi înainte cu ploscile și blidele de mâncare, plecau pe la casele lor, împărțiți în cete, după isnafuri sau meserii.

Așa trecea timpul în sărbătorile verii; dar când venea epoca cea monotonă a iernii, toți acești oameni stau închiși prin case și serile cele lungi se petreceau în tăcere; abia dacă uneori se adunau mai mulți la un loc spre a povesti cele ce se întâmplau în cercul restrâns al mahalalei sau spre a juca între ei conțina, mariașul și curelușa.

Atunci însă, ca și acum, boierii și oamenii cei cu averi mari se deosebeau foarte mult de popor în petrecerile lor.

Boierii se plimbau în calești și butci cu arcurile poleite, spre a se deosebi de neguțători. Podul Mogoșoaiei și al Târgului de Afară erau cele de căpetenie preumblări ale boierilor. Mesele și petrecerile lor se făceau în familii mai multe adunate la un loc; rar se întâmpla să mănânce pe la grădini; dar și atunci preferau grădina lui Scufa[3], via Brâncoveanului din Dealul Spirii și grădina lui Belu de lângă Văcărești, spre a nu da prilej norodului a surprinde vreo necuviință a lor și a li se pierde printr-aceasta prestigiul.

Boierii cei tineri, din cauza strânselor relațiuni ce avea cu fanarioții și alți venetici depravați, contactase încă de pe atunci o mulțime de vicii, contrarie cu totul modului de viețuire al boierilor bătrâni. Sania mitologică a lui beizadea C. Caragea, făcută în forma carului lui Apollon, și cei șase cerbi ce o trăgeau, conteșul cel de postav alb, blănit cu samur de Mosca, hangerul cel semănat cu brilianturi și gugiumanul de samur cu fundul alb al acestui frumos principe, precum și rochiile cele neprețuite, șalurile și feregile domniței Ralu întorsese atât de mult capul junilor boieri și cucoane, încât de multe ori vindeau moșii de mare preț, ca să imiteze luxul și

strălucirea acestor principi risipitori. Răul poate că ar fi fost mai mic dacă s-ar fi oprit aci; dar viața scandaloasă și depravațiunea luând proporțiuni mari, infestară și demoralizară până la un mare grad societatea întreagă.

Din toate relele acestea jocul de cărți fu acela care răspândi mai mult demoralizarea; el sărăcea pe boieri și funcționari și-i îndemna la hrăpiri de tot felul.

Unul din cei mai mari desfrânați și risipitori din acei timpi era postelnicul Andronache Tuzluc; el fura ca un tâlhar de codru și cheltuia ca un nebun. Mesele cele mai strălucite, seratele cele mai atrăgătoare, jocurile de cărți cele mai dărăpănătoare, care făceau să treacă dintr-o pungă într-alta averea săracilor, toate acestea în casă la dânsul se petreceau. Arghira, Rozolina și Calmuca, Frineele și Messalinele de pe atunci ale Bucureștilor, erau stăpâne în casa lui, ce devenise adevărat mormânt al oricărui amor curat și statornic, al oricărei credințe conjugale.

În ziua de 30 noiembrie fanariotul făcea în toți anii masă mare și zaiafet în onoarea sfântului Andrei, patronul său. Ajuns în culmea favorii domnești, el voi, în anul în care am sosit cu povestirea noastră, ca serbarea să fie cât se va putea mai strălucită. Cu acest scop, el aduse din Constantinopole tot ce se găsea acolo mai scump în pești, poame și vinuri, pe care unindu-le cu delicatesele gastronomice ale țării: păstrăvi, mihalți și felurite alte mâncări fragede și gustoase, pregătise de acea zi un ospăț care ar fi putut să ațâțe dorințele chiar ale vestiților noștri străbuni în lăcomie: Lucullus și Eliogabal.

Timpul însă părea că contrariază înadins mania de lux și opulența fanariotului, căci la 30 noiembrie sufla cu tărie vântul cel de miazănoapte, aducând cu sine troiene de zăpadă deasă, care întunecau, ziua la amiaza mare, lumina soarelui; dar invitații postelnicului erau oameni de aceia ce nu se sperie de fiece lucru. Era de ajuns pentru dânșii să știe că în casa amicului lor vor găsi prilej a comite trei sau patru din cele șapte păcate de moarte, și aceasta îi făcea să trecă prin ger și zăpadă.

Camera pregătită pentru primirea și ospătarea invitaților era un fel de salon pătrat, spoit cu var și în mijlocul tavanului cu un cerc de flori arăbești, tot de var, lucrate în relief, dar fără gust, nici măiestrie. Mobilierul se compunea din două paturi de scânduri înfundate, acoperite cu saltele de perne, peste care erau întinse macaturi de lână de Brussa, cu ciucuri de Veneția pe margini. Lângă zidul dinspre grădină era un sipet mare, îmbrăcat cu piele de căprioară albastră și legat cu fier alb, iar deasupra lui era un alt

sipetaș mai mic, de lemn de nuc cu flori de sidef. În mijlocul camerei era un scaun de brad cu trei picioare, pe care erau puse patru sfeșnice de tumbac, cu lumânări de seu într-însele, și o pereche mucări de alamă, cu care o țigancă frumușică lua din când în când mucul lumânărilor, ca să dea mai multă lumină.

În fine, pe la 12½ ore turcești[4] începură invitații a sosi. Cel dintâi care sui scara caselor lui Andronache fu hatmanul Costache Cărăbuș, june frumușel, dar fără spirit, depravat până la măduva oaselor, amic intim și părtaș al tuturor desfrânărilor lui beizadea Costache. După dânsul veniră spătarul Dimache Pingelescu, om ce se silea cât putea să nu demință prenumele său, cămărașul Stamate Birlic, clucerul Ioniță Măturică, paharnicul Dimitrache Mână-Lungă și baronul Nichita Calicevschi. Mai în urmă de toți veni și beizadeaua întovărășit de treti-logofăt Iordache Zlatonit, un om foarte cunoscut pe timpul acela prin spiritul său satiric și plin de originalitate[5].

După ce musafirii se așezară pe cele două paturi, o țigancă bine îmbrăcată și purtând o scurteică îmblănită, cu gulerul ridicat în sus, se prezentă înaintea lor cu o tavă plină de dulcețe de tot felul; după dânsa venea altă țigancă ținând o tavă cu o mulțime de păhărușe cu vutcă de izmă și câteva farfurii cu migdale curățite și cu năut prăjit. Îndată apoi intră cafegiul boierului, îmbrăcat cu un mintean de postav negru, cusut cu fir, dar fără mâneci, spre a lăsa să se vadă brațele sale albe prin cămașa de borangic subțire și refecată cu bibiluri; mijlocul lui, zvelt și mlădios, era încins cu un șal de mătase vărgată, ale cărui extremități atârnau cu grație pe șoldul cel stâng al piciorului; poturii săi de postav vișiniu cu turiecii de fir; imineii cei stracojii și fesul cel roșu cu fundă de ibrișin negru, așezat pe cap cu cochetăria cea minunată a fanarioților, făceau din acel june servitor un Ganimed care ar fi putut ațâța gelozia vechilor zei din Olimpul lui Omer. El venea cu o tavă de argint în mână, pe care erau depuse, în zarfurile lor de filigran, mai multe filigene pline de o cafea de Arabia, spumoasă și parfumată; după dânsul intră ciubucciul cu ciubucele de antep și de iasomie, din ale căror lulele umplute afânat cu tutunul de cel mai ales ieșeau nori de fum mirositor. Intrarea succesivă a acestor servitori forma o reprezentare pitorească; cunoscând foarte bine regulile ierarhiei, ca slugi de casă mare, ei se duceau mai întâi la beizadea Costache, apoi gradat la toți ceilalți și-și împlineau datoriile cu eleganță și exactitate. Terminându-se ceremonialul cafelei, musafirii, ca oameni în treburi, începură a vorbi politică și a discuta

despre pravilele ce se pregăteau pentru țară de către principele Caragea și consilierii săi; dar beizadeaua, voind să spargă acea conversațiune a cărei seriozitate ascundea numai minciuni și lingușiri ce-l făceau să caște urât, zise o dată:

— Ia ascultați, boieri! La ce am venit noi oare aici? Să punem țara la orânduială, sau să ne veselim? Lăsați trebile țării pe seama tată-meu și a sfetnicilor lui și aideți să bem și să mâncăm!

Apoi, întorcându-se către stăpânul casei, zise:

— Andronache, zi băieților să puie masa.

— Numaidecât, măria ta! răspunse fanariotul cu obișnuitul său aer de înjosire. Iar până atunci, măria ta și domnia lor, cinstiți boieri, treceți în odaia cealaltă și vă eglendisiți după plăcere.

Invitații trecură în acea odaie care era mobilată cu două sofale turcești; pe una era o masă rotundă cu picioarele scurte, pe care erau așezate două sfeșnice și mai multe perechi de cărți de joc; iar pe cealaltă erau table pentru jocul de șatrange și pentru țintar.

Cei mai mulți dintre invitați se așezară împrejurul mesei cu cărțile. Beizadeaua însă și cu hatmanul Cărăbuș preferară jocul de șatrange.

— Ce jucăm, boieri? zise cămărașul Stamate Birlic, manevrând o pereche de cărți. Facem un otuzbir de englingea până se va găti masa?

— Mai bine o panțarolă, arhon cămărașe, răspunse Dumitrache Pingelescu, scoțând o pungută cu mahmudele din buzunarul de jos al anteriului.

— Știți una, boieri? adăugă baronul Calicevschi scoțând cu lene vreo trei carboanțe și câteva rubiele din buzunarul jiletcii cu otuzbir și cu panțarolă ne pierdem timpul în zadar; haideți mai bine să facem un stosișor.

— Dar ce dănănaie o mai fi aceasta, că noi n-am auzit până acum vorbindu-se despre dânsa?

— Stosul, boieri domnia voastră, este un joc foarte frumos; el n-aduce somn jucătorilor și ceea ce are mai bun este că, în puțin timp, unul sau doi din jucători mătură toți banii din punga celorlalți; cu puțină cheltuială de vreme știi cu ce te alegi.

— Bree! da zdravăn joc!

— Joc voinicesc! zise Pingelescu cu entuziasm. Auzi acolo, să ne moțăim de somn toată noaptea pentru câteva mahmudele, dodecari sau rubiele câștigate în otuzbir! Arhon baroane, fă bine de ne învață și pe noi acest minunat joc.

— Bucuros, boierii mei; de ce nu? Sunt două feluri de stos: unul se numește curat stos și este cam greu; iar celălalt se numește ce cei și este mai lesne de învățat.

— Ce cei! Frumos nume! Arătă-ne dar cum se joacă acest ce cei al domniei tale!

— Bucuros! Priviți, boieri, zise Calicevschi luând în mâini o pereche de cărți. Unul dintre noi face cărțile, iar ceilalți ori câte unul, sau mai mulți deodată zic celui care face cărțile: Dă-mi un birlic, dă-mi un zece ochi, un popă, o preoteasă sau orice altă carte va voi. Cel care ține cărțile în mână începe a da cărți punând pe cea dintâi dinaintea celui care a cerut, iar pe cea de-a doua dinaintea sa; și dacă cartea cerută va cădea dinaintea celui ce a cerut-o, câștigă el, iar de va cădea dinaintea celui care face cărțile, câștigă acesta.

Să începem acest frumos joc! ziseră mai mulți deodată. Baron Calicevschi, văzând marele entuziasm ce aveau boierii pentru acel joc propus de dânsul, simți în sine o bucurie infernală, pe care o sugrumă în inima sa, căci el văzu succesul planurilor sale de jefuire asigurat printr-acest mod de prădare, necunoscut încă acelor boieri români și fanarioți, ce altfel erau foarte dedați la jefuiri. Luă dar îndată cărțile în mâini și întrebă:

— Începem, boieri?

— Să începem!

— Luați aminte, că fac cărțile!

— Bine, bine!

— Tăieți, boieri!

Pingelescu tăie cărțile, apoi zise cu semeție:

— Cinci ochi pe zece rubiele.

Calicevschi începu să dea cărți râzând pe sub mustață și cu sânge rece.

— Oprește-te strigă Pingelescu am câștigat, dă-mi rubielele!

— Poftim, boierule, și îi numără zece rubiele.

Ceilalți boieri, văzând cu câtă înlesnire se câștigau banii în acest nou joc, începură a juca și ei și atât de bine le mergea jocul, încât unii din ei începură să simtă milă de bietul baron, care plătea neîncetat, cu cel mai mare stoicism, perderile sale. Dar aceasta era numai o manevră a șiretului muscal; căci după câteva minute, toți începură a pierde. Agitațiunea și zgomotul acestui joc infernal făcu pe beizadea Costache și pe hatmanul Cărăbuș să părăsească liniștitul joc al tablelor.

— Popă, pe ce am în mână! zise beizadeaua cu mândria aceea plină de fanfaronadă ce este particulară beizadelelor din țara noastră.

Baronul începu a da cărți, fără se să preocupe cât de puțin de suma ce putea să aibă principele în mână.

— Ai câștigat, măria ta! exclamară unanim, cu surpriză, toți jucătorii.

Beizadeaua deschise mâna și găsi într-însa cincizeci și trei mahmudele, care fură plătite cu punctualitate de către baronul.

— Șase ochi pe toată suma! zise iarăși beizadeaua.

Norocul fu și de astă dată în partea beizadelei. Baronul îl lăsase într-adins să câștige, ca să-l încurce, căci la a treia carte beizadeaua pierdu tot ce câștigase, împreună și cu banii săi.

Această schimbare de noroc ambiționă și mai mult pe Caragea. El scoase din buzunar o pungă plină cu mahmudele și după ce bău un pahar de mastică și fumă de câteva ori din ciubuc, zise cu ironie:

— Arhon baroane, câte parale ai în buzunar?

— Am de ajuns, măria ta, ca să plătesc ce voi pierde, răspunse rusul cu mândrie.

— Bine!… ia să-mi dai un zece ochi pe punga aceasta!

— E prea mult, măria ta!

— Fie dar pe jumătate.

Baronul câștigă jumătate din ceea ce se afla în pungă și la al doilea joc o luă cu totul.

— Eu mă prind că jocul ăsta are pe dracul într-însul, zise postelnicul Andronache Tuzluc. Auzi acolo! să pierd eu zece mii de lei într-o clipeală de ochi? Și unde pui bătaia de piept și de inimă; unde pui iarăși acel îndemn nebiruit de a tot cere pe popă și zece ochi și a tot scoate la dodecari din pungă, uitându-te la dânșii cum se duc la dracu.

— Ba să mă ierți, boierule; banii domniei tale nu s-au dus la dracu, ci în pungă la mine, zise baronul.

— Tot atâta face, arhon baroane, zise beizadeaua cu ironie.

— Așa, așa! adăugă hatmanul Cărăbuș, cu un râs înghesuit și prostatic, ca să lingușească pe beizadeaua.

— Cât ai pierdut, cucoane Andronache? întrebă treti-logofăt Iordache Zlatonitul, sculându-se de pe sofaua unde șezuse nemișcat tot timpul cât ținuse jocul.

— Vreo zece mii de lei! răspunse fanariotul cu nepăsare.

— Puțin, foarte puțin. Să trăiască isnafurile și sărăcimea! N-ai decât să scoți o cercătură[6] în țară sau să dai câteva volnicii de furat pe la hoți și banii aceștia vor veni la loc înzecit!…

— Bravo, Zlatonitule, bravo! exclamă beizadeaua bătând din palme și râzând ca un nebun.

— Dar bine, măria ta, suferi să fiu batjocorit de acest nemernic chiar înaintea măriei tale? zise postelnicul rănit la biată cinste.

— De ce te superi, Andronache? Nu vezi că el glumește?

— Dar domnia ta, boier Pingelescule, cât ai pierdut? întrebă iarăși Zlatonitul.

— Vreo trei mii de lei.

— A zecea parte din prețul cu care îți vinzi obișnuit iscăliturile ce pui pe anaforalele veliților boieri; nu te întrista de această pierdere, căci din mila lui Dumnezeu pricinile se înmulțesc din zi în zi.

Pingelescu plecă capul în jos și tăcu; dar Zlatonitul se afla în vervă satirică și hotărâse să biciuiască pe toți fără milă, căci nu trecu mult și se adresă către căminarul Stamate Birlic:

— Ia spune-ne, arhon căminare, ai pierdut și domnia ta ceva?

— Vreo mie cinci sute de lei; un bagatel.

— Nu e nimic. O să avem vreo câteva podini lipsă la poduri și vreo sută de oameni cu picioarele scrântite[7]. Dar domnia voastră, clucer Măturică și paharnice Mână-Lungă, cum stați?

— Noi am câștigat[8].

— Se vede că Dumnezeu veghează asupra văduvelor și asupra săracilor, căci de pierdeați și voi, apoi negreșit erați să vă băgați măturile și mâinile voastre cele lungi în lada săracilor și era să le luați hrana și îmbrăcămintea măcar pe vreo două-trei luni. Dar domnia ta, arhon baron Calicevschi, de unde ai venit cu acest joc drăcesc, care o să ne ducă în stare să ne pierdem averea, sufletul și chiar mustrarea de cuget? (…) De ce ai mai venit și domnia ta să ne cufunzi în prăpastia ticăloșiei prin jocul domniei tale cel sărăcăcios ca și numele ce porți?

— Ei! ei! nebunule, te-ai trecut! zise beizadeaua atins de vorbele cele aspre ale Zlatonitului.

— Nu, măria ta, nu m-am trecut și nu pot să tac, căci sunt român și văd de acum unde o să ne ducă jocul muscalului acestuia. Boierimea țării, atât de iubită de norod pentru faptele ei cele frumoase, fiii acelor stâlpi ai țării care au jertfit avuția și și-au dat chiar viața pentru țară, o să ajungă să vândă

mere pe pod ca precupeții, iar cei mai slabi dintre dânșii o să-și piardă cinstea și sufletul, vânzându-se la cei ce le vor da bani de cheltuială la neavere ! Da, boierilor, jocul acesta o să vă piardă…

— Mușcăturile Zlatonitului ar fi mers mult mai departe, dacă în momentul când voia să reînceapă n-ar fi intrat Păturică, invitând pe musafiri la masă.

Beizadeaua se îndreptă către camera de mâncare, urmat de toți ceilalți musafiri, se puse la masă și toți începură a gusta din bucatele cele delicate ale grecului și a bea din vinurile cele mai alese ale țării. Dar când ajunseră la fripturi și poame, începură lăutarii a cânta cele mai frumoase și mai patetice cântece de masă[9].

Toți oaspeții ascultau pe lăutari cu mai multă sau mai puțină băgare de seamă; numai Caragea și hatmanul Cărăbuș păreau mai agitați decât toți ceilalți. Aceasta se vedea din mișcările capului, din alterarea feței și mai cu seamă din desele oftări ce ieșeau din piepturile lor. Vinul cel tămâios de Cernătești, turnat necontenit în gâtlejul boierilor, începu să-și facă efectul său. Oaspeții noștri, care până aci mâncau și beau liniștiți ca cei șapte filozofi ai Eladei, prinseră la limbă și deveniră mai zgomotoși decât nemții cei beți. Respectul ce aveau asupra beizadelei mai slăbise; unii cântau, alții îndemnau pe baronul Calicevschi să înceapă iarăși minunatul joc care cu puțin mai înainte le ușurase pungile; numai beizadeaua ședea liniștit și din când în când arunca câte o vorbă de spirit în socoteala bieților oaspeți, care, cu toată amețeala vinului, erau siliți să sufere, temându-se de a nu trage asupră-le urgia domnească.

În fine cina se termină și musafirii părăsiră casa. Postelnicul Andronache, după ce dete câteva instrucțiuni lui Păturică, se puse și el în sanie și se duse la chera Duduca.

Note

1. ↑ Terzi-bașa – staroste de croitori. (n. N. F.)
2. ↑ Un fel de cozonaci. (n. N. F.)
3. ↑ Această grădină a devenit mai în urmă proprietate a domnului Câmpineanu. (n. N. F)
4. ↑ Două ore după-amiază. (n. N. F.)
5. ↑ Acest om original, al cărui nume l-am preschimbat aici puțin, mai în urmă și-a pierdut mințile și a viețuit până în zilele noastre într-o stare deplorabilă. (n. N. F.)
6. ↑ *Cercătura* era controlul ce făcea guvernul, pe acei timpi, contracciilor care luau prin sultan-mezat strângerea veniturilor țării. Din acea cercătură ieșea un rău foarte mare, căci se

descopereau abuzuri mari. Contracciii, ca să scape de pedeapsă, cumpărau pe cercători, iar banii ce le dădeau îi adunau tot de la contribuabili. (n. N. F.)

7. ↑ Veniturile podurilor se vindeau prin mezat și Stamate Birlic se afla contracciu. Aceste venituri se compuneau din taxe puse asupra tuturor carelor ce intrau în Capitală. Carul cu marfă de lipscănie plătea bani 240; cel încărcat cu blane leșești, bani 180; se lua 6 bani de vadra de rachiu; 12 bani pentru vadra de vin; 45 de bani carul cu postav românesc; 30 carul cu piei de miel; 45 carul cu piei de vacă; 60 carul cu bogasiu; 60 carul cu piei de iepuri; 45 carul cu coase; 60 carul cu brașovenie; 60 carul cu musuluri de Rumelii; 60 carul de arnici; 45 carul cu aba de Podolia; 30 carul cu aba de tuzluci; 60 carul cu sticle ce vin dinlăuntru; 30 carul cu sticle leșești; 60 carul cu postav leșesc; 60 carul cu lână de oaie; 60 carul cu lână de capră; 60 carul cu aramă lucrată; 30 carul cu fier; 120 carul cu butii de vin, fie mănăstiresc ori boieresc sau țărănesc. (n. N. F.)
8. ↑ Acești doi boieri se aflau casieri la cutia de milostenie. (n. N. F.)
9. ↑ Pe atunci, muzica română se compunea din arii de joc și arii de delectare, numite cântece de masă. (n. N. F.)

Capitolul XVI

Fă-te om de lumea nouă, să furi cloșca după ouă!

Să părăsim partea de sus a caselor postelnicului, căci nu mai are nici un interes pentru lectorii noștri, și să ne coborâm în partea de jos, sau mai bine în beciuri, ca să vedem ce face Dinu Păturică.

Acest ambițios ciocoi, nevoind a se lăsa nicidecum mai jos decât stăpânul său, pregătise și el o cină, la care invitase pe câțiva din cei mai de aproape amici ai săi.

Camera în care dădea el ospățul era împodobită cu două paturi turcești înfundate, peste care erau puse saltele de lână acoperite cu chilimuri vărgate de Idirné (Adrianopole), cusute pe margini cu ciucuri de bumbac alb; pe lângă pereți erau puse perne îmbrăcate cu cit tocat[1]; prin unghiurile acestor paturi erau așezate pernițe mici umplute cu puf, pe ale cărora fețe albe de batistă se vedeau mai multe arabescuri cusute cu fir de mătase, iar pe una dintr-însele, erau cusuți doi amorași, ținând în mâini o ghirlandă de flori, în al căreia mijloc era o inimă pătrunsă de două săgeți și inscripția aceasta: Mή μέ ξεχνάς[2].

Zidul de lângă pat era acoperit cu un covor de Brussa, pe care stau spânzurate în cuie o pușcă arnăuțească ghintuită, legată la mașină cu o sangulie cusută cu fir, și două perechi pistoale băgate în tocuri de piele, ornate tot cu fir. Mai în jos, tot pe acel perete erau atârnate două săbii turcești cu mânerele de sidef, iar în mijlocul lor era așezat un cauc oltenesc de hârșie neagră de miel, al cărui fund era cusut cu fir de cel bun peste postav roșu și lăsa să atârne în jos o fundă de fir lucrată cu mare gust.

Cele două ferestre dinspre uliță erau împodobite cu mai multe glastre de flori, printre care se deosebeau mai ales: maghirani, trandafiri și câțiva indrușaimi, ce umpleau atmosfera camerei de un miros nu așa plăcut, cât era de pătrunzător.

Pe lângă pereți erau puse în rând câteva scaune de Brașov vopsite și un sipet mare, legat în bande de fier alb peste piele de căprioară albastră.

La o înălțime oarecare a unuia din pereți era un dulap mic, săpat în zid, în care se afla depusă mica bibliotecă a ciocoiului, compusă din câteva cărți grecești și românești, printre care figurau: Proorocia lui Agatanghel, Filozoful Sintipa, Alexandria, Tilu Buhoglindă și alte capete d-opere ale

literaturii naționale de pe atunci, cărți glumețe care, prin anecdote de spirit și povețe filozofice, făcea petrecerea favorită a poporului.

Masa de mâncare era așezată între două paturi și împrejurată cu scaunele pe care erau să șadă onorabilii oaspeți ai lui Păturică.

Pe masă erau rânduite o mulțime de farfurii cu mezelicuri de tot felul: marinată de stacoji, farfurioare mai mici cu icre proaspete de morun, licurini jupuiți, sardele muiate în untdelemn de Mitilene amestecat cu piper și zeamă de lămâi de Messina, măsline dulci de Tessalia, grămădite în formă piramidală, icre tari de chefal, smochine de Santorini, halva de Adrianopole; nimic din delicatesele gastronomice ale Orientului nu lipsea pe masa ciocoiului, mai împodobită chiar decât a stăpânului său. Toate aceste mezelicuri erau așezate după o regulă militară, având la fiecare distanță de două palme câte o carafă cu vin galben de Drăgășani, cu pelin roșu din viile mănăstirii Bistrița și cu vinuri orientale de diferite culori și gusturi, fără a lipsi papornițele[3] cu anason de Chio și cu mastică de Corint. În fine, Păturică luase dispozițiuni ca oaspeții săi să nu cerce cea mai mică lipsă întru îndeplinirea gustului lor rafinat.

Dacă cineva ar fi văzut luxul ce domnea la masa postelnicului și la a vătafului său de curte, fără îndoială s-ar fi convins că ospățul slugii întrecea în toate pe al stăpânului și, dacă s-ar fi gândit mai serios la mizeriile acelor timpi de tristă memorie, ar fi zis, împreună cu noi, că fanariotul n-avea de ce să se plângă pentru pagubele ce-i făcea vătaful său de curte, căci banii ce se cheltuiau în aceste ospețe nu erau ai săi, ci ai săracilor și ai văduvelor căzuți victimă nesațului său de averi.

Între oaspeții de căpetenie invitați de Păturică figurau: Tudor Ciolănescu, vătaful de curte al banului Grigore B…; Neagu Chioftea de la banul Constantin Băl…; Zamfir Ploscă de la Isaac R…; Vlad Boroboață de la F… și alți mai mulți, aleși între corifeii ciocoismului și ai hoțomăniilor bucureștene de pe atunci.

După ce se duseră musafirii postelnicului pe la casele lor și el la amanta sa, Păturică se coborî în odăile de jos și se puse la masă cu prietenii săi.

Patru țigănași, curat îmbrăcați, aduceau bucate la masă, și două țigance tinere și frumușele erau însărcinate a turna prin pahare nectarul care, de la căderea zeilor din Olimp încoace, a luat prozaicele nume de vin și rachiu.

Una dintr-aceste două copile luă de pe masă o paporniță cu anason și, umplând mai multe feligene, dete fiecăruia din oaspeți câte unul. Oaspeții,

sorbind rachiul, căzură pe farfuriile cu mezelicuri precum cad lăcustele peste holdele plugarilor.

Dinu Păturică observă aceasta și, cu o oarecare nerăbdare, în calitatea sa de ospătător, strigă cu un glas ascuțit și obraznic:

— Aduceți ciorbă, bre!

— Numaidecât, cuconașule! răspunseră țigănașii, plecând toți deodată ca să arate mai mult zel. După câteva minute ei puseră pe masă un castron colosal plin cu ciorbă de știucă fiartă în zeamă de varză cu hrean; pe urmă aduseseră două farfurii lunguiețe cu mihalți și păstrăvi rasol, muiați în oțet și untdelemn; aduseră mai multe vase de cositor pline cu iahnii, cu plachii, cu morun gătit în măsline și foi de dafin, cu crapi umpluți cu stafide și coconare și alte felurite mâncări care se ziceau în vechime “bucate cu cheltuială”.

Vinul, asemenea, curgea fără încetare din pahare și aluneca pe gâtul ciocoilor care, la fiecare deșertare de pahar, strigau: “Să trăiască nenea Păturică!”

Numai Vlad Boroboață sta trist și tăcut.

— Da ce, mă Boroboață, de ce stai bosumflat? Ori ți s-au înecat niscaiva corăbii cu marfă? zise Neagu Chioftea, cel mai zgomotos dintre toți oaspeții.

— Parcă ești o mireasă, adăugă Tudor Ciolănescu.

— Închină cu noi, bre! Fă-te om de lumea nouă, să furi cloșca de pe ouă! ziseră toți ciocoii deodată.

— Ei bine răspunse Boroboață umpleți-mi un pahar să închin și eu cu voi!

Paharul se umplu și se dete în mâna lui Boroboață, care, ridicându -l în sus, zise:

— În sănătatea săracilor țărani, cărora le dăm fum de ardei și le punem fierul roșu pe piept, ca să le luăm bănișorii din pungă! Să trăiască văduvele și copiii cei sărmani, cărora le luăm pâinea din gură, ca să mâncăm noi, ăștia, pește de Țarigrad, halvale de Idirné și să bem vin chipriotic!… În sănătatea țării întregi, pe care am lăsat-o în sapă de lemn!…

Zicând aceste cuvinte, trânti paharul pe masă și căzu iarăși în cugetările sale de mai nainte.

Toastul lui Vlad Boroboață și amărăciunea cu care el pronunță vivatul său cel sinistru făcură în inima ciocoilor tot acea impresiune ce făcu

odinioară literele de foc regelui Babiloniei, Baltazar, și oaspeților săi cei desfrânați.

Vătafii de curte se uitau unul la altul cu niște priviri sperioase, ce dovedeau îndestul cât de adevărate erau cele zise de Boroboață. Numai Dinu Păturică ascultă acest strigăt al mustrării de conștiință fără ca să se tulbure câtuși de puțin; ba încă el aruncă asupra lui Boroboață o privire disprețuitoare și, dând într-un râs sardonic, curmă tăcerea cu aceste cuvinte:

— Cinstiți boieri! Nu vă sinorisiți lui Boroboață, căci este cam nebun, sărmanul. Cine știe ce babă l-a obrocit[4]. Să bem, fraților, și să lăsăm pe Boroboață să spuie la cazanii cât va voi.

Apoi întorcându-se către slugi:

— Aduceți, bre, vin tămâios de Cernătești.

— Și de cel de Drăgășani! adăugară ceilalți.

Sticlele se împlură cu tămâioasă într-o clipă și veselia renăscu în sânul oaspeților amețiți de băuturi și îmbuibați de grasele mâncări orientale.

Această cină, compusă toată din plăceri de contrabandă, ținuse câteva ore și, cu tot vinul ce se băuse, nici unul dintre ciocoi nu se îmbătase desăvârșit; ei ajunseră numai la gradul acela al beției când omul devine vesel și spune adevărul fără rezervă. Astfel dar, unii vorbeau, alții cântau, lovindu-se unii pe alții în glumă cu gloanțe de pâine; numai Vlad Boroboață sta cufundat în niște cugetări sinistre, pe care le întrerupea câteodată cu un surâs amarnic. Dinu Păturică, ce-l privea cu o vădită nemulțumire, observând că acea beție tristă a oaspelui său putea să influențeze mai tare asupra celorlalți și să stânjenească libera explozie a veseliei lor, se sculă în sfârșit strigând:

— Ei bine, boieri, vă văd cam pe gânduri; eu v-am chemat aci ca să ne veselim, iar nu ca să punem cenușă în cap și să ne plângem păcatele ca prorocul Iona din Scriptură! N-aveți bucate? N-aveți vin? De ce dar stați ca niște curci plouate? Mai aduceți, bre, marinată de barbuni și vin de Tenedos, să ne veselim cât ne umblă moara, că destul ne vom pocăi la bătrânețe. Iar tu, cobe rea, du-te de fă cazanii la biserică, iar nu în casa mea!… Auzit-ai tu?

— Bravo, nene Păturică, ai dreptate! Să se ducă la dracu acest dăscăleci care ne-a stricat cheful cu iticaua lui.

— Da, la dracul! exclamară toți deodată.

— Iar noi să ne veselim ca niște oameni de ispravă, adause Păturică.

— Și să vorbim de trebușoarele noastre, răspunse Neagu Chioftea, curmându-i vorba. Știți, boieri, că am cam ajuns la vremea de apoi. Pare-mi-se că stăpânii noștri au cam băgat de seamă că le mâncăm stările și s-au pus pe economie. Alte dăți, când le înfățișai catastihul, nici că se uitau pe dânsul și-ți umpleau mâna de rubiele; iar acum te ține câte trei-patru ceasuri în picioare și te descoase din toate încheieturile ca pe hoții de cai.

— Bine vă face, ciocârlanilor! zise Păturică râzând.

— Ce-ai zis? întrebă Neagu Chioftea cu mirare.

— Am zis că vă face foarte bine, căci nu știți să furați.

— Noi nu știm să furăm? observă Chioftea cu un zâmbet de ironie.

— Da, da, voi! replică cu siguranță. Sunteți niște bojogari[5]

— Dacă este așa, apoi învață-ne tu meserie.

— Bucuros.

— Ia spuneți-mi, boieri dumneavoastră, ați citit vreodată cartea numită Floarea darurilor?

— Nici n-am auzit vorbindu-se de dânsa.

— Aveți dreptate, nu s-a tălmăcit încă în limba românească și voi abia știți să citiți românește. Ascultați dar și pricepeți. În acea carte este o istorioară plină de noimă, care începe cam așa: “A fost odată un împărat de la Hindiile răsăritului sau de prin Țara Sacâzului[6]. Acel împărat avea șaptezeci și cinci de copii, tot unu și unu. Ajungând însă la adânci bătrânețe, el chemă pe fiul său cel mare și-i zise să facă un snop de șaptezeci și cinci de nuiele și să-l aducă înaintea sa. Porunca se îndeplini într-o clipă. Împăratul chemă atunci pe toți fiii săi și le zise: “Eu am îmbătrânit și peste puțin o să mor; aș voi însă ca, înaintea morții mele, să las întinsa mea împărăție aceluia dintre voi care se va dovedi mai tare și mai priceput. Hotărăsc dar ca acela care din voi va putea să rupă deodată această legătură de nuiele, acela să ia împărăția după moartea mea!” Feciorii de împărat se priviră mai întâi unii pe alții cu mirare și apoi se cercară pe rând și fiecare în parte să rupă legătura de nuiele, dar nici unul nu putu. Împăratul îi privi râzând și le zise: “Dacă nu le puteți rupe deodată pe toate, apoi rupeți-le câte una în parte”. Copiii se supuseră la noua poruncă a tatălui lor și în puțină vreme toate nuielele fură rupte. “Ascultați, dragii mei copii — adause atunci împăratul — acest snop de nuiele sunteți voi; dacă veți rămâne uniți după moartea mea, nimeni nu vă va birui; iar dacă vă veți despărți, va veni vrăjmașul și va face din voi ceea ce făcurăți dinaintea mea cu aceste nuiele”.

Păturică se opri aci și, privind câteva momente pe tovarășii săi cu ochi pătrunzători, îi întrebă:

— Ei bine, boieri domnia voastră, cum vi se pare această istorioară?

— Foarte fromoasă, ce e dreptul, dar n-are a face nimic cu necazurile noastre, răspunse Chioftea.

— Vă înșelați, frații mei, adaose Păturică cu un aer de superioritate. Dacă voi ați fi urmat paradigma acestei istorioare, nu erați să vă plângeți acum că stăpânii voștri v-au prins cu ocaua mică.

— Ei bine, învață-ne tu ce să facem.

— Să vă învăț, căci, uite, sunteți proști ca niște băieți luați de procopseală. Voi vă adunați în toate zilele la cafeneaua de la Dorobănție. Așa este, ori ba? Spuneți!

— Ba așa. Ne adunăm în toate zilele, precum zici.

— Ar fi de mare folos pentru voi ca, înainte de a părăsi cafeneaua, să puneți nart[7] la toate lucrurile ce veți târgui, ca să știe fiecare din voi cât are să încarce la socoteală.

— Vorbește mai deslușit, că nu te înțelegem!

— Iată ce voi să vă zic: să ne închipuim că pentru curtea unuia dintre stăpânii voștri se cumpără câte douăzeci și cinci oca de carne pe zi. Ei bine, prețul nu poți să-l încarci, căci carnea este cu nart (preț fix); dar poți să încarci la suma ocalelor, cumpărând mai puține și trecând la socoteală mai multe. Cu pâinea faci tot așa. Vânatul și păsările nu au nart: curcanul se vinde un leu, pune-l un leu și șaptezeci de parale; gâsca ipac (idem); găina și rața se vând câte o leiță, pune-le câte un leu și cinci. De la untdelemn, zahăr, cafea, tutun, poame și chiar de la zarzavat puteți să vă folosiți în două feluri, adică adăugând la suma ocalelor și la preț…

— Fleacuri, nene Păturică, fleacuri! Din aceste nimicuri cineva abia își scoate zilnicele cheltuieli. Nouă, mă rog dumitale bun, ne trebuie bani mulți, stări mari, ca să scăpăm de slugărie.

— Și cutezați voi să numiți nimicuri cheltuiala cuiniei, acel izvor nesecat din care un om cuminte poate în scurt timp să facă stare mare? Bree! Da proști mai sunteți!… Să vă fac o socoteală cu tahmin (aproximativă), ca să vedeți cât de mult vă amăgiți.

— Fă-o, nene Dinule, să vedem ce bazaconii sunt acestea ce ne tot spui.

— Cioară, adu călimări și hârtie!

La aceste cuvinte, un țigan ce dormita lângă sobă se sculă repede și aduse numaidecât hârtie și o pereche călimări de argint cu coadă. Păturică

deschise coada călimărilor, scoase un condei de pană de curcă cu felurimi de flori făcute dintr-însul și, după ce dete pe țigan afară, urmă într-astfel:

— Ei bine, boieri, fiți cu băgare de seamă, că am să vă fac o socoteală cu tahmin, ca să vedeți că vorba mea e vorbă; și ca să nu ziceți că măresc sumele, voi începe chiar de la casa stăpânului meu. Așadar scriu aci:

Foaie de socoteală a curții marelui postelnic A. Tuzluc	**Socoteala dreaptă**		**Socoteala încărcată**	
Luni, ian. în 8, 1817 (bunăoară)	talere	bani	talere	bani
Treizeci oca carne, câte 10 parale ocaua fac	5		7	60 [8]
Douăzeci pituști pentru masă	1		1	
Morcovi, pătrunjel, ceapă, făină, orez și piper	2	30	3	90
Ciriviș	2		3	90
Enibahar și alte mirodenii		30	1	
Doi curcani	3		6	
Cinci claponi	5		7	60
Patru limbi afumate	4		6	
Șase ghiudeni	6		8	60
Zece licurini	5		7	60
Sardele	4		6	
Icre negre de taigan	6		8	30
Arpagic și usturoi pentru stufat	1		1	60
Apă de Filaret pentru boieri	1		1	30
Apă de gârlă pentru slugi	2		3	
Stafide și coconari	2		3	
Ouă pentru ochiuri și jumări	1		1	60
Sare		12		18
Oțet	1		1	30
Struguri și mere crețești	2	30	3	30
Varză pentru calabalâc [9]	1		1	60
Imiclicul oamenilor[10]	3		4	

Fac peste tot cheltuiți	57	72	87	18
Să scădem cheltuiala cea dreaptă din cea încărcată			57	72
Rămâne câștig curat			29	46

Să înmulțim acum acest câștig cu zilele anului și veți vedea că dă o sumă de talere 10.785, bani 90. Această sumă vine numai de la cuinie; dar unde puneți, domnia voastră, îmbrăcatul țiganilor, cumpărătoarea orzului, a fânului, a cărbunilor, a lemnelor și altele mai multe de felul acesta, care aduc pe an alți opt sau zece mii de lei cel puțin?

— Toate aceste gheliruri, le știm, sunt bune, nu tăgăduim, dar vin cu țârâita. Noi voim să ne arăți vreun mijloc prin care să câștigăm sume mari în puțin timp, ca să ne cumpărăm moșii și acareturi, să ne facem și noi boieri ca stăpânii noștri.

— Eu v-am arătat mijloacele cele mai lesnicioase; aflați voi altele mai bune.

— Și ce am putea să născocim noi mai mult decât tine, care știi câte în lume și în soare?

— Mă lingușiți, hoțomanilor; dar fiindcă am început, cată să și sfârșesc. Ascultați! Voi știți, ca și mine, că boierii noștri trăiesc în desfrânări și se țin numai de zavistii (intrigi), ca să dea pe domni jos de pe scaun, crezând că cei noi, ce vor veni, îi vor pune în trebi mai mari sau le vor da țara pe mână, ca s-o smulgă și mai tare, iar la averile lor, rămase de la părinți, nici că se gândesc. Ei au moșii și nu le cunosc hotarele, nici venitul ce poate să dea pe tot anul. Au vii, fără să le știe numărul pogoanelor; au zalhanale, heleșteie, livezi de pomi și câte altele de felul acesta, pe care le arendează pe nimic; iar arendașii, nemulțumiți cu un câștig de sută la sută, scot din spinarea țăranilor, dărapână pădurile și acareturile moșiilor, ba de multe ori înstrăinează chiar din pământul moșiei. Toate acestea, boeri domnia voastră, sunt o comoară nesecată, din care un vătaf de curte ișchiuzar poate, în scurtă vreme, să ajungă bogat ca Iov din Biblie.

— Și ce trebuie să facă el, ca să se folosească din toate acestea? întrebară toți ciocoii deodată, completându-se în dezvoltările ce da Păturică cu atâta elocință.

— Nimic, de tot nimic! răspunse Dinu Păturică răsucindu-și mustața și surâzând cu mândrie.

— Nu te înțelegem.

— Lăsați-mă să isprăvesc și veți înțelege. Când se apropie vremea arenduirii moșiilor, înțelegeți-vă mai întâi cu arendașul cel vechi. Spuneți-i că pe toată ziua vin câte doi-trei mușterii ca să ia moșiile în arendă îndoit și că numai din pricina prieteșugului îi goniți pe toți; scoateți chiar mușterii mincinoși și veți vedea cum o să-și deschidă grecul punga și o să verse într-a voastră. Osebit de aceasta sunt ispășaniile de păduri, facere de hanuri, mori și altele mai multe, din care ați putea să câștigați sume însemnate, numai să știți să pipăiți lucrul cumsecade. Așa, dragii mei, trebuie ca fiecare dintre voi să se facă om de lumea nouă, ca să știe a fura cloșca de pe ouă!

Note

1. ↑ Cel mai scump cit de pe atunci. (n. N. F.)
2. ↑ *Nu mă uita.* (gr.)
3. ↑ *Papornițe* — butii îmbrăcate cu papură. (n. N. F.)
4. ↑ *A obroci*, după limba poporului de-atunci și chiar de astăzi, este a fermeca, a îndobitoci. (n. N. F.)
5. ↑ *Bojogari* — hoți proști. (n. N. F.).
6. ↑ Țara Sacâzului — insula Chio. (n. N. F.)
7. ↑ Din vechime și până la Regulament, carnea, pâinea și lumânările se vindeau la contraccii cu apalt și se însemna în contract prețul fix, și câți din măcelari sau brutari se dovedeau că vând cu cântare strâmbe sau articole proaste se dădeau prin târg și se țintuiau de urechi pe la răspântii. Să explicăm acum ce înseamnă darea prin târg. Această tortură se urma astfel: culpabilul era dezbrăcat până la brâu; mâinile îi erau legate cu o funie de care îl trăgea un arnăut al spătăriei, pe când altul îl lovea cu nuiaua peste spate, strigând tare: Cine va face ca dânsul, ca dânsul să pață, și astfel îl plimba prin tot orașul. (n. N. F.)
8. ↑ Aci încărcătura vine de la ocale. (n. N. F.)
9. ↑ Se înțelege slugile peste tot. (n. N. F.)
10. ↑ Imiclicul este porția de pâine ce se dă fiecărei slugi pentru o zi. (n. N. F.)

Capitolul XVII

Muzica și corografia în timpul lui Caragea

Pe când Păturică se ocupa cu predarea acestei lecții, deodată se auzi răsunând în spațioasa anticameră amestecul unor sunete ascuțite și îngânate; o pereche de lăutari începuse a cânta din gură și din viori melodia adaptată pe versurile următoare:

Cine la amor nu crede,
N-ar mai călca iarbă verde;
Să calce tot fân uscat,
……………

și pe la timpi se auzea câte un oftat.

— Pun prinsoare că este diavolul de Neculăiță, ziseră unii din oaspeți.

— El trebuie să fie! Și ciocoii alergară către ușă, ca să primească pe confratele lor.

Ei nu se înșelau, căci abia ce deschiseră ușa, ei văzură pe Neculăiță, vătaful de la armaș M…, sosind vesel în fruntea lăutarilor.

— Nenea Neculăiță! exclamară toți.

— Eu, bre! și cu mine! Ce gândeați voi c-o să scăpați de mine? Unde e procopsitul de Dinu să-i mulțumesc de cinste?

— Îți cer de o mie de ori iertăciune că nu te-am proscalisit la masă; sunt vinovat, ce e drept; dar m-am gândit că aveți ziafet pentru cuconul Andrei de la domnia voastră și credeam că n-o să poți veni.

— Nu este nimic. Poruncește tu numai să-mi aducă și mie de mâncat și de băut.

La un semnal al lui Păturică, masa se umplu din nou de bucate și de vinuri proaspete.

Vătaful armașului începu să bea și să mănânce cu o mare poftă, iar după ce se cam ameți și dânsul, începu să vorbească și verzi și uscate.

— Știți voi una, bre? zise el. A dat norocul peste mine. Boierul a hotărât să-și facă case noi și m-a însărcinat pe mine cu strângerea celor trebuincioase pentru zidire.

— Ei! și ce iese de-acolo? zise Păturică cu un aer de invidie.

— Tocmai tu mi-o zici aceasta? Ai uitat oare parimia grecului:

“Τρις επτά είχοση εσή, δώς με κ'εμένα”[1]

He, he! Unul e Neculăiță, nu sunt doi. O să-mi fac o pereche de case să le întreacă pe ale armașului; saraiuri, bre, nu glumă!

— Să-ți ajute Dumnezeu! ziseră ciocoii.

— Așa să fie! De-aceea am și gust de veselie. Am venit aci ca să petrecem; aideți dar să tragem un dans d-ale tătărești, adăugă Neculăiță sugând un pahar cu vin.

— La horă! repetă cu zgomot adunarea întreagă. Păturică chemă pe un țigan și, după ce-i șopti câteva cuvinte la ureche, intră și el în hora ce se și începuse.

Era foarte curios lucru a vedea pe ciocoii noștri cu pulpanele antereilor ridicate în brâu, ca să lase picioarelor libertate de a lucra după cerințele jocului; cu ceacșiri roșii, cu meși și papuci galbeni; încinși cu taclite așezate astfel încât le acoperea pântecele și o parte din piept; cu fermenele de postav de diferite fețe, lăsate pe spate, rași la cap și cu fesurile puse cam pe ceafă; era curios lucru, zicem, a privi efectul grotesc al acestor costume dizgrațioase, mai ales că poza jucătorilor plecați cam pe spate și aerul lor de gravitate în dans îi făceau cu mult mai ridicoli de ceea ce erau în realitate.

Vinul, vorba și în cele din urmă sunetele lăutarilor deșteptase în oaspeții lui Păturică un gust de petreceri, care nu poate fi niciodată complet când în mijlocul bărbaților lipsește femeia, cea mai plăcută dezmierdare în asemenea cazuri.

— Petrecerea fără femei este ca nunta fără lăutari! zice Chioftea, cu o aprindere ce se vedea răspândită în trăsăturile feței sale.

— Da! da!… Ne trebuie papuci roșii! adauseră ceilalți. Las c-am luat eu măsuri și pentru aceasta, răspunse Păturică. Așa este, dar noi vrem lucru bun, iar nu tălanițe din Scaune[2]. Tăceți c-au să ne vie tot puișori aleși. Arghira, Rozolina, Calmuca[3]…

— Bravo, nene Păturică! Să trăiești cât turnul Colții! Nu trecu mult și se auzi un zgomot de trăsură în curte. Păturică ascultă cu atenție și, încredințându-se bine, zise cu enfaz ciocoilor:

— Iată, boieri domnia voastră, vin și chiramele[4] și, ca să nu rămân mai jos decât nenea Neculăiță, v-am adus și muzica nemțească.

— Aferim, nene Păturică! Tu nu faci lucrurile pe jumătate.

Ușa camerei se deschise și intrară mai întâi trei femei îmbrobodite la cap cu tulpanuri albe și înfășurate cu niște scurteici căptușite cu blană, ca să poată învinge asprimea gerului. Aceste femei, după ce salutară pe ciocoi și schimbară cu dânșii câteva glume, își scoaseră blănile și-și descoperiră

capetele. Scoțând acele îmbrobodeli ce le dau înfățișarea unor femei ieșite din haremurile turcești, ele rămaseră cu fețele astfel precum le făcuse Dumnezeu, adică tinere și plăcute ca ale unor zâne.

Arghira, cea mai frumoasă din toate, purta o rochie de mătăsărie ca arderea Moschii, cu trei rânduri de mangeturi pe poale, cu mânecile strâmte și cu pieptul închis. Era încinsă cu un colan[5] de canavăț roșu, cu paftale mici de aur; la gât avea un șimizet cusut la ciur; capul îl avea acoperit cu un fes alb cu fundă de mătase neagră și legat cu o sangulie albă cusută cu fir, ale cărui căpătâie, înnodate la partea dreaptă a capului, formau o floare de o formă originală; picioarele îi erau încălțate cu ciorapi de Lipsca, foarte albi și pantofi de saftian negru cu funde roșii de mătase; la gât avea și trei șiruri de mărgean ales, iar la urechi atârnau o pereche de cercei lucrați în aur și diamante; pe deasupra tuturor veșmintelor purta o fermenă de catifea neagră, scurtă până la talie și cusută cu fir în mangă.

Calmuca era îmbrăcată mai tot asemenea, cu deosebire numai că avea capul gol și două coade pe spate ca fetele mari; iar Rozolina, credincioasă tradițiunilor patriei sale, purta costumul german al epocii aceleia.

Îndată după dânsele intrară și cei optsprezece țigani ce formau muzica nemțească a Niculescului[6], care, după ce se puseră în regulă, începură a suna mai întâi marșul zis al lui Napoleon și alte piese muzicale de recreațiune foarte la modă pe atunci; apoi începură a cânta menuetul[7].

Ciocoii, luând pe rând damele la joc, se deteră cu furie la toate exercițiile coregrafice obișnuite în timpul acela. Monotonul minet, dansul clasic al saloanelor europene, săltătoarea cracoviană a leșilor, cotilionul franțuzesc, valsul nemților și ecosezul adus din fundul Britaniei; toate aceste dansuri etnografice deteră prilej pe rând oaspeților noștri de a-și arăta măiestria; dar se vede că aceste inovații străine nu erau încă destul de popularizate în țară la noi, sau că ciocoii noștri nu le prea știau juca bine, căci ei se obosiră numaidecât și, ca să facă diversie, ziseră lăutarilor să cânte pristoleanca, chindia și jocul numit ca la ușa cortului sau zoralia. Atunci să fi văzut zel și înfocare! Casele postelnicului răsunau sub papucii invitaților vătafului său. Râsetele femeilor, chiotele de veselie, vorba zgomotoasă a bărbaților, sunetele ascuțite ale muzicii, izbirile cadențate din picioare ale dansatorilor toate acestea formau un sabat infernal, al cărui ecou se pierdea în apartamentele pustii ale postelnicului Andronache, ca un vuiet cobitor pentru stăpânul absent. Abia aproape de ziuă se sparse petrecerea de la Dinu Păturică și invitații lui se duseră pe la casele lor.

Note

1. ↑ De trei ori șapte fac douăzeci și unu; mie douăzeci și ție să-ți dau una. Astfel se traducea acest text grecesc în timpul lui Caragea. (n. N. F.)
2. ↑ Pe timpul acela, și chiar mai în urmă, se numeau tălanițe femeile cele mai degradate și mai ordinare; mahalaua Scaunelor era cartierul femeilor de felul acesta. (n. N. F.)
3. ↑ Acestea erau Aspaziile și Ninon de Lenclos din timpii lui Caragea; mai cu seamă Arghira, prin rara ei frumusețe, devenise un ac magnetic, care trăgea la sine pe toți junii; unii susțin că chiar domnitorul Caragea îi da vizite secrete. (n. N. F.)
4. ↑ *Chiramo* pe românește înseamnă: doamna mea, cucoana mea; la înmulțit: *chiramele*, adică cucoanele sau doamnele. (n. N. F.)
5. ↑ *Colan* se numește încingătoare. (n. N. F.)
6. ↑ După informațiile ce am, în timpul lui Caragea existau două muzici europene în țară: una a lui Niculescu, în București, și alta a lui Chrisoscoleu, la Buzău. Fiecare din membrii ce alcătuiau aceste corpuri armonice avea câte un nai (fistula Panis) așezat dinaintea buzelor, cu care executa melodia sau terțele și sextele armonice ale piesei puse în executare. Osebit de acest instrument accesoriu, fiecare artist în parte era obligat a suna câte un instrument de coardă, adică violină primă, violină secundă, violă, violoncel și chiar contrabas, tobe mari și tobe mici; numai maestrul dirijator era apărat de această datorie; el suna numai violina și indica celorlalți tempul muzicii și diferitele nuanțe de efect. Sunetul ce producea această adunătură de instrumente nu corespundea în mare parte la tot ce se cere de la o bună orchestră din zilele noastre; cu toate acestea servea de minune pentru muzica de dans. (n. N. F.)
7. ↑ Pe timpul lui Caragea erau la modă multe dansuri străine; balurile ce se dădeau prin casele boierilor celor mari începeau prin poloneză, după care veneau: tampeta, matradu, manimasca, valsu-mazurca, englezul, cracoviana etc. (n. N. F.)

Capitolul XVIII

Ce n-aduce anul, aduce ceasul

Știm cât de rău fu răsplătit Gheorghe, vătaful de curte al lui Andronache Tuzluc, pentru că se ridicase cu devotamentul până a-și compromite pozițiunea spre a scăpa pe stăpânul său de prăpastia în care-l târau Dinu Păturică și chera Duduca. În urma gonirii sale, sta nenorocitul june și se gândea prin ce mijloace să-și dobândească hrana sa și pe-a bătrânei sale mume.

A mai intra vătaf la vreo casă mare îi era cu neputință, căci firea-l făcuse onest și nu putea să sufere tâlhăriile slugilor. O singură speranță îi mai rămăsese. El cunoștea bine limba elinească, scria foarte frumos românește, mai știa și ceva din legile și datinile țării; hotărî dar a se da la breasla condeiului și, fiindcă nu cunoștea pe nimeni, se făcu jălbar.

Această carieră, deși nu-i aducea un venit cu care să-și întâmpine toate necesitățile vieții, el însă era mulțumit de dânsa, căci îl scutea de umilire și îl făcea stăpân pe voința sa.

Într-o zi, pe când se afla șezând pe scaun la ușa vistieriei, așteptând să-i vie ceva de lucru, deodată se apropie de dânsul un boier bătrân și cu fața foarte dulce, care, privindu-l cu o bunătate ce era un dar firesc al interlocutorului său, îl întrebă cu un interes învederat:

— Tinere logofețel, ia spune-mi, cum îți merg trebușoarele?

— Nici bine, nici rău, boierule, răspunse junele sculându-se cu grabă și dând scaunul bătrânului.

— Vasăzică, pâinea de toate zilele și nimic mai mult.

— Cam așa, boierule!

— Dar bine, cum de nu te-ai alăturat pe lângă vreo casă boierească, ca să te procopsești?

La aceste vorbe junele lăsă să iasă din pieptul său un suspin care făcu multă întipărire boierului.

— Oftezi, fătul meu; spune-mi, ce ai?

Gheorghe ridică ochii în sus și, întâlnind pe ai bătrânului plini de blândețe, luă curajul și zise:

— Mi-ai zis, milostive boierule, că de ce nu intru în vreo curte de boier ca să mă procopsesc; dar mai deunăzi am ieștit dintr-o curte boierească în

care am slujit cinci ani de zile și în loc de procopseală m-a dat pe poartă afară cu urgie!

— Și cine este acel nemilostiv și fără omenie boier?

— Este postelnicul Andronache Tuzluc, cel mai de aproape al lui vodă Caragea.

La numele acesta fruntea bătrânului boier luă o expresiune de nemulțumire; dar cu toate acestea el mai în urmă adăugă:

— Se vede că nu-l ascultai că, de! voi, tinerii, sunteți cu mințile cam zburătoare.

— L-am iubit, boierule, ca pe un părinte și m-am supus lui ca lui Dumnezeu!

— Ei bine, pentru ce dar te-a gonit cu atâta asprime?

— Pentru că am voit să-l scap de la pierdere!

— Și din ce primejdie voiai să-l scapi?

— Voiam să-i scap averea din ghearele unor tâlhari care îl înșală, îl sărăcesc și îl necinstesc!

— Ia spune-mi, cum te cheamă?

— Mă numesc Gheorghe, boierule!

— Ascultă-mă, Gheorghiță, zise boierul privindu-l cu mai mult interes, voiești să intri în slujba mea?

— Mai întâi să binevoiți a-mi spune cine sunteți și voi vedea.

— Eu, fătul meu, sunt banul C… și fii pe pace că nu te voi răsplăti ca postelnicul!

— Primesc cu toată inima, milostivul meu stăpân!

— Eu nu te voi întrebuința în slujbă de vătaf, ci te voi numi grămătic al meu, căci îmi trebuie un asemenea slujbaș și nu știu de ce mi s-a părut mie că vei fi bun și vrednic.

— Bunătatea ce arăți către mine mă face să-mi pierd mințile. Pronia cerească v-a împins să-mi întindeți mână de ajutor, răspunse tânărul cu ochii plini de lacrimi de recunoștință și luând cu înfocare și respect mâna bătrânului boier spre a o săruta.

— Să lăsăm acestea la o parte; ia arată-mi să-ți văd condeiul[1].

Gheorghe luă o coală de hârtie și se puse a scrie acea scrisoare complicată care, prin trăsături fine și rotunjite, superpunea în două și trei caturi diferitele litere ale unui cuvânt, încât ochiul trebuia să fie deprins spre a descifra acel tainic și măiestreț dedal.

— Foarte bine, aferim! Acum pune-ți călimările la brâu și vino după mine!

Ei ieșiră împreună din palatul vistieriei și se duseră la casa banului. Nu era aceasta întâia dată când bunul boier și mai toți boierii români luau în curțile lor tineri fără protecție și le înlesneau mijloacele de a-și face, prin munca și meritele lor, o carieră în lumea aceea unde favoarea și banii făceau totul.

Două luni fură de ajuns lui Gheorghe ca să-și arate capacitatea și onestitatea sa, iar banului ca să prețuiască aceste rare și nestemate calități.

Aceasta se dovedi mai ales într-o zi când banul chemă pe Gheorghe și-i zise: “Arhon grămătice, ia acest pitac domnesc și te du de-l dă în mâna lui vel-vistier!”

Gheorghe se duse la vistierie și dete pitacul în mâna vistierului; dar cât de mare îi fu mirarea lui când auzi pe vistier zicându-i că este orânduit sameș la casa lefilor și recomandându-l amploiaților de față cu cele mai lăudăroase cuvinte.

El făcu metanie până la pământ și sărută mâna vistierului; apoi, întorcându-se la banul, îi făcu și lui cuvenitele mulțumiri și se așeză în slujbă.

Ocupațiunea lui cea mai mare era de a îngriji ca serviciul ce i se încredințase să-l îndeplinească cu conștiință și să-l îmbunătățească pe cât iertau legile de pe atunci; dar această ocupațiune nu-l împiedica de a-și împlini cu exactitate datoriile de serviciu și de recunoștință către banul C…, protectorul său.

Osebit de aceste calități, el era respectuos către cei mai mari decât dânsul, fără a-i linguși; iară către cei mai mici, bun și amabil, fără a întrebuința acea popularitate trivială care în zilele noastre deprinde pe atâți oameni slabi de minte a fi impertinenți, sub cuvânt că sunt independenți.

Nu trecu mult și aceste daruri firești, acest zel la serviciu ale tânărului sameș ajunseră până la auzul domnitorului, care, voind a se arăta că protege meritul și virtutea domnitorii au câteodată asemenea slăbiciuni! onoră pe Gheorghe cu rangul de medelnicer, pe care mai în urmă îl schimbă treptat până la cel de serdar; astfel dar junele funcționar realiză în scurt timp o fortună pe care o invidiau chiar feciorii de boieri.

Toți amicii binelui se bucurau de progresele ce el făcea; banul C…, însă, împingea bucuria până la un fel de pasiune. Conversațiile ce ținea cu prietenii săi mai totdeauna aveau de subiect meritele ce din zi în zi

dobândea Gheorghe prin activitatea cu care își servea țara sa. Casa și masa banului erau puse la dispozițiunea protejatului său, care, spre a-și arăta marea sa recunoștință către bătrânul boier, îl iubea și se supunea lui până la sacrificiu.

Aceste onori, ce pe toată ziua se repetau în casa banului, nu rămaseră neobservate de juna Maria. Ea începu să se ocupe cu nevinovăție de omul acela despre care se ziceau atâtea lucruri bune și frumoase; și atențiunea ce dete favoritului tătâne-său o făcu curând să descopere într-însul tot ce poate să insufle simțiri dulci și atrăgătoare. Bunătatea inimii sale se vedea scrisă pe figura-i francă și plăcută; blândețea ochilor săi făcu adeseori pe juna fecioară să se tulbure, iar junele nu putu rămâne nesimțitor la aceste semne ale unui amor născând.

Dar atunci pacea își luă zborul din inima Mariei și din a lui Gheorghe; mica familiaritate ce se formase între dânșii din relațiunile casnice începu să dispară; ei evitau întâlnirile, dar când întâmplarea îi punea pe unul în fața celuilalt, o confuzie neînțeleasă îi domina pe amândoi, încât nu știau ce să facă și cum să iasă din acea situațiune nedumerită. Multe nopți trecură fără ca somnul să poată închide ochii junei copile; cât despre Gheorghe, lucrul mergea mai bine, căci el, deși o iubea cu focul primului amor, dar ocupațiile lui cele multe și variate îl făceau să uite câteva ore din zi suferințele pasiunii sale celei fără speranță; pe dată însă ce se apropia de locuința banului, inima lui începea să simtă chinurile arzătoare ale unui amor care devenea cu atât mai puternic, cu cât el prezenta mai puține probabilități de un rezultat fericit.

Locul de predilecțiune al lui Gheorghe era chioșcul din grădină; într-însul își ținea el cărțile de citit și hârtiile sale. Pe dată ce se scula de la masă și își termina datoriile sale către banul, se suia în chioșc și rămânea acolo meditând asupra tristei sale pozițiuni. De multe ori focul amorului îl aducea până la nesocotitul proiect de a fura pe juna Maria și a se ascunde cu dânsa în vreo parte mai puțin cunoscută a țării. Dar aceste rătăciri copilărești dispăreau înaintea simțului de onoare și datorie. “Ei bine zicea el să fac această faptă osândită de bunele obiceiuri; dar ce va zice lumea când va afla că un om gonit de nenorocire a fost ajutat și căpătuit de un boier cu inimă milostivă, iar el, drept mulțumire, i-a pătat perii cei albi și l-a omorât fără vreme? Nu! Nu voi săvârși această nelegiuire! Voi fugi cât se va putea mai mult de întâlnirile mele cu Maria și, dacă nu voi putea să sugrum în mine

această patimă, voi părăsi casa făcătorului meu de bine și mă voi duce unde mă va îndemna Dumnezeu…”

Maria, pătrunsă de nevinovata sa iubire, simțea o mare plăcere a urmări pe Gheorghe cu ochii și cu imaginația ei; după ce el pleca la vistierie, ea se suia în chioșc și privea cu mare interes locul unde ședea el, cărțile pe care citea și în fine orice obiect pe care îl atingea el.

Într-o zi, pe când se afla ea în chioșc cu femeile sale, o mică suflare de vânt risipi vreo câteva hârtii de ale lui Gheorghe. Maria se repezi să le adune, dar mâna ei se opri fără voie pe o hârtie de Veneția, cu marginile poleite, pe care erau scrise versurile acestea:

Sus, pe cer, sunt multe stele;
Câmpu-i plin de floricele;
Dar nici una dintre ele
Nu-i ca chipul puicii mele!

Maria, citindu-le, se simți transportată de bucurie și, strângând hârtia, o băgă în buzunarul fermenelii. După câteva ore, rămânând singură, ea reciti de mai multe ori acele versuri și își plăsmui o mulțime de închipuiri frumoase, a căror concluziune fu convingerea temeinică că versurile erau scrise pentru dânsa și că Gheorghe o iubește. Singura idee ce o tulbura era că nu se credea așa de frumoasă precum o descrisese Gheorghe în versurile sale. Modestia ei nu-i permitea să creadă că este mai frumoasă decât stelele cerului și florile pământului; cu toate acestea, amorul propriu și cochetăria, aceste vicii ce le posedă până la un oarecare grad chiar femeile cele mai oneste, făcu pe noua noastră Ero să-și îndrepteze pașii către oglindă, unde, după ce schimbă de mai multe ori veșmintele și se privi într-însa zâmbind și gesticulând, se retrase plină de speranță că poate fi iubită de frumosul ei Leandru.

Banul, preocupat de grijile casei și de neputința bătrâneților, rămase mult timp în neștiință despre nașterea și creșterea cea repede a acestui amor. Dar stângăcia înamoraților și mai cu seamă întristarea ce se vedea pe fața Mariei, când lipsea Gheorghe de lângă dânsa, deșteptară oarecum bănuielile bătrânului. El, însă, ca om înțelept ce era, rămase în oarecare așteptare până ce timpul și împrejurările îi vor dicta măsurile ce urma să ia și se îngriji numai de a chema pe o femeie bătrână, credincioasă a casei, și a-i ordona ca să privegheze pe fată de aproape.

Pe cât timp amorul acestor juni rămase în periodul suspinelor, al privirilor melancolice, al nălucirilor fantastice și al viselor de aur nerealizabile, ei putură să-l ascundă de privirile oamenilor; dar toți știm că această pasiune este teribilă; este tocmai ca un vulcan, în a cărui inimă geme un balaur de foc și de văpaie, care se luptă neîncetat cu stâncile ce-l acoperă și care, spărgându-le, se revarsă cu flăcări și cu unde mistuitoare peste tot ce-l împresoară.

Era o zi frumoasă de toamnă. Banul, împreună cu Gheorghe, se duseră la biserică. Maria, după ce își făcu rugăciunile dimineții, intră în grădină ca să se plimbe cu două din femeile sale. Fața ei era pălită ca a unei flori bătută de vântul iernii. Ochii ei cei negri și plini de viață altădată erau acum stinși de veghere și de lacrimi. Ea străbătea aleea cufundată în visurile inimii și câteodată se oprea în loc și privea grupele de iasomie și vițele ce se încolăceau pe arbori, formând figuri fantastice și grațioase.

Femeile, observând starea în care se afla copila și nevoind să-i tulbure gândurile, rămaseră mai în urmă și schimbară între dânsele vorbele următoare:

— Ai, ce zici tu, Stanco? Mie mi se pare că cuconița are zmeu. Nu vezi tu că slăbește din zi în zi?… A ajuns ca o scândură.

— Ce spui tu, fa nebuno? Nu are nici zmeu, nici lipitură.

— Ce are dar?

— I-a căzut dragostea pe grămăticul cuconului. Asta e totul.

— Ce spui tu, fa? Pe cuconul Gheorghe? Da știe să aleagă… Nu e proastă fetița.

— Așa e, precum zici; dar să vedem, boierul o s-o dea după dânsul?

— Da de ce să n-o dea? Ce are cuconu Gheorghe? Nu e frumos? Nu e procopsit? Auzi acolo!

Conversația lor se întrerupse prin venirea banului de la biserică. Maria, cum văzu pe tată-său intrând în grădină, își compuse oarecum fizionomia și îi sărută mâna cu respect; după aceea ea dete ordin să aducă cafeaua și dulceața în chioșc.

În timpul acesta bătrânul suia cu gravitate scările chioșcului, urmat de Gheorghe și de serdarul D…, amicul său de casă.

Femeile aduseră tăvile cu dulceață și cafea, și deteră tuturor, începând de la banul; apoi se duseră ca să dea loc ciubucciilor să-și facă și ei marafetul[2] lor.

Cât ținu această ceremonie, Gheorghe și Maria își aruncau din timp în timp câte o căutătură de amor cu așa de puțină îngrijire, încât banul băgă de seamă și se convinse de fatalul adevăr pe care mult timp îl crezuse mai mult o himeră a sa și, ca să nu surprindă cineva tulburarea ce-i pricinuise acea descoperire, el părăsi chioșcul, urmat de serdarul D… și de fie-sa.

Gheorghe înțelese totul și îngălbeni ca ceara. Pus acum în luptă cu amorul și datoria, el căuta termenul de mijloc, ca să iasă din această teribilă pozițiune; a mai rămânea în casa făcătorului său de bine îi era cu neputință, căci peste puțin ar fi devenit ingrat; a o părăsi era pentru dânsul o lovire fatală, căci nu ar mai fi putut să vadă pe Maria, soarele vieții sale, și ar fi zdrobit toate speranțele unui viitor splendid ce abia se deschisese înainte-i.

Nefericitul june se luptă mult timp cu ideile acestea; dar, în sfârșit, se hotărî a face sacrificiul cerut de onoare și de recunoștință. Luă hârtie și condei și scrise banului această scrisoare:

“Blagorodnice și de bun neam al meu stăpân și binefăcător!

Când vei citi această umilită scrisoare, vei ști că prea plecata domniei tale slugă a părăsit curtea domniei tale, ca să nu plătească cu rău facerile de bine ce ai revărsat asupră-i. Milostive Stăpâne, sunt în această lume deșartă nenorociri care doboară pe omul cel mai tare. Într-o nenorocire ca aceasta am căzut și eu, nemernicul, și ca să nu ajung a mânca cu nevrednicie pâinea domniei tale, iată mă depărtez curat și nepătat de nici o nelegiuire. Singura rugăciune ce cutez a-ți face este să nu blestemi pomenirea mea, căci sunt nevinovat.

Preaplecată și umilită slugă a domniei tale

Gheorghe sărdarul”

După ce strânse și pecetlui srisoarea, chemă pe un fecior de-i aduse o căruță, pe care o opri la portița din dos a grădinii, ca să nu afle nimeni ceea ce voia să facă; își cără apoi bagajul și, până a nu părăsi casa banului, dete scrisoarea în mâna slugii, zicându-i: Când mă va chema boierul, să-i dai această scrisoare.

Gheorghe ieși din curtea banului cuprins de întristare, iar când ajunse la o mică distanță, privi înapoi și, zărind chioșcul acela unde petrecuse cele mai frumoase zile ale vieții sale, ochii lui se umplură de lacrimi…

Să venim iarăși la banul.

Nefericitul bătrân, trăsnit ca de fulger de neașteptata și fatala încredințare ce dobândise, se închise în camera sa, unde petrecu toată ziua, fără să ia nimic spre restabilirea sănătății sale ruinată de suferințe. Către

seară el intră în grădină cu scop de a chema pe Gheorghe și a-l dojeni pentru marea lui cutezare. Nerăbdător de a afla până le ce grad se ridică nenorocirea sa, porunci să-i cheme numaidecât pe ingratul. Cât de mare fu însă mirarea lui, când îi spuse sluga că Gheorghe a părăsit curtea, lăsându-i o scrisoare. Luă scrisoarea, o citi de mai multe ori și apoi, ridicând ochii către cer, zise cu entuziasm: “Ce suflet îngeresc, ce suflet mare, Dumnezeule! Dar, cu toate acestea, ce pot face la o asemenea întâmplare? Fata îl iubește; el o iubește pe dânsa; nu-mi rămâne alta de făcut decât să chem preotul să-i cunune… Dar bine!… Ce o să zică boierimea cea mare a țării?… Băiatul e înțelept, e procopsit, are inimă bună, dar este ieșit din prostime; lumea o să afle aceasta și o să mă facă de râsul grecilor lui Caragea; pare că aud de acum pe cei clevetitori zicând: «Ama cap și la banul! Mai deunăzi nu voi să dea pe fie-sa după postelnicul Andronache, boier simandicos și om al lui Caragea, și acum o dă slugii acelui boier!» Cum voi astupa eu gura lumii, pe care numai negrul pământ o astupă? Dar nu! Ce-mi pasă! Voi da pe fie-mea lui Gheorghe și, când mă va întreba cineva, îi voi răspunde: Gheorghe e om cinstit și drept și boieria lui nu i-a dat-o nici averile câștigate din asuprirea săracilor, nici lingușirea!… Noi n-avem boieri de moștenire ca alte neamuri străine de prin Europa. Letopisețele noastre și arhondologia ne arată curat că Ștefan vodă, Mihai vodă și alți domni moldoveni și români au boierit pe câmpul de bătaie pe mai mulți opincari cu inima de boier; de ce dar să nu dau pe fie-mea lui Gheorghe, care și-a câștigat mica lui boierie prin muncă și istețiunea minții sale?…”

Banul, luat de vârtejul acestor idei liberale și umanitare, trimise să cheme pe Gheorghe; dar el plecase cu două ore mai nainte la Moldova, unde credea că va găsi, de nu alinare a durerilor ce-l consumau, cel puțin un refugiu în contra relei ispite.

Note

1. ↑ Arată-mi cum scrii. (n. N. F.)
2. ↑ Marafet aici în sensul de îndatorire.

Capitolul XIX

Avertismentele

Unul dintre regii Ispaniei, ridicându-se la demnitatea de împărat al Sacrului imperiu[1], nu mai putea sărmanul om nici să mănânce, nici să doarmă în pace din pricina poeților, care îl zdrobiseră sub povara odelor și a sonetelor ce neîncetat îi prezentau; căci, să nu fie cu supărare, această tagmă de literați pe care Platon a dat-o afară din republica sa de la începutul lumii și până în ziua de astăzi a fost cam lingușitoare și vanitoasă.

Într-o zi nefericitul împărat se plimba prin frumoasele grădini ale Escurialului[2], preocupat de grijile imperiului; dar tocmai când se pregătea, bietul creștin, să mulțumească lui Dumnezeu că l-a scăpat cel puțin de poeți, deodată se înfățișă înainte-i un individ uscat ca un schelet și cu mustățile și sabia mai mari decât ale vestitului Cid [3].

Nu trebui multă pricepere împăratului spre a cunoaște cu cine are a face, căci schimonositul individ purta veșmântul de licențiat în litere, fericire ce sărmanii regi din zilele noastre nu o mai au.

Complimentele cele ridicole și retorica cea afectată cu care poetul nostru citi compozițiunea sa aduseră ilaritatea pe fața împăratului și-i dete curajul să asculte peste cinci sute de hexametri latini, furați negreșit din poeții cezarilor.

După ce poetul se ridică de la pământ plin de praf, căci își citi oda în genunchi, numai ca să arate că poeții nu sunt deloc lingușitori, strânse pergamentul și îl dete împăratului zicându-i:

“Sire! primește această poemă care cutez a vă încredința că este ieșită din propria mea inteligență.”

Regele aținti ochii asupra poetului și, văzând veșmintele lui cele sfâșiate și unsuroase, scoase o pungă plină cu pistoli de aur[4] și, punând-o în mâna literatului, zise cu un zâmbet comic: “Primește, domnule licențiat, această pungă și află de la mine că tot este vechi în lumea aceasta”.

Ne servirăm de această mică istorioară, ca să arătăm lectorilor noștri că avertismentele nu sunt o invențiune a guvernelor constituționale, ci, din contra, ele sunt venite pe pământ mai deodată cu omul.

Să deschidem cărțile religiunilor antice și vom vedea pe stăpânitorul cerului trimițând la avertismente și expediindu-le la adresa lor cu mai multă iuțeală decât registratorii de la Ministerul Dinlăuntru. Printr-unul vestește

pe primul om să iasă din paradis, căci mâncase din pomul inteligenței în contra avertismentului ce i se dăduse. Prin altul vestește pe patriarhul Orfeu sau Lot să iasă din Sodoma, căci voia s-o arză, pentru că locuitorii ei nu numai că nu voiseră să ia în considerațiune avertismentele ce le trimitea, dar cercaseră a dezonora pe îngerii ce le aduceau acele avertismente. Printr-un al treilea avertisment stăpânul universului vestește pe Deucalion sau Noe că o să înece pământul și îi ordonă să facă o corabie de trei sute de coți în lungime și de cincizeci în lățime, în care să intre el, împreună cu familia sa cea foarte numeroasă, luând cu dânsul câte șapte perechi din viețuitoarele cele curate și câte două din cele necurate, spre a servi la crearea unei lumi noi, fără să le pese cât de puțin autorilor cosmogoniei, de Buffon, Lineu și Cuvier, care ne arată peste o sută treizeci de mii de patrupede, păsări, insecte și reptile, pentru a căror conservare, în număr îndoit și înșeptit, s-ar cere negreșit o flotilă compusă din câteva corăbii de linie și fregate.

Pogorându-ne din cer pe pământ, găsim că avertismentele au jucat și joacă un mare rol în trebile omenirii. Astfel dar, sultan Mahmud, marele stăpânitor al celor credincioși și necredincioși, aflase din oarecare avertismente secrete că principele Caragea se apucase la bătrânețe să învețe muzica vocală și că-i plăcea foarte mult să cânte:

Φίλοι μοῦ συμπατριῶται [5]
și
Δεῦτε, παἰδες τῶν Ἑλλήνων [6],

vestitele peane ale Eteriei grecești, și fiindcă aceste cântece începuse a supăra înaltele urechi ale marelui senior, excită dorința de a avea cu orice preț capul muzicianului domnitor; cât despre corp nu făcea nici o dificultate; putea să rămâie în București sau oriunde ar fi dorit principele.

Spre acest sfârșit, dar, se începu mai întâi o corespondență între sultanul și principele și alta între acest din urmă cu amicii săi din Constantinopole. Văzând însă turcul că nu iese la socoteală cu avertismentele, începu, după obiceiul turcesc din acei timpi, a trimite la capugii, peșchegii și imbrohori împărătești ca să-i ceară capul.

Prințul, însă, avea un cap foarte frumos și o barbă atât de poetică și delicioasă, încât cel mai sfânt dintre toți sfinții patriarhi și-ar fi dat fericirea raiului numai ca să o poată purta câteva zile lipită de fălcile sale cele prea sfințite. Nu-i venea dar neted bietului Caragea să trimită capul sultanului și,

ca să scape de supărări, făcea nevăzuți pe toți trimișii împărătești, strângând tot într-un timp avuții însemnate, ca să o ia la sănătoasa când îi va veni bine.

Aceste simptome ce prevesteau o mare criză politică nu rămaseră mult timp ascunse minții cei agere a postelnicului Andronache și a lui Păturică. De aceea amândoi se sileau a strânge bani cu orice preț, ca să poată lupta în contra nenorocirilor ce puteau să-i ajungă prin căderea protectorului lor.

În timp dar de câteva luni, iscusitul Păturică făcu o mulțime de ispravnici și judecători, schimbă câțiva egumeni, stărui să nu se depărteze din funcțiune un episcop ce abuzase foarte mult de datoriile sale, fără a mai numi zapcilâcurile, polcovniciile de poteră și căpităniile de județ, care îi deteră și ele un câștig bunicel.

Să nu pierdem din vedere că două părți din aceste hrăpiri le lua Păturică și numai a treia parte o da fanariotului, din care mai lua și un bun bacșiș, însoțit de câțiva aferim și bravo.

Trecuse un an de zile de când Păturică devenise confident al stăpânului său și prin istețimea și însinuirile sale realizase o stare bunicică, pe care o avea trecută într-un catastif de care nu se despărțea niciodată.

Într-o seară el se afla singur în odaia sa și se plimba cu pași rari, învârtind pe degete niște mătănii de chihlimbar, ca să gonească mulțimea gândurilor ce-l preocupau. Fața lui palidă și amenințătoare lăsa să se vadă suferința morală de care sunt chinuiți toți aceia ce se îmbogățesc prin fapte rușinoase.

În fine el se opri în loc și, după ce se mai gândi puțin, zise: “Este cu neputință! Costea Chioru, deși este cel mai mârșav și mai calpuzan dintre toți grecii din Țara Românească, dar ce-mi pasă! … el nu va putea să-mi mănânce moșia, căci am înscrisul lui care dă pe față că moșia postelnicului pe care a cumpărat-o de la sultan-mezat este a mea și el nu este decât un vechil pus din parte-mi, ca să nu zică lumea că cumpăr moșiile stăpânului meu cu bani furați de la dânsul. Să vedem acum la ce sumă se ridică micul meu căpitălaș. Să punem mai întâi moșia Răsucita, care până astăzi a fost a preaiubitului meu stăpân, iar de mâine-ncolo va fi a preasupusei sale slugi; al doilea, am o sută pungi de galbeni la baron Sachelarie și alți atâția la căminarul Polizache, cu dobândă cinci la pungă; al treilea, am două vii în Valea Călugărească. Toate aceste aduc pe an un venit de lei șaizeci de mii. Bravo, Dinule! Bravo, băiete! Așa este, în adevăr, dar sunt o slugă, o slugă boierească, meseria cea mai umilitoare din toate meseriile țării. Tot omul este stăpân pe voința și pe gusturile sale: plugarul, după ce asudă toată ziua

lucrând pământul, seara se-ntoarce la umilita lui colibă cântând și gășeste lângă femeia și copiii săi răsplătirea ostenelilor sale; neguțătorul, mulțumit de micul său câștig, cum apune soarele își închide prăvălia și, dându-se cu încredere în brațele desfătării, este fericit; numai noi, ciocoii de prin curțile boierești, suntem ursiți la cea mai aspră robie. Noi nu trăim decât ca să ducem înainte (să perpetuăm) blestemul lui Cain, ucigătorul de frate, tremurând la glasul stăpânilor noștri, precum tremura el când auzea glasul lui Dumnezeu strigându-i: «Caine, ce ai făcut pe fratele tău?» De ce folos ne sunt nouă mâncările cele bune, când nu le putem gusta în liniște? Ce prețuiește o casă bine încălzită și un pat moale și frumos, când noi dormim pe picioare ca pelicanii sau cu ochii deschiși ca iepurii, spre a fi gata la poruncile stăpânilor noștri în orice ceas al nopții?!… Dar astă viață plină de chinuri va înceta o dată! Moșia cea mare a grecului am înghițit-o și nu m-am înecat. Viile din Valea Călugărească i le-am hrăpit fără cea mai mică greutate; au rămas acum cele două moșii din Buzău și casele; bun e Dumnezeu și pentru dânsele și atunci voi lăsa pe fanariot cu punga mai ușurică decât a unui nefer de spătărie și cu sufletul încărcat cu blestemele săracilor, din ale căror sudori și-a strâns acele bogății.”

După ce Păturică termină această filozofie ciocoiască, scrise un răvaș și îl trimise la Costea Chiorul.

Note

1. ↑ Imperiu german, numit și al romanilor. (n. N. F.)
2. ↑ Palatul regilor Ispaniei. (n. N. F.)
3. ↑ Un erou ispaniol. (n. N. F.)
4. ↑ Monedă ispanică. (n. N. F.)
5. ↑ Scumpii mei compatrioți (gr.)
6. ↑ Haideți, copii ai elinilor (gr.).

Capitolul XX

Teatrul în Țara Românească

De va fi existat teatru în țara noastră înainte de Caragea, nu știm, istoria nu ne spune nimic; chiar tradițiunile populare nu ne arată decât venirea unor escamatori arabi și turci, care scoteau panglice din guri, înfigeau ace prin mușchii mâinilor, vărsau mei pe nas și scoteau din cap o mulțime de căciuli[1].

În timpul lui Caragea veni pentru prima oară un întreprinzător de dioramă și clădi un teatru de scânduri în curtea banului Manolache Brâncoveanul [2]. Acest teatru optic ținu câtva timp, iar mai în urmă domnița Ralu clădi la Cișmeaua Roșie o sală de bal, în care se adunau boierii și cucoanele de petreceau nopțile cele lungi ale iernii.

Puțin însă după aceea veni în București un antreprenor de teatru melodramatic, cu o trupă formată astfel încât să poată reprezenta tragedii, drame, comedii și chiar opere.

Artiștii cei mai principali ai acestei companii erau: Gherghe (directorul) pentru rolele comice, madam Dilli pentru rolele forti de femeie, demoazela Dilli pentru rolele de jună amantă, iar domnul Steinfels era prim amant forte.

Repertoriul lor se compunea din cele mai fumoase producțiuni dramatice și opere muzicale ale școalelor italiană și germană; dar piesele care întâmpinau o primire mai favorabilă în publicul teatrului nostru erau: “Saul”, “Ida”, “Pia de Tolomei”, “Briganții” și “Faust”, precum și operele: “Gazza ladra”, “Moisi în Egipet”, “Cenerentola”, “Flautul magic”, “Idomeneu” și câteva altele [3].

În timpul acesta națiunea elenă se pregătea să rupă lanțurile ce de patru secole o ținea în sclavie. Bărbații cei mai luminați și mai patioți ai acestei națiuni se adunaseră din toate părțile în România și în țările vecine cu dânsa și formaseră din București un centru de operațiune al mai multor comitete, ce lucrau în unire pentru binele patriei lor.

Între bărbații înscriși în registrele comitetului revoluționar elenic din București figurau: Atanasie Cristopolu, noul Anacreon al grecilor moderni; Iacovache Rizu, poet cu mare reputațiune; Scufu, care mai în urmă reprezentă pe Grecia liberă la mai multe curți ale Europei; doctorul Cristali; Costandie Buzăul și logofătul Gheorghie Serurie.

Acești oameni, în adevăr mari și înzestrați cu inimi generoase, cunoscând cât de mult contribuiește teatrul la formarea inimii unui popor primitiv și la pregătirea lui pentru fapte eroice, se gândiră a înființa un teatru în limba elinească.

Ca să poată dar a realiza această idee, ce țintea la pregătirea junilor elini din Principate pentru sfânta luptă a independenței clasicului pământ al Eladei, formară repertoriul lor tot din piese pline de patriotism, virtute, abnegațiune și ură contra tiraniei.

Prima producțiune ce se prezentă pe scena acestui teatru fu Moartea lui Iuliu Cezar de Voltaire, tradusă în elinește de logofătul Gheorghie Serurie. Succesul ei fu splendid, iar întipărirea ce lăsă în inima spectatorilor fu atât de mare, încât, după ieșirea din teatru, mulți dintre elini intonau pe ulițe peanul[4] răzbunării și al morții.

După această piesă urmară: “Mânia lui Achil”, compusă de Atanasie Cristopolu; “Timoleon” de Zampelius; “Meropa”, “Zaira” și “Mahomet” de Voltaire; “Orest” și “Filip II” de Alfieri; “Polixeni” de Iacovache Rizu și “Aristodem” de Monti.

Cel ce voiește să afle dacă aceste piese au produs sau nu efectul lor să întrebe câmpiile Drăgășanilor din România și pe ale Greciei sclave pe atunci și ele vor răspunde arătându-i un popor liber și un regat nou înscris pe harta Europei.

Actorii care au luat parte la reprezentarea acestor producțiuni teatrale erau mai toți studenți din școala elinească; iar cei ce s-au deosebit mai mult prin geniu și talent au fost: C. Aristia, Teodor Gazi, Constantin Șomache, doctorul Formion și Gheorghe Mașu.

La început toate rolele femeiești se jucau de bărbați și mai cu seamă de tânărul C. Aristia, al căruia fizic și dexeritate se conformau mai mult cu caracterul femeiesc; dar mai în urmă s-a găsit o femeie, anume Marghioala[5], care a primit cu mare plăcere să joace aceste role în toate piesele repertoriului.

Junii români ce-și făceau studiile în școala elinească, văzând pe străini realizând într-un timp atât de scurt o instituție de cea mai mare necesitate pentru o națiune, luară hotărârea a-i imita.

Spre acest sfârșit se aleseră câțiva din cei mai cu talent și în puțin timp ridicară pe scenă faimoasa tragedie a lui Euripide numită “Ecuba”[6].

Această piesă, ce pentru prima oară da ocaziune limbii române a intra în templul muzelor, avu un succes nu tocmai satisfăcător din cauza geloziei și

a rivalităților. După dânsa se reprezentă “Zgârcitul” de Moliére[7] și alte câteva producțiuni, apoi încetă.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu, care dete națiunii române drepturile ei cele strămoșești, o datorăm în mare parte ideilor de libertate și eroism culese de junii români din piesele: “Moartea lui Cezar”, “Achil”, “Timoleon” și “Ecuba”.

Cât durară aceste tulburări politice, în care românii, cu armele în mâini, smulseră de la tiranii lor dreptul de a fi guvernați de principi români, teatrul stătu închis. Melpomene și Talia [8] părăsiră marginile Danubiului și se așezară în patria lui Leonidas, ca să aprindă în pieptul descendenților lui focul cel sacru al libertății, care purifică pe națiuni de lepra sclaviei.

După revoluțiune veni la domnie principele Grigorie D. Ghica.

Acest domnitor român, deși avea mare dorință ca să aducă țara la cel mai înalt grad de fericire, dar rănile ei erau multe și vindecarea lor reclama un timp îndelungat și sacrificii colosale.

El, dar, ca un adevărat părinte al națiunii, studie cu seriozitate pozițiunea țării și începu opera regenerării prin îmbunătățiri de prima necesitate: regulă finanțele țării sleite de domnii fanarioți și invaziunile precedente; combătu abuzurile amploiaților, înzestră Capitala cu pavaj de piatră, înființă școale în limba română[9] și poate că ar fi făcut mai multe îmbunătățiri, dacă rezbelul turcorusesc nu-l da jos de pe scaunul domniei[10] …

La 1834 numindu-se Alexandru Dimitrie Ghica domn țării, românii din toate părțile începură a se deștepta din letargia în care se aflau pân-aci. “Curierul românesc”, singura foaie pe atunci, prin articolii săi plini de patriotism, începu a chema pe românii cei inteligenți să depuie pe altarul patriei renăscute rodul ostenelilor și al vegherii lor.

O societatea filarmonică se înființă. Fondatorii ei fuseră: I. E. Rădulescu, I. Câmpineanu și C. Aristia. Cel dintâi contribuia cu doi galbeni pe lună, lucrări literare și sacrificii tipografice pentru imprimarea de piese teatrale, programe, înștiințări etc.; cel de-al doilea, cu patru galbeni pe lună; iar Aristia, cu un galben pe lună și îndatorirea de a da lecțiuni dramatice câte șase ore pe fiecare zi.

După șase luni de lupte gigantice în contra dificultăților de tot felul, societatea izbuti a pune în scenă pe “Mahomet” de Voltaire, cu luxul și îngrijirea putincioasă în acei timpi.

Piesa, în fine, reuși de minune. Publicul, acuzat astăzi că nu este în stare să înțeleagă producțiunile clasice, se entuziase atât de mult, încât cerea, prin

manifestări zgomotoase, reproducerea piesei.

Junii elevi ce se distinseră în această piesă au fost: Nicu Andronescu în rolul lui Mahomet, Ioan Curie într-al lui Zopir, Diamandi Nicolae a jucat bine pe Zeid și Ralița Mihăileanu pe regina Palmira; dar inamicii românilor, prevăzând moralitatea și patriotismul ce putea să inspire asemenea piese în inima poporului, întrebuințară toate mijloacele și suiră pe scenă comedii și farse imorale, care corup spiritul și inima[11].

Efectul moral ce produse reprezentarea lui "Mahomet" fu necalculabil; venitul Societății Filarmonice se înzeci; numărul membrilor ei se ridică până la șaptezeci individe, între care figurau cei mai nobili și mai inteligenți bărbați ai societății noastre. Entuziasmul merse așa departe încât unii dintre asociați, și chiar dintre particulari, în sacra și patriotica lor exaltare începură a dota societatea cu donațiuni testamentare[12]. Dar inamicul cel neîmpăcat al fericirii noastre, văzând toate aceste mărinimoase aspirațiuni ale românilor către civilizare, ațâță mai întâi gelozia între capii societății, apoi între I. Câmpineanu și principele domnitor; iar după aceea, prin corupțiune și intrigă, reuși a distruge acea societate, care, de ar fi existat pân-acum, negreșit că arta dramatică și literatura noastră ar fi ajuns la mare grad de cultură.

Mărul discordiei, care aduse această nenorocire, cu o medalie de aur proiectată de societate a se da prin vot membrilor societății care ar fi meritat mai mult. Se zice că Câmpineanu ar fi dorit să i se dea numai lui acea medalie și de aceea începuse a lua ton de dictator; pe de altă parte iarăși, principele Ghica, văzând cu ochi răi crescânda popularitate a Câmpineanului și temându-se a nu ajunge printr-însa la tron, aduse lucrurile astfel încât I. Eliade și C. Aristia își deteră demisiunea și printr-aceasta totul se spulberă în vânt.

Puțin ceva mai în urmă se făcură noi încercări pentru reînființarea Societății Filarmonice. C. Aristia fu însărcinat cu această lucrare. El conduse lucrurile cu mare silință și amor propriu; văzând însă că teatrul și literatura erau numai un pretext, iar adevăratul scop era intriga politică, se retrase.

După trecere de câtva timp, iarăși începură a se ivi simptome pentru redeschiderea Teatrului Național. De astă dată însă domnitorul însuși se pusese în capul întreprinderii, cu scop după mărturisirea contemporanilor — de a paraliza influența Câmpineanului și a surpa totdeodată și teatrul.

Spre împlinirea acestui scop chemă iarăși pe C. Aristia și-i propuse direcțiunea teatrului cu salariul de galbeni cincizeci pe lună și tot venitul reprezentațiunilor. Este însă un proverb care zice: Cine s-a fript cu ciorbă se teme și de iaurt. Bietul Aristia se fripsese de două ori cu ciorbă și ceea ce i se oferea acum nu era nici iaurt, nici apă rece. Spre a scăpa, dar, de acestă nouă amăgire, ceru de la domnitor să i se dea în scris ofertele ce-i făcuse. Această dorință nu i se împlini de domnitorul sub diferite pretexte, între care intra și acela că nu voiește să se declare pe față protector al teatrului, ca să nu atingă susceptibilitatea Câmpineanului. Aristia primi și se fripse pentru a treia oară, căci după suirea pe scenă a lui “Saul” de Alfieri cu un succes gigantic, în care se distinse foarte mult junele Curie, începură persecuții indirecte, care aduseră căderea definitivă a teatrului[13].

La anul 1844—1845 Constantin Carageali, elev al lui Aristia, părăsi capitala Moldaviei, unde întreprindea arta dramatică cu mare succes, și însoțindu-se cu C. Mihăileanu și prin concursul dlor Anesti Cronibace, Lăscărescu, Ralița Stoenescu și Caliope Carageali, deschiseră iarăși teatru [14].

Note

1. ↑ De la acei scamatori a rămas vorba populară altă căciulă. (n. N. F.)
2. ↑ După unii, acest teatru a fost clădit pe locul Slătineanului. (n. N. F.)
3. ↑ Cele trei opere dintâi sunt de Rossini, iar celelalte două de Mozart. (n. N. F.)
4. ↑ Pean - imn grecesc.
5. ↑ Această femeie, română de origine, era soția serdarului Dumitrache Bogdănescu. (n. N. F.)
6. ↑ Tradusă din elinește de A. Nănescu, unul dintre junii actori români. Rolul Ecubei dintr-această operă s-a jucat (așa spun contemporanii) de dl I. E. Rădulescu, care, dorind ca reprezentațiunea să iasă întru toate bine, împlinea și rolul de sufler. (n. N. F.)
7. ↑ Tradusă de Herdelius, amic al lui Georgie Lazăr. (n. N. F.)
8. ↑ Muza tragediei și a comediei. (n. N. F.)
9. ↑ În acești timpi se formă o societate secretă ai cărei capi și zeloși sprijinitori erau Constantin Golescu și I. Eliade.
   Iată și programa acestei societăți:
   I. Școala din Sf. Sava să se împlinească și să se înalțe la gradul de colegiu. După modelul acesteia să se creeze alta în Craiova.
   II. Crearea școalelor normale în capitala fiecărui județ prin elevi ieșiți din colegiu.
   III. Crearea școalelor primare în fiecare sat.
   IV. Fondare de jurnale sau gazete în limba română.
   V. Aboliția monopolului tipografic.
   VI. Încurajarea spre traducțiuni în limba patriei și tipărirea acestora.
   VII. Formarea unui teatru național.

VIII. Stăruirea spre a ieși din regimul fanariot prin reforme înțelepte sau reînnoirea primelor instituții ale țării (vezi Issahar, pag. 77 78). (n. N. F.)

10. ↑ În timpul guvernului provizoriu, s-a făcut o mică încercare din partea lui Aristia pentru deșteptarea gustului de teatru. El a reprezentat cu școlarii săi pe Iunius Brutus și Orest de Alfieri, iar mai în urmă pe Zaira de Voltatire. Pe cele două dintâi în limba elenă, iar pe cea din urmă în limba franceză. Dintre junii școlari s-a distins mai mult (așa se zice) C. A. Rosetti, care a reprezentat pe Egist tiranul din tragedia Orest cu o ferocitate atât de naturală încât a spăimântat pe public și chiar pe Aristia, profesorul său. (n. N. F.)
11. ↑ Iată ce zicea, în această materie, răposatul B. Catargiu într-un articol făcut în urma reprezentării dramei Misantropia și pocăința de Kotzebue:
    “Lăsați, dar, voi, fii ai acelor mari domnitori ai lumii, lăsați bufonăria și satira pe seama acelor suflete înghesuite, pe seama acelor duhuri sărace. Părinții voștri au fost mari și voi nu puteți fi mici. Vrei ca actorul român să arate ceea ce este? Fă-l să trăiască în elementele strămoșilor săi. Slava, amorul, generozitatea, patriotismul, răzbunarea, trufia, dreptatea; iată ce-i trebuie lui ca să fie mare. Dă-i tragedii sângeroase și drame scrise cu lacrimi și le va juca bine. Nu-i da farsă, că el nu știe să fie bufon; el n-a știut a se slugări și a se maimuța. Nu-l vei vedea niciodată să-și știe rolul, pentru că nu-i place nici în glumă a fi măscărici.
    Priviți teatrul ca o școală de moral și veți afla actori mândri de a fi profesorii norodului, și veți vedea și actori buni. Faceți pe actorul român să meargă singur, îmbulzit de sine, înecat în lacrimi pe amvonul său; să învețe, să înduplece, să miște inimile, să se simtă fericit și mândru de profesia sa. Nu-l târâți în silă a-i pune peruca bufonului în cap, a-l face o caricatură și a-l umili spre a se scălâmba înaintea unui public care și el e tot român și singur nu știe pentru ce nu-i plac scălâmbăturile.
    Acesta este misterul teatrului socotit în adevărata lui însemnare și astfel a fost socotit și între cei vechi.
    B. Catargiu”
    (n. N. F.).
12. ↑ C. Manu dete primul semnal, înzestrând societatea cu două mii de galbeni, care, înmulțindu-se prin dobânzi, credem că se vor fi întrebuințat la clădirea teatrului. (n. N. F.)
13. ↑ Cea mai mare lovire dată teatrului fu oprirea lui Momolo de a mai închiria sala pentru reprezentațiuni române. (n. N. F.)
14. ↑ Nu vom zice nimic despre progresul sau regresul ce a făcut teatrul sub direcțiunea lui Carageali, ca să putem vorbi mai pe larg în romanțul Ciocoii noi despre tot ce s-a petrecut în teatru până în ziua de astăzi. (n. N. F.)

Capitolul XXI

Femeia a scos pe om din rai

Lectorii noștri cunosc planul lui Păturică și al Duducăi de a ruina pe fanariotul; n-au însă nici o idee despre ingenioasele lor mijloace prin care își puneau în lucrare întunecoasa lor intențiune. Este dar de datoria noastră a da aci câteva probe despre vicleniile acestor doi șireți.

Cunoaștem cu toții că luxul este cel mai teribil agent al corupțiunii; pentru dânsul femeia cea mândră și ușure de minte calcă în picioare credința jurată soțului ei, vestejește onoarea sa și a familiei, își face copiii nefericiți, cade în ura și disprețul societății, în fine face totul și se pierde în prăpastia celor mai mari crime.

Acest flagel, inventat de Satan ca să piardă pe om prin femeie, deși se introdusese în țară la noi de către fanarioți, cu scop de a ne face să pierdem simplitatea și viața cea aspră ce ne dă tăria de caracter, dar, el fiind foarte costisitor, se întinsese numai în clasele cele avute, iar poporul rămase neatins. Dar invaziunile ce neîncetat călcară țara introduseră cu încetul manufactura europeană, care se compune în mare parte din diamante și aurării false, precum și din postavuri și mătăsării arse, cu care neguțătorii cei fără conștiință înșelau și sărăceau norodul[1].

Răul acesta merse crescând neîncetat, iar în timpul lui Caragea ajunse la culme. Luxul, acum, își avea prozeliții săi în toate clasele societății: femeile nu mai visau decât diamanticale, stofe de mătase și alte secături de acestea, pentru care erau în stare a sacrifica tot.

Deschiderea clubului de la Cișmeaua Roșie și prefacerea lui mai în urmă în sală de teatru dete o întindere și mai mare luxului. Toată societatea dorea să vadă tragediile și operele germane reprezentate de Gherghei. Nu era familie în care să nu se vorbească despre teatru și mai cu seamă despre găteala cucoanelor. Femeile își martirizau bărbații, iar junele și junii pe părinții lor, ca să le cumpere veșminte noi, diamante și parfumării. În darn se opunea bietul calemgiu la pretențiunile femeii sale, în darn îi repeta de o mie de ori că dintr-o leafă de cincizeci lei pe lună [2] nu poate să ție greutățile familiei și să facă și lux, căci femeia punea mâinile în șolduri și îi răspundea prin aceste cuvinte:

“Calicule! dacă n-ai stare, de ce te-ai însurat? Să-mi faci rochie de maltef și să-mi cumperi șal și cercei de Lipsca, auzi tu? C-apoi îmi fac eu…

Înțelesu-m-ai?”

Nenorocitul soț tăcea și privea cu sufletul plin de întristare pe soția sa îmbrăcată întocmai ca cele mai dintâi cucoane, fără să-și aducă aminte că a contribuit cât de puțin la strălucitul lux al soției sale.

Într-o seară postelnicul Andronache, în contra obiceiului său, se afla acasă la dânsul. El ședea pe o sofa fumându-și ciubucul cu o flegmă demnă de un osmanlâu și vorbea din când în când cu Păturică.

— Așa, Dinule dragă, zicea el, să ne mai măsurăm cheltuielile, că nu mergem bine. Ce D-zeu! Eu câștig pe tot anul aproape la patru sute pungi de bani, și cu toate acestea vii neîncetat de-mi spui că n-avem bani și mă silești să fac împrumuturi.

— Foarte bine te-ai gândit, milostive cucoane; numai este cam târziu. Datoriile s-au mărit foarte mult prin neplata dobânzilor: Costea Chioru vine în toate zilele de-mi cere dobânda și capetele, grămăticul lui baron Meitani asemenea, fără a mai adăuga că de multe ori întâmpin cheltuielile curții din mica mea lefșoară de calemgiu, pe care mi-ați dat-o blagorodnicia voastră.

— Dar bine, Dinule, îmi aduc aminte că chiar în luna trecută am câștigat peste o sută pungi de bani de la slujbele ce am dat la unii-alții prin mijlocirea mea; ce s-au făcut acești bani?

— S-au cheltuit toți, milostive cucoane.

— Ei bine, pe ce? Fă-mă să înțeleg.

— Asta e foarte cu putință; să aduc catastiful, să vezi.

Ciocoiul se pogorî jos în camera lui și se întoarse într-o clipă ținând în mâini o carte mai mult lungă decât lată, pe care, deschizând-o, citi cu o manieră cancelarică:

CATASTIH DE DOSOLIPSIE[3] *AL CASEI DUMNEALUI MARELUI POSTELNIC ANDRONACHE TUZLUC*

Leatul 1818 septembrie 1

Primiți

Talere Bani

20.000 — De la șapte ispravnici ce au luat pitacele din mâna mea.

6.585 — Ipac de la alte huzmeturi date prin mine. 3.567 — Ipac de la noii căpitani de poteră ce și-au luat pitacele tot prin mine.

8.600 — Arenda moșiei Plânsurile pe leatul 1818. 1.250,90 — Ipac din vânzarea a 2.500 vedre vin, vadra pe bani șaizeci.

2.500 — Din vânzarea pădurii de pe moșia Chinuielele. 3.500 — De la

igumeni pentru volnicii și alte madele. 2.000 — De la episcopul Râmnicului pentru prefacerea unui zapis de datorie.
1.700 — Ipac de la episcopul Buzău.
297,30 — De la doi nemți ca să aibă voie a juca pe la bâlciuri: “la o para cinci”[4].
50.000 — Fac peste tot primirile.

Cheltuiți pe leat 1818

Talere Bani

8.680 — Cheltuiala cuinii, care se vede trecută condei cu condei în catastihul stolnicului.
1.560 — Lemne pentru iarna trecută.
800 — Cărbuni.
600 — Fân și orz.
380 — Îmbrăcămintea țiganilor.
1.800 — Facerea unui han la moșia Chinuielele.
400 — Dregerea butcei și a rădvanelor.
15.000 — La două zaiafete: unul la sf. Andrei și altul la sf. Vasile.
12.500 — Dați giuvaergiului pentru diadema de diamant și alte guivaericale date cucoanei Duduca la sfântul Andrei.
1.000 — Chiria caselor cucoanei Duduca.
250 — Ipac simbria slugilor dumneaei.
3.000 — Ipac simbria arnăuților.
8.000 — Giuvaeruri, blane de samur, cacom și de belchiță, icumașuri de rochii cucoanei Duduca de la sf. Vasile.
250 — Dați iamacilor și calemgiilor ce au venit cu Crăciunul domnesc[5].
250 — Dați meterhanelei, idicliilor, fustașilor și altor tagme de slujitori bacșiș de sf. Vasile.
19.380 — Dați blagorodniciei voastre pentru buzunar în mai multe rânduri.
1.200 — Simbriile slugilor casei.
200 — Bacșiș lor de sf. Vasile.

66.670 — Fac cheltuiți.
50.000 — Se scad primiți.

16.670 — Cheltuiți mai mult și care s-a luat cu dobândă de la Costea Chiorul.

Fanariotul ascultă cu luare-aminte socotelile ce-i înfățișă Păturică, dar când ajunse la încheiere și văzu luate de vânt cele una sută pungi de bani și o datorie nouă de lei 16.670, oftă din adâncul inimii; dar în momentul când se gătea să facă oarecare băgări de seamă și mustrări vătafului său de curte, ajunse la urechea sa zgomotul unei trăsuri ce se oprise la scara caselor sale.

Păturică ieși să vadă pe vizitătorul și revenind anunță pe chera Duduca.

— Duduca! exclamă fanariotul cu surpriză.

— Da, milostive stăpâne, dumneaei.

— Lasă-mă dar singur și te voi chema la trebuință.

Păturică plecă capul în jos și, ieșind din cameră, se întâlni față în față cu Duduca, căreia îi șopti încet:

— Să te văd, acum este timpul.

— Lasă pe mine, răspunse ea cu un accent ce se stinse pe frumoasele ei buze, precum se stinge o armonie de tonuri muzicale purtată pe aripile vântului din locuri depărtate; apoi intră în iatacul grecului și șezu lângă dânsul pe sofa. Veșmintele ei simple, dar bine tăiate, coafura cea împănată cu roze și micșunele, parfumurile cu care era stropită și mai presus de toate grațiosul aer ce avea în acea seară arătau până la evidență necesitatea ce avea ea de a încânta și a ameți pe fanariot mai mult decât totdeauna.

Scopul ei era deja pe jumătate împlinit, căci fanariotul, cum o văzu, deveni palid și începu să-i tremure fibrele de emoțiune.

— Dumnezeule! cât ești de frumoasă, Duduco! exclamă el cu ochii rătăciți și cercând, cu mâna tremurătoare, să apuce pe a frumoasei cochete.

— Râzi de mine, cucoane Andronache; eu nu sunt atât de frumoasă, precum zici.

— Nu, Duduco, îți spun adevărul!

Greaca se plecă să-l sărute pe obraz cu un transport de amor prefăcut, luă mâna lui într-ale sale și o acoperi de sărutări, apoi căzu în niște meditațiuni pe care fanariotul le tălmăcea în multe chipuri, dar toate în favoarea amorului său.

Mai multe scene de un amor delicios se petrecură între dânșii, dar când greaca crezu că a sosit timpul să dea lovitura decisivă, se prefăcu că cade într-o adâncă întristare, oftă cu o prefăcătorie ce nu s-a văzut pân-acum chiar la cei mai lăudați actori dramatici ai teatrului nostru și vărsă câteva lacrimi mincinoase.

Fanariotul o privi cu extaz și durere de inimă, căci din nenorocire o iubea până la nebunie. În momentele acestea vicleana femeie scoase o

gevrea albă din buzunarul unei scurteici blănite cu cacom alb și își șterse ochii, apoi îmbrățișă pe fanariot și începu a-l săruta cu buzele ei cele rumene și arzătoare ca focul.

Aceste fine prefăcătorii puse pe fanariot într-o pozițiune foarte critică; el nu știa la ce să atribuie lacrimile și furiile de amor ale amantei sale.

Greaca începu iarăși a ofta și a lăcrima.

— Ce ai, Duduco, de plângi și oftezi? o întrebă fanariotul cu un aer în care se vedea disperarea și curiozitatea. Spune-mi, cine te-a supărat?

— N-am nimic, nu m-a supărat nimeni.

— De ce plângi dar? De ce oftezi?

— Plâng nenorocirile mele.

— Și care sunt acele nenorociri? Nu te îmbrac? Nu-ți dau demâncare și casă? În sfârșit, nu te iubesc mai mult decât pe mine? Nu vezi că amorul tău m-a zalisit, am ajuns ca Manea nebunul?…

— Prefăcătorii bărbătești și nimic mai mult.

— Nu, Duduco, pe viul Dumnezeu, te iubesc din toată inima.

— Dacă m-ai iubi, m-ai lăsa și pe mine să mă duc la plimbare, la teatrul nemțesc și la comedie: nu m-ai ține închisă ca pe-un papagal și îmbrăcată cu trențele astea ca o preoteasă de mahala.

— Dar bine, giuvaericalele ce ți-am trimis la ziua mea, cumașurile de rochii, șalurile, toate acestea le numești trențe? zise fanariotul ofensat și atins de nemulțumirea amantei sale.

— Nu sunt trențe, dar nu sunt la modă.

— Să le schimbăm și să luăm altele, de modă.

La aceste cuvinte Duduca începu să râdă cu hohot.

— De ce râzi? întrebă fanariotul.

— Auzi acolo, să le schimb! Da slavă Domnului! nu sunt nici condicăreasă, nici teleloaică.

— Dar bine, Duduco dragă, e păcat să șadă degeaba în sipet.

— M-am gândit eu la aceasta și le-am vândut pe toate la Tolba ovreica[6].

— Și acum?

— N-am alte haine decât aceste ce le vezi și cerceii aceștia de tumbac (bronz).

— Și ce ai prins pe dânsele?

— Mai nimic, o mie cinci sute de lei.

— O mie cinci sute!… dar știi tu, Duduco, că acele lucruri costiseau peste o sută pungi de bani?

— Teleloaica mi-a zis că pietrele sunt proaste.

Grecul rămase pe gânduri, apoi zise:

— Ei, bine, Duduco, cu ce o să ieși acum în lume?

— Cu veșmintele ce vezi pe mine.

— Să te ferească Dumnezeu de una ca asta. Amoreaza postelnicului Andronache nu va purta niciodată rochii de maniță și de bogasiu.

Greaca, mulțumită foarte mult de ambițiunea în care adusese pe amantul ei, schimbă vorba.

— Am auzit, zise ea, că teatrul nemțesc este foarte frumos și nemțoaica cea tânără a înnebunit lumea; se mai zice iarăși, că hatmanul Cărăbuș moare după dânsa. Când o să mă duci să o văd și eu? Ai? Spune-mi!

— O să vie vremea, scumpa mea.

— Am auzit că zilele astea o să parastisească “Italiana în Algir”, bucată cu cântece. O să mă duci să o văd și eu?

— Da, da, o să te duc, îngână fanariotul aprins de gelozie.

— Să văd și eu cucoanele și boierii cei mari.

La zicerea boieri, gelozia fanariotului se irită și mai mult; el se temea să o expuie vederii lui beizadea C. și a capioldașilor lui, căci îi știa cât erau de stricați.

Duduca se prefăcu că voiește să plece, dar în momentul când își lua rămas bun de la amantul ei, ușa camerei se deschise puțin și lăsă să se vadă capul cel pleșuv și fața cea plină de viclenie a lui Costea Chiorul bogasierul.

— Chir Costea! zise Duduca cu o surpriză prefăcută.

— Da, plecata slugă a măriei sale marelui postelnic și a dumitale, prea strălucită cuconiță, răspunse șiretul, lăsând să se vadă cât se putea mai bine o cutie de giuvaericale și câteva șaluri și cumașe de mătăsării.

— Ce ne aduci nouă, chir Costeo? întrebă fanariotul cu gravitate.

— Să trăiești, arhon postelnice! Am desfăcut astăzi taxidul de marfă ce am primit de la Țarigrad și, după datorie, am venit mai întâi la înălțimea ta, ca să-ți alegi ce-ți va plăcea.

— Aferim, chir Costeo, să trăiești; dar ia spune-mi, ce ne-ai adus? Deschide-ți cutiile să vedem și noi. Ai, dă-te mai încoace!

Costea Chiorul deschise cutia pe care o adusese cu dânsul și începu a desface mărfile, pronunțând cu îngâmfare numele fiecărei mătăsării sau giuvaerica:

— Asta este hataia de Veneția sadea, hataia florantin, camohas de Veneția cu fir, camohas sadea, catifea cu aur și sadea de Veneția, sandal cianfes, canavăț, tafta, atlas vărgat și cu flori, hares pungiuc, fesuri tuneslii, basmale de Triesti, de Franța și de Englitera, tulpan mosc, alagea de Triesti, șal de India ciacliu, șal boza-fer mai prin colțuri, gear de India, șal, sangulie, brâuri caragialar cusute, cutnii, alagea, citarii și gazii de Brussa, suvaiele de Hale[7].

Greaca privea cu ochi scânteietori mătăsăriile de Veneția, de Franța și de Brussa și, când îi plăcea vreuna, făcea lui Costea câte un semn de înțelegere, iar el punea la o parte materia aleasă.

— Ceva giuvaericale frumoase și ieftine! exclamă Duduca cu voce tare și făcând un nou semn de înțelegere neguțătorului.

— Avem, strălucită cuconiță, de cele mai frumoase, dar sunt cam scumpulețe.

— Nu te teme despre preț, adaose postelnicul, cam atins la mândrie. Scoate tot ce ai mai bun și voi plăti cu bani peșin (gata).

Aceste cuvinte umplu de bucurie pe amândoi amăgitorii. Costea Chioru începu să scoată dintr-o cutie: coliere (ghiordane) de diamant și de rubine, cercei de berliant, inele de smarand, rubin, berliant și matostat, făcând fiecărui obiect câte o laudă nemeritată.

Duduca alese un colier de diamant, o pereche cercei de briliant, câteva inele de rubine și smarand, vreo câteva carfițe (ace) de aur cu pietre scumpe și zece bucăți de mătăsuri din cele mai scumpe.

— Ia să vedem, Duduco dragă, ce ți-ai ales.

Vicleana femeie arătă fanariotului toate obiectele și, ca să ațâțe și mai mult ambițiunea lui, zise cu un zâmbet înrăutățit:

— Iată lucrurile ce mi-am ales, dar…

— Dar ce? răspunse fanariotul ofensat.

— Costisesc prea mult, nu sunt pentru mine.

— Aceste vorbe mă supără, Duduco. Ia orice-ți place; ia chiar toată marfa lui Costea, ca să vezi că pentru amorul tău sunt în stare să jertfesc chiar viața mea. Apoi, întorcându-se către Costea, îi zise: Fă socoteala, Costeo, și spune-mi ce-ți sunt dator.

— Numaidecât, măria ta. Și scoțând un petic de hârtie din sân și un condei de pană din călimările de alamă ce purta la brâu, se prefăcu că scrie și sumarisește; iar după ce clătină capul de câteva ori, ca să arate de câtă

importanță era suma ce avea să pronunțe, zise: Giuvaericalele și cumașele de rochii costisesc una… sută… două-zeci pungi de bani.

— A! A! e foarte scump; nu iau nimic! exclamă greaca, luând un aer de o sublimă prefăcătorie.

— Ține-le pe toate, adaose fanariotul și întorcându-se către neguțător îi zise cu mândrie: Vrei să-ți plătesc acum îndată în bani naht sau să-ți fac zapis cu datorie[8]?

— Bine ar fi să-mi plătești în naht, dar, ca să nu te supăr, primesc și pe datorie; să-mi dai însă o poliță cu nume deschis către baron Sachelarie sau către căminarul Polizache și totul se va isprăvi.

— Bine, fie după cum zici! Polița se scrise și se dete în mâna lui Costea, care o primi făcând închinăciuni până la pământ.

În momentul când se termină această infernală tâlhărie, un geamăt răgușit se auzi în cameră. Nimeni nu băgă de seamă afară de Duduca, care deveni palidă ca un cadavru.

Acel geamăt, ce semăna cu urletul de bucurie al demonilor când fac să cadă un sfânt în lanțurile lor, era expresiunea infernalei bucurii a lui Păturică, care prin stratagema de acum a Duducăi devenea stăpân pe tot ce-i mai rămăsese bietului fanariot.

Duduca și Costea ieșiră amândoi din casa fanariotului, mulțumiți de treburile ce făcuseră.

Note

1. ↑ Că luxul a corupt în mare parte societatea noastră, nu mai este îndoială. Dovadă la aceasta dăm ordinul principelui Alesandru Moruz dat către marele cămăraș, prin care oprește pe neguțători de a mai aduce în țară flude, lino, mătăsării și alte obiecte de lux, căci aduc vătămare și sărăcie norodului. Iată acel ordin domnesc:
“Io Alesandru Constantin Moruz, voievod și domn Țării Românești.
Dum. vel-cămăraș, primind domnescul nostru pitac, să chemi pe toți lipscanii la cămară și să le dai porunca domniei mele pentru flude și linaș, sadetica i în cusături și în basmale, ce sunt lucruri care pricinuiesc o cheltuială zadarnică și o stingere de obște, ca câte dintr-acestea se află acum la prăvăliile lor, acelea numai să și le vândă neopriți; iar de aci înainte să știe că, fără de a avea voie să le deschidă și să le vândă, se va pecetlui și, făcându-se zapt la cămara domnească, se va scoate din țara domniei mele afară și mai mult nu vor fi îngăduiți a le deschide și a le vinde aici. Drept aceea, ca să n-aibă pricină de îndreptare că n-a știut, să le arăți porunca domniei mele hotărâtoare, ca să o știe; așijderea să arăți dumneata porunca aceasta la vel-vameș al carvasaralii ca de acum înainte oricâte de acest fel, numite mai sus lucruri zadarnice, va găsi între mărfurile ce aduc lipscanii, pecetluindu-le de față cu stăpânul acelei mărfi, să le trimită la cămara domniei mele. Și însumi eu, domnul, am poruncit.

1794, martie 11”
(După “Condica arhivei” cu nr. 112 roșu, foaia 219 verso.) (n. N. F.)

2. ↑ Șeful de masă pe atunci se plătea lei 50 pe lună și-și scutea via din vinărici și individul său de podvezi și angarii; plătea însă la primirea ordinului de orânduire lei 5, sub numire de havaiet. (Condica arhivei, nr. 121, foaia 20-26 roșu.) (n. N. F.)
3. ↑ Dosolipsie - de dare și luare. (n. N. F.)
4. ↑ Jocul rolinei, pe care poporul nostru îl numea “la o para cinci”…(n. N. F.)
5. ↑ [5] După obiceiul de pe atunci, condicarii și logofeții de Divan se duceau cu Crăciunul la domnitor și pe la toți boierii cei mari. (n. N. F.)
6. ↑ O neguțătoreasă de haine vechi din timpul lui Caragea. (n. N. F.)
7. ↑ Vezi catalogul vămilor din timpul lui Caragea ce se află trecut în Condica arhivei nr. 121, foaia 210. (n. N. F.)
8. ↑ Cu termen. (n. N. F.)

Capitolul XXII
Italiana în Algir

În mahalaua numită în vechime Popa Dârvaș, iar acum Biserica Albă după Podul Mogoșoaiei, față-n față cu casele cele mari ale Deșliului[1] se afla pe timpul lui Caragea o piață, în mijlocul căreia clădise doamna Ralu o sală de club, care mai în urmă se prefăcu în teatru. Acest edificiu avea lungimea de optsprezece stânjeni, iar lățimea de nouă și câteva palme; privit însă din punctul de vedere al stilului și altor amănunte arhitectonice, nu prezenta nimic însemnător. Interiorul lui se compunea dintr-o sală de spectacol și câteva camere situate la dreapta și la stânga sălii. Într-una dintr-însele se țineau dulceți, rachiuri și băuturi răcoritoare pentru trebuința publicului; iar în cea de a doua ședeau slugile boierilor pe timpul reprezentațiunii.

Sala teatrului propriu-zisă avea trei rânduri de loji tapețate cu postav roșu și împodobite cu perdele de chembrică cu ciucuri albi. La dreapta era o sofa îmbrăcată cu catifea roșie, pe care ședea domnitorul, iar mijlocul sălii era acoperit cu lavițe căptușite tot cu postav roșu. Scena se deosebea de restul sălii printr-o cortină de pânză pe care era desenat Apollon ținând lira pe genunchi. Într-un spațiu mic ce despărțea scena de public erau o mulțime de scaune și pupitre[2] destinate pentru muzicanții ce compuneau orchestra de pe atunci. Iluminația era în adevăr curioasă, căci, în loc de lampadariu și lămpi, teatrul era peste tot iluminat cu lumânări de seu puse în sfeșnice de tinichea, spânzurate împrejurul sălii.[3]

Prețul intrării era regulat în modul acesta: lojile de mijloc se plăteau câte un galben și erau lăsate pe seama boierilor celor mari, a consulilor și altor persoane de distincțiune; lojile de jos și cele de la al treilea rând se plăteau cu lei zece, și erau comune pentru toți cei ce voiau a le închiria, iar parterul se plătea câte lei trei de fiecare persoană.

La 8 septembrie 1818 pe fațada teatrului despre care vorbirăm era lipit un afiș scris în limba grecească și tipărit în tipografia boierilor clinceni. Acest afiș vestea înaltei nobilimi și respectabilului public de pe atunci că în seara acelei zile era să vadă și să audă opera Italiana în Algir[4] de compozitorul Ioachim Rossini.

Această operă, fiind anunțată de mai multe ori și încă nereprezentată, ațâțase foarte mult dorința publicului de a o vedea. Amatorii dar de teatru

veniseră cu două ore înaintea deschiderii teatrului, spre a-și cumpăra bilete de intrare; și ca să fugă de urâtul ce pricinuiește așteptarea, unii se plimbau formând mici grupe și discutând despre diferite chestiuni de care se interesau, iar alții formaseră un mare cerc împrejurul afișului și comentau muzica și intriga piesei cum se pricepeau. E tragedie, ziceau unii. Ba este comedie, răspundeau alții, afară de câțiva învățați, care, luând cuvintele drama giocoso în simț material, afirmau cu aroganță că nu este nici tragedie, nici comedie, ci jalnică priveliște cu jocuri și cântece!…

În timpul când se petreceau toate acestea pe piața și înaintea teatrului, se deschise o ușă și se văzu capul cel pleșuv și fața cea galbenă și rece a neamțului casier. Privitorii, ce până aci așteptau liniștiți, cum văzură pe casier năvăliră toți deodată și începură a cere bilete cu un zgomot foarte mare.

Neamțul, însă, își vindea marfa sa cu sânge rece și după regulă, fără a se tulbura cât de puțin de cererile ce i se adresau în numele celor mai mari boieri ai țării; dar când auzi strigând: Loja marelui postelnic Andronache Tuzluc, tăie numaidecât biletul și-l dete cu atâta grăbire, încât era aproape să uite a cere costul ei.

În fine, pe la șapte ore și jumătate după amiază, porțile teatrului se deschiseră; publicul începu a intra înlăuntru salutat cu temenele de arnăuții ce formau garda de onoare și, în puțin timp, lojile și parterul se umplură de privitori.

Directorul teatrului, fiind înștiințat la timp că în acea seară era să vie și domnitorul, împreună cu toată ecpaiaua sa (suita sa), osebit de alte înfrumusețări de ocazie ce făcu, dete ordin a se ilumina teatrul cu lumânări de ceară care, deși produceau o lumină foarte slabă, erau însă de ajuns ca să facă a scânteia în mii de culori diamantele și alte pietre nestemate grămădite pe cerceii, fuliile și ghiordanele[5] cucoanelor.

Într-una din lojile curții sta beizadea Costache Caragea, împreună cu doi fanarioți și cu hatmanul Cărăbuș, favoritul și neseparabilul său amic.

Acest frumos și libertin principe privea prin toate lojile, ca să găsească vreo frumusețe necunoscută încă de dânsul, spre a o face victimă plăcerilor sale. După ce făcu un gir de privire peste tot teatrul, ochii lui rămaseră înfipți asupra unei june femei, care, pe lângă o rară frumusețe și eleganță, avea și un costum din cele mai la modă și mai bogate. Ea era îmbrăcată cu o rochie de catifea pătlăginie, cu piepții ridicați și mânecile strâmte, după moda de atunci. Mijlocul îl avea încins cu un colan țesut în fir sârmă[6], iar

în mijlocul pieptului avea o mare floare de diamant, care, fiind pusă pe rochia cea de culoare închisă, strălucea cu mai multă tărie. Gâtul ei era acoperit cu simizet de blonduri de Olanda și cu un ghiordan (colier) de smaragde și safire; în urechile sale cele delicate erau atârnați niște cercei de diamant, mari și strălucitori; pe cap avea un fes alb de Tripoli, legat împrejur cu o sangulie albă, cusută cu mătase și fir, ale cărei extremități formau un frumos nod, în care erau înfipte două flori de diamant.

După ce beizadeaua o privi cu multă luare-aminte se întoarse către hatmanul Cărăbuș și îi zise:

— Costache!

— Aud, măria ta!

— Cunoști tu pe cucoana aceea?

— Care, măria ta?

— Aceea care șade în loja de lângă a conțului prusienesc.

Cărăbuș privi cu luare-aminte locul indicat, apoi răspunse cu mare liniște:

— O cunosc, măria ta.

— Cine este, spune-mi?

— Este fata lui Mihale ciohodarul.

— Să vedem, pare că-mi aduc aminte: cum ai zis?… Fata lui?… Fata lui Mihale ciohodarul din Izvor și acum țiitoare a postelnicului Andronache Tuzluc.

— Da, da! îmi aduc aminte, o cunosc.

— Vei fi voind poate să o vizitezi, adaose Cărăbuș cu acel interes ce mișcă pe toți junii cei demoralizați, când li se prezintă noi ocaziuni de dezmierdări simțuale.

— Ți-am zis că o cunosc și credeam că înțelegi noima acestui cuvânt laconicesc.

Pe când se petrecea acest discurs între beizadeaua și favoritul său, seleam-ceaușul curții domnești intră în teatru și anunță venirea domnitorului.

Vestea aceasta făcu să se nască un freamăt în tot publicul, care aștepta venirea principelui cu acea nerăbdare și curiozitate proprie mulțimii și gloatelor societății.

În fine principele intră în teatru cu aerul său de mărire pe care fanarioții știu foarte bine a-l imita. Publicul strigă de trei ori: “Să trăiască măria sa!, apoi se liniști”.

Reprezentarea începu prin frumoasa uvertură scrisă de celebrul Rossini în momente de o fericită inspirațiune și merse înainte până la faimosul terțet din care se formează finalul primului act, după a cărui terminare cortina se lăsă, iar publicul din parter și chiar din loji ieși afară ca să se răcorească.

După o mică pauză clopoțelul dete semnalul începerii actului al doilea. Spectatorii se așezară pe la locurile lor și se puseră a asculta cu mare atențiune frumoasele melodii ce se cuprind și în acest act; dar pe când reprezentația ajunsese la scena în care Mustafa, deiul Algirului, trimite pe sclavul Lindoro să cheme pe Isabela, iar lui Tadeo, caimacamul său, îi zice că pe dată ce se va prezenta frumoasa străină și îl va auzi strănutând de trei ori, să iasă afară, pe acest timp doi condicari de Divan, ce ședeau pe o laviță și ascultau opera, începură a vorbi între dânșii și a râde ca niște nebuni.

— Este curios, dar foarte adevărat, zise leșinând de râs unul dintre cei doi condicari adresându-se către cellalt.

— Despre ce este vorba? răspunse cel întrebat, zâmbind fără să știe pentru ce.

— Privește, te rog, mai cu băgare de seamă la ceea ce se petrece pe scenă și vei vedea că seamănă ca două picături de apă cu ceea ce se petrece în casa postelnicului Andronache Tuzluc.

— Și ce se petrece în casa acelui boier?

— Lucruri mari, nenișorule, gugumănii nemaiauzite! Vezi pe cucoana aceea care șade în loja de lângă elciul Prusiei?… Uită-te bine la dânsa; vezi cât e de gătită: diamantele și rubinele sunt aruncate pe dânsa cu lopata, parcă e brezaie sau teleloaică.

— Ei bine, o văd.

— Acea femeie este țiitoarea postelnicului Andronache Tuzluc.

— Bravo! e frumoasă de minune.

— Așa este precum zici, dar eu, unul, m-aș lipsi de asemenea frumusețe și fericire.

— Da de ce, bei-mu?

— Pentru că l-a lăsat în sapă de lemn; l-a făcut să-și vândă două moșii pân-acum și mult-puținul ce i-a mai rămas o să se strige mâine-poimâine la mezat de către datornici.

— Sărmanul om! poate că l-o fi iubind și dragostea amețește pe om.

— Aș! nu mai crede, nu-l iubește deloc; și pentru mai mare ocară a bietului om, s-a îndrăgit cu vătaful lui de curte și-i toacă starea fără mustrare de cuget.

— Ciudat lucru! Dar ia spune-mi, cine este acel vătaf de curte?

— Este un oarecare Dinu Păturică, un opincar de la Săcuieni și un șiret de n-are pereche.

— Dar bine, măi frate, cum s-a alăturat el pe lângă postelnicul?

— A venit în curtea lui cu picioarele goale și trențăros; bietului om i s-a făcut milă de dânsul, l-a îmbrăcat, l-a dat la școală să învețe carte grecească, l-a boierit și l-a pus în huzmet; iar el, drept mulțumire pentru toate aceste părintești faceri de bine, îi mănâncă starea și-și bate joc de cinstea lui.

— Curios lucru! Dar bine, nu s-a găsit cineva să-i deschidă ochii și să-l scape de această prăpastie spăimântătoare?

— Nu știu, zău; știu însă că eu unul, de-aș fi dintre cei mai de aproape prieteni ai lui, tot n-aș cuteza să-i dau sfat în madeaua aceasta.

— Și de ce nu-i faci acest bine?

— Pentru că m-aș învrăjbi cu dânsul.

— Nu înțeleg nimic.

— Ascultă, măi frate; omul dacă apucă să cadă la o patimă oarecare, poate să-l sfătuiască toată lumea, chiar Dumnezeu de-ar veni și i-ar zice să-și vie în simțiri, el nu l-ar asculta, ci va merge până ce va da în prăpastie.

Un mic zgomot ce venea dinspre ușa teatrului dete ocaziunea unuia din spectatori a se ridica de pe laviță și a privi în partea în care se aflau cei doi condicari. Acel om era postelnicul Andronache Tuzluc; el auzise tot ce se vorbise de dânsul și, voind să cunoască mai bine pe cele două persoane ce se ocupau de trebile sale, se servi de acea ocaziune ca să-i poată privi în față.

Note

1. ↑ Astăzi ale Slătineanului.(n. N. F.)
2. ↑ Băngi mici pe care pun artiștii notele în timpul executării. Această numire mai servă și spre a demonstra gradul de perfecțiune al artistului de orice instrument. (n. N. F.)
3. ↑ În timpul domniei lui Grigore vodă Ghica, trecând pe la noi marchizul de Ribopiers (Ribeaupierre), elciul Rusiei la Constantinopole, domnitorul luă măsuri spre a-i face o primire mai distinctă. Astfel dar, între alte tratamente ce-i făcu, îl invită și la un bal public dat în onoarea lui. Marchizul se duse la bal mai mult ca să observe gradul de civilizațiune al societății noastre, dar mătăsăriile, șalurile și mai cu seamă diamantele ce văzu la damele române îl surprinse, căci numai diadema, cerceii și ghiordanul cucoanei Z… M… costa peste un milion. Din întâmplare marchizul își aruncă privirea și asupra iluminației sălii și văzu cu destulă surprindere că era iluminată cu lumânări de seu. A doua zi, venind la curte și fiind întrebat de către domnitorul de a petrecut bine sau nu, marchizul răspunse că luxul cucoanelor noastre este egal cu al nobleței din Petersburg, numai un lucru nu mi-a plăcut, zise el

domnitorului.
— Ce lucru? întrebă vodă Ghica cu nerăbdare.
— Lumânările cele de seu, al căror fum strica aerul sălii.
— Cât despre aceasta, ai dreptate, arhon marchiz; dar la noi numai domnul are voie să ardă lumânări de ceară, ceilalți cată să ardă de seu. (n. N. F.)

4. ↑ Subiectul acestei opere se compune din fabula următoare: Corsarii Algirului, într-una din expedițiunile lor, prinseră o corabie florentină, în care găsiră o mulțime de obiecte de mare preț și câteva sute de călători pe care îi făcură prizonieri. Între acești nenorociți era și o damă frumoasă, împreună cu un gentilom bătrân, numit Don Tadeo, care îi făcea curte de mai mult timp, dar în loc de amor nu dobândea decât ura frumoasei dame.
   Ajungând în fine, corsarii la Algir împărțiră prăzile între ei, dând o parte deiului, una armatorului corăbei și pe cea de a treia echipajului. Frumoasa damă și Don Tadeo, ce trecea de frate al ei, fură înfățișați înaintea lui Mustafa, deiul Algirului, care, înamorându-se de dânsa ca un smintit, dete ordin să o transporte în harem, iar pe presupusul ei frate îl onoră cu rangul de mare caimacam și se servea de dânsul ca să comunice frumoasei femei înfocatul său amor.
   Într-o zi deiul hotărî să termine acest amor de capriciu. Chemă dar pe un sclav favorit și îi dete ordin să introducă la dânsul pe străina ce-i insuflase atâta pasiune; iar lui Tadeo îi zise că pe dată ce-i va face semn printr-un strănut repetat de trei ori, să iasă afară. Dama veni, deiul se simți aprins de un foc neobișnuit, strănută de trei ori, dar Don Tadeo, aprins și mai mult de gelozie, nu voi să iasă afară cu toate amenințările deiului. În fine comedia se termină, că deiul și Tadeo sunt amăgiți de frumoasa damă, iar ea părăsește Algirul împreună cu Lindoro, vechiul ei amant, pe care-l regăsește între sclavii din Algir. (n. N. F.)
5. ↑ Flori de diamante sau briliante. (n.N.F.)
6. ↑ Fir de cel mai bun. (n. N. F.)

Capitolul XXIII
Slugile boierești

Pe când floarea societății din București petrecea în sala teatrului, ascultând muzica lui Rossini și privind magnificul fast al lui Caragea și al copiilor săi, într-o cameră, alături cu sala teatrului erau adunate toate slugile boierești și așteptau acolo ieșirea boierilor din teatru, ca să le ajute a se sui în butci și a-i duce pe la casele lor.

Camera aceasta era foarte spațioasă și mobilată cu paturi de lemn învelite cu rogojini. Un mangal de aramă, plin cu cărbuni aprinși, slujea de încălzit și un felinar cu patru lumânări, spânzurat în mijlocul casei, procura lumina trebuincioasă.

Între slugi (feciori) există de mult timp un fel de ierarhie, întocmai ca cea din clasele boierilor: boier este marele ban, tot boier este și pitarul și șetrarul; dar banul și cei de seama lui șed la masă cu vodă, pe când boierinașii cei mai mici tremură de frig prin săli sau aprind ciubuce boierilor celor mari.

Feciorii de pe la boierii cei mari, plecând de la această regulă de distincțiune, ocupau în paturi locurile cele mai bune, iar ceilalți ședeau unul lângă altul, înghesuiți ca sardelele în butoaie.

Feciorul banului X… după ce umplu ciubucul stăpânului său și se înfășură în giubeaua îmblănită cu samur, tot a stăpânului său, se trânti în pat cu nepăsare și începu a fuma ca un cadiu. Feciorul vornicesei G… întoarse maloteaua stăpâne-sei pe dos și se îmbrăcă cu dânsa, apoi, după ce făcu un fel de pernă din șalul și sanguliile ei cele de mare preț, puse capul pe dânsele și se lăsă în brațele somnului. Câțiva din feciori, ca să gonească urâtul, începură a juca cărți pe fundul ișlicului marelui clucer T…, iar ceilalți rămaseră câtva timp într-un fel de nemișcare amestecată cu o ușoară somnolență.

Ioniță — astfel se numea feciorul banului X… — terminând fumarea ciubucului, tuși de două-trei ori cu ifos boieresc, apoi zise celorlalți:

— Știți una, băieți? Mie mi-e sete; cine face cinste?

— Eu, răspunse unul dintre feciori.

— Bravo, Dumitrache, bravo! Ai semne de procopseală, adaose Ioniță vesel pentru aprobarea propunerii sale.

— Are dreptate să facă cinste, zise un alt fecior cu aer de gelozie învederată.

— Da de ce?

— E! e! Să trăiască stăpână-sa și cuconul Costache…

— Și de ce să trăiască, spune-ne și nouă?

— Pentru că Dumitrache al dumneavoastră, Dumitrache ăl cu cinstea, este mijlocitorul lor; dar o să spargă dracu opincile și parcă văd pe Dumitrăchiță al dumneavoastră bătut la falangă sau zdrobit cu topuzul.

— Și de unde știi tu toate acestea? întrebă Ioniță.

— Mă întrebi de unde știu? E! e! băieți. Eu știu tot ce se vorbește prin toate casele boierești; cunosc chiar cele mai ascunse sfaturi ale boierilor.

— Dar bine, cum le afli toate acestea?

— Asta este iușchiuzarlâcul meu.

— Spune-ne și nouă, cum faci tu de afli toate tainele boierești?

— Cât despre casa stăpânu-meu, știu tot ce se petrece într-însa, căci cum vine câte un boier străin sau altcineva, eu intru după dânsul și, ca să nu bage de seamă șiretlicul meu, uneori mă prefac că mut un scaun de la un loc la altul, alteori netezesc macaturile pe pat, umplu ciubucele sau pun apă proaspătă în caramfile. În timpul acesta boierii vorbesc și verzi și uscate, fără să le treacă prin minte că-i ascult; eu însă le bag toate la cap și mă folosesc de dânsele la timp.

— Ei bine, cu stăpânu-tău faci precum zici, dar cu cucoana lui?

— Mult mai bine: m-am împrietenit cu fata din casă și-mi spune toate tainele stăpâne-si.

— Bună și aceasta; dar ia spune, cum afli tainele celorlalte case boierești? Aici să te vedem?

— Mă duc în toate zilele la pivnița de la Zlătari, unde găsesc pe toți feciorii de la casele boierești; aduc numaidecât o arămească[1] de vin chihlibariu și dau câte un ichilic[2] la toți frații, apoi încep havadișurile; și știm cu toții că în adunările noastre nu se vorbește decât de trebile altora. Eu fac ca filozoful; vorbesc puțin și ascult mult, adică îmi fac capul ceaslov de havadișuri fără ca alții să poată afla ceva de la mine.

— Ia spune acum, de unde știi tu că o s-o pață Dumitrache?

— Ascultați: Astăzi m-am dus cu cuconul la Mitropolie și, după obiceiul meu, am intrat în cancelarie și am auzit cu urechile mele pe logofătul mitropolitului luând tacrir vizitiului; ca mâine o să vedeți și pe nenea Dumitrache închis la spătărie și bătut la tălpi.

— Pune-ți pofta-n cui, nene Tudorică, răspunse Dumitrache cu nepăsare. Mi-am luat eu măsurile mele, adaose el. Cum oi duce pe ciocoaica[3] acasă, îmi strâng catrafusele (bagajele) și o apuc la sănătoasa.

— Iar până atunci să bem vinișorul care ni l-ai făgăduit! exclamară mai mulți dintre feciori, lingându-și buzele de pofta băuturii.

— Da! da! să bem, de ce nu? zise Dumitrache trântind pe pat un dodecar. Iată, băieți, din partea mea, adăugă el. Mai puneți și voi ceva și să-i tragem o mâncare de cârnați și o băutură de vin, să ne țiuie urechile.

— Aferim, Dumitrache, aferim! exclamară toți ciocoii deodată; apoi doi dintre dânșii, luând banii, se duseră să cumpere vin și cârnați.

În fine, aceste demoralizate slugi mâncară și băură câtva timp, iar după ce se cam amețiră de vin începură a petrece pe socoteala stăpânilor lor.

— Ce am auzit, mă Gheorghe, că stăpânu-tău se ține cu soră-sa? Adevărat este, mă, ori minciuni?

— Foarte adevărat; ba încă îi toacă starea mai rău decât o tălaniță de cârciumă.

— Dar stăpânu-tău cum merge cu cărțile? zise Ioniță îndreptându-se către feciorul vornicului I… F…

— Rău, nenișorule, rău de tot. A rămas sărac lipit; n-are nici cu ce să plătească imiclicul[4] slugilor.

— Dar bine, mă, ce a făcut atâta bănet ce i-a rămas de la tată-său?

— A dat tot în cărți.

— Da stăpână-ta, mă Tomo, cum merge?

— Foarte bine; în lume se arată că este cea mai evlavioasă muiere, parc-ar fi o călugăriță; dar într-ascuns joacă pe bietul cucon tontoroiul.

— Ai, fugi de-aci, nu te cred!

— Crede ce-ți spun eu; a prins-o alaltăieri cu hatmanul Cărăbuș.

— Ce spui, mă Tomo!… Ei, și cum a prins-o?

— Cuconul aflase de mult vicleșugurile ei și se prefăcea că nu știe nimic; ba încă a chemat pe hatmanul Cărăbuș și i-a zis să-i lase femeia în pace, căci, la dimpotrivă, îi va face una de-l va pomeni cât va trăi.

Hatmanul, luând toate acestea drept glume, își urma dragostea cu cucoana, ca și mai nainte, dar o păți cât se poate de bună.

Cuconul scoase vorbă afară că pleacă la o moșie, tocmai peste Olt și, ca să dea și mai mult crezământ acestei născociri, chemă pe vizitiu și, față cu cucoana, îi porunci să dea careta la neamț s-o dreagă, să potcovească caii și să ungă hamurile. Când toate acestea fură gata, porunci să-i frigă un curcan,

să-i cumpere icre, licurini și ghiudemuri; umplu și câteva clondire cu vin și rachiu și le puse la scatolcă; în sfârșit făcu atâtea pregătiri, încât nimeni nu se mai îndoia despre călătoria sa; iar după aceea se sui în caretă și plecă. Cucoana, cum îl văzu ieșit pe poartă, scrise un răvaș hatmanului Cărăbuș, ca să vie îndată. Hatmanul veni și petrecu toată ziua în oftări și îmbrățișări; iar colea, pe la douăsprezece ceasuri[5] se dezbrăcă de hainele sale și se îmbrăcă cu anteriul de noapte al cuconului; apoi, după ce-și aprinse un ciubuc cu caimac și trase dintr-însul de câteva ori, se sui în pat lângă cucoana. Dumnezeu însă nu-i ajută, căci tocmai când era dragostea mai mare se pomeniră cu cuconul în mijlocul iatacului cu un iatagan în mână, parcă ieșise din pământ. Bietul Cărăbuș înmărmuri de frică; iar cucoanei îi veni isterico. Cuconul stete puțin pe gânduri, apoi zise:

“Bine, măi Cărăbuș, astfel răsplătești tu prieteșugul și încrederea mea? Nu ți-am zis eu și mai deunăzi să-ți bagi mințile-n cap și să-mi lași nevasta-n pace?… Nu răspunzi nimic? Așteaptă, dar, hoț de cinste căsnicească, că te-oi învăța eu minte.”

Zicând aceste vorbe, deschise ușa puțin și începu să strige:

— Gheorghe, Ioane, Iordache!… N-apucă să sfârșească și numaidecât veni vătaful, vizitiul și doi țigani.

— Ce poruncești, cucoane? ziseră ei, intrând în casă, somnoroși și zăpăciți.

— Luați pe cuconașul ăsta și duceți-l în sacnasiu.

— Numaidecât, cucoane.

Ei luară pe bietul Cărăbuș de subțiori și-l duseră târâș-grăpiș în sacnasiu.

Cuconul, rămânând singur cu cucoana, încrucișă mâinile la piept și clătinând din cap îi zise:

— Bune sunt astea, Elencuțo dragă? Asta este răsplătirea care-mi dai pentru strădaniile mele, pentru dragostea mea? Să piei din casă, tălanițo, căci, pe viul Dumnezeu, te omor…

După aceea trecu în sacnasiu înfuriat și trase o bătaie țeapănă lui Cărăbuș, apoi îl despuie în pielea goală, îl unse cu păcură peste tot trupul și după ce-i puse o pereche de coarne închise cu lacăt, ca să nu le poată scoate, îi dete brânci din curte afară.

Era pe la un ceas de noapte. Lumea furnica pe drum. Cum văzu dar pe hatmanul negru ca un bivol și cu coarnele-n cap, începu a-i da cu huideo, încât bietul om, nemaiștiind ce să facă, o luă la fugă și se ascunse sub

podișca de la Sfântul Ilie după Podul Calicilor; dar nici acolo nu-l lăsară în pace câinii mahalalei prin lătratul și urletele lor cele grozave.

În sfârșit, ieși de sub podișcă și porni către streajă la o vie a sa, ca de acolo să trimită să-i aducă haine de primeneală și celelalte.

Ajungând la vie, începu a bate cu tărie în ușa vierului, care, aflându-se tocmai în somnul dintâi și nevoind să se scoale, trimise pe un argat să vadă cine bate la ușă. Argatul, după ce se scărpină în cap de mai multe ori, se duse să deschidă ușa; dar cum văzu pe hatmanul în starea în care se afla, începu să zbiere ca un năbădăios și închise ușa cu repeziciune.

— Dar ce ai, mă, neghiobule? strigă vierul, supărat că-și stricase somnul.

— Ce să am; iaca a venit dracul să ne ia.

— Ba te-o lua pe tine, nevoiașule. Deschide ușa, auzi tu, și vezi cine este?

— Da nu ți-am spus, măi omule, că este dracu?

Vierul sări necăjit din pat și, îmbrâncind pe argat, zise:

— Cine bate la ușă?

— Eu, Ioane!

— Cine ești tu? Răspunde!

— Sunt stăpânul tău, nu mă cunoști?

Vierul deschise ușa, dar o închise iarăși cu repeziciune, crezând că a văzut pe dracul în adevăr.

— Ci deschide o dată, mă Ioane, nu mă ține în frig.

— Nu deschid eu dracului.

— Dar eu sunt stăpânul tău, nu sunt dracul. Deschide că mor de frig.

— Nu deschid, că ești dracul cu glasul boierului.

În sfârșit, după mai multe zbuciumări, vierul îi deschise ușa și îl primi în casă; iar după aceea puse cazanul pe foc și-l îmbăie ca pe-un copil mic, apoi trimise la curte să-i aducă haine și un fierar, ca să-i scoată coarnele.

— Ce spui tu, mă Tomo! — exclamară ciocoii cu mirare — sunt astea adevărate?

— Adevărul curat, fraților.

— Bre! dar asta seamănă a basnu.

Abia se terminase povestirea aceasta și deodată intră un seimean spătăresc și zise cu glas răsunător:

— S-a spart teatrul, copii; aide, ieșiți de strângeți caleșcile stăpânilor voștri!

Un om onest s-ar fi scandalizat privind pe acele slugi nerușinate cu ce grabă se dezbrăcau de hainele boierilor și cum se sileau a le scutura de praf și a le netezi, ca să nu se cunoască reaua întrebuințare ce suferiseră ele în timpul reprezentării.

În fine privitorii se duseră toți pe la casele lor; teatrul se închise și totul intră într-o perfectă liniște.

Note

1. ↑ Arămeasa este măsura ocalei sau a jumătății de oca, făcută din tinichea sau din alt metal. (n. N. F.)
2. ↑ Ichilic se numește măsura de 50 dramuri. (n. N. F.)
3. ↑ Boierii numesc pe slugi ciocoi, iar slugile dau acest epitet boierilor. (n. N. F.)
4. ↑ Porția de pâine și mâncare ce se dă slugilor pe fiecare zi. (n. N. F.)
5. ↑ Opt și jumătate europenești. (n. N. F.)

Capitolul XXIV
Cochii Vechi

Costea Chiorul, primind biletul lui Păturică despre care am vorbit într-unul din capitolele precedente, se îmbrăcă în grabă cu giubeaua și, luând de pe masă un catastih de dare și luare, se duse cu mare iuțeală ca să se întâlnească cu complicele său.

Ajungând la poarta caselor postelnicului, își ridică gulerul giubelei în sus și lăsă caucul pe ochi, ca să nu fie cunoscut de slugile curții; apoi, după ce aruncă o privire repede peste toată curtea și se asigură că nu l-a văzut nimeni, intră în galeria beciurilor de sub case și de acolo în odaia lui Păturică.

Ciocoiul se afla în momentele acelea răsturnat pe pat și absorbit în meditațiuni; dar cum auzi zgomotul ușii și văzu pe Costea intrând, se sculă de pe pat ca să-l primească.

— Bine ai venit, chir Costeo, îi zise el cu un surâs silit.

— Bine te-am găsit, cucoane Dinule, răspunse șiretul negustor, compunându-și trăsăturile feței după împrejurare.

— Ia spune-mi, cum mergi cu alișverișurile?

— După vremi, cucoane Dinule.

— Știi la ce te-am chemat?

— Nu știu, dar îmi închipuiesc că pentru răfuirea socotelilor dintre noi.

— Bravo, chir Costeo!… Ai ghicit. Să începem dar!

— Să începem!

Ciocoiul închise ușa pe dinlăuntru și, scoțând un catastih dintr-un sipet, zise lui Costea:

— Să paravalisim mai întâi condeiele ca să vedem dacă se potrivește catastihul meu cu al dumitale.

Costea deschise catastihul său și citi toate târguielile făcute de chera Duduca și de postelnicul. Păturică, văzând că se potrivește cu însemnarea sa, zise cu aer de încredere:

— Destul, chir Costeo, nu mai citi că te cred; apoi, scoțând de sub brâu două hârtii îndoite, zise: Iată foaia de socoteală iscălită de dumneata; iată și teșchereaua prin care faci cunoscut că toată marfa vândută ai primit-o înapoi prin mine.

— E foarte adevărat.

— Ei, chir Costeo, ia spune-mi acum, cât o să-mi ceri la sută pentru că ai luat parte la acest alișveriș prefăcut?

Costea începu să-și răsucească mustața cam pus pe gânduri, apoi, după ce privi pe ciocoi cu un zâmbet perfid, zise:

— Să împărțim pe din două.

— Ce ai zis?… Pe din două?…

— Da! pe din două.

— Dar bine, asta-i furtișag, nu mai e negoțătorie.

— Ba furtișag, nu glumă; cu osebire numai că hoțul cel mai mare nu sunt eu, ci domnia ta și chera Duduca.

Păturică, neașteptându-se la atâta obrăznicie din partea lui Costea, se cam uimi, dar venindu-și în sine, zise:

— Ia lasă glumele la o parte, chir Costeo, și spune-mi cu ce te mulțumești pentru trebușoara aceasta?

— Am zis o dată.

— Dar bine, măi omule, nu e prea mult? Să-ți dau douăzeci și cinci la sută.

— E prea puțin, cucoane Dinule. Asta-i treabă de pușcărie și dumneata scapi cu una cu alta, dar pe mine mă dă prin târg cu capul ras și mă duce la ocna părăsită.

— Ei bine, fie treizeci; fie treizeci și cinci!?

— Știi ce, cucoane Dinule, adu mâna-ncoa; patruzeci la sută și să nu mai fie vorbă.

— Fie precum zici, adăugă Dinu, gândindu-se la ocna părăsită.

Fanariotul scoase banii ca să răfuiască socoteala, dar Păturică îl întrerupse zicând:

— Dar bine, despre moșii nu-mi vorbești nimic?

— Asta-i altă treabă. Dă-mi lei zece mii ce am cheltuit în rușfeturi și iată zapisul adeverit de măria sa și de hătmănie.

— Dar ia spune-mi, cui ai dat acele rușfeturi?

— Am dat, mă rog dumitale bun, lei cinci mii starostii de neguțători[1], ca să nu amâne vânzarea. Am dat lui telal-bașa lei 1.500, ca să nu strige prin toate răspântiile, căci mă temeam să nu iasă mușterii mulți, să ne strice chilipirul. E!… am dat zarafului de la Cochii vechi lei una mie, ca să nu-mi facă zădufuri la numărătoarea banilor; două mii de lei am dat havaietul mezatului, iar ceilalți cinci sute i-am dai bacșiș iamacilor și calemgiilor. Fă acum socoteală și vezi.

— Bine, fie precum zici. Adu șaptezeci pungi de bani și zapisul moșiei.

— Bucuros, bei-mu. Și pe dată îi numără banii, dându-i și zapisul în mână.

Acum să vorbim despre celelalte două moșii ale postelnicului ce se vând mâine la Cochii vechi.

Costea scoase orologiul și, văzând că arată 4 ore turcești, zise:

— Pe mâine, cucoane Dinule, căci e cam târziu și mă ia straja.

— Dar unde ne vom găsi mâine?

— La Cochii vechi.

— Bine!

A doua zi era să se facă mari vânzări prin mezat. Starostea de neguțători venise foarte de dimineață la stărostie și, ca un bun amploiat ce era, își puse în regulă hârtiile tuturor obiectelor ce erau să se vândă în acea zi. Neguțătorii ce compuneau consiliul stărostiei erau aleși dintre lipscani, giuvaiergii, argintari și cojocari subțiri, oameni cu cunoștințe speciale despre prețul obiectelor ce se vindeau la mezat.

În ziua aceea erau puse spre vânzare mai multe moșii, între care figurau și cele două ale postelnicului Andronache Tuzluc; patru vii lucrătoare, două vii părăginite, șase perechi de case, diamanticale și blănării.

Vânzarea începu de la haine și giuvaiericale. Aerul răsuna de glasul cel tare și țipător al telalilor, care făceau din caraghioslâc și datoria funcțiunii lor un ce identic. Acești oameni fără pudoare, cei mai mulți armeni și greci de origine, voind să dea un aer comic meseriei lor, străbăteau piața, făcând gesturi comice și strigând din toată puterea plămânilor:

— “Două sute de lei binișul boierului X…; o sută de lei maloteaua cucoanei E… Areci?!… Areci?!… o dată; de două ori…; cine dă mai mult?”

Era foarte trist pentru un om cugetător a privi cum aceste obiecte de mare preț treceau din stăpânirea boierilor într-a ciocoilor procopsiți de dânșii, care le cumpărau cu prețuri foarte scăzute și le plăteau cu banii furați de la stăpânii lor.

Printre mulțimea de curioși adunată acolo mai mult ca să-și petreacă timpul decât spre a cumpără ceva de la licitație, figura și Costea Chiorul împreună cu Păturică. Ei șezură câtva timp liniștiți; dar când veni rândul moșiilor a se striga la mezat, Costea zise lui Păturică:

— Cucoane Dinule, facem vreo trebușoară astăzi?

— Mă mai întrebi? doar n-oi fi venit aci de florile mărului.

— Așa cred și eu; dar voiam să știu, căci mai am și alte trebi de făcut.

— Ei bine, ia spune-mi, ce o să-mi ceri ca să-mi cumperi moșiile stăpânului meu?

— Cinci la pungă, după învoiala cea veche.

— Te-ai dedulcit de la moșia Răsucita, dar nu este în toate zilele Paști.

— Ei bine, fie patru.

— Așa îmi mai vine la socoteală.

— Să facem înscrisurile?

— Să le facem!

Costea intră într-o prăvălie și făcu înscrisul acesta:

Două moșii și anume: Plânsurile și Chinuielile din sud Buzău, ale postelnicului Andronache Tuzluc, le-am cumpărat pentru dumnealui marele pitar Dinu Păturică și cu banii dumisale, iar eu sunt numai vechil din parte-i. 1818, sept. 23.

Costea bogasierul.

— Poftim, boierule, zise Costea, dând înscrisul în mâna lui Păturică; dă-mi acum banii și lucrul e isprăvit.

— Ce bani îmi ceri, nu știi că sunt sameș la hătmănie? Vino mâine să-ți dau teșcherea că s-a primit prețul acestor moșii.

— Voi face precum poruncești.

După ce acești tâlhari puseră la cale nerușinoasa lor speculație, se despărțiră. Păturică se duse la hătmănie, iar Costea rămase la Cochii vechi, ca să cumpere moșiile.

Note

1. ↑ Starostea de neguțători era ales dintre boiernași: el prezida adunarea neguțătorilor ce formau pe atunci Cochii vechi sau Trib. de Comerț și avea dreptul să poarte barbă. (n. N. F.)

Capitolul XXV

Marea hătmănie

Hatmanul cel mare era executorul tuturor decretelor domnești și al hotărârilor Divanului relative la împliniri de datorii, clironomii, vânzări de moșii, case și alte de felul acesta. Hatmanul mai era dator a înfățișa pricinile de judecăți înaintea Divanului. În cazul acesta, el sta pe picioare ținând în mâini un baston de argint, semn al dregătoriei sale; iar când părerile boierilor divăniți erau împărțite, lua și el parte în dezbatere deopotrivă cu judecătorii.

Personalul cancelariei acestei autorități era compus de un sameș, însărcinat cu păstrarea banilor ce se depuneau acolo și cu ținerea corespondenței, un condicar și câțiva scriitori, șase zapcii pentru împliniri de bani și înfățișări de pricini în București și câte unul din fiecare județ, tot cu asemenea îndatoriri. Osebit de aceștia, hătmănia avea un steag de slujitori și mumbașiri[1], cu care se slujeau la împliniri de bani și execuțiuni.

Localul se compunea din opt camere, ce formau o casă cu două rânduri; în rândul de jos ședeau slujitorii și mumbașirii, iar în cel de sus era cancelaria hătmăniei, așezată în felul acesta: una din cele mai luminoase camere era destinată pentru marele hatman, alta pentru sameșul împreună cu ceilalți amploiați ai săi, iar în celelalte două se păstrau banii împliniți și obiectele de preț lăsate în depozitul hătmăniei.

Odaia hatmanului avea un pat lung înfundat și împodobit cu așternuturi de cele obișnuite pe timpul de atunci; mai avea și câteva scaune pentru trebuința persoanelor ce veneau să reclame ajutorul acestei dregătorii în diferitele lor interese.

Mobilierul sămeșiei se compunea dintr-un pat foarte mic, pe care ședea sameșul, și o masă rotundă, pe care scria el.

Lângă unul din pereții camerei se afla o laviță lungă pe care ședeau logofeții și iamacii trebuincioși pentru scrierea poruncilor și trecerea în condici a banilor hătmăniei; iar în fundul acestei camere erau două lăzi vechi, pe care ședeau câțiva copii luați pe pricopseală și se exersau la scris după modelul acesta:

“Cel ce nu se silește la învățătură și e cu gândurile zburatice, aceluia poți să-i zici carne cu ochi, iar nu om. I proci[2] ”.

Pe la două ore turcești[3] un zgomot ce se făcea prin curtea hătmăniei anunța venirea iamașului la cancelarie. Condicarul, logofeții și iamacii, înștiințându-se despre aceasta, își strânseră giubelele la piept și, punând mâna dreaptă deasupra inimii, primiră pe boierul sameș cu capetele plecate până la pământ.

Cum intră sameșul înlăuntru, își scoase giubeaua și o dete unui slujitor, care o scutură și o puse pe un scaun; alt slujitor îi trase din picioare cizmele cele roșii de piele de țap; iar după aceea sameșul se sui în pat și scoase dintr-o mică lădiță câteva plicuri pe care le puse pe mica sa mescioară și începu a le desface pe rând și a căuta printr-însele cu o nerăbdare văzută.

Hârtia ce căuta el era o jalbă dată de banul R. G. către principele Caragea în pricina unei pietre mari de smarand care, fiind pusă în păstrarea unui bancher și mai în urmă la hătmănie, se schimbase prin vicleșug și se pusese alta proastă în locul ei.

Dinu Păturică, în calitatea sa de sameș al hătmăniei, cunoștea foarte bine istoria schimbării acelei pietre, căci era el însuși autorul acelei hoții; voind însă a ridica deasupra sa responsabilitatea acestei fapte, scoase călimările de la brâu și scrise mitropolitului pitacul acesta:

“Cu fiiască evlavie sărut blagoslovitoarea dreaptă a prea sfinției tale, părinte mitropolite.

Din cuprinderea acestei jălbi ce a dat către măria sa, Dum. biv vel Ban R… G… pentru o piatră verde, care fiind în depoziton la mai multe mâini, se zice că s-ar fi schimbat, punându-se în locul ei alta mincinoasă.

Ci dar din porunca gospod[4], iată trimit prea sfinției tale acea piatră, ca să aibi în păstrare și să am sinetul sfinției tale de primirea ei.

Și sunt al sfinției tale plecat fiu sufletesc și slugă,

Vel-hatman”

Acest pitac fu înfățișat marelui hatman, care îl subscrise fără cea mai mică observațiune și ordonă să-l trimită la Mitropolie, împreună cu piatra cea mincinoasă.

În momentul când Păturică ieșea din camera hatmanului, plin de bucurie că se pusese în siguranță despre relele urmări ce ar fi putut să aibă hoția sa, i se prezentă înainte un individ care, după îmbrăcăminte și alte amănunte, semăna a fi boier de țară.

Noul venit se apropie de Păturică, făcând neîncetat complimente silite, iar când ajunse în apropierea cuvenită, scoase din buzunar o jalbă și o dete în mâna lui.

— Ce ceri, boierule, printr-această jalbă? zise Păturică cu aer de autoritate.

— Cer de la cinstita hătmănie să-mi slobozească lei șase mii, prețul viei mele, ce s-a vândut la Cochii vechi de bună voia mea.

— Așa este, boierule, precum zici, răspunse Păturică, dând fesul pe ceafă și scărpinându-se în cap cu nepăsare, dar poate să se ivească ceva datornici și noi trebuie să cercetăm cu băgare de seamă această madea, ca să nu cădem în răspundere.

— Și în cât timp s-ar putea săvârși aceste marafeturi ale cinstitei hătmănii?

— Se cere timp îndelungat, bei-mu. Trebuie să strige pristavul în București, să facem un tacâm de pitace către zapciii hătmănești de prin județe și, dacă, după o lună de la darea acestui nezam[5], nu se va arăta nici un datornic, vino să-ți primești banii.

— Dar banii aceștia îmi trebuiesc acum, căci sunt fără huzmet de atâta timp și n-am cu ce să-mi hrănesc nevasta și copiii.

— Asta nu este treaba mea. Un slujbaș credincios trebuie să se supuie nezamului.

— Așa este, boierule, răspunse jăluitorul, punând cu mare iuțeală douăzeci de rubiele sub hârtiile sămeșiei, dar când vei vrea dumneata, treaba se face, căci, slavă Domnului, nu sunt om pierdut.

Păturică, care întrecea la vedere chiar pe Argus, nu numai că văzu rubielele, dar putu chiar să le numere din vedere, cu toată iuțeala ce întrebuințase jeluitorul în punerea lor sub hârtii; se prefăcu însă că nu vede nimic, apoi luând un aer mai blând zise:

— Aidea; fie după voința dumitale; o să-ți fac acest hatâr, și de voi păți ceva, vei da seama la Dumnezeu. Logofete Radule, adăugă el, întorcându-se către subalternii săi, ia condica de amaneturi și trece banii boierului la partida plăților. Iar el se sculă din pat și se duse în cămară, de unde se întoarse peste puțin cu o pungă pecetluită; puse pe jăluitor să subscrie de primirea banilor, iar după aceea îi dete punga zicând:

— Iată, boierule, banii dumitale, astfel precum i-am primit de la stărostie. Privește bine pecetea; vezi de are vreun cusur, ca să nu avem vorbe la urmă.

Jeluitorul luă punga și ieși plin de încredere că a scăpat numai cu cele douăzeci de rubiele ce dăduse sameșului; dar se amăgea, căci abia ce ieși din cancelaria hătmăniei, fu înconjurat de condicari, logofeți, iamaci și

slujitori. Condicarul cerea să-i plătească pentru trecerea în condică; logofeții pentru tacâmul de pitace ce erau să se scrie, dacă s-ar fi ivit vreo pretențiune asupra banilor ce primise, iar iamacii și slujitorii, negăsind alt pretext ca să scoată și ei ceva din punga nenorocitului împricinat, cereau în numele protectorilor lor. Unul zicea: “Dă-mi și mie ceva, căci sunt al marelui hatman”; altul: “Dă-mi, căci sunt luat pe pricopseală de dumnealui sameșul” etc.

În fine, după ce astupă gurile tuturor acestor obraznici și demoralizați amploiați, părăsi localul hătmăniei blestemând și dând tuturor răilor pe toți amploiații țării care, în loc să protege societatea de la care se nutresc și se înavuțesc, o speculează ei înșiși și o pun la disperare prin neterminatele lor șicane.

Dar nenorocirea bietului om nu era încă completă, căci Păturică, ca hoț perfect ce era, nu făcea niciodată hoția pe jumătate; el lua acasă la dânsul toți banii ce se depuneau în păstrarea hătmăniei, și-i schimba la Costea Chiorul pe bani tăiați sau calpi, iar după aceea cosea pungile într-un chip cum să nu rămâie nici o urmă de violare.

Jeluitorul, dar, ajungând acasă, deschise punga și găsi banii pe deplin, dar când îi trase la cumpănă îi găsi pe unii lipsă, iar alții calpi și fără nici o valoare. Sărmanul om, văzându-se furat în toate modurile, oftă din adâncul inimii, dar nu luă nici o măsură contra despoitorilor săi, căci atunci, ca și în timpul de astăzi, amploiații furau sub protecțiunea legilor.

Dar în hătmănie nu se depuneau numai bani, ci de multe ori se lăsau în păstrarea ei diamanticale și alte obiecte de mare preț, pe care Păturică le falsifica în folosul său și în paguba acelora ce căutau asigurarea averii lor la un guvern corupt până la măduva oaselor.

În ziua aceea mai veniră și alți nenorociți împricinați, pe care Păturică îi jefui binișor și fără cea mai mică mustrare de conștiință; iar după aceea își puse ișlicul său în cap și giubeaua pe umeri și plecă foarte vesel de câștigul său din acea zi.

Ajungând acasă, la dânsul, o altă bucurie neașteptată era aproape să zdrobească mica sa inimă. Costea Chiorul izbutise a cumpăra cele două moșii de la mezat și-i trimisese un răvaș prin care îl înștiința despre aceasta. Un alt răvaș de la Duduca îl vestea despre fuga lui Caragea.

Aceste două știri importante făcură pe ciocoi să se exalteze de bucurie, și iată cauza: de la scena întâmplată în teatru, când acei doi condicari descoperiseră postelnicului Andronache toate hoțiile lui, postelnicul, deși nu

crezuse că un copil sărman, crescut și înaintat de dânsul, ar fi putut să ajungă până la gradul de a-l sărăci și a-l necinsti, cu toate acestea o mică bănuială tot rămăsese în sufletul lui.

Păturică, însă, simțise furtuna ce se ridica asupra capului său și luase măsuri de asigurare atât de bune, încât pe cale legală ar fi putut să se împotrivească la toate prigonirile ce i-ar fi venit din partea stăpânului său; dar postelnicul era favorit al lui Caragea și acest din urmă știa pe dinafară celebrul “L'état c'est moi” al lui Ludovic al XIV-lea; n-avea dar decât să primească o reclamație în contra lui Păturică și l-ar fi aruncat în ocna părăsită pe toată viața.

De aceea, faimosul nostru ciocoi, cum citi răvașul Duducăi, zise în sine cu un fel de aprindere:

“Caragea fuge! adevărat să fie oare? O! de s-ar adeveri aceasta, aș crede că Dumnezeu îl îndeamnă să fugă, numai ca să scap de ocnă și să mă fac boier mare. Cu starea fanariotului am sfârșit; mâine îi voi lua și amoreaza și atunci solia mea în casa fanariotului va fi împlinită cu desăvârșire”.

Note

1. ↑ Mumbașirii erau pe atunci aceea ce este astăzi execuțiunea polițienească. (n. N. F.)
2. ↑ I proci (slav.) și așa mai departe.
3. ↑ Două ore turcești fac nouă și jumătate europenești. (n. N. F.)
4. ↑ Domnească. (n. N. F.)
5. ↑ Nezam regulă, ordin sau lege. (n. N. F.)

Capitolul XXVI

O scenă dramatică

Principele Caragea, văzând că pețitorii de domnie ațâțaseră asupră-i ura regealurilor, înștiințat iarăși din corespondențele ce ținea cu Țarigradul că Alesandru vodă Șuțu era aproape să ia domnia țării, hotărî a fugi în Europa, împreună cu familia și comorile ce adunase din sudorile de sânge ale nefericiților români.

Temerea însă ce avea de a nu descoperi sultanul fuga sa și a trimite oștiri să-l prindă îl făcea să ascundă acest secret de toată lumea; și, ca să amăgească și mai bine pe inamicii săi din țară, aduna Divanul în toate zilele și dezbătea proiecte de reforme, întocmai ca un domn suit pe tron de câteva zile.

Cu toate acestea, conferințele secrete ce ținea cu consulul rusesc și austriacesc, neobișnuita activitate ce se urma în serviciul său particular, iar mai cu seamă desele intrări și ieșiri din palat ale celor mai însemnați capitaliști ai orașului deșteptară bănuielile poporului care, deși vedea în toate acestea apropierea unui eveniment, dar neputând să-l ghicească, se mulțumi a-l comenta fiecare după capacitatea și interesele sale.

Astfel se afla starea lucrurilor cu câteva zile înaintea fugii lui Caragea.

La 29 septembrie 1818 Caragea pofti la curte pe toți boierii și le vorbi cu multă grație, iar după săvârșirea ceremoniei sărutării de mână[1] se puse în butca sa de călătorie și plecă, fără să spuie cuiva unde se duce și când o să se întoarcă.

Patru ore în urma acestui eveniment, pe toate zidurile Bucureștilor era lipit pitacul acesta:

“Cu mila lui Dumnezeu, io Ioan George Caragea voievod i gospodar zemli vlahscoe*[2]*,

Dumneavoastră veliților boieri ai Divanului domniei mele.

Cum veți primi acest pitac al domniei mele, să vă adunați la Mitropolie și să faceți cunoscut tuturor boierilor hale și mazili[3] că eu am lăsat scaunul domniei pentru scoposuri ce numai mie mi se cade a le ști; iar după aceea să alcătuiți căimăcămie și să căutați trebile țării cu osârdie și dreptate; și pentru o mai bună pază a liniștii locuitorilor, să faceți mehtup[4], către muhafizii[5] serhaturilor după marginea Dunării, ca să vă dea ajutorul trebuincios. Tolico, pisah, gospod s vami![6]

Leat 1818, luna septembrie, 29
L.P.
George Caragea”

Această înștiințare, ce da pe față un secret politic care turmentase câtva timp pe toți locuitorii Bucureștilor, fu citită cu mare lăcomie; dar impresiunea ce produse ea fu deosebită; boierii care nu luaseră slujbe în timpul acestui domn se bucurau, crezând că succesorul lui se va purta mai bine cu dânșii; favoriții își smulgeau perii din cap de disperare, căci prin căderea protectorului lor pierdeau pentru totdeauna acele huzmeturi grase ce le înlesneau o viață de satrapi[7]. Numai negutătorii și clasele muncitoare primiră noutatea fugii lui Caragea cu indiferență; și aveau dreptate, căci ei, ca victime seculare ale lăcomiei domnilor fanarioți, se interesau foarte puțin a ști dacă asupritorul lor se numește Caragea sau Șuțu.

Din toți locuitorii orașului București numai doi indivizi împingeau simțământul întristării și al bucuriei până la extremitate. Aceștia erau postelnicul Andronache Tuzluc și Dinu Păturică. Cel dintâi, după o viață de sultan ce trăise atâta timp, se deștepta acum într-o mizerie completă. Sărmanul om!… în viața lui semănată cu atâtea plăceri, nu cutezase niciodată a se gândi că fericirea o să-l părăsească vreodată.

Amici adevărați nu avea, căci în timpul trecutei sale fericiri întinsese mâna și își deschisese punga numai desfrânaților și lingușitorilor, iar pe oamenii cei onești îi tratase cu asprime și dispreț; încotro dar întorcea privirile, nu vedea decât visele sale cele de aur, ce îndulcise atât de mult trecutul vieții sale, prefăcute acum într-o aspră mizerie, care-l strângea cu tărie în brațele ei cele topite de suferințe.

O singură speranță îi mai rămăsese, dar și aceea nu era decât o nălucire amăgitoare. El își aduse aminte de Duduca și de Păturică și zise în sine cu un zâmbet plin de melancolie: Dumnezeu m-a pedepsit în adevăr pentru păcatele mele, dar nu m-a părăsit cu totul. Pe Păturică l-am crescut în casa mea, l-am învățat carte și l-am procopsit. Pe Duduca am acoperit-o de dăruiri și alte faceri de bine; ei dar se vor sili a mă face să uit pierderea trecutei mele fericiri.

În momentul însă, când bietul fanariot cerca să se console de marea sa pierdere prin aceste amăgitoare iluziuni, ușa camerei se deschise și intră un aprod al hătmăniei, care îi dete pitacul următor:

“Marea hătmănie

Dumnealui postelnicului Andronache

Starostea de neguțători, prin anafora de la 27 ale curgătoarei luni sept., face cunoscut acestei hătmănii, că suma ce a prins din vânzarea moșiilor dumitale, și anume Plânsurile și Chinuielile, nu ajunge ca să plătească întreaga sumă ce ești dator lui Costea bogasierul și altor ipochimeni, cerere făcând ca să se vândă casa în care te afli locuind, ca prin tertipul acesta să se despăgubească toți datornicii. Ci dar hătmănia te poftește ca să vii a sta în față la Cochii vechi unde este a se face vânzarea spre a nu-ți rămânea cuvânt de tagă.

Vel-hatman procit[8] vel-pitar”

1818 sept., 30

Deși prin acest pitac se dădea cea mai din urmă lovitură stării fanariotului, el însă îl citi cu sânge rece, apoi bătu din palme ca să vie sluga să-l îmbrace, dar nimeni nu se arătă; bătu de al doilea cu mai multă violență și abia după trecerea de câtva timp se înfățișă înainte-i un rândaș de la bucătărie.

La vederea acestui individ murdar, fanariotul se umplu de mânie, apoi zise slugii cu un accent brusc:

— Cine te-a trimis aici, mojicule, și ce voiești?

— Apoi, de, cucoane, auzii bătând din palme și de, venii și eu, că…

— Dar unde este arnăutul, jupâneasa, logofătul Dinu, ai? Unde sunt ei? De ce ai venit tu de la bucătărie să-mi îneci pieptul cu mirosul tău de ceapă?

— Așa e, cucoane, ai dreptate, dar de, știi, ca omul, n-am venit eu de florile mărului, o fi ceva la mijloc.

— Spune-mi curând, ce este?

— Apoi de, cucoane, ce să fie? Iaca au fugit toate slugile din curte și am rămas numai eu singur-singurel…

— Cum se poate una ca aceasta?

— Știu și eu, cucoane?

— Dar bine, cum au fugit ei fără să-și primească simbriile?

— E, e! cucoane, dumneata să trăiești, și le-au primit, ba încă mai cu asupra.

Fanariotul, auzind aceste cuvinte, tresări ca un leu rănit fără veste; el își aduse aminte de cele ce-i spusese Gheorghe, vătaful său de curte, despre Păturică și de vorbele celor doi condicari din teatru și oftă cu amar, dar era

foarte târziu; voind însă ca să afle până unde ajunsese lașitatea lui Păturică, se adresă iarăși către slugă:

— Eu nu pricep numic din câte îmi spui; ești beat?

— O fi ș-asta, cucoane, dar eu spun adevărul.

— Dar bine, cine le-a plătit simbria?

— Logofătul Dinu.

— Dar el n-are nici bani, nici poruncă din parte-mi să plătească.

— Să vezi, cucoane, cum merge șiretenia: logofătul Dinu s-a sculat de la cântatul cocoșilor și ne-a spus că dumneata ai molfuzit; apoi ne-a întrebat ce simbrie avem să primim și ne-a plătit la toți, unora în bani gata, iar altora le-a dat lucruri de ale casei.

— Urmează până la sfârșit, zise fanariotul tremurând de mânie și disperare.

— După ce a plătit la toți, a scos armăsarii și telegarii din grajd și, punându-i la butca dumisale, ce era încărcată cu calabalâcurile sale, s-a pus într-însa și a ieșit pe poartă; iar eu am rămas să-mi strâng mult-puțin ce am și o să mă duc și eu p-aci-ncolo.

— Destul, destul, ieși afară!

Sluga ieși; iar postelnicul se îmbrăcă singur numaidecât și se duse la curtea domnească să întâlnească pe spătarul, ca să se plângă în contra hoțiilor lui Păturică, dar și acolo îl aștepta o altă dezamăgire.

Obișnuit din timpul său de mărire ca toți să-l salute și să-l lingușească, credea, în vanitatea sa, că va fi tratat tot cu asemenea onor și după căderea lui Caragea; dar se amăgea. Guarzii de la poarta domnească, care altădată îi făceau temenea până la pământ, acum nici că voiră a-l privi. Ajungând în anticamera căimăcămiei, întâlni mai multe grupe de boieri și amploiați, dar ei, în loc să-l salute ca în trecut și să-i facă acele lingușiri umilitoare, puseră capetele în jos și se prefăcură că nu-l văd. În fine, intră în odaia spătarului, făcu o mulțime de temenele de tot felul și pline de cea mai mare înjosire; dar spătarul, voind să-și răzbune asupră-i pentru insolențele ce săvârșea când se afla la putere, se prefăcu că nu-l vede și începu a vorbi cu o altă persoană venită de mai nainte.

Acest rece dispreț al spătarului încurcă în adevăr pe fanariot, dar nu-l descurajă; el făcu puțin zgomot, ca să atragă atențiunea marelui funcționar, care, voind să se desfacă de dânsul mai curând, îi zise cu nepăsare:

— Ce te aduce la mine, arhon postelnice?

— O mare nenorocire, efendi-mu.

— Nenorocire!… Și chiar la dumneata, care ești cel mai mare prieten al norocului! Asta nu e de crezut.

Fanariotul simți toată greutatea acestor sarcasme, dar continuă povestirea nenorocirilor sale.

— Da, arhon spătare, adăugă el, o mare nenorocire, o tâlhărie nemaiauzită.

— Și au cutezat tâlharii să calce casa unui… om ca dumneata? Curios lucru!

La aceste cuvinte fanariotul îngălbeni, căci înțelese tot veninul satiric ce conținea într-însele, dar tăcu. Spătarul, însă, văzând cât de mult lovise amorul propriu al bietului fanariot și voind a-i face pozițiunea mai suferită, zise:

— Ia spune-mi, boierule, cunoști pe hoți?

— Da, arhon spătare; este vătaful meu de curte, pe care l-am scos din trențe și l-am procopsit.

— Și cum se numește el?

— Dinu Păturică.

— Cunosc un om cu numele acesta, dar el este sameș la hătmănie.

— Acela este, nu te înșeli.

— Ei bine, ce voiești să fac cu dânsul?

— Să-l bagi în pușcărie; să-i tai urechile nelegiuitului; să-l pui în țeapă! zise fanariotul cu o agitațiune ce-l făcuse să-și piardă mințile.

— Asta este foarte lesne de făcut pentru un om ca dumneata, dar nu și pentru mine.

— Dar de ce, arhonda?

— Pentru că Dinu Păturică este boier cu caftan și se află în huzmetul țării.

— Vasăzică, să rămân păgubaș?

— Ba nu, boierule, dar trebuie să luăm lucrurile cu uzul subțire și, când voi dovedi că este adevărat ceea ce-mi spui, atunci îl voi pedepsi după vină. Atât deocamdată, și lasă-mă, căci am treabă.

Fanariotul ieși din odaie disperat de cruda ironie cu care fusese tratat de spătarul, și se duse să prânzească la unul din amicii săi; iar după ce înnoptă, luă drumul ce ducea la chira Duduca, cu scop de a se consola prin grațioasele ei mângâieri de însemnatele pierderi ce suferise în așa scurt timp.

Ajungând la poartă, bătu de trei ori, dar nimeni nu veni să-i deschidă. Supărat de această contrarietate, împinse cu tărie în poartă; ea însă se deschise foarte lesne. Intră înlăuntru tulburat de o mulțime de cugetări triste; privi ferestrele casei, dar în locul luminei ce altădată îi încânta vederile, de astă dată nu văzu decât un întuneric foarte gros. Trebuie să fie și aici o taină, zise el în sine, îndreptându-se către locuința Duducăi; dar în loc să fie primit de dânsa după obicei, îi ieși înainte o țigancă bătrână ținând un sfeșnic în mână.

— Unde este cucoana Duduca, bre? întrebă fanariotul cu mânie și impacientă.

— S-a mutat d-aicea, cuconașule.

— Când și unde s-a mutat? Spune, cioară, degrab, că te omor!

— Spui, cuconașule, mânca-te-aș.

— Spune curând!

— Astăzi a venit boieru Dinu și a vorbit ca vreun ceas cu dumneaei, apoi s-a dus și după câtva timp ne-am pomenit cu vătaful de arabagii că vine cu șase care și, încărcând tot din casă, a luat drumul spre Sfântul Nicolae din Țigănie.

— Adevărat este ceea ce-mi spui?

— Foarte adevărat, cuconașule.

— Dar Duduca ce s-a făcut după plecarea carelor?

— A mai șezut până a venit coconu Dinu cu butca dumitale și a plecat cu dumnealui.

— Ei bine, n-ai putut și tu s-o-ntrebi unde se duce?

— Am întrebat-o, cucoane!

— Și ce ți-a răspuns?

— Mi-a spus că se duce să se cunune cu coconu Dinu.

— Când?

— Astăzi!

— Unde?

— Nu știu!

— Spune, cioară, nu tăgădui, că-ți răsucesc gâtul!

— Nu mă lua iute, coconașule, că mă zăpăcesc.

— Spune-mi curând.

— La biserica Lucaci.

— La ce ceas?

— La douăsprezece din noapte, dar să nu-i spui, cucoane, că-mi pune coarnele.

Fanariotul privi orologiul și, văzând că se apropia ora cununiei, ieși pe poartă și alergă cât putu ca să întâmpine răul.

Când ajunse la biserica Lucaci, ceremonia cununiilor era pe la temeiul ei, sau pe la “Isaia dănțuiește”, după cum zice proverbul. El intră în biserică numai în anteriu și în fermenea, căci giubeaua și-o scosese din cauza marii călduri. Fața sa, de fel brună, devenise întocmai ca a unui faur de fier din cauza prafului ce se pusese pe dânsa în grozava alergare; ochii săi, altădată negri și încadrați cu un alb perfect, acum erau roșii ca sângele și exprimau ferocia tigrului iritat până la cel mai înalt grad.

Cum intră în biserică, se repezi cu fuire asupra lui Păturică și a Duducăi, care, văzându-l atât de mult iritat și gata a-i sugruma cu mâinile sale cele robuste, intrară în altar și se puseră sub apărarea inviolabilă a religiunii.

— A! a! tâlharilor, zise el. V-ați ascuns în altar, ca să scăpați de furia mea; dar știți voi, netrebnicilor, că sunt în stare să vă hrăpesc chiar din brațele lui Hristos, sau din ghearele Satanei, ca să-mi sting focul răzbunării în sângele vostru cel mârșav?! Și, deodată cu vorba, se repezi spre altar ca să sfâșie victimele sale.

— Oprește-te, boierule! strigară cu uimire preoții, oprindu-i intrarea în altar.

— Dați-mi pe nelegiuiții care mi-au mâncat starea și și-au bătut joc de cinstea mea; dați-mi-i, vă zic, căci în starea de apelpisie în care mă aflu, dau foc bisericii de se duce pomina. Și voi veți da seama înaintea lui Dumnezeu.

— Dar bine, boierule, ce rău ți-au făcut acești oameni? spune să știm și noi!

— Ce rău mi-au făcut, ziceți voi? Ei bine, ascultați și veți afla: El se numește Dinu Păturică și e fecior de opincar. Eu l-am luat de mic copil în casa mea; l-am crescut și l-am procopsit, iar el drept mulțumire și răsplătire, mi-a mâncat starea și m-a lăsat în sapă de lemn. Pe dânsa am luat-o de asemenea în casa mea, am acoperit-o cu diamanticale, șaluri și mătăsării ca pe o domniță; dar ea, nemernica, s-a unit cu acel tâlhar și, tocmai acum când îmi pusesem toată nădejdea într-înșii, ei mi-au luat tot din casă și m-au părăsit. Acum dar, când cunoașteți nelegiuirea lor, dați-mi-i, sau intru cu sila, trecând peste trupurile voastre.

O luptă grozavă se ațâță între disperatul fanariot și preoți. Această luptă dură numai câteva minute, căci fanariotul, slăbit moralicește și fizicește din

cauza moliciunii și a băuturilor ce-i dădea să bea vicleana Duduca, nu putu să reziste mult timp unei teribile crize morale; el dar ridică ochii către cer și zise:

“Dumnezeule! m-ai pedepsit de ajuns pentru păcatele mele, nu mă lăsa nerăzbunat!” Apoi căzu jos, fără simțire, de unde nu se ridică decât ca să ducă înainte o viață mizerabilă. El era lovit de dambla și-și pierduse mințile.

Puțin în urma acestei scene, Păturică și Duduca traversau ulița Băltărețului ca să se ducă acasă la dânșii unde-i aștepta cina și celelalte veselii nunțiale.

Note

1. ↑ Acest vechi, dar umilitor obicei s-a desființat de principele Alesandru Ghica prin ofisul de mai jos:
   “Noi, Alesandru Dimitrie Ghica voievod, cu mila lui Dumnezeu domn a toate Țărei Românești.
   Vechiul obicei a fost consfințit sărutarea de mână ca un deosebit semn de cinste și de supunere către domnul țării.
   Socotind domnia mea drept destoinică dovadă de acel cuvenit respect îndeplinirea datoriilor din partea fieștecăruia, supunerea la pravili și la poruncile stăpânirii și adevărata dragoste către persoana noastră, care nu suntem la îndoială că se vor păzi cu scumpătate de către toți,
   Noi desființăm pe viitorime acel obicei al sărutării de mână. Sfatul Administrativ este poftit a da această a noastră domnească punere la cale în cunoștința obștii.”
   (Subscris) Alesandru Ghica vv, Anul 1834, iulie 21, nr. 5, orașul Giurgiu. (n. N. F.)
2. ↑ Și domn al Țării Valahiei (slav.)
3. ↑ Hale și mazili se înțelege boieri în funcții și fără funcții. (n. N. F.)
4. ↑ Mehtup — raport, arătare sau petiție. (n. N. F.)
5. ↑ Muhafizi — guvernatori militari ai fortărețelor de pe malul Dunării. (n. N. F.)
6. ↑ Deci, am scris, Dumnezeu cu voi (slav.)
7. ↑ Aici cu sensul de: a trăi ca un satrap, fără nici o grijă.
8. ↑ De asemenea (slav.)

Capitolul XXVII

Blăstemul părintesc

Scena întâmplată în biserica Lucaci produse un mare zgomot în societate. Câtva timp nu se vorbi decât de înnebunirea postelnicului Andronache și mai cu seamă de mărturisirea lui, prin care declara pe Păturică de autor al tuturor nenorocirilor sale. Este însă un proverb românesc vechi care zice: “Timpul face și desface”. Societățile umane, acest amalgam compus din ființe bune și rele, înțelepte și nebune, pline de curiozitate și impasibile, bizare și nătânge, de multe ori se alarmează de fuga unui principe, de căderea unui popor în sclavie sau de falimentul unui bancher.

În asemenea cazuri, mulțimea se adună în grupe pe ulițe și în locurile publice, raționează asupra evenimentului, vorbește cu zgomot, declamă și se înfuriază. Jurnaliștii fac articole fulgerătoare și pline de semnul mirării și al întrebării, prin care se silesc a da faptului o importanță de o mie de ori mai mare decât este în realitate; dar pe dată ce trece timpul cerut pentru satisfacerea curiozității publice, o tăcere mormântală se răspândește asupra faptului; principele căzut rămâne cu oasele zdrobite de cădere, poporul sclav geme cu lanțul de brațe, iar creditorii falitului fraudulos se mulțumesc cu zece la sută din capete, fără ca societatea să se tulbure cât de puțin. Iată ce este societatea în vanitatea ei; de aceea Păturică, ca om înțelept ce era, lăsă lumea să vorbească ce-i va plăcea și cât îi va plăcea, iar el își regulă casa și interesele sale cât putu mai bine.

Starea lui se compunea din trei moșii, două vii și o casă pe una din cele mai frumoase ulițe ale Bucureștilor. Dacă el s-ar fi gândit bine la nestatornicia și ticăloșia lucrurilor omenești, negreșit că s-ar fi oprit aci și ar fi petrecut o viață dulce și liniștită; dar el era ambițios și ambițiunea nu are margini. De ce folos ar fi fost viața pentru dânsul, dacă i-ar fi lipsit acea pozițiune socială care ar fi putut să-i deschidă ușile boierilor celor mari și să-l facă egal cu dânșii? Iată ideile ce preocupau pe Păturică în primele zile ale emancipării sale din clasa vătafilor de curte.

În timpul acela sosi și cartea vizirului Derviș Mehemet, prin care se făcea cunoscut boierilor și poporului român că Alesandru Șuțu s-a numit domn al Țării Românești.

Păturică, voind să profite de acest eveniment, mai întâi se informă despre starea lucrurilor și, după ce află numele tuturor persoanelor ce înconjurau pe noul domnitor, începu a se duce des pe la curte și, prin lingușiri pline de baseță, dobândi cu încetul favoarea tuturor. Casa lui devenise un loc public unde se adunau toți paraziții Bucureștilor, căci, din nenorocire, această lepră a societății exista și pe atunci, cu deosebire că paraziții din zilele noastre sunt favorizați și puși în slujbe.

Fanarioții veniți din Țarigrad cu Alecu vodă Șuțu găseau în această casă un tezaur de toate cele mai încântătoare plăceri. Vutcile și cafelele cele mai bune, ciubucele și narghelelile cele umplute cu parfumatul tutun al Siriei, jocurile la noroc cele mai despuietoare și femeile cele cu ochi mai fermecători decât ai vasiliscului, toate aceste puternice baterii de corupțiune erau adunate în casa lui Păturică. În fine, oricine intra în acest palat fermecătoresc ieșea încântat de plăcerile ce gusta într-însul, iar mai cu seamă de buna primire și de îngrijirea cu care erau tratați de gentila și mult iscusita fanariotă.

Păturică știa tot ce se petrecea în casa sa, dar în loc se să deștepte într-însul simțământul de onoare, din contra, el se bucura când vedea pe fanarioți oftând și făcând ochi dulci femeii sale.

Aceste infamii îl făcură să fie foarte bine primit la curte, iar mai în urmă îi procurară rangul de mare stolnic și funcțiunea isprăvniciei de străini, care-l puse în relațiune cu consulul rusesc și austriacesc, două mine noi de exploatat.

Într-o zi el dădea masă mare protectorilor și noilor săi prieteni. Toate dispozițiunile se luaseră ca să mulțumească cu desăvârșire pe oaspeți. Cornul abundenței cuprindea mai puține bunătăți în comparațiune cu cele ce se vedeau pe masa parvenitului. Aș dori să descriu numărul oaspeților, împreună cu calitățile morale și fizice ale fiecărui în parte, dar asta se atinge de epopee și mi-e frică să nu mă trântească Pegas. Mă mărginesc dar numai în povestirea unui incident care tulbură acest ospăț măreț și umili foarte mult mândria lui Păturică.

Pe când mulțimea fanarioților mânca și bea în onoarea lui Păturică, un zgomot de trăsură se auzi în uliță. Acest zgomot venea de la o cărucioară de țară, fără coviltir. Ea era trasă de doi cai slabi ca niște iezme și conduși de un băiat îmbrăcat țărănește. Înlăuntru era așternut fân, peste care era pusă o scoarță roșie cu vărgi, pe care ședea un boierinaș de provincie, îmbrăcat cu anteriu de dimie verde, cu caravani de pânză albă de casă, cu târlici și

iminei roșii în picioare, cu libadea de aba împodobită cu găitan negru și cu un cauc ascuțit îndesat pe cap.

Dacă cineva ar fi calculat vârsta acestui boier de țară după perii săi cei albi ca zăpada, negreșit că i-ar fi dat de la șaptezeci până la șaptezeci și cinci de ani, și nu ar fi greșit; judecat însă după falnica ținere a corpului și după frăgezimea feței sale și ochii cei plini de inteligență și mândrie, l-ar fi luat drept om matur, dar nu bătrân.

Cum ajunse căruța în dreptul caselor lui Păturică, boierinașul zise vizitiului:

“Oprește, Stane!” Căruța încetă de a se mai mișca, iar boierul se dete jos, intră în curte și de aci în sala de jos a caselor.

Privirea lui se opri mai întâi asupra mulțimii de arnăuți și de feciori ce intrau și ieșeau, ținând în mâini farfurii pline de cele mai gustoase bucate; după aceea observă celelalte amănunte ale casei și rămase uimit de luxul și bogăția ce cuprindea într-însele. “Oare nu mă voi fi amăgit! cugetă el în sine asta este casă de boier de protipendadă, e saltanat domnesc.”

Și ca să se încredințeze dacă nu era un vis ceea ce vedea, opri pe un arnăut și-i zise:

— Ia spune-mi, dragul meu, ce boier șade în casa aceasta?

Arnăutul, luând pe bietul bătrân drept cerșetor, îi zise cu ironie:

— Să vii sâmbătă, moșicule, că astăzi nu face boierul milostenii.

— Ia lasă milosteniile la o parte și răspunde-mi la ce te-am întrebat, zise boierinașul cu un glas aspru, ce indica supărarea ce-i pricinuise umilitoarele expresiuni ale arnăutului.

— De ce nu, dacă voiești. Aici locuiește marele stolnic Dinu Păturică, hale ispravnic de străini.

— Dar saraiurile acestea și cele ce se cuprind într-însele sunt toate ale lui?

— Da, ale dumnealui.

— Apoi dacă este așa, spune-i c-am venit să-l văd, că sunt mulți ani de când nu l-am văzut.

— Și cine să-i zic că ești?

— Spune-i că sunt tatăl dumisale și mă numesc treti-logofăt Ghinea Păturică ot Bucov sud Saac; ține minte, băiete, ot Bucov sud Saac.

Arnăutul privi pe bătrân cu mai multă băgare de seamă, dar sărăcia ce se vedea întipărită pe veșmintele cu care era îmbrăcat îl opri de a anunța mândrului său stăpân un tată atât de umil și trențăros.

Bătrânul simți aceasta și, înfuriindu-se de nebăgarea în seamă cu care îl privea arnăutul, zise:

— Ascultă, mojicule, du-te numaidecât de spune stăpânului tău c-am venit să-l văd sau arată-mi odaia în care se află, să intru eu de-a dreptul. Oști d-aci!

Aceste cuvinte ale bătrânului, fiind pronunțate cu voce tare, pătrunseră până la auzul lui Păturică, care, înțelegând după accent că persoana ce întrebă de dânsul era tatăl său, ieși în sală și ordonă arnăutului să-l gonească.

— Dar bine, cucoane Dinule, cum pot cuteza eu să dau afară pe un om care se numește părintele dumitale? răspunse arnăutul confuziat.

— Da, fiule, sunt bătrânul tău tată. Nu mă cunoști?

— Auzi acolo obrăznicie! un cerșetor de uliță să se numească tată al meu! Dați-l afară pe brânci, auzit-ați voi? Eu nu am tată.

Apoi se retrase în cameră, ca să nu tulbure petrecerea amicilor săi.

Bătrânul, auzind pe fiul său pronunțând aceste omorâtoare cuvinte, își pierdu mințile; fața lui deveni teribilă și amenințătoare ca a unei fiare sălbatice care voiește a sfâșia pe cel ce a rănit-o.

În paroxismul dar al furiei sale, se repezi în camera ospățului și, punându-se față-n față cu ingratul său fiu, zise:

“Ce, nu mă mai cunoști, fiule? Acest trup uscat de bătrânețe și de sărăcie nu este el care ți-a dat viața? Aceste mâini zbârcite de muncă nu sunt oare ele care te-au mângâiat în copilăria ta și ți-au pus în mână condeiul cu care te-ai procopsit și ai câștigat aceste bogății? Nu te gândești, nenorocitule, că săvârșești un păcat osândit de legile firii și de obiceiurile politicești? Iuda a vândut pe învățătorul său, dar nu s-a lepădat de tatăl său! Râul cel măreț și înconjurat de verdeață tăgăduiește el oare umilitul izvor din care își are începutul ? Încă o dată, te rog, fiule, vino în brațele mele să te sărut și să-ți dau binecuvântarea mea cea mai de pe urmă, căci sunt bătrân și poate să mor fără să te mai văd!”

Păturică, care nu vedea în acele momente decât umilirea sa în fața celor mai de frunte boieri ai domniei, porunci de-al doilea și cu mai multă asprime ca să-l scoată afară din casă.

Bătrânul, văzând atâta împietrire de inimă, zise cu un aer profetic:

“Dumnezeu, care cunoaște și vede toate, să nu-ți ajute, fiu blestemat ce ești! El, care te-a înălțat atât de mult, te va pogorî mult mai jos decât unde te aflai. Aceste bogății câștigate prin nelegiuiri, ți le va risipi cum risipește

vântul praful de pe arie. Cum mă gonești tu pe mine, să te gonească îngerul Domnului în toată viața; să nu aibi prieteni în nenorocire, să umbli din casă în casă cerșind pâine, ca să-ți astâmperi foamea, și o treanță, ca să-ți acoperi goliciunea; să lingușești toate tarafurile și toți să-și bată joc de tine. În chinurile bolii tale să nu aibi pe nimeni care să te mângâie și în vedeniile tale să-ți stea înainte toate fărădelegile tale. Amin! Fie, fie!…”

După ce bătrânul rosti acest teribil blestem, puse mâinile la ochi și ieși din casa fiului său cu repeziciune; iar Păturică își continuă ospățul, fără să se tulbure cât de puțin de amarele imprecațiuni ale părintelui său.

El se ocupă acum de noile sale cunoștințe și de folosul ce putea să tragă dintr-însele; dar tocmai pe când se ridica cu ambițiunea până la cele mai înalte demnități ale țării, un nour politic veni să întunece puțin soarele speranțelor sale.

Încă de la anul 1814, Nicolae Scufu, grec din orașul Arta (în Peloponez) și Riga Palamide formaseră o societate cu scop de a pregăti pe greci pentru liberarea patriei lor. Această societate numită Εταιρία τών φιλικων[1], împreună cu cea numită Φιλόμουδως έταιρια[2], ce staționa în Atena, își aveau corespondenții și comitetele lor în Odesa, Chișinău, Galați și București[3].

Membrii comitetului din București, cunoscând însemnatele servicii ce ar fi putut să aducă Alecu vodă Șuțu revoluțiunii grecești, îi propuseră să intre și el în societate, dar Șuțu refuză. Prin această conduită neașteptată a principelui secretul societății putea să fie descoperit și s-ar fi pus în pericol viața celor mai însemnați bărbați ai mișcării. Mijlocul dar cel mai propriu spre a evita această nenorocire fu înveninarea lui vodă Șuțu, la 19 ianuarie 1821, prin doctorul Cristali, medicul său particular.

Acest eveniment, deși contraria oarecum planurile ambițioase ale lui Păturică, dar el, în loc să dispere, așteptă cu sânge rece prefacerea ce putea să ia lucrurile; și fiindcă nu putea să prevadă cele ce erau să se întâmple, lingușea pe toți, fără excepție, ca să-și facă popularitate.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu, ce izbucni a doua zi după moartea lui Șuțu, părea venită într-adins, ca să dea ocaziune lui Păturică a arăta lumii duplicitatea și lașitatea caracterului său. El se gândi foarte mult asupra acestei mișcări, iar mai cu seamă asupra foloaselor ce ar fi putut trage dintr-însa. Astfel dar, pe cât timp revoluțiunea se compunea din Tudor Vladimirescu, Macedonski și câțiva panduri, el ținea de partidul boierilor și calomnia împreună cu dânșii pe acei bravi care își pericolau viața spre a da

țării drepturile ei cele vechi; iar după ce revoluținea triumfă și sili pe boieri a o recunoaște și a-i jura credință, atunci Păturică deveni cel mai fierbinte apărător al ei și o exploată cât putu mai bine; dar intrarea lui Ipsilant în țară și proclamațiunea lui cea măreață făcu pe ciocoi să-și schimbe politica. “Ipsilant în țară! — zise ciocoiul în sine — un fecior de domn cu o mulțime de viteji după dânsul și ajutat de muscali! Asta este o minunată întâmplare și caută să mă folosesc de dânsa. O să mă scriu între mavrofori!… Dar bine, ce va zice Tudor când va afla? Ce vor zice atâți prieteni ai mei ce se află intrați în oștirea lui? E! și ce-mi pasă mie de dânșii? Ei sunt niște calici care s-au sculat cu răzmeriță împotriva împărăției; ca mâine vin turcii și-i risipesc ca pe puii de potârniche, în vreme ce Ipsilant, deși este și el apostat, dar este sprijinit de prea puternica împărăție a Rusiei. O izbândă să facă numai și pare că-l văd domn în țară și răsplătind cu galantomie pe toți care l-au ajutat. Mă voi duce dar la dânsul și voi părăsi pe acești calici ce cântă toată ziua: «Ah! sabia lui Traian într-o mână de român» și le chiorăie mațele de foame!”

După ce ciocoiul se împăcă cu conștiința sa în privința lașității ce voia să comită și după ce își făcu toate dresurile cu unul dintre consuli, porunci să înhame armăsarii la butcă și se duse la Colintina, ca să se prezinte înaintea lui Ipsilant.

Trecuseră două ore de când el aștepta rândul de a intra la prințul, dar acest timp nu-l pierdu în darn, căci legă relațiuni de prieteșug cu căpitan Iordache, Constantin Duca și Vasile Caravia.

În momentul însă când el oferea acelor tâlhari de drumuri zaiafeturile cele mai delicioase ca să dobândească favoarea lor și printr-însa pe a lui Ipsilant, ușa camerei de audiență se deschise și ieși secretarul principelui, care făcu semn lui Păturică să intre înlăuntru.

Ciocoiul își scoase cizmele cele de saftian roșu și, rămânând numai cu meșii, își puse o pereche de papuci galbeni de Țarigrad, își strânse giubeaua la piept și intră în camera lui Ipsilant, unde, după ce făcu câteva complimente pline de lingușire, voi să sărute haina principelui; dar fiindcă principele refuză cu delicatețe acest act înjositor, ciocoiul sărută ciucurii patului pe care ședea fanariotul.

Săvârșindu-se acestă ceremonie, Păturică se trase puțin de-a-ndărătelea și luând o pozițiune umilitoare zise:

— Să trăiești, măria ta, întru mulți și fericiți ani! Eu sunt stolnicul Dinu Păturică, hale ispravnic de străini, și am venit să mă închin măriei tale ca o

slugă plecată ce sunt și să primesc strălucitele porunci ce te vei milostivi a-mi da.

Fanariotul, fiind informat foarte bine despre Păturică, se uită drept în ochii lui și, după ce-și termină observațiunile sale fizionomice, zise cu un zâmbet rece și ironic:

— Am auzit, arhon stolnice, că ești om deștept și cu pricepere în treburile țării.

— Laude, măria ta; fac și eu ce pot ca un om mic ce sunt.

— Am mai auzit că — dar asta nu e treaba mea — se zice iarăși prin lume că, fiind sameș la hătmănie, s-ar fi pierdut o piatră verde de mare preț… Dar nici asta nu mă privește.

— Nu crede, măria ta! Astea sunt defăimări ce vin din pizmă, căci am prea mulți vrăjmași.

— Ai dreptate, arhon stolnice, tot ce e mare e pizmuit. Dar să lăsăm la o parte toate acestea și să vorbim ceva despre interesele noastre. Te rog citește acest răvaș — și deodată îi dete o bucată de hârtie strânsă în formă de răvaș.

Păturică privi răvașul și recunoscu forma de scriere a unuia dintre consulii puterilor străine.

— Citește-l, arhon stolnice, nu te sfii! zise Ipsilant, văzând pe ciocoi încurcat.

— Păturică deschise de-al doilea răvașul și citi frazele acestea:

“Ilustre principe,

Cunoscând greutatea misiunii ce aveți a împlini, cred că vă aduc un mare serviciu recomandându-vă pe stolnicul Dinu Păturică, care, prin iscusința și cunoștințele ce are despre trebile țării, vă poate ajuta în multe împrejurări. El trebuie să vie astăzi sau mâine pe la înălțimea voastră, căci l-am vestit prin osebit bilet din parte-mi. Informațiunile ce ți-am dat în trecutele zile despre acest boier sunt destul de precise; rămâne la înălțimea voastră să profitați de marile lui talente.

Sunt al în… N.”

Acest răvaș răspândi multă lumină asupra neînțelesei pozițiuni în care pusese Ipsilant pe Păturică prin mușcătoarele sale cuvinte. Ciocoiul înțelese imensele foloase ce putea să tragă servind interesele capului Eteriei grecești. Strânse dar răvașul și-l dete cu mult respect în mâna prințului, care, după ce îl rupse în mici bucăți, zise:

— Ei bine, arhon stolnice, eu am să-ți împărtășesc o taină care poate să te ridice la mărire și bogăție, dacă mă vei sluji cu credință, dar care negreșit

te va pierde, dacă mă vei înșela sau mă vei vinde; ai auzit?

— Spune-mi, măria ta, ce am de făcut și răspund cu capul că nu vei fi nici înșelat, nici vândut.

— Ascultă, arhon stolnice. Cunoști pe Domnul Tudor? Îl cunosc, măria ta!

— Îl cunoști bine?

— Foarte bine, măria ta.

— Spune-mi, dar, ce fel de om este?

— Este viteaz și drept, măria ta!

— Astea sunt darurile ce poate avea; eu voi să aflu cusururile lui. Are și cusururi.

— Care sunt acele cusururi, spune-mi? Este mândru și furios la mânie.

— Astea-mi place; dar ia spune-mi, iubește banii?

— Nicidecum, măria ta!

— Dar muierile?

— Nici pe dânsele.

La aceste cuvinte, prin care Păturică fără voia sa făcea panegiricul omului pe care voia să-l vândă, Ipsilant rămase uimit. “Viteaz! — zise fanariotul în sine — drept. Neiubitor de bani și de femei! Iată calități care poate să facă dintr-însul un Caton, un Brutus. Prin vitejie, el își va face un nume mare în toată țara! Prin dreptate, va dobândi iubirea norodului; el dar va fi mare și puternic! iar eu voi fi mic! Eu, Alesandru Ipsilant, fiu de principe și general de brigadă; eu, care am stat cu capul ridicat înaintea lui Napoleon; eu, care nu am tremurat în fața morții ce venea asupră-mi din milioane de guri vărsătoare de foc, să mă văd silit a pleca capul înaintea lui Tudor? Asta-i cu neputință! Ce voi face dar? Voi porni numaidecât la Cotroceni, ca să smulg din pieptul și inima protivnicului meu acele virtuți care astăzi chiar îl fac mai iubit și mai respectat decât pe mine!… Dar bine, eu am jurat ca să mă lupt împotriva necredincioșilor, iar nu să vărs sângele creștinilor!…”

După ce trecură aceste gânduri sinistre ce sfâșiau fără milă pe fanariot, o liniște se răspândi pe fața lui și un zâmbet ușure se arătă pe buzele sale.

Păturică, care examinase cu multă luare-aminte fața fanariotului, știa acum, ca și dânsul, care erau pasiunile ce-i sfâșiau inima; cu toate acestea el sta în picioare, nemișcat, ținând într-o mână ișlicul și cu cealaltă giubeaua strânsă la piept, fără să lase a se vedea pe fața sa decât nepăsare și nevinovăție, reproduse cu cea mai mare finețe.

— Ei bine, arhon stolnice, exclamă fanariotul, îmi spuneai că Domnul Tudor este cam furios.

— Ba furios cumsecade; el socotește pe om ca pe un pui de vrabie.

— Ce spui, arhon stolnice, să fie oare adevărat ceea ce zici?

— Chiar ieri a spânzurat pe unul din cei mai de frunte viteji, numai și numai pentru că s-a dus cu vreo câțiva neferi și a spart o cârciumă din Dealul Spirii.

— Și l-a omorât, ai?

— Ca pe-un pui de găină, măria ta.

— Ei bine, ce zice oștirea lui despre aceasta?

— Nemulțumirea se vede zugrăvită pe toate fețele, dar nu cutează nimeni să-i facă băgări în seamă.

— De ce?

— Fiindcă se pomenesc cu gâzii lui ieșiți ca din pământ și totul se isprăvește într-o clipă.

Ipsilant se puse iarăși pe gânduri. De astă dată însă, fața lui era acoperită de o veselie sinistră; el se sculă de pe pat și, netezindu-și câtva mustățile, zise lui Păturică:

Ascultă, arhon stolnice; dar bagă de seamă la ceea ce am să-ți spun, căci de-aci atârnă fericirea și nenorocirea ta.

— Ascult, măria ta.

— Două săbii pot să intre într-o teacă?

— Nu, măria ta!

— Dar o țară poate fi stăpânită de doi domni deodată?

— Nici asta nu se poate, măria ta!

— Ei bine! Țara Românească are astăzi doi domni sau cel puțin doi pețitori la domnie: unul este Tudor și celălalt sunt eu. Mă înțelegi?

— Te înțeleg, măria ta.

— Unul dar dintre noi trebuie să piară.

— Și cel care trebuie să piară este Tudor, măria ta?!

— El însuși, și aceasta o cer de la tine. Răvașul consulului zice curat că ești cel mai întreprinzător și mai îndemânatic dintre boieri; fă-mi dar această slujbă și te voi face cel mai bogat dintre toți.

— Gata la poruncă, măria ta, dar n-ar fi rău să-mi arăți și mijloacele prin care să pot săvârși această mare faptă.

— Mijloacele, zici?… Dar tu însuți mi-ai spus că el este mândru și nesocotit la mânie. Strămoșul nostru Adam a pierdut raiul numai pentru

nerăbdare; de ce dar Tudor să nu-și piardă capul, când are două din cusururile cele mai de căpetenie?

— Te înțeleg, măria ta!

— Du-te dar în lagărul lui și îndeamnă pe unii din ostași la nesupunere, iar pe alții la jafuri și silnicii; apoi fă ca să le afle Tudor pe toate acestea; și fii sigur că cu cât spânzurătorile se vor înmulți în lagărul lui, cu atât noi vom izbuti mai bine. Cunoști puterea mea, știi că sunt ocrotit de marea împărăție; lucrează pentru mine și norocirea ta e făcută.

— Să trăiești, măria ta, exclamă Păturică făcând o temenea până la pământ, dar aș vrea să știu și eu, plecatul măriei tale rob, cu ce o să mă aleg din toate acestea? Măria ta ești luminat și cu praxis și știi mai bine decât mine prin câte primejdii am să trec eu, nemernicul, ca să săvârșesc poruncile măriei tale.

Ipsilant se gândi puțin, apoi luă pana în mână și scrise pe o coală de hârtie cuvintele acestea:

“Eu, Alesandru Ipsilant, principe de naștere și general de brigadă al nebiruitei oștiri rusești, mă îndatorez a răsplăti pe boierul român stolnicul Dinu Păturică, pentru slujbele săvârșite de dânsul Eteriei elinești, numindu-l deocamdată ispravnic peste două județe din cele ce se află acum în stăpânirea mea; iar dacă milostivul Dumnezeu îmi va ajuta să stăpânesc țara întreagă, îl voi face caimacam al Craiovei.

A. Ipsilant “

— Ține hârtia aceasta și silește-te cât vei putea să împlinești poruncile mele; iar când lucrul va fi sfârșit, vino cu dânsa să-ți iei răsplătirea.

Păturică sărută mâna fanariotului și se retrase.

Note

1. ↑ Societatea prietenilor. (gr.)
2. ↑ Societatea literară. (gr.)
3. ↑ Vezi Istoria Principatelor dunărene de Palauzof și Istoria revoluțiunii grecești de Ioan Filimon. (n. N. F.)

Capitolul XXVIII
Un suflet nobil

La extremitatea dinspre miazănoapte a mahalalei Oțetarilor era pe timpii lui Caragea o uliță înfundată, strâmtă și neîncetat plină de noroi. În acea uliță se aflau mai multe căsuțe învelite cu trestie, în care locuiau numai sacagii și căruțași. În mijlocul acestor bordeie mizerabile era o casă care, prin arhitectura ei de ordin otoman și prin mica grădină compusă din arbori roditori și flori, atrăgea foarte mult băgarea de seamă a trecătorilor.

Curtea acestei case era îngrădită cu uluci de stejar ascuțite la vârf și foarte înalte; iar în partea dinspre fațada uliței avea parmalâcuri cioplite și așezate cu mare gust. În mijlocul îngrădirii era o poartă cu două canaturi învelită cu streașină de uluci mărunțele, ca să o apere de stricăciunea ploilor. În vârful acelui înveliș erau doi căpriori în formă de sceptru, având fiecare la extremitatea de sus câte un cocoș lucrat în lemn foarte gros, iar pe fațada stâlpilor erau sculptați doi șerpi ținând câte un măr în gură.

Casa era de zid, cu un singur etaj și împărțită în două camere și un pridvor. Învelitoarea ei era de olane, iar la cele două puncturi unde se unesc doliile, avea câte o bășică de pământ smănțuită, cu vârful în formă de pasăre.

Ușa principală, ce conducea înlăuntrul casei, era compusă din mai multe bucăți de lemn lustruite cu rândeaua și legate de căptușeala principală prin cuie de fier alb cu capetele rotunde și lustruite.

Lângă pridvor era o grădiniță compusă din câteva vițe legate în formă de boltă, un corcoduș, doi zarzări și câțiva piersici, printre care erau câteva brazde despărțite între dânsele cu bucăți mici de cărămizi foarte frumos așezate. Aceste brazde erau pline de garoafe sălbatice, ochiul-boului, lemnul-Domnului și limba-mielușelului[1]; iar pe lângă îngrădirea de trestie a micii grădini și pe prispa caselor erau așezate o mulțime de oale cu maghirani, indrușaimi și alte flori scumpe de pe atunci. În unul din colțurile curții erau un puț cu roată, lângă care se formase un lac de apă ce servea de scăldătoare câtorva rațe românești și leșești.

Interiorul caselor era astfel aranjat: una din cele două camere servea drept cămară pentru conservarea proviziunilor; iar cea de-a doua, destinată pentru locuință, era pardosită (pavată) cu cărămizi spoite cu vopsea roșie și avea două paturi turcești acoperite cu saltele, perne și macaturi de cit.

Aproape de ferestre era o masă de brad, acoperită cu o pânză albă cu marginile de borangic galben, pe care erau puse câteva cărți una peste alta, hârtie de scris și o pereche de călimări de alamă; iar sub această masă se vedea un ișlic învelit în hârtie groasă, o pereche cizme turcești de saftian roșu și o strachină cu ouă.

Pe peretele dinspre răsărit erau două icoane așezate pe o bucată de stofă. Lângă dânsele se afla o sticluță cu agheazmă, un mănunchi de busuioc uscat și câteva spice de grâu; iar în fața acestor obiecte de devoțiune era spânzurată o candelă ce ardea neîncetat, dând o lumină slabă și melancolică. Tavanul acestei camere era de grinzi și uluci de stejar, frumos lucrate. Lângă un alt perete și cam aproape de tavan era o culme, pe care stăteau atârnate: un anteriu, o giubea blănită, niște ciacșiri de șal roșu și câteva rochii. Osebit de aceste mobile ce indicarăm, mai era în această cameră o ladă de Brașov, câteva ulcioare cu apă de băut și o sobă oarbă, deasupra căreia era pusă o tavă cu tacâmul dulceții și al cafelei; iar în firidele de jos se vedeau câteva gheme de lână și o donicioară cu fuse.

În unul din cele două paturi zăcea un om ca de patruzeci și cinci de ani, dar care, după zbârciturile feței și perii capului cei cărunți, semăna să fie de o etate mult mai înaintată. Acest nenorocit avea capul rezemat pe o pernă și părea adâncit într-un somn foarte greu.

Lângă pat ședea o femeie bătrână, care se îndeletnicea făcând colțișori și bibiluri de mătase la piepții și mânecile unei cămăși, ațintind din când în când ochii asupra suferindului.

Era pe la nouă ore din noapte. Tristul cadru ce puserăm înaintea lectorilor noștri, fiind luminat numai de palida lumină a candelei, devenea mult mai atingător și mai interesant. În momentul însă când bătrâna se silea să alimenteze slaba lumină a candelei, ca să poată lucra mai cu spor, se auziră câteva loviri în poarta curții. Bătrâna se duse să deschidă și după câteva momente se întoarse împreună cu un june frumos, bine îmbrăcat și cu ochii plini de o bunătate îngerească.

— Doarme? zise străinul adresându-se către bătrână.

— Abia dete Dumnezeu de adormi, că n-a închis ochii de trei nopți.

— Din ce pricină?

— Apoi de, mamă, știu și eu?

— Și ce a făcut în acel timp de nedormire?

— Ce face totdeauna: se posomorăște, strigă, își rupe hainele de pe dânsul, apoi pare că se liniștește, dar deodată sare tremurând și îmi zice:

“Ascunde-mă, scapă-mă de acești ticăloși ce voiesc să mă omoare!”

— Și de cine se teme el? Ce i se nălucește?

— O mie de bazaconii, mamă, dar aceea ce-l face să se înfurieze și mai mult este aducerea-aminte despre un vătaf de curte și o țiitoare a sa, care i-a mâncat averea și l-a lăsat pe drumuri.

— Aș dori să știu, buna mea bătrână, dacă vine cineva să-l vadă sau să-l ajute cu ceva.

— Nimeni, boierule.

— Dar bine, cine-i plătește chiria casei, mâncarea, căutarea și celelalte?

— Toate acestea le-am întâmpinat singură până la un timp, dar tocmai când sfârșisem de cheltuială și mă duceam în târg ca să-mi vând maloteaua, un boier tânăr ca dumneata, fie-i umbrele, mă luă la cătare, apoi apropiindu-se de mine îmi zise:

— Nu cumva ești dumneata baba Iana spitalagioaica?

— Eu sunt, boierule, îi răspunsei.

— În ce mahala locuiești?

— În Oțetari.

— În ulița înfundată, nu este așa?

— Este întocmai precum zici, boierule.

— Vino dar după mine, zise el. Eu îl urmai până la o boltă de lipscănie, unde, intrând împreună cu mine, zise stăpânului bolții:

“Dă acestei femei lei una sută și să urmezi tot astfel pe fiecare lună până la o altă poruncă a mea; apoi, apropiindu-se de mine, îmi zise încet: Să cauți bine de bolnavul ce-l ai în casă, căci o să vin câteodată să-l văd”. Sfârșind aceste cuvinte, ieși repede din boltă și se făcu nevăzut.

— Cunoști pe acel june boier?

— Nu-l cunosc, căci n-am avut timp ca să-l privesc bine în față; dar, oricum va fi, Dumnezeu să-i dea bine și să-l norocească, căci de nu venea el în ajutorul sărmanului bolnav, numai Dumnezeu știe ce s-ar fi întâmplat.

— Dar bine, bolnavul era odată bogat, ce s-a făcut starea lui?

— Am cercetat, mamă, și am aflat că i-au vândut-o datornicii la Cochii vechi și l-au lăsat numai cu hainele de pe dânsul.

— Dar casa lui, acea casă atât de îmbelșugată?…

— Tot s-a vândut.

— Și cine au fost acei nelegiuiți care au cutezat să lase pe drumuri pe un om cu mințile rătăcite și străin în astă țară?

— Apoi de, mamă, mai știu și eu?… Lumea vorbește multe.

— Și ce zice lumea?
— Zicea că el a avut o țiitoare și că ea s-a unit cu vătaful lui de curte și i-a mâncat toată averea.
— Ticăloșii și nemernicii!… Dar am auzit vorbindu-se și despre un bogasier… lipscan… ceva cam așa.
— Îl cunosc și pe acel ticălos… e bun de pus în țeapă.
— Da de ce?
— Fiindcă m-a lăsat pe drumuri.
— Și cum s-a întâmplat aceasta?
— Ia, strânsesem și eu, în tinerețe, câteva părăluțe, ca să le am la bătrânețe, știi povestea vorbei: “Bani albi de zile negre” și el mi i-a mâncat, mânca-l-ar coțofenele!
— Și cum ți i-a mâncat? Ia spune-mi.
— A făcut mofluzluc mincinos și m-a lăsat pe drumuri, nu l-ar mai lăsa de la inimă.
— Dar bine, n-ai dat jalbă la stăpânire?
— Ba am dat, da-l-ar prin târg cu nasu tăiat.
— Și ce-ai ales?
— Mai nimic, mamă! Din două miișoare de lei m-am ales numai cu două sute, din care mi-a oprit și havaietul judecății.
— Ia spune-mi, cum îl cheamă pe acel hoț de ștreang?
— Costea.
— O fi Costea Chiorul bogasierul?
— El este, mamă!
Tânărul căzu într-o adâncă întristare, apoi, după ce aruncă o privire asupra bolnavului, zise în sine: “Unul zace în pat lipsit de minte și sărac, cellalt mofluz mincinos și gata a merge la ocnă pe toată viața, numai cel de-al treilea și cel mai rău din toți se bucură încă de roadele nelegiuirilor sale; puțin însă și voi auzi și de numele lui”.
Pe când străinul se afla absorbit în aceste triste gânduri, bolnavul începu a țipa și a gesticula din mâini, strigând cu glas răgușit și tremurător:
“Lăsați-mă, nelegiuiților! Nu vă e de ajuns că m-ați sărăcit? Voiți acum să-mi luați și viața?”
Apoi deschizând ochii săi înflăcărați de mânie, începu a lovi cu pumnii pereții casei, crezând că lovește acele umbre imaginare; iar după aceea începu iarăși a striga:

“Luați de lângă mine pe această muiere desfrânată, căci privirile ei mă îngheață! Nu vedeți voi că ea voiește să mă sugrume cu prefăcutele ei îmbrățișări?”

— Liniștește-te, boierule, zise străinul, sărind de pe scaun și alergând către bolnav, ca să-i dea ajutorul necesar în cele teribile momente.

— Dați-mi un pahar de apă să-mi răcoresc pieptul, zise nenorocitul bolnav cu vocea mai de tot stinsă și zdrobită de oboseala agoniei.

Apa cea rece cu care fu adăpat și stropit bolnavul produse un mare efect. El deschise ochii și-i aținti asupra făcătorului său de bine, apoi, lăsând să curgă dintr-înșii două șiroaie de lacrimi, zise cu glas liniștit, dar întrerupt de suspine:

— Tu aici?! Tu la capul meu?! Dar acesta este locul lui Dinu pe care l-am procopsit, iar nu al tău, pe care te-am izgonit fără milă din curtea mea!

Tânărul luă cu transport mâna suferindului și, udând-o cu lacrimi și sărutări, zise:

— Am voit, stăpâne, să te scap din mâna acelor tâlhari, dar Dumnezeu nu mi-a ajutat.

— Iar eu, ticălosul, drept mulțumire pentru binele ce voiai să-mi faci, te-am scos cu urgie din curtea mea.

Cât ținu această scenă atingătoare, bătrâna stete în picioare, privind cu băgare de seamă trăsăturile feței și glasul străinului, apoi se apropie de patul bolnavului și îi zise cu o privire plină de uimire:

— Stăpâne! Acest june atât de milostiv și cu inimă bună este boierul cel necunoscut care de atâta timp ne dă mijloace de viețuire; bănuielile mele nu mă amăgeau, acum îl cunosc cu desăvârșire; este grămăticul marelui ban C…, este serdarul Gheorghe, zaraful vistieriei. Să îngenunchem înaintea acestui înger și să-i mulțumim pentru mila ce a arătat către noi.

Necunoscutul, văzându-se descoperit și nevoind să stea față la scenă ce-i atingea modestia, ieși din casă cu repeziciune și se duse la ale sale.

Buna bătrână nu se amăgea deloc în aprecierile sale. Persoana cea misterioasă era în adevăr Gheorghe serdarul, acel june plin de virtute, care părăsi casa banului C… și-și sacrifică arzătorul amor ce avea pentru fiica acelui boier, numai ca să nu răsplătească cu rău binefacerile ce primise de la dânsul.

El se refugiase în Moldova, crezând că schimbarea aerului, privirea frumoșilor munți din acea țară și deosebirea obiceiurilor vor stinge cu încetul flăcările amorului ce-i ardeau pieptul și inima.

Ajungând dar în capitala Moldovei, se înfățișă înaintea lui Mihai vodă Șuțu, care, din puținele cuvinte ce schimbă cu dânsul, descoperind rarele lui calități și profunda cunoștință ce avea despre limba elinească, îi oferi postul de secretar particular al său.

Junele primi această cinste domnească, sperând că prin ocupațiune își va micșora suferințele, dar se amăgea, căci marea încredere ce din zi în zi îi arăta principele, onorurile ce primea de la boierimea moldoveană, caftanul de mare comis și darurile domnești cele bogate, în loc să-i micșoreze suferințele, din contra, i le mărea mai mult.

În fine părăsi Moldova și se întoarse iarăși în București, dar aci avea să întâmpine noi loviri; Maria, fata banului C…, zdrobită și dânsa de patima amorului, căzuse la o boală care îi amenința viața. Bătrânul ei părinte, văzând acest rău care voia să-i răpească comoara fericirii sale, se sfătui cu cei mai învățați doctori de pe acei timpi și, după povața lor, se strămută cu locuința la una din moșiile sale de munte.

Gheorghe, aflând despre toate amănuntele acestei împrejurări și necutezând să se înfățișeze înaintea banului, nici să vestească pe Maria despre sosirea sa, căzu într-o adâncă melancolie, care negreșit l-ar fi vârât în mormânt, dacă schimbarea epocii nu aducea cu sine o mare schimbare în pozițiunea sa.

Singura mângâiere ce-i mai rămăsese după atâtea nenorociri era de a contempla din depărtare chioșcul din grădina banului, acel local în care văzuse pentru prima oară răsărind soarele trecutei sale fericiri, și a face bine celor nenorociți. El, dar, aflase jalnica stare în care adusese Păturică pe postelnicul[2] Andronache Tuzluc, vechiul său stăpân, și îl ajuta în secret.

Note

1. ↑ Nume de flori ce se cultivau pe atunci și chiar acum prin grădinile meseriașilor. (n. N. F)
2. ↑ În ed. 1863: comisul.

Capitolul XXIX

Lagărul de la Cotroceni și trădarea

Tudor Vladimirescu, luând știre că Ipsilant a intrat în țară, își împărți oștirea în două părți: dintr-una formă mici garnizoane pentru apărarea mănăstirilor din Valahia Mică, în care își avea depuse proviziunile necesare pentru hrana oștirii, iar cu o parte compusă din șase mii de panduri aleși și două mii cinci sute de arnăuți, comandați de Macedonski și Prodan, luă calea către București și se așeză în mănăstirea Cotroceni și pe câmpia dimprejurul ei formând din această localitate un lagăr fortificat, din care observa mișcările lui Ipsilant, pe boieri și politica turcească.

După regulile stabilite de acest căpitan, intrarea în lagăr a oamenilor particulari nu era oprită nici ziua, nici noaptea, dacă ei cunoșteau cuvântul de ordin.

Dinu Păturică, profitând de această neîngrjire, încă de la sosirea lui Tudor vizita neîncetat lagărul și prin manierele lui insânuitoare dobândi amicia și încrederea tuturor căpitanilor armatei și chiar pe a lui Tudor.

Astfel stau lucrurile cu câteva zile înaintea întrevederii lui Păturică cu Ipsilant, în care se stabili vânzarea liberatorului României.

A treia zi după încheierea acestui pact infam, pe la două ore turcești din noapte, Păturică încinse iataganul, puse două pistoale la brâu și alte două la ciochina șelii, apoi încălecă pe un armăsar și luă drumul către Cotroceni, urmat de un arnăut armat cu o șișinea boșnegească.

Era pe la 20 martie, timpul cel mai nestatornic al climei noastre; un întuneric des acoperea fața cerului, vântul austral sufla cu repeziciune, glasul păsărilor de noapte, unit cu freamătul sinistru al copacilor, făceau o armonie infernală, iar ploaia ce cădea în torente completa acest cadru fioros.

Cei doi călători, înfășurați în ipingelele lor, își urmau călătoria în liniște, privind acest dezordin al naturii cu nepăsarea și bucuria ce simțiră demonii când Cel Atotputinte deschise jgheaburile adâncului, ca să piardă o lume nedemnă de amoarea și intențiunea sa. Dar când ajunseră în dreptul caselor lui bulucbașa Giafer, Păturică zise tovarășului său de călătorie:

— Să fie oare adevărat tot ce mi-ai spus? Răspunde!…

— Precum mă vezi și te văd, cucoane Dinule.

— Nu mă minți tu oare?

— Îți jur pe Dumnezeu și pe sfântul Gheorghe, ajutătorul meu.

Ciocoiul, mulțumit pe acest jurământ ce totdeauna e sacru pentru hoți și bigoți, înaintă conversațiunea.

— Ia mai spune-mi încă o dată, câte spargeri de case s-au făcut?

— Șapte, stăpâne!

— În ce mahalale?

— La Biserica Albă din Postăvari și la Spirea din Deal.

— Jaful a fost mare?

— S-a luat peste tot ca la două sute mii lei, afară de argintării și boarfe.

— Câte femei s-au siluit?

— Zece, dintre care două au murit, neputând suferi până în sfârșit caznele arnăuților și ale pandurilor.

— Dar uciderile cum au mers?

— Trei cârciumari, doi băcani și un boierinaș.

— Le știe astea Domnul Tudor?

— Nu numai că le știe, dar a și spânzurat azi-dimineață cinci dintre cei ce au săvârșit aceste fapte.

— Spui adevărul?

— Adevărul, stăpâne; și dacă nu mă crezi poți să-i vezi cu ochii, căci sunt spânzurați în grădina Brâncoveanului și acea grădină este în drumul nostru.

— Să mergem dar să vedem!

Păturică își îndreptă calul către grădina Brâncoveanului, urmat de complicele său; intră într-însa și merse cu curaj până dinaintea unei fântâni ocolită de sălcii, apoi se opri în loc și privi cu sângele cel mai rece nefericitele victime ale ambițiunii sale.

— Acum crezi, cucoane Dinule? zise arnăutul.

— Da, răspunse Dinu; aș dori însă să știu prin ce mijloace ai săvârșit această mare faptă?

— Foarte lesne, cucoane!

— Cum?

— M-am strecurat în ordia pandurilor cu meșteșug; le-am spus că sunt dintre mavroforii lui Ipsilant; ei au început să mă întrebe despre multe, după obiceiul ostașilor. Atunci am început și eu să laud pe Ipsilant și să-l ridic până la cer; le-am spus că avem câte treizeci de lei pe lună și tain îmbelșugat de carne, pâine și vin. Bieții olteni, auzind aceste laude, rămaseră cu gurile căscate. Le-am mai spus că ostașii lui Ipsilant sparg biserici, necinstesc femei și Ipsilant se preface că nu știe nimic și astfel,

precum vă spun, le ziceam eu, nu e nefer în oștirea noastră care să nu aibă câte un pungoi plin cu mahmudele și dodecari! După ce le înșirai verzi și uscate, luai vreo douăsprezece dintre ei și mă pusei pe băutură, apoi către seară mai veniră alți douăzeci și plecarăm împreună după jafuri; iar după ce s-au săvârșit toate nelegiuirile, silniciile și omorurile ce ți le-am povestit, m-am dus la căpitanul Oarcă și i-am spus tot ce se petrecuse; el a spus lui Domnul Tudor și celelalte le văzurăm amândoi.

— Bravo, Năstase, ești un mare om.

Întrevorbirea acestor doi tâlhari putea să urmeze mai departe, dar fu întreruptă de vocea santinelelor ce păzeau prima rază a lagărului.

— Stareți, măre, strigară pandurii olteni, văzând pe Păturică și pe sluga lui. Cuvântul, bre! sau vă chitul la pământ ca pe brabeți.

— Suntem oameni buni, voinicilor, zise Păturică, voind să se încredințeze despre starea morală a santinelelor.

— Cuvântul, înțelegeți voi, sau dăm foc flintelor!… Și deodată cu vorba îndreptară puștile spre dânșii.

— Gorju! răspunse Păturică mulțumit și nemulțumit de curajul și statornicia oltenilor.

— Pe cine căutați în ordie?

— Pe căpitan Urdăreanu.

— Aide, intrați!

Păturică dete scări calului și înaintă în lagăr. Până ce Păturică va găsi pe căpitan Urdăreanu, noi vom atrage băgarea de seamă a lectorilor noștri asupra stării morale a trupelor lui Tudor Vladimirescu, căci de la moralitatea și disciplina oștirii depind succesul bătăliilor și cele mai strălucite fapte de arme.

Oștirea lui Tudor, ca toate oștirile de aventurieri, nu avea și nici nu putea să aibă acea disciplină riguroasă ce o întâmpinăm în armatele regulate. Disciplina și moralitatea nu se pot stabili în cinci-șase luni, și armata lui Tudor nu avea o vechime mai mare decât aceasta.

Trebuia dar ca Tudor să fie mai puțin aspru cu niște juni ce părăsiseră dulcețile vieții liniștite, ca să se lupte pentru liberarea patriei lor, lipsiți de multe ori chiar de hrană și alte necesități ale vieții; el însă servise în armata rusă și moștenise de la dânsa acea asprime fără exemplu care fu principala cauză a pierderii sale; spargerea unei prăvălii, siluirea unei femei și alte dezordini de felul acesta, și chiar de mai puțină importanță, asprul căpitan le pedepsea cu decapitarea sau spânzurătoarea; dar aceste cruzimi, în loc să

producă efectul dorit, ele aduseră ura între căpetenie și ostași, iar rezultatul acestei pasiuni deveni funest pentru amândouă părțile[1].

Suntem în lagăr; să mergem înainte. Într-o căsuță de scânduri, învelită cu trestie, erau patru juni căpitani, legați de mult timp printr-un amor de acela ce nu se găsește decât în cadrele militare. Doi dintr-înșii fumau, unul citea pe o carte, iar cellalt mângâia un câine de vânat ce ședea încolăcit la picioarele sale. Fețele lor erau cuprinse de acea întristare profundă ce vine din meditațiuni dureroase. Tăcerea ce domina în acel locaș trist, întocmai ca inimile celor ce locuiau într-însul, se rupse în fine; unul din junii ostași zise celorlalți:

— Ei bine, tovarăși, ce hotărâre luați voi?

— Dar tu, ce hotărâre ai luat?

— Eu, unul, nu iscălesc înscrisul și întâmple-se orice s-ar întâmpla.

— Dar bine, nu te temi de mânia Domnului Tudor?

— Nu mă tem deloc, pentru că de-oi iscăli sau n-oi iscăli, totuna face.

— De ce?

— Fiindcă, iscălind, plătesc cu capul orice neorânduieli vor face pandurii de sub căpetenia mea; de nu voi iscăli, mai rău, căci Tudor mă va spânzura ca pe un nesupus!…

— Bine zici tu, mă Enescule!

— Auzi acolo! reluă Urdăreanu, ce tăcuse pân-aci. Auzi vorbă, să răspundem noi de faptele neferilor noștri; dar am văzut oștirea lui Kutusof, oștire împărătească, cu hazna mare de bani, cu zaherele după dânsa, cu doctori, cu spițerii; și cu toate acestea ostașii spărgeau prăvălii, furau fete și nu li se tăia capul, nici îi puneau în spânzurătoare, precum pune Tudor pe neferii noștri, ce nu sunt decât niște copii adunați după cum s-a putut și fără cea mai mică cunoștință despre datoria ostășească.

— Urdăreanu are dreptate, zise Enescu, reluând vorba. Noi n-am descărcat până acum nici o pușcă în vrăjmașii țării și vreo câteva sute dintr-ai noștri au căzut jertfă mâniei lui Tudor. Asta este o zaveră tainică împotriva vieții noastre și nimic mai mult. Pentru aceasta ne-am părăsit noi părinții și pașnicele îndeletniciri, ca să ne omoare ca pe niște vite?

— Ce trebuie dar să facem? rostiră toți căpitanii deodată, ațintind ochii asupra Enescului și strângând mânerele iataganelor cu convulsiune.

— Să nu iscălim neomenosul înscris ce ni se cere.

— Să nu-l iscălim! repetară tinerii ostași.

— Jurați?

— Jurăm!

În momentul când cei patru căpitani întorceau fețele către răsărit și îngenuncheau să jure, o lovitură se auzi în ușa casei.

— Cine este? întrebă Enescu, punând mâna pe iatagan.

— Oameni buni, răspunse o voce de afară.

— Numele voastre!

— Căpitanul Macedonski, bulucbașa Prodan și stolnicul Dinu Păturică.

— Voi sunteți? întrebă Enescu deschizând ușa.

— Da bine, ce faceți voi aci singuri? întrebară noii veniți; mă tem că vă sfătuiți ceva împotriva stăpânirii, adaose Macedonski cu un zâmbet întunecat.

— Eu nu cred una ca aceasta, zice Păturică, silindu-se a da feței sale un aer de încredere.

— Nici eu, adaose bulucbașa Prodan.

— Ia să lăsăm la o parte aceste secături și să venim la lucrul cel de căpetenie, zice Macedonski. Ia spuneți, băieți, cum vi s-au părut omorurile de alaltăieri?

— Care omoruri? întrebă Păturică, prefăcându-se că nu știe nimic despre dânsele.

— Cei doi căpitani și trei panduri spânzurați de Domnul Tudor în sălciile din grădina Brâncoveanului.

— Sărmanii băieți!… Și pentru ce i-a spânzurat?

— Pentru lucru de nimic, pentru că vrea și poate.

— Și fiindcă suntem proști de ne supunem unui gâde, răspunseră cei patru juni căpitani.

— Aveți dreptate, copii, zise Macedonski, dar ce o să facem? El este stăpân și noi slugi; trebuie dar să ne supunem.

— Nu este adevărat, căpitane, zise Enescu înfuriat. Noi ne-am sculat ca să ne luptăm pentru drepturile țării; să ne trimită dar împotriva turcilor care au intrat în țară, ca să murim ca niște viteji, iar nu să ne omoare cu moartea cea mai rușinoasă.

— Căpitanul Enescu are dreptate, zise Păturică, văzând intrigile sale reieșind pe deplin. Astă tiranie nu e mai de suferit și dacă nu veți lua măsuri, să știți cu hotărâre că toți câți sunteți aci veți muri în spânzurătoare.

— Așa este! Stolnicul Păturică are mare dreptate! rosti adunarea întreagă.

— Oștirea lui Ipsilant, pe oriunde trece, arde și jefuiește, și cu toate acestea Ipsilant n-a spânzurat nici un căpitan, nici măcar un nefer până acum, adaose Păturică.

— Așa este, precum zici; dar ia învață-ne, arhon stolnice, ce trebuie să facem ca să scăpăm de această fiară sălbatică?

— Nimic mai mult, decât să vă alegeți altă căpetenie.

— Dar bine, noi am jurat să-i fim supuși și credincioși, zise adunarea întreagă a căpitanilor.

— Ați jurat, replică Păturică cu un zâmbet plin de amărăciune și dispreț, dar nu știți voi că jurămintele nu sunt decât niște marafeturi născocite de domnii și căpeteniile noroadelor, ca să despoaie și să omoare pe supușii lor mai cu înlesniri și fără temere?

— Ce voiești, dar, să facem?

— Faceți ce veți voi; lăsați pe Tudor să vă taie ca pe vite.

Aceste din urmă cuvinte, fiind pronunțate de Păturică cu un mare dispreț ascuns sub masca nevinovăției, produse un efect straniu în inimile căpitanilor; cei mai maturi dintr-înșii erau pentru călcarea jurământului și alegerea altor căpetenii; junii, din contra, țineau mult la jurământ, dar erau de părerea să facă o revoluțiune, prin care să silească pe Domnul Tudor a le da garanții solide pentru încetarea vărsării de sânge pe viitor.

Aceste idei fură discutate cu zgomot mare; partidele începură a se incrimina și a se amenința una pe alta și poate că ar fi vărsat chiar sânge nevinovat, dacă nu intervenea Păturică, care vedea în această atitudine zădărnicirea viselor sale celor ambițioase.

— Opriți-vă, fraților! zise el intrând în mijlocul înfuriaților căpitani. Și unii și alții aveți dreptate; dar înțelepciunea cere să alegem un mijloc prin care să putem ajunge la luarea măsurilor de asigurare pentru viitor. Mijlocul acesta îl cunosc numai eu.

— Arată-ni-l și nouă!

— Bucuros, dacă făgăduiți că veți urma povețele mele.

— Făgăduim! ziseră toți deodată.

— Să așteptați șapte zile și dacă până-atunci Tudor nu va mai omorî pe nimeni, să ne adunăm iarăși aici și să chibzuim despre cele ce trebuie să facem; iar dacă în cursul acestor șapte zile omorurile vor urma ca în trecut, atunci să părăsiți pe Tudor și să vă alegeți de căpetenii pe Macedonski și hagi Prodan. Vă mulțumiți, flăcăi, ori ba?

— Ne mulțumim!

— Din toată inima?

— Din toată inima!

— Atunci dar, faceți amândouă tarafurile câte un înscris și, după ce le veți iscăli, să mi le dați mie în păstrare, ca, după trecerea celor șapte zile, să ne adunăm iarăși aici, ca să pedepsim pe cel ce-și va călca cinstea și iscălitura.

— Să se facă înscrisurile! zise Macedonski, silindu-se să ascundă bucuria ce simțea în inimă.

Înscrisurile se făcură și se deteră în mâna lui Păturică; iar după aceea chemară doi panduri și-i trimiseră să aducă demâncare și băutură.

Cina dură mai mult de două ore și pot încredința pe lectorii noștri că nu avea nici cea mai mică asemănare cu cina celor șapte înțelepți ai Eladei; iar pe la miezul nopții, oaspeții își luară rămas bun unii de la alții și se duseră fiecare la locuința sa.

Păturică încălecă pe armăsar și se îndreptă spre București, urmat de complicele său. Bucuria lui era nemărginită din cauza marelui rezultat ce dobândise cu atâta înlesnire.

— Ei, Năstase, zise el arnăutului, aruncând câteva priviri în lături, ca să se asigureze despre vreo cursă ce i s-ar fi putut întinde de inamicii săi; ia spune-mi, cum ți-ai petrecut timpul, cât ai lipsit de lângă mine?

— Bând și mâncând, cucoane, să fie cu iertăciune.

— Și cu cine ai făcut toate acestea?

— Cu arnăuții lui bulucbașa Prodan.

— Ia spune-mi, ce mai zic ei despre mersul treburilor?

— Omorurile de alaltăieri i-au tulburat foarte mult, cucoane; unii vor să fugă la Ipsilant, alții la bulucbașa Sava și sunt foarte puțini cei care voiesc să mai rămână în ordia lui Tudor; apoi unde mai pui și blestematele de înscrisuri ce…

— Ce înscrisuri sunt acelea?

— Domnul Tudor cere înscrisă chezășie de la toți căpitanii pentru purtarea neferilor de sub ascultarea lor.

— Și ei o să dea?

— Vai de ei de vor da.

— Da de ce?

— Pentru că mâine seara o să se calce patru case boierești.

— De unde știi tu aceasta?

— O știu, fiindcă i-am îndemnat eu.

— Aferim, Năstase! Dar ia spune-mi, o să se ție ei de cuvânt?

— Negreșit, fiindcă o să fiu cu dânșii și o să-i țin de scurt.

— Silește-te, Năstase, cât vei putea, s-o scoți la cale cu bine și vei avea de la mine o sută de mahmudele bacșiș.

— Știi ce, cucoane Dinule? Fă-mă mai bine polcovnic de județ și nu-mi mai da acele mahmudele.

— Prea iute mergi, dragul meu Năstase.

— Ba nicidecum, cucoane Dinule. Muruz vodă a făcut pe arnăutul său ispravnic; de ce oare domnia ta să nu mă faci pe mine polcovnic?

— Fii cuminte și te voi face.

Conversațiunea călătorilor noștri trecu de la o cestiune la alta și numai atunci se întrerupse, când caii se opriră ca din instinct la porțile caselor lui Păturică.

Arnăutul descălecă de pe cal și deschise poarta stăpânului său, care, sărind cu iuțeală de pe frumosul armăsar, se duse drept în iatacul său de dormit, ca să-și aline printr-un dulce somn agitațiunea ce-i pricinuise marele său succes.

Acum vino tu, Morfeu, care închizi cu dulceață ochii plugarului ostenit de munca zilei și pe ai tinerei mame ce veghează lângă capul micului ei copilaș; veniți și voi, vise amăgitoare, care deschideți avarilor minele de aur ale Americii și prin închipuiri măgulitoare ușurați suferințele sclavilor și faceți pe devoți să guste din fericirea paradisului! Părăsiți întunecoasele voastre locașuri și veniți în camera acestui infam ca să-i închideți ochii prin narcotica voastră suflare; dați-i vise frumoase, faceți să dispară de pe fruntea lui acele încrețituri săpate de infamie și crimă! Dar mă tem că voi nu veți putea să-l adormiți, căci pasiunea care mușcă fără milă din rărunchii lui este mult mai mare decât magica voastră putere. Este setea de mărire care îndeamnă pe Cesar a trece Rubiconul înarmat, ca să înfigă pumnalul în inima republicii romane; este mândria și răzbunarea care sili pe tiranul Hipias a veni în patria sa cu perșii lui Dariu, spre a o face să treacă prin foc și sabie!… El va fi mâine stăpân absolut peste o parte din țară și dacă fatalitatea va voi, poate să devie biciul țării întregi.

Ciocoiul avea în adevăr mare necesitate de repaos, ca să-și restabileze puterile fizice slăbite de atâtea zguduiri morale; dar somnul nu putea să închidă pleoapele ochilor săi, cu toată silința ce întrebuința ca să poată adormi un moment măcar.

Orele nopții sunt foarte lungi pentru cei ce nu au somn și mai cu seamă pentru aceia a căror conștiință este pătată de crimă.

Păturică, văzând neputința de a adormi, cercă a se distra prin lectură; luă dar o carte de pe masă și deschizând-o citi din întâmplare aceste cuvinte: “Văzut-am pe cel fără de lege înălțându-se ca cedrii Libanului; puțin însă, și el nu mai era; puterea și mândria lui pierise cu sunet!” Acest verset din psalmii regelui-poet, ce făcea aluzie la dânsul, îl făcu să închidă cartea și să pună mâna pe alta; dar deschizând-o și pe aceea dete peste maxima aceasta: “Și ce va folosi omului de va câștiga toate avuțiile lumii acesteia și își va pierde sufletul?” Trânti cu mânie și această carte și sculându-se de pe pat începu a se preumbla prin cameră cu fața descompusă de nedormire.

Noaptea, în fine, se pregătea a părăsi emisferul nostru. Un zgomot de căruțe și voci omenești anunțau deșteptarea poporului și punerea lui în mișcarea obișnuită de toate zilele.

Ciocoiul se plimba neîncetat, căutând în osteneala corpului somnul ce-l părăsise; dar deodată urechea lui fu lovită de vocea nazală și ascuțită a unui precupeț care cânta într-un fel comic cântecul acesta:

Ipsilanti feldmarșal,
Deca pende vinărar;
Ofițerii cei mai mari,
Bragagii și covrigari.

Nu știm care va fi fost adevărata impresiune ce produse în spiritul ciocoiului aceste versuri, care cu multă concisiune descria atât de bine pe capii Eteriei grecești; știm numai că un zâmbet de fiară sălbatică apăru pe buzele sale și se pierdu cu iuțeala fulgerului.

Sunt crime care spăimântă pe cel mai mârșav și mai degradat tâlhar; dar Păturică avea o natură de fier; el se afla în preziua vânzării celui mai mare bărbat al României și, cu toată grozăvia acestei crime, conștiința lui nu era încă tulburată; și dacă îl văzurăm neliniștit, acesta este efectul acelui neastâmpăr ce simte tot omul ambițios când reușește în planurile sale, iar nu al remușcării.

În fine, după câteva momente de cugetări adânci, el se puse pe pat și adormi.

Note

1. ↑ Vezi Cioranu, p. 50 și Istoria revoluțiunii elinești de Tricupi și Ioan Filimon. (n. N. F.)

Capitolul XXX

Alesandru Ipsilant și Eteria grecească

Revoluțiunea grecilor din Elada și din celelalte provincii ale Imperiului Otoman, privită din adevăratul ei punct de vedere, este plină de severitate și de o lugubră maiestate. Când grecii, bătrâni și tineri, femei și copii, luară armele în mâini, nu o făcură acesta pentru desființarea unei legi apăsătoare oarecum, nici pentru gonirea unui tiran ordinar care întârzie, dar nu distruge cu totul progresul unui popor. Ei se ridicaseră ca să se libereze de sălbaticele orde otomane, ce de mai multe secole le violau consoartele și fecioarele, le pângăreau religiunea și îi omorau după capriciu prin cele mai nesuferite torturi[1].

Planul acestei revoluțuni era să răscoale toate popoarele din Orient și, la o zi hotărâtă, să se arunce asupra turcilor și să-i zdrobească deodată.

Între comandirii aleși de comitetul revoluționar ca să puie în lucrare această mișcare, de la care atârna liberarea sau desăvârșita pieire a Greciei, era și Alesandru Ipsilant.

Consiliul revoluționar, bazat pe sentimentele patriotice ale acestui june și pe experiența lui în arta rezbelului, îi încredințase una din cele mai grele părți ale întinsului plan de revoltă.

El dar căta să treacă Dunărea prin România, ca să revolteze populațiunile slave din Turcia și, pus în capul lor, să străbată Bulgaria, Tracia și Macedonia spre a se uni cu grecii din Elada, Ipir și Tesalia și a combate împreună și cu succes armatele otomane, puse în confusiune prin această generală insurecțiune.

Planul era bine combinat și poate că ar fi reușit în toată întinderea sa, dacă armata lui Ipsilant ar fi avut disciplina și moralitatea ce s-ar fi pretins de la niște oameni care luaseră armatele în mâini pentru o cauză atât de sacră. Dar aceste virtuți lipseau sau cel puțin erau foarte rare în armata lui Ipsilant[2]. Să mai adăugăm și disprețul ce aveau grecii asupra românilor și slavilor, plus ideile de panelinism ce Ipsilant și căpitanii lui le manifestau cu atâta ușurință în fața acestor popoare pe care trebuiau să-i lingușească și ne vom convinge despre tristul rezultat ce avu mișcarea grecilor în Principate.

La 22 februarie din anul 1821 Ipsilant trecu în Moldova și se declară liberator al națiunii grece, iar după aceea dete mai multe proclamațiuni prin care asigura pe moldoveni că, pe cât timp va sta armata sa acolo, nu vor

suferi nici un rău de la dânsa; dar faptele deteră o aspră dezmințire acelor frumoase proclamațiuni, căci pe dată urmă asasinarea negutătorilor turci din Iași și Galați și jafurile cele nemaivăzute.

În fine, armata Eteriei, mărită prin corpul lui Vasile Caravia și Iordache Olimpie, intră în Țara Românească; iar la 25 mai ajunse la satul Colintina și formă acolo cuartirul ei general[3].

Ipsilant primi închinăciunile boierilor, ale clerului și pe ale tuturor tagmelor ostășești și negutătorești. Lingușirile însă ce i se făceau în toate zilele de către fanarioți și câțiva români corupți, ce voiau să exploateze Eteria în interesul lor, amețise foarte mult capul acestui căpitan; dar tocmai când bietul om se obișnuise cu viața și pompa domnească, la care începuse să aspire, primi trista știre că turcii au intrat în țară prin mai multe părți și că ei se îndreaptă asupră-i cu forțe considerabile, ca să-l zdrobească deodată.

Aceste știri nefavorabile îndemnară pe Ipsilant să-și ridice lagărul de la Colintina și să-l așeze la Târgoviște, loc foarte priincios pentru apărare și mânuirea intrigilor sale în contra lui Tudor Vladimirescu.

După ce el își așeză oștirea în lagăr fortificat cu șanțuri și trimise despărțiri mici de arnăuți ca să cuprindă strâmtorile munților, spre a se putea refugia la caz când oștirile turcești ar fi învins pe ale sale, se dete apoi cu totul la realizarea planurilor sale celor ambițioase.

Într-o zi el se afla singur în camera sa, absorbit în meditațiuni; dar când se deșteptă din acea momentanee uimire, văzu pe Păturică stând cu mâinile la piept și smerit ca un călugăr.

Fanariotul îl fixă puțin, apoi îi zise fără preambule:

— Ia spune-mi, arhon stolnice, cum merg treburile noastre?

— Foarte bine, măria ta!

— Tălmăcește-mi ce înțelegi dumneata prin acest foarte bine.

— Hârtiile acestea te vor pliroforisi mai bine decât mine, măria ta, răspunse ciocoiul, cu aer triumfător și prezentând lui Ipsilant cu mândrie înscrisurile căpitanilor.

Fanariotul le citi cu multă nerăbdare, apoi, după ce privi pe Păturică cu un fel de admirare amestecată cu dispreț, zise:

— Încep a crede, arhon stolnice, că elciul care te-a sistisit la mine n-a cunoscut darurile ce ai; dumneata ești un om mare, întreci în istețime chiar pe Nesselrode al Rusiei; dar ești cam… adaose fanariotul cu aer batjocoritor.

Ciocoiul suferi această umilire cu sânge rece prefăcut, ba încă făcu și câteva complimente, ca să ascundă și mai bine tulburarea sa.

— Dar dacă omorurile vor înceta? adaose Ipsilant, atunci aceste înscrisuri vor rămâne hârtie albă; ai, ce zici?

— Zic, măria ta, că omorurile s-au săvârșit: doi arnăuți de ai lui Prodan s-au spânzurat la puțul de piatră după Podul Calicilor, doi în Dealul Spirii și unul dinaintea lagărului de la Cotroceni.

— Dar căpitanii cu înscrisurile, ce zic ei despre aceasta? Nimic pe față, dar într-ascuns au și ales de căpetenii ale lor pe Macedonski și Prodan și acum nu așteaptă decât vreme cu prilej ca să omoare pe Tudor.

— Foarte bine, dar ei pot să-și schimbe gândul.

— Nu, măria ta; sunt atât de bine încredințat despre aceasta, încât aș putea chezășui cu capul meu că de astă dată ei se vor ține de cuvânt.

— Astea sunt vorbe, arhon stolnice; eu cunosc foarte bine pe români. Ei îți făgăduiesc astăzi totul și mâine nu-ți dau nimic.

— Ai dreptate, măria ta, să te îndoiești, fiindcă nu cunoști întâmplările din urmă.

— Care întâmplări? Vorbește!

— Omorurile din urmă.

— Altele proaspete?… Spune-mi degrab!

— De la ridicarea lagărului din Cotroceni și până la Golești a spânzurat peste treizeci de panduri, tot băieți tineri, unul și unul.

— Ce spui, arhon stolnice?… S-au întâmplat toate acestea?

— Ai răbdare, măria ta, că n-am sfârșit! exclamă ciocoiul mândru de triumful său.

— Vorbește, căci mor de nerăbdare!

— După ce ajunse Tudor la Golești, află prin iscoadele (spionii) sale, că patru din cei mai voinici căpitani[4] nu voiesc să dea înscrisurile cerute și numaidecât spânzură pe doi dintre dânșii în niște sălcii; în sfârșit, dacă măria ta voiești să te încredințezi și mai bine că m-am ținut de cuvânt, dă-mi pe căpitan Iordache cu două sute de arnăuți și îți jur că-ți voi aduce pe Tudor legat cot la cot.

— Bravo, arhon stolnice! acum te înțeleg. Și, deschizând ușa, chemă pe grămăticul său și îi zise: Spune lui Iordache să ia două ortale de arnăuți aleși și să se ducă la Golești cu dumnealui, și să împlinească cu strășnicie orice-i va porunci.

Grămăticul plecă capul până în pământ și ieși împreună cu Păturică.

Note

1. ↑ Ca să convingem mai bine pe lectorii noștri despre suferințele acestui popor în adevăr martir, dăm aici un fragment dintr-o baladă grecească, trasă din colecțiunea de cântece populare tipărită în Atena de N. Anghelidi:
   [text grecesc omis] (n. N. F.)
   Traducerea textului omis: (Până când, voinicilor, să trăim prin strâmtori, singuri ca niște lei, pe piscuri, în munți? Până când să locuim prin peșteri, să avem înaintea ochilor doar desișuri, să fugim de lume din pricina robiei, să pierdem patria, frații, părinții, prietenii și toate rudele noastre? Mai bine un ceas de viață liberă decât patruzeci de ani în robie și închisoare. La ce-ți folosește să trăiești și să fii în robie? Gândește-te cum te frig în foc în fiecare ceas… Domn, dragoman, vizir de-ai fi, tiranul te face să piei pe nedrept. Slujești toată ziua la orișice ți-ar spune, iar el, la rându-i, încearcă iarăși și sângele să-ți bea.)
2. ↑ Ca să nu trecem de calomniator, punem în fața lectorilor noștri proclamația lui Ipsilant dată către armata sa, când s-a văzut silit a o părăsi și a trece în Austria. Dintr-acest document necontestabil se poate convinge fiecare că armata lui Ipsilant era în mare parte compusă din tâlhari de drumuri, lași și trădători:
   “Proclamația principelui Alesandru Ipsilant
   dată la fuga sa din România
   Rezbelnici! Nu, nu mai voiesc a profana acest sacru și onest nume chemându-vă pe voi astfel. Turmă fricoasă de oameni! Trădările și actele voastre sedițioase mă silesc a vă părăsi. De aci înainte orice legătură între voi și mine este ruptă. Atât numai că îmi va rămâne în fundul sufletului rușinea că v-am comandat. Voi ați călcat jurămintele, ați vândut pe Dumnezeu și patria, m-ați vândut și pe mine chiar în minutul în care speram a învinge sau a muri cu voi. Astfel dar vă părăsesc. Adresați-vă turcilor, care singuri sunt demni de ideile și tendințele voastre. Părăsiți pădurile, coborâți-vă din munți, aceste aziluri ale fricii voastre, și mergeți la turci să le sărutați mâinile încă fumegând de sacrul sânge al supremilor preoți, patriarhi, episcopi și o mie de alți frați de ai voștri inocenți, masacrați fără milă. Dar grăbiți-vă a vă cumpăra sclavagiul cu viața voastră, cu prețul onorii femeilor și copiilor voștri.
   Iar voi, umbre ale adevăraților elini din sacrul batalion, care cu trădare ați căzut victimă fericirii patriei voastre, vouă, recunoștința compatrioților voștri. Puțin va trece și se va înălța coloana ce va face nemuritoare numele voastre.
   În litere aprinse sunt însemnate în fundul inimii mele numele amicilor mei care mi-au arătat până în sfârșit încrederea și sinceritatea lor. Aducerea lor aminte va răcori totdeauna sufletul meu.
   Dau disprețului general, dreptății legilor și blestemului compatrioților pe călcătorul de jurământ și vânzătorul căminar Sava, pe spionii și pe cei dintâi ce înlesniră dezertările, pe Constantin Duca, Vasile Barla, Gheorghe Manu fanariotul, Grigore Șuțu fanariotul și pe depravatul ton jabl¨bion Nicolae Scufu.
   Asemenea aridic și lui Vasile Caravia titlul de camarad de arme, pentru nesupunerea și necuviincioasa lui purtare.
   Alesandru Ipsilant
   Râmnic, 8 iunie 1821”.
   (Vezi Istoria României de Palauzof.) (n. N. F.)
3. ↑ Miliția eteriștilor era compusă din corpurile și despărțirile acestea:

   Întâiul corp, sub comanda lui Nicolae Ipsilanti, se alcătuia din:

Tagmatarhia lui Duca - 1.930
Hiliarhia lui Orfano - 300
Despărțirea lui Ghica din escorta lui Al. Ipsilant, alcătuită din slavi - 60
Despărțirea lui Manu - 150
lui Costa Balticos - 60
lui Caloiani - 100
Cazacii - 200
2.850

Al doilea corp, sub comanda lui George Ipsilant:

Tagmatarhia lui Caravia - 350
Hiliarhia lui Colocotroni - 275
lui Vasile Tudorov - 350
Despărțirea lui Mihail - 180
Ulanii lui Tarkovski - 70
Escorta principelui Cantacuzin - 50
1.275

Al treilea corp, al Olimpianului Iordache:

Arnăuții - 1.500

Al patrulea corp, al lui căminaru Sava:

Arnăuții de sub comanda lui Sava - 800
Arnăuții de sub comanda lui deli-baș Mihale - 120
Arnăuții de sub comanda lui Ghencé - 100
1.020

Ieros Lohos sau batalionul sacru - 450

Despărțirea moldovenilor - 300

4. ↑ Acești patru căpitani se numeau: Ioan Oarcă, Ghiță Cuțui, Ene Enescu și Ioan Urdăreanu. Doi dintre ei, cunoscând gândul lui Tudor, scăpară prin fugă; iar pe ceilalți i-a spânzurat (vezi Cioranu, p. 83-84). (n. N. F.)

Capitolul XXXI

Cu rogojina aprinsă-n cap și cu jalba-n proțap

România, această țară mănoasă și împodobită de natură cu toate darurile, a fost ursită de soartă să sufere toate relele fizice și morale: cutremurele de pământ, inundările râurilor, epidemiile omorâtoare, incursiunile ordelor barbare, jafurile domnilor fanarioți; toate aceste flagele pustiitoare păreau create de fatalitate numai ca să nimicească această nenorocită țară. Dar ea a rezistat cu bărbăție la toate loviturile și a mers pe calea însemnată ei de provedință, purtând pe umeri crucea martirului ca mântuitorul lumii.

Au fost în adevăr timpi când suferințele zdrobise curajul românilor. Inamicii noștri, crezând că luxul și moliciunea introduse de dânșii au stins în inima poporului român simțământul de naționalitate și libertate, săltau de bucurie; dar se amăgeau, căci românul se deștepta tocmai la timp și cu armele în mână le proba că este încă viu și gata a se lupta pentru drepturile sale.

Revoluțiunea de la 1821, ce este ea oare dacă nu vocea disperării ridicată contra apăsării? Oare nu arată ea de ajuns pe un popor viu și hotărât a muri sau a trăi pentru libertate?

Dar să ne oprim aci și să arătăm lectorilor noștri pozițiunea țării înainte și după izbucnirea acestei revoluțiuni sociale.

Desele năvăliri ale oștirilor lui Pazvantoglu și ale altor pași răzvrătiți în contra împărăției turcești spăimântase atât de mult pe locuitorii țării, încât îi făcuse să devină un popor aproape nomad, gata în tot momentul a-și părăsi locuința și rodul ostenelilor sale, ca să-și scape viața în crăpăturile munților sau peste hotarele țării, unde nu putea să-i ajungă iataganul manafului și lăcomia de bani a fanariotului.

Rezbelul ruso-turcesc, început la 1806 și terminat la 1812, slei țara și pe locuitorii ei atât de mult, încât comandirii armatelor rusești supuseră chiar pe preoți și diaconi a le da proviant și care de transport; ba încă, pentru rușinea omenirii, s-au văzut în acea campanie fapte care indignează pe tot omul cu inima dreaptă. Comisarii de aprovizionare ruși, după ce că cereau mai multe provizi -uni decât le trebuiau, apoi la plecarea lor le vindeau înapoi sărmanilor locuitori, stricate și cu prețul întreit mai mult de ceea ce costau.

Domnia lui Caragea, deși pe la început promitea ceva pentru ușurarea țării, dar mai în urmă căzu și dânsa în greșalele domniilor trecute; funcțiunile cele mai însemnate se dădeau grecilor veniți cu domnul din Stambul; iar boierii români erau disprețuiți și exilați, dacă cutezau a-și apăra onoarea.

Veniturile țării se vindeau în total la favoriții greci, care despoiau fără milă pe nenorociții locuitori. Dreptatea se vindea pe bani și, când se întâmpla vreo judecată între un fanariot și un român, oricât de lămurit ar fi fost românul, procesul se câștiga de fanariot.

Aceste mari și nemaiauzite nedreptăți siliră pe Jianu, Gruia și alții a se face tâlhari de drumuri și a-și răzbuna omorând pe fanarioți și pe ciocoii parveniți și ajutând pe săraci.

Iată jalnica stare în care se afla țara înaintea revoluțiunii; dar ea deveni mai rea sub revoluțiune, căci dacă sub un guvern legal se comiteau atâtea abuzuri, oare câte nu s-ar fi putut comite când o parte din țară se guverna de o căimăcămie slabă și fără prestigiu, alta de Ipsilant, iar restul de Tudor Vladimirescu?

Dinu Păturică, ca om dibaci în jafuri și mâncătorii, prevăzuse cât de mari treburi putea să facă într-o asemenea stare de lucruri; prevăzuse, în fine, că a sosit împărăția ciocoilor și se pregătea a se folosi de dânsa.

Astfel dar, după ce acest monstru comise fără cea mai mică sfială toate crimele, după ce făcu să se verse atâta sânge nevinovat pentru realizarea ambițioaselor sale planuri, el vându chiar pe Tudor Vladimirescu, omul cel mai mare al României, precum arătarăm în capitolul precedent.

În ziua, dar, când el făgădui lui Ipsilant că-i va aduce pe Tudor legat, se puse în fruntea cohortei de asasini și se îndreptă către satul Golești. Ajungând acolo, se sfătui mai întâi cu Iordache, Ghencea și Farmache, căpeteniile arnăuților ce-i dăduse Ipsilant pentru executarea trădării, apoi, după aceea, intră în lagăr și ațâță revolta. În fine, Tudor fu prins și dus între arnăuți la Câmpulung, iar de acolo la Târgoviște, unde mai în urmă fu asasinat.

A doua zi după împlinirea acestei grozave trădări, Păturică se înfățișă înaintea lui Ipsilant cu acel aer de impertinență propriu asasinilor plătiți și, după ce făcu închinăciunile obișnuite fanariotului, îi zise:

Să trăiești, măria ta! Tudor Vladimirescu nu-ți va mai tulbura liniștea de acum înainte.

— Da de ce?

— Fiindcă el nu mai trăiește.

— Tălmăcește-mi, arhon stolnice.

— Astă-noapte eu, împreună cu căpitan Caravia și câțiva arnăuți, l-am luat din temniță și l-am dus pe malul iazului, apoi, după ce l-am tăiat în mici bucăți, l-am aruncat în puțul de lângă grădina lui Geartolu.

Ipsilant luă de pe masă o hârtie îndoită și dându-o lui Păturică îi zise:

— Slujbă pentru slujbă, arhon stolnice. Ține acest pitac: printr-însul te orânduiesc ispravnic la Prahova și Săcuieni și dacă Dumnezeu îmi va ajuta, precum nădăjduiesc, te voi face caimacam al Craiovei.

Ciocoiul făcu trei temenele până la pământ și sărută mâna lui Ipsilant cu o recunoștință prefăcută, apoi ridicându-se în sus exclamă cu voce declamată:

— Să trăiești întru mulți ani, măria ta; să-ți ajute Dumnezeu a te pune pe scaunul strămoșilor măriei tale, pentru fericirea noastră, a nemernicilor măriei tale slugi.

— Destul, arhon stolnice, destul; du-mi-te acum cu Dumnezeu și te silește să faci fericirea locuitorilor acestor două județe ce ți-am încredințat; dar bagă bine de seamă, să nu-i faci prea fericiți, mă înțelegi?… căci poate să ți se întâmple vreun rău.

Oricât era de prefăcut, Păturică tot nu putu să reziste acestor cuvinte pline de ironie și cu două înțelesuri; plecă dar capul în jos, ca să ascundă întipărirea ce-i făcuse și, după ce mai făcu o mătanie până la pământ, se duse.

După câteva zile de ospețe și veselii date amicilor săi pentru ridicarea sa la această mare și bănoasă funcțiune, el plecă să ia în posesiune județele pe care devenise stăpân. Pe atunci, ca și în ziua de astăzi, erau la modă proclamațiile și profesiunile de credință, Ipsilant da pe toată ziua câte una, Tudor Vladimirescu asemenea, fără a mai vorbi de pitacele căimăcămiei lui Calimah vodă, ce se lipeau pe ziduri în toate zilele.

Ciocoiul, ajungând la Bucov, locul nașterii sale, porunci să adune pe toți boierii din amândouă județele, toate isnafurile și pe opincari; iar când mulțimea celor chemați umpluse curtea isprăvniciei, el se arătă în pridvor și le citi această proclamațiune:

"Frați boieri, neguțători și opincari,

Dumnezeiasca pronie, milostivindu-se asupra acestei nenorocite patrii, m-a ridicat la vrednicia de ispravnic al acestor două județe. Dumnezeu cel

atotputernic știe mai bine decât voi toți libovul[1] cel fierbinte ce arde în inima mea pentru fericirea voastră. Să știți dar cu hotărâre, fraților, că pe cât timp voi fi cu voi, nimeni nu va fi asuprit cu o para mai mult peste ceea ce hotărăște nezamul. Ludele și celelalte iraturi ale stăpânirii de acum înainte se vor împlini de către oameni cinstiți și cu frica lui Dumnezeu; mituielile și mâncătoriile vor lipsi cu totul. Cei năpăstuiți să vie la mine și-și vor afla dreptatea; căci doresc ca razele fericirii să străbată până în bordeiul cel ticălos al opincarului.

Amin, fie, fie."

Cuprinderea acestei proclamațiuni și mai cu seamă accentul dramatic și gesturile ritoricești cu care o pronunțase Păturică făcu o mare întipărire între auditori, căci ei nu cunoșteau încă adevăratul înțeles al proclamațiunilor.

Primele zile ale administrării lui Păturică fură consacrate în scoaterea amploiaților celor vechi și orânduirea altora care să corespundă cu intențiunile sale. Între acești noi ciocoi, aleși de Păturică după chipul și asemănarea sa, era și unul numit Neagu Rupe-Piele, om născut să fie călău și care se silea prin cruzimi nemaiauzite a nu-și strica reputațiunea prenumelui său. Pe acesta îl alese Păturică de împlinitor al tuturor jafurilor ce făcea.

A descrie cu de-amănuntul despoierile și caznele ce sufereau locuitorii de toate clasele de la acest monstru ar fi o lucrare de care pana noastră s-ar indigna. E de ajuns a spune numai că birul se împlinea de la sărmanii săteni de câte trei și patru ori pe un trimestru; taxidarii luau întreită zeciuială pentru oierit, ierbărit, tutunărit și vinărit și când sătenii nu mai aveau cu ce să plătească, îi ungea cu păcură și îi lega de copaci, ca să-i înțepe viespile și țânțarii, apoi le vindea dobitoacele și, după ce-i sărăcea cu desăvârșire, îi închidea în coșare, ca să nu poată reclama la stăpânire.

Într-o zi Dinu Păturică sta închis într-o odaie împreună cu Neagu Rupe-Piele și încheia socotelile trimestriale. Suma adunată se ridica la o cifră de patru ori mai mare de ce s-ar fi cuvenit după lege.

— Puțini bani, Neagule, foarte puțini, zise ciocoiul: eu credeam să-mi aduci trei mii pungi de bani.

— E! e! cucoane Dinule, mulțumește-te și pe atât.

— Și de ce așa, când am fi putut să strângem mai mult?

— Dar bine, cucoane Dinule, de unde eram să adun atâți bani?

— De la țărani, nerodule! Să-i legi cot la cot și să le prăjești piepturile pe lângă foc și vei vedea cum o să scoată la bani.

— Toate acestea le-am făcut, ba încă și mai multe; i-am spânzurat cu capul în jos, le-am bătut țepuși de trestie pe sub unghii, le-am luat chiar vitele și lucrurile din case și le-am vândut; ce voiești să mai fac?

— Ia spune-mi, ce ai făcut cu cele două sute de vaci care le cere Ipsilant?

— Am urmat poruncii ce mi-ai dat. Am luat optzeci de slujitori cu mine și, în puterea gârbaciului și a trântelilor, am strâns opt sute de vaci în loc de două sute.

— Bravo, Neagule; și cu ce preț le-ai cumpărat, ia spune-mi?

— Câte lei trei de vită.

— Iar după aceea ce-ai făcut?

— Am trimis două sute lui Ipsilant; iar pe celelalte le-am vândut iarăși țăranilor cu câte lei cincisprezece una.

— Adu banii-ncoace! zise Păturică cu o lăcomie nedescriptibilă.

Neagu Rupe-Piele începu să numere banii și Păturică să-i strângă cu lăcomie; dar tocmai pe când se aflau amândoi ocupați cu lichidarea acestei îngrozitoare hoții, oarecine bătu în ușa camerei cu multă violență.

Păturică strânse banii în grabă, apoi zise:

— Cine bate la ușă?

— Eu, cucoane!

— Și ce vrei? Spune.

— Îți aduc o ștafetă de la Ipsilant.

— Ad-o-ncoace!

— Poftim, cucoane, adaose Năstase arnăutul.

Ciocoiul deschise ușa și luă ștafeta din mâna lui Năstase arnăutul, care devenise acum polcovnic de județ, apoi citi ștafeta și o trânti pe masă.

— Se vede că nu sunt bune mujdelele[2] din această ștafetă, zise Neagu Rupe-Piele.

— Nicidecum, răspunse Păturică distrat. Îmi cere două sute mii de lei.

— Dar bine, abia sunt trei zile de când i-am trimis bani.

— Îmi mai scrie iarăși că turcii au intrat în țară și asta nu-mi place deloc.

— Și mie asemenea!

— Ia spune, Neagule, cum am face noi să scăpăm aceste două sute mii de lei din mâna lui Ipsilant?

— Să nu-i trimitem!

— Ba să-i trimitem, dar să găsim vreun tertip ca să-i luăm înapoi; ia caută tu un marafet, de, să te văd!

La aceste cuvinte Neagu deveni palid; el înțelesese întunecoasa cugetare a lui Păturică și, cu toată fieritatea caracterului său, se înspăimântă.

— Ai găsit mijlocul, Neagule?

— Da, cucoane Dinule.

— Ia să vedem!

— Pe de o parte numărăm banii în mâna trimisului și luăm teșcherea de primire, iar pe de alta doi flăcăi îl așteaptă în pădure, îi dă… și…

— Și ne aduce banii înapoi. Aferim, Neagule!

Cât ținu acest regim de terorism ciocoiesc, nenorociții locuitori din aceste două județe deteră jalbe neîncetat în contra tâlhăriilor lui Păturică; dar aurul ciocoiului paraliza toate măsurile stăpânirii. În fine, revoluțiunea căzu. Grigore Ghica vodă se orândui domn, iar turcii se retraseră peste Dunăre.

Aceste schimbări politice îndemnară pe țărani a se scula cu mic și mare și a se înfățișa cu jalbă la domnie.

Era o priveliște jalnică pentru un om cu inimă a vedea pe nenorociții țărani în număr de patru-cinci sute, îmbrăcați în trențe, desculți, veștezi la față și cu ochii stinși de sărăcie și alte suferințe; ba încă unii dintr-înșii purtau pe corpul lor chiar semnele torturilor abia cicatrizate, iar cei de tot schilodiți erau transportați în care cu boi.

Ei intrară în București pe la opt ore de dimineață, tocmai pe când domnitorul se afla în Divan și, ca să atragă mai mult atențiunea publică, unul dintr-înșii făcu un sul de rogojină și, dându-i foc în partea de sus, îl puse în cap; apoi scoțând jalba din sân, o puse în vârful unui proțap lung și intră în curtea domnească.

Zgomotul ce produse această procesiune, mărită foarte mult prin mulțimea norodului atras de curiozitatea lucrului, ajunse până la auzul domnului, care ieși în pridvorul palatului și primi jalba din proțap, chiar în mâna sa.

Domnul dete jalba marelui logofăt să o citească; și pe când acesta arăta cu voce tare toate nelegiuirile lui Păturică, el le constata pe figurile și în starea de mizerie în care erau ajunși nenorociții jeluitori. În fine, mânia lui ajungând până la indignare, strigă ca un leu:

— Să vie-ncoace spătarul!

Spătarul se prezentă înaintea domnitorului.

— Arhon spătare, zise Ghica, să trimiți patruzeci de arnăuți la Bucov, ca să ridice pe acel nelegiuit ispravnic, să-l pecetluiască și să-l bage în ocna părăsită. Iar dumneata, arhon logofăt, să vinzi toată starea acelui tâlhar și să despăgubești pe acești săraci.

Țăranii, auzind cele poruncite de domn, ridicară mâinile spre cer și începură a striga:

— Să trăiești întru mulți ani, măria ta! Dumnezeu să-ți răsplătească cu bine mila ce ai arătat către noi, nenorociții robi ai măriei tale.

Domnitorul aruncă asupra lor o privire plină de amor părintesc, și, după ce îi încredință încă o dată că le va face dreptate, intră iarăși în Divan.

Note

1. ↑ Dragostea sau amorul. (n. N. F.)
2. ↑ Mujdelea știre, veste.

Capitolul XXXII

Ocna părăsită

Într-o dimineață din luna lui mai, doi slujitori de județ străbăteau plaiul ce duce la ocna Telega, călări pe cai mici de munte. Acești cai, deși erau mai slabi decât caii iezme ai lui Alexandru Dumas, aveau însă și ei calitățile lor, căci suiau fără osteneală cele mai repezi dealuri și conduceau pe călăreți pe marginea celor mai adânci prăpăstii, fără a-i expune la cel mai mic pericol.

Unul dintre cei doi slujitori era june și purta la spate o flintă haiducească, iar la brâu avea două pistoale mari turcești; cel de-al doilea era mai înaintat în vârstă; trăsăturile feței sale cele pline de asprime, ochii săi sângeroși și sprâncenele sale dese și zbârcite arătau pe omul crud și gata a săvârși orice nelegiuire. El avea o geantă cu scrisori atârnată de gât și un cuțit mare arnăuțesc pus la brâu.

Era pe la opt ore ale dimineții; soarele sta înfipt cu mândrie pe bolta cea albastră a cerului și arunca de acolo dulcea sa lumină asupra munților plini de zăpadă și a câmpiilor înverzite, iar razele lui, străbătând prin norii de aburi compuși din roua nopții, formau o mulțime de curcubeie tricolore ce încântau privirea.

Cinteza și pietrușelul făceau să răsune colnicele prin vocea lor ascuțită, dar plină de dulceață; ciocârliile se înălțau în aer întocmai ca niște mici bombe, apoi se opreau în loc și, bătând din aripi, umpleau aerul de melodioasele lor cântări. Prepelițele, aceste inocente și fricoase păsări ce se nasc și mor în iarba livezilor și în frunzele dese ale dumbrăvilor, prin vocea lor monotonă, dar ritmică, păreau că servă de regulator al cadențelor acestui concert divin.

În aceste momente, când natura întreagă părea că înalță rugi de mulțumire către creatorul ei, cei doi slujitori, deși dedați cu asemenea sublime spectacole, nu rămaseră nesimțitori la priveliștea ce-i înconjura. Ei se opriră pe loc și priviră în tăcere magnifica panoramă ce le absorbise simțirile, iar mai în urmă unul din ei rupse tăcerea:

— De multe ori am trecut prin plaiul ăsta, mă Badeo, dar niciodată nu mi s-a părut atât de mândru ca astăzi. Munții pare că-noată în pară de foc, păsările ciripesc cu mai multă dulceață decât alte dăți; chiar apele Doftanei parcă dorm. Ce mândrețe!…

— Așa este, măi Vlade, toate sunt precum zici, dar eu nu simt nimic; mi-e inima închisă.
— Și de ce, mă Badeo?
— De multe, măre!
— Ți-o fi mâncat lupul vreo vită sau te-o fi prădat zapciul?
— Nu mi s-a întâmplat nici una din câte zici.
— Ce ai dar, de șezi așa bosumflat?
— Ia, mă gândesc la bietul cuconu Dinu, fostul nostru ispravnic, că sunt trei luni de când șade închis la ocna părăsită.
— Lasă să șadă, că prea era nemilostiv și hrăpitor; țipa județul în mâna lui ca broasca în gura șarpelui.
— Așa este, mă; da de, e păcat de dânsul!
— Păcat? Dar bine, ai uitat cum ardea și căznea pe săraci? Nu știi zicătoarea românească: După faptă și răsplată?
— Ai dreptate, măi Vlade, a făcut în adevăr multe nelegiuiri; dar l-a pedepsit Dumnezeu de ajuns. Ți-aduci aminte când pleca cu cercetarea prin județ? Ce mândru era, măre! Și cât de bine îi ședea călare pe bidiviul[1] său cel roib și pintenog! Parcă era Făt-Frumos din poveste. Ei bine, mă Vlade, m-aș prinde cu tine pe-o vadră de vin că, să-l vezi acum, nu l-ai mai cunoaște.
— Și de ce, măi Badeo?
— L-a mâncat necazul și ocna părăsită. Ce spui tu, mă?… Se vede dar că este rău în ocna părăsită. Nevoie mare, măi Vlade! Eu de-aș fi ca vodă, în loc de-a osândi pe tâlhari la ocna părăsită, le-aș tăia mai bine capetele.
— Da de ce, mă Badeo?
— Pentru că este de o mie de ori mai bine să omori pe om dintr-o lovitură, decât să-l ucizi cu încetul. Am văzut pe Radu haiducul, pe care l-a băgat Caragea în ocna părăsită; era, știi colea, voinic din patruzeci, rupea piatra în mână; dar după ce-a șezut numai șase luni în ocna părăsită, nu l-am mai cunoscut; îi crescuse barba de trei coți, ochii-i luceau ca de strigoi, surzise și ologise.
— Și a mai trăit mult, mă Badeo?
— Să vezi. Într-o zi m-am coborât în ocnă să-i duc demâncare și l-am găsit cu dinții rânjiți și zgârcit ca un ghem în culcușul său de paie; îl strigai o dată, de două ori, de trei ori și nu-mi răspunse; îl mișcai cu mâna, dar ce să vezi? El murise!
— Murise!

— Ba încă negrijit și nespovedit, ca un câine. Sărmanul, ce păcat!

Cei doi slujitori își urmară mai mult timp călătoria absorbiți în povestirea lor, dar caii deodată se opriseră. Atunci ei văzură cu oarecare surpriză că se aflau dinaintea cămărășiei ocnelor.

Cămărașul se plimba în acel timp pe prispa caselor, absorbit cu totul în fumarea ciubucului său. Slujitorii descălecară de pe cai și, după ce îl salutară, îi dete poruncile și se retraseră. Unul însă dintre dânșii făcu un semn de înțelegere cămărașului, apoi intră împreună cu dânsul în cămărășie și, după ce se așezară unul pe pat, iar celălalt pe o laviță, începură această întrevorbire:

— Ei bine, Neagule, zise cămărașul așezându-se pe pat, ce mujdele mi-aduci despre bietul cuconu Dinu?

— Foarte bune, arhon cămăraș; am două scrisori, una de la Conțu, iar cea de a doua de la un boier pe care nu-l cunosc. Eu cred că Conțu a izbutit să scoată poruncă domnească de iertare; ai, ce zici?

— Poate, dar eu unul nu cred.

— Și de ce așa?

— Fiindcă cunosc prea bine pe oamenii cei mari; ei ne lingușesc pe noi ăștia mici numai când au trebuință de noi, iar când ne văd căzuți în nevoi, ne dau cu piciorul ca la niște vase netrebnice.

— Oricum va fi, însă, te rog să-i dai aceste două scrisori mai în grabă și eu voi veni mâine de dimineață să iau răspunsul.

Acest slujitor, ce se interesa atât de mult pentru scăparea lui Păturică, era Neagu Rupe-Piele, vestitul mumbașir prin care ciocoiul își săvârșea toate despoierile și cruzimile sale pe când se afla ispravnic; el scăpase de urgia domnească numai prin fugă și deghizare, iar acum se făcuse purtător al corespondenței dintre Păturică și câteva persoane mari din București ce se încercau a-l scăpa din ocnă.

Să zicem acum câteva cuvinte și despre ocna părăsită de la Telega.

Ocnele de la Telega sunt situate pe o câmpie înconjurată de dealuri acoperite cu păduri și udată de râul Doftana, ce o traversează.

Puțurile din care se scoate sarea se împart în ocne lucrătoare și ocne părăsite. Acestea din urmă se numesc astfel, căci sunt lăsate în nelucrare, uneori pentru că minerii le cred exploatate de ajuns și se tem să nu se surpe peste dânșii, iar câteodată din cauză că se ivesc izvoarele de apă ce împiedică lucrarea.

În timpul domnilor fanarioți existau la Telega mai multe guri de ocne părăsite, dintre care una servea de închisoare pentru tâlharii cei mai vestiți prin omoruri și cruzimi.

Această temniță subterană avea o intrare pătrată, susținută din toate părțile cu ghizduri de lemn, întocmai ca ale puțurilor din care se scoate apă. Această formă pătrată ținea până la o profunditate de 1012 stânjeni; iar de acolea în jos se lărgea gradat în circumferință și, când ajungea la profunditatea cerută de știința mineralogiei, devenea un haos înspăimântător[2]. Pereții ei erau umezi și de multe ori pica apă dintr-înșii; aerul era iute, infectat de miasme și omorâtor; o lumină palidă abia străbătea câteodată spațiul nemăsuratei adâncimi, ca să mărească și mai mult grozăvia acestui mormânt teribil.

Tâlharii condamnați a locui în acest iad pământesc erau tot din cei osândiți de Divan la moarte și ale cărora sentințe le preschimbau domnitorii în muncă perpetuă; dar nici unul din câți se închideau acolo nu putea să trăiască mai mult de doi până la trei ani, căci umezeala și aerul cel înecător le curmau zilele.

În fine, dacă faimosul vers al lui Dante:

"Lasciate ogni speranza voi ch'entrate"[3]

s-ar fi putut scrie undeva, negreșit că acel loc nu ar fi putut să fie decât pe porțile ocnei părăsite, căci oricine intra acolo își pierdea speranța de a mai ieși viu vreodată.

Iată locașul în care se afla de trei luni Dinu Păturică, acel om mândru și ambițios care comisese toate lașitățile și crimele cele mai îngrozitoare, numai ca să ajungă la mărire. Ar fi crezut el vreodată că o să părăsească atât de curând palatele sale cele luminoase, mâncările cele alese și acea mulțime de lingușitori care se supuneau orbește la toate capriciile lui și se credeau fericiți când puteau să fure câte un zâmbet de mulțumire de pe fața lui cea severă? Dar averile lui cele nenumărate? Dar soția și fiii săi, speranța bătrâneților sale, pentru a cărora fericire poate că săvârșise cea mai mare parte din nelegiuirile sale, ce vor fi devenit toate acestea? Vom vedea!

Primele zile ce petrecu în ocna părăsită fură prea dureroase pentru dânsul. Întunericul cel mare, singurătatea, patul său de paie și mâncarea cea puțin hrănitoare îl adusese într-o stare grozavă de paroxim și de furie, încât urla ocna de vaietele și tânguielile lui.

În darn chema somnul ca să-i aline durerile fizice și morale, căci el fugea de la dânsul sau, deși venea câteodată să închidă ochii lui cei slăbiți

de lacrimi, dar la zgomotul unei pietricele sau a unei picături de apă ce cădea din pereții ocnei fugea și-l lăsa iarăși în prada tulburării și a disperării sale. Dar, după ce trecu câtva timp, el începu a se mai obișnui cu noua sa locuință și deveni mai liniștit, ba încă, după scrisorile ce scria pe la protectorii săi și răspunsurile încurajatoare ce primea, începuse a spera că peste puțin va părăsi ocna, ca să se mute iarăși în palatele sale. Cu toate acestea răul ocnei începuse să roadă cu încetul acea organizațiune robustă; reumatismul îi cuprinsese tot corpul, ochii i se umflaseră, facultatea auzului i se paralizase și o tuse violentă amenința din ce în ce mai mult existența lui.

Aceasta era starea fizică și morală în care se afla Păturică în ziua când primi cele două scrisori ce i le adusese Neagu.

El ședea lungit pe patul său de paie și aștepta cu nerăbdare ora prânzului, ca să-și astâmpere foamea ce începuse a-l turmenta. De astă dată însă, cămărașul îi trimise porțiunea înaintea orei fixate. Păturică, văzând dintr-această schimbare ceva extraordinar și poate chiar în favoarea sa, se repezi cu furie asupra coșului cu merinde ce se cobora încet, legat de o sfoară. Căută într-însul și găsi două scrisori pe care le luă cu nerăbdare nervoasă și, apropiindu-se de felinarul ce sta atârnat deasupra patului său, deschise mai întâi pe una dintr-însele și citi cuvintele acestea:

"Cucoane Dinule,

Cu destulă mâhnire te vestesc că cucoana Duduca, soția dumitale, a luat tot din casă și a fugit cu un turc peste Dunăre, lăsând pe bieții copilași pe drumuri. Moșiile, viile și casele dumitale s-au vândut la sultan-mezat, iar banii s-au trimis cu om domnesc, ca să se împartă la țăranii ce se zice că i-ai sărăcit, când erai ispravnic. Vei ști iarăși că bătrânul dumitale tată a murit de inimă rea, pentru afrontul ce i-ai făcut, când ai pus arnăuții de l-au dat afară din casă.

Al dumitale de aproape prieten și frate

S…"

Iată și cuprinderea celei de a doua scrisori:

"Dinule,

M-am dus de mai multe ori la vodă să-l rog pentru tine și l-am găsit totdeauna neînduplecat; iar în cele din urmă mi-a spus-o ritos, că o să te lase

să putrezești în ocna părăsită, ca să slujești de pildă altor hoțomani ca tine. Vodă a zis aceasta.

N…"

Aceste două scrisori fură pentru Păturică o lovitură de trăsnet. Averile sale, câștigate prin nenumărate crime și lașități, acum erau risipite ca praful în vânt; soția fugită, copiii lăsați în voia întâmplării, el chiar condamnat a muri cu încetul în fundul ocnei părăsite, chinuit de durere și disperare.

Ar fi fost o mare fericire pentru dânsul dacă aceste știri l-ar fi omorât deodată sau i-ar fi paralizat inteligența, căci ar fi scăpat de toate suferințele morale și fizice; dar provedința, în decretele sale cele nepătrunse de mintea omenească, voise a-i lăsa neatinse toate facultățile, ca să guste și el acel venin amar cu care adăpase societatea atâta timp.

După ce se mai alinară dureroasele impresiuni ce lăsase în inima lui acele fatale scrisori, el căzu pe patul său cel de paie și începu a plânge cu amar și a se lovi cu pumnii în cap de disperare.

Se zice că hoții și tâlharii sunt superstițioși și fără curaj la lovirile soartei. Nu știm până la ce grad poate fi adevărată această maximă; știm numai că Păturică, acel om de fier care în furia ambițiunii sale disprețuise mustrarea de conștiință și chiar pe Dumnezeu, acum devenise atât de fricos, încât cel mai mic zgomot îl făcea să tremure.

Uneori i se părea că vede umbra tatălui său ieșind din stâncile titanice ale ocnei și zicându-i cu voce mormântală: "Fiu nelegiuit! privește starea în care m-a adus răutatea și mândria ta! Dumnezeu, pe care l-ai disprețuit atâta timp, te vestește prin mine ca să-ți mântuiești sufletul prin căință, căci trupul tău nu va mai ieși cu viață de aici."

Alte dăți iarăși i se părea că vede oameni spânzurați, cu limbile ieșite afară din gură, pline de sânge, și femei slabe și urâte la față mâncându-și copiii și dându-i și lui să guste din cărnurile lor reci și putrede, ca unui pricinuitor al morții lor.

În momentele unor asemenea oribile halucinațiuni mintea îl părăsea cu totul, capul i se înflăcăra, își rodea mâinile de disperare și striga cu o voce răgușită și tremurătoare:

"Stafiile! stafiile! săriți, creștini buni! Nu mă lăsați să mă strângă de gât aceste umbre ale lui Satana; apoi, deschizând ochii săi înflăcărați și rătăciți de teroare, se repezea dintr-un loc într-altul și începea iarăși a striga: Luați

de lângă mine pe aceste femei schiloade, căci mâinile lor cele uscate și sângele ce varsă din guri mă îngheață de frică!"

Dar toate rugăciunile lui erau în darn; nimeni nu-l auzea, nimeni nu venea să-i răcorească fruntea sa cea plină de sudori sau să-i stingă acea sete infernală ce-i usca gura și pieptul.

În fine, după o existență mizerabilă de șapte luni, își dete sufletul în spasmuri și părăsit de toată lumea.

A doua zi după moartea acestui monstru, populațiunea Bucureștilor se afla într-o mare agitațiune. Cauza ce pusese în mișcare pe acești adevărați strănepoți ai Grahilor[4], venea de la vestea ce se răspândise că în acea zi era să se dea prin târg un falit fraudulos, iar după aceea era să-l țintuiască dinaintea prăvăliei lui, ca să serve de pildă poporului.

O mulțime de curioși de toate etățile și clasele societății inundau piața Sf. George cel Nou; iar o altă grupă, destul de numeroasă, intrase în curtea spătăriei și, cu toate că timpul era ploios în acea zi și vântul nordului sufla cu tărie, ei însă înfruntau cu bărbăție și ploaia și frigul, numai ca să poată vedea acel spectacol barbar, ce-i delecta atât de mult.

În fine, logofătul spătăriei, văzând nerăbdarea și curiozitatea gloatelor, se arătă înaintea mulțimii și citi cu voce tare hotărârea Departamentului de Criminalion, prin care condamna pe mofluzul mincinos a fi bătut la spete prin toate piețele negutătorești și a se țintui de urechi în fața prăvăliei sale.

După ce se termină citirea hotărârii, patru arnăuți spătărești intrară în temniță și scoaseră pe nefericitul falit cu capul ras, dezbrăcat până la mijloc și cu mâinile legate una lângă alta cu o funie lungă; iar după aceea unul dintre arnăuți apucă funia de căpătâi și începu a trage pe pațient după sine, pe când alți, doi, puși unul de-a dreapta și celălalt de-a stânga pațientului, îl loveau pe spinare cu nuiele de salcie.

Sângele ce sărea din pielea nefericitului om, ruptă neîncetat de lovituri, și țipetele lui de durere produceau diferite impresiuni în inima poporului: femeile și oamenii cei miloși cereau iertarea lui, iar gloata cea mare, în care intrau și cei sărăciți prin falimentul cel fraudulos, simțeau o nedescriptibilă bucurie pentru tot ce suferea pațientul și la orice gemet de durere ei îl apostrofau cu cuvinte ca acestea: "Bine-ți face, tâlharule, c-ai sărăcit lumea!" "Să-i dea nuiele până-i va cădea toată carnea de pe spinări", fără a mai numi și pe unii care strigau: "Să-l spânzure! sau să-l puie în țeapă!"

Vederea torentelor de sânge și pofta de răzbunare iritase atât de mult pe popor, încât dacă s-ar fi aflat la această privelişte barbară vreunul din acei

filozofi umanitari, negreșit ar fi crezut că se află în Roma gladiatorilor, în Roma martirilor, și pe români i-ar fi luat drept acel mizerabil și degradat popor al Romei imperiale care suferea sclavia și umilirea fără să murmure și se revolta numai atunci când îi lipsea pâinea și circul[5].

Această procesiune îngrozitoare trecu mai întâi prin piața Sf. George cel Nou, de acolo intră în ulița Șelarilor și, ieșind pe la Curtea cea Veche, merse spre Sf. George cel Vechi; iar de aci intră în ulița cea strâmtă din dosul Bărăției, unde era să se petreacă partea cea mai îngrozitoare a acestei oribile drame.

Poporul, ce părea sătul oarecum de ceea ce văzuse până aci, pe dată ce se înștiință că a sosit timpul țintuirii, năvăli cu furie asupra locului unde era să se săvârșească această barbară faptă. Curiozitatea era atât de mare, încât unii din mulțime intrau prin silă în casele și prăvăliile neguțătorilor, ca să poată privi mai bine execuțiunea; iar alții se suiau chiar pe acoperișul caselor, cu riscul de a cădea și a se zdrobi.

În momentul, însă, când executorul ridicase pe pațient în vârful picioarelor și se pregătea să-i țintuiască urechile la stâlp, clopotele de la câteva biserici începură a suna și o psalmodie tristă ajunse până la auzul mulțimii.

Aceste cântări ieșeau din gurile câtorva preoți și cântăreți ce petreceau la mormânt un cadaver așezat într-un coșciug modest și purtat de patru postelnicei pe un pat mortuar, compus din lemn simplu și căptușit cu chembrică verde.

Poporul, ale căruia sentimente se schimbară foarte lesne, cum auzi cântările preoților și văzu cortegiul funerar apropiindu-se, începu să se tragă înapoi cu respect, ca să-i înlesnească trecerea; dar această bunăvoință fu nefolositoare, căci din partea opusă a uliței venea o căruță de țară cu doi cai, în care era asemenea un coșciug închis și un preot care citea cadavrului dintr-însul rugăciunile de odihnă.

Aceste două procesiuni mortuare, neputându-se vedea una pe alta din cauza poporului ce era adunat în centrul uliței, înaintară una în contra alteia până la locul execuțiunii și se opriră, căci ulița era atât de strâmtă, încât era cu neputință a trece una pe lângă alta sau a se întoarce una din ele înapoi, spre a putea trece cealaltă.

În fine, baș-bulucbașa al spătăriei, însărcinat cu executarea hotărârii, văzând această încurcătură, făcu semn executorului să-și termine lucrarea. Un țipăt ascuțit și nervos, repetat de mai multe ori, anunță poporului că

țintuirea s-a terminat. Gloatele dispărură într-o clipă: totul intră în tăcere, numai cele două procesiuni stăteau una în fața celeilalte dinaintea falitului țintuit.

Ar fi zis cineva că între morții din cele două coșciuge și neguțătorul cel țintuit exista o legătură fatală sau o ură neîmpăcată. Ei bine, această legătură exista în adevăr, căci cadavrul cel purtat pe pat mortuar și însoțit de preoți și cântăreți era al Postelnicului Andronache Tuzluc; cel de-al doilea cadavru, tras de doi cai de sat în acea căruță mizerabilă, era al lui Dinu Păturică; iar mofluzul cel țintuit era Costea Chiorul, care, deși cam târziu, luă însă o aspră răsplătire pentru toate crimele ce săvârșise.

Iată cum își terminară cariera vieții acești trei scelerați. Întâmplarea voise ca ei să se mai întâlnească încă o dată înainte de a se prezenta lui Dumnezeu spre a-și da seama de relele ce săvârșiseră pe acest pământ.

Cât despre chera Duduca, am aflat mai în urmă că ea, voind să facă pe cocheta și în casa noului ei bărbat, fu descoperită de dânsul și trimisă înaintea cadiului, care ordonă să o coasă într-un sac și apoi să o arunce în valurile Dunării, după cuprinderea legilor musulmane.

Note

1. ↑ Țăranii numesc bidiviu orice cal frumos și iute la fugă. Simțul însă cel adevărat al cuvântului însemnează cal pitic de Arabia. (n. N. F.)
2. ↑ Oameni speciali în mineralogie m-au încredințat că adâncimea ocnelor de sistema veche nu se întindea mai mult de 150155 și maximum 160 metri. (n. N. F.)
3. ↑ Dante, Infernul, cântul III, versul IV (n. N. F.)
4. ↑ Tiberiu și Caiu Grahus erau fii ai lui Semproniu Grahus și ai Corneliei, fiica lui Scipion. Acești adevărați patrioți romani, văzând deplorabila stare în care ajunsese Roma, patria lor, din cauza rezbelului social, se încercară a o ajuta ca să scape din pieire, dar amândoi căzură victime ale furiei poporului. Mai mulți scriitori de romanțe s-au servit de numele acestor doi celebri romani, numai ca să arate populațiunea cea fluctuoasă a Romei cei vechi. (n. N. F.)
5. ↑ Poporul roman din timpul imperiului era așa de demoralizat, încât se revolta numai când îi lipsea pâinea și spectacolele și striga: Panem et circenses. (n. N. F.)

Epilog

Din opincar, mare spătar

La 23 aprilie, anul 1825, locuitorii Bucureştilor erau cuprinşi de frigurile veseliei şi ale plăcerii; ei serbau ziua sfântului Gheorghe, vechiul patron al României. Uliţele mari şi mici erau măturate şi stropite cu apă; prăvăliile neguţătorilor şi casele boierilor erau împodobite cu ramuri de salcie şi iarbă verde. Un cer senin şi un soare dulce de primăvară veneau să completeze acest cadru magnific ce prefăcuse oraşul într-o grădină improvizată.

Podul Mogoşoaiei era plin de privitori de amândouă sexele şi din toate clasele societăţii, bine înveşmântaţi şi cu feţele zâmbitoare. Ei se îndreptau către mănăstirea Mihai vodă, unde era să se săvârşească într-acea zi o nuntă domnească.

Pe amândouă laturile uliţei pe de podul Dâmboviţei ce duce la Mihai vodă erau brazi înfipţi în pământ şi împodobiţi cu panglice şi beteală de fir. Înaintea acestor brazi erau două rânduri de catane spătăreşti, îmbrăcate cu mintene, poturi şi ghebe scurte, împodobite cu găitane tricolore; iar pe cap purtau căciuli cu floace albastre şi drept toată armătura aveau câte o puşcă pusă pe umeri şi câte un pistol la brâu.

La spatele acestor ostaşi se formase pe amândouă părţile piramide de curioşi, care aşteptau cu nerăbdare trecerea alaiului domnesc. Dar aşteptarea nu fu lungă, căci peste puţin se arătă înaintea lor spectacolul ce le aţâţase atât de mult curiozitatea. Alaiul sosea.

Acest cortegiu princiar era orânduit astfel: Avangarda se compunea din brasla agiei, alcătuită din călăreţi polcovniceşti călări şi armaţi; vel-căpitan de cazaci cu steagul şi toboşarul său; talpaşii dorobănţeşti pedeştri cu tobele, chiverele şi cimpoaiele lor; vel-căpitan de dorobanţi cu zapciii săi şi cu câţiva din brasla armenească, cu steag şi tobe după dânşii; podari pedeştri cu topoarele pe umeri; cazacii agieşti pedeştri, cu cimpoaie şi tobe; vânătorii, asemenea; căpitanii de agie înarmaţi; ceauşul agiesc cu logofătul agiesc; polcovnicul de poduri cu polcovnicul de ciocli; polcovnicul de vânători cu polcovnicul de Târgovişte; apoi marele agă cu podoabele lui după obicei.

După aceştia venea brasla spătărească alcătuită din lefegii cu steagul călări; marele căpitan de lefegii cu zapciii, buciucul, toboşarii şi sârmaciul[1] său; seimenii-călări înarmaţi şi îmbrăcaţi cu haine roşii şi

moțuri galbene, baș-bulucbașa cu steagul cel mare, cu tobe și sârmaci, scutelnicii spătărești înarmați, apoi marele spătar.

După dânșii venea brasla marelui portar cu toată ecpaiaua sa; marele armaș cu steagurile țării, cu trâmbițele și cu armășeii săi; apoi venea careta domnească trasă de șase armăsari vineți cu doi ciohodari pe capră, doi în coadă și alți șase împrejurul caretei, toți îmbrăcați în haine roșii cu fir și cu ișlice rotunde de samur.

În această caretă ședeau un june și o tânără fată. El era înveșmântat cu anteriu de suvai alb cu vărgulițe de fir brun, avea fermenă de buhur ca paiul grâului și giubea de zuf albastru-deschis. Peste mijloc era încins cu un brâu de tulpan alb, iar pe cap avea fes roșiu de Țarigrad. Juna fată era îmbrăcată cu rochie albă de tulpan și încinsă peste mijloc cu un cordon de panglică roșie încheiată cu o cataramă ferecată cu diamante; pe cap purta o diademă de berliante și beteală; la gât avea un ghiordan de rubine, iar în urechi cercei de smarand înconjurați de diamante. Amândoi acești juni erau de o frumusețe rară, și, după privirile furișe ce-și aruncau unul altuia, semănau a fi cuprinși de un amor înflăcărat.

Careta mergea în pasul cailor, ocolită de ciohodari, iar după dânsa venea restul alaiului compus din tagmele acestea: calemul armășiei cu ftori și treti-armaș cu ecpaiaua lor, în mijlocul cărora era marele armaș cu haine muiate în fir, steagul cel mare al țării, lăutarii și trâmbițașii domnești, uruc-bairam, tuiurile, sacagii domnești și salahorii cu bețile în mâini; apoi cei doisprezece cai domnești împodobiți cu cioltare de fir și cu calcane de argint suflate cu aur și cu pene de struț în frunte. Acești cai erau conduși de comiși domnești și înconjurați de ciohodari.

După aceștia veneau comișii, rahtivanii și postelniceii călări, îmbrăcați cu capoturi roșii și purtând în mâini semne domnești. Apoi veneau treti-logofăt cu treti-vistier, ftori-logofăt cu ftori-vistier, iar în mijlocul lor era marele comis cu ciaușii și capugiii împărătești însoțiți de călăreți turci și români.

După dânșii venea ecpaiaua domnească și se încheia cortegiul prin ortaua ciohodarilor și a satârașilor, căpitani agiești și spătărești, tufeccii, mataragii-iamac, sarai-iamac, icioglani cu agaua lor, peicii și hasahârliii[2]; iar în urmă de tot venea tagma Divanului, purtând topuzul, sangeacul și semnul domniei, înconjurat de copiii din casă purtând prapurile țării.

Pe când acest alai defila pe ulița Mihai vodă cu acea pompă de mărire cunoscută numai la curțile orientale, Grigore Vodă Ghica, împreună cu

mitropolitul țării, doamna cu boierii cei mari și binișlii săi, așteptau în ușa bisericii sosirea mirilor. În fine ei sosiră și intrară în biserică, unde se săvârși ceremonia religioasă a cununiei cu mare magnificiență; iar după săvârșirea cununiei domnitorul zise ginerelui cu glas tare și majestuos:

— Iată, te cinstesc cu caftanul de mare spătar și te fac caimacam al Craiovei, ca să răsplătesc bunătatea sufletului tău și slujbele ce ai făcut țării; fii fericit!

Junele făcu mătanie și sărută mâna domnitorului, apoi se retrase plin de bucurie că-și ajunsese ținta aspirațiunilor sale, iară juna lui soție căzu pe brațele părintelui ei, obosită de neașteptata fericire, și-i sărută mâna cu fierbințeală.

Acest soț fericit era Gheorghe, fostul vătav de curte al postelnicului Andronache Tuzluc; era acel june mărinimos ce l-am văzut sacrificându-se ca să scape pe stăpânul său de sărăcie și de rușine. El venea să arate românilor că este de ajuns ca omul să fie bun și înzestrat de natură cu virtuți și inteligență și, fie condițiunea sa oricât de obscură la început, el va ajunge la mărire. Cât despre juna sa soție, ea este frumoasa Maria, fata banului C…, care, deși iubise pe Gheorghe cu multă pasiune, dar preferase mai bine moartea, decât o fericire trecătoare și dobândită prin călcarea îndatoririlor sale de bună fiică; suferințele și disperarea ei erau acum răsplătite de ajuns.

Finele "Ciocoilor vechi"

Note

1. ↑ Sârmaci se numea un fel de gârbaci sau bici de sârmă. (n. N. F.)
2. ↑ Peici și hasahârlii garda de corp a domnitorului sau a curții domnești. (n. N. F.)